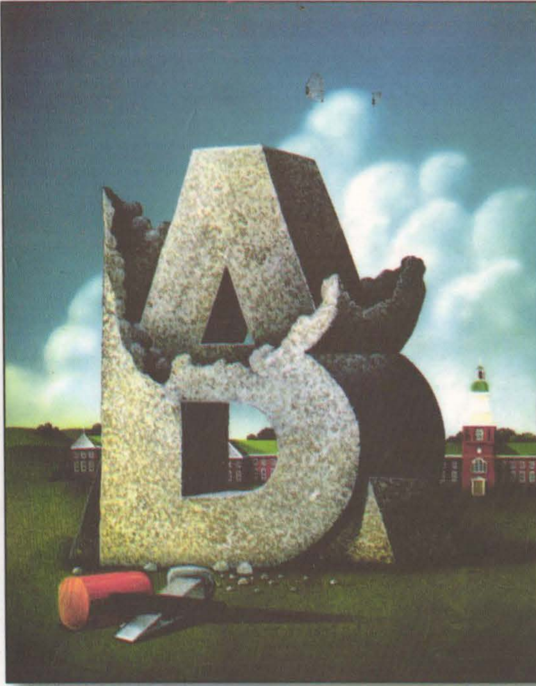
M. TINAZ TİTİZ EZBERSİZ EĞİTİM "YOL HARİTASI"

EZBERSİZ EĞİTİM "YOL HARİTASI"

M. Tınaz Titiz

"Eğitim, edinilen bilgilerin hayata uygulanması sanatının kazanılmasıdır."

A. N. Whitehead

BEYAZ YAYINLARI

EZBERSİZ EĞİTİM "YOL HARİTASI"

Bu kitap, **Ezbersiz Eğitim** yapmak isteyen okulların öğretmen, öğrenci, idareci ve velileri ile, bu sistemi ülke çapında yaygınlaştırmak isteyebilecek kamu yöneticileri ve politikacılar için bir "**yol haritası**" olarak hazırlanmıştır.

Ezbersiz Eğitim'in özü, gelişmiş ülkelerin eğitim sistemlerinin yüzyıllardır belli başlı amaçlarından birisi olan "*bilimsel anlamda kuşku sahibi insan yetiştirmek*"tir.

Ezbersiz Eğitim, bir deyim olarak şunları içermektedir;

- Ezbersizlik
- Öğrenci merkezlilik
- Gelişkin (üstün) Türkçe
- Derin algılamaya dayalı yabancı dil
- Gözetmensiz sınavlar (*Onur Sistemi*)
- Açık kitap-Açık defterli sınav

Türk milli eğitim sisteminin temeldeki sorunu, az bilgili insan yetiştirmesi değildir. Koşullara göre çözümler üretmek üzere yaratıcı olmaya değil, her şeyin yanıtının okulda öğretilmesine dayalı anlayış, en temel sorunu oluşturmaktadır.

–M.Tınaz Titiz

12.00 TL

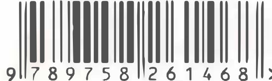
DENİZYILDIZI ÖYKÜSÜ

Bir adam okyanus sahilinde yürüyüş yaparken, denize telaşla birşeyler atan birine rastlar. Biraz daha yaklaşınca bu kişinin, sahile vurmuş denizyıldızlarını denize attığını farkeder ve "Niçin bu denizyıldızlarını denize atıyorsunuz?" diye sorar. Topladıklarını hızla denize atmaya devam eden kişi, "Yaşamaları için" yanıtını verince, adama şaşkınlıkla "İyi ama burada binlerce denizyıldızı var. Hepsini atmanıza imkan yok. Sizin bunları denize atmanız neyi farkettirecek ki?" der. Yerden bir denizyıldızı daha alıp denize atan kişi, "Bak onun için çok şey farketti," karşılığını verir.

BEYAZ YAYINLARI "Kıyıya Vurmuş Herşeyi" yaşatmaya çalışır.

BEYAZ YAYINLARI
Tel : 0 (212) 522 38 68 - 69
Faks: 0 (212) 522 38 70

ISBN 975-8261-46-0

EZBERSİZ EĞİT

ÖĞRETMEN, ÖĞRENCİ VE
ANA-BABALAR İÇİN

EZBERSİZ EĞİTİM
"YOL HARİTASI"

M. TINAZ TİTİZ

BEYAZ YAYINLARI

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 28.01.99 tarih ve 000981 sayılı yazılarıyla ortaöğretim kurumları öğretmen ve öğrencileri için tavsiyesi uygun bulunmuştur.

BEYAZ NOKTA® VAKFI

Beyaz Nokta Vakfı, ***Nedenselliğe Dayalı Düşünce Biçimini*** ve ***Erdem***'i toplumun tüm kesimlerine egemen kılmayı, başka bir ifadeyle, ***"Toplumumuzun Nitelik Dokusunun Geliştirilmesini"***ni amaçlamaktadır.

Vakfa destek vermek isteyenler aşağıdaki hesap numaralarına bağış yapabilecekleri gibi, Vakıf adresinden temin edecekleri tanıtım broşüründeki seçenekler yoluyla da katkıda bulunabilirler.

İletişim Bilgileri

Adres: Şair Nedim Sk No:2/9 06690 Çankaya/ANKARA
Tel: (0312)441 4870 Faks: (0312) 441 5399
Web Sayfası: http://www.beyaznokta.org
E-mail:bnv@beyaznokta.org

Banka Hesap Numaraları

İş Bankası Başkent Şubesi	:375039 No'lu Hesap
Yapı Kredi Bankası Kızılay Şubesi	:1170111-9 No'lu Hesap
Ziraat Bankası Bulvar Şubesi	:223579 No'lu Hesap

BEYAZ YAYINLARI

Beyaz Yayınları: 39

Ezbersiz Eğitim "Yol Haritası"
M. Tınaz Titiz

Yayıncı: Hidayet & Canan Pınarbaşı
Genel Yayın Yönetmeni: Sinan Köseoğlu
Editör: İbrahim Şener
Kapak Tasarımı: Pelin Ece
Metin Tasarımı: Fatma Mamalı

Kapak Baskısı: Volkan Matbaası
Selafon: Ayna Selafon
Baskı: Kurtiş Matbaacılık
Cilt: Güven Mücellithanesi

Birinci Basım: Kasım 1998/İstanbul
ISBN: 975-8261-46-0

Yayın ve Dağıtım:
BEYAZ YAYINLARI
Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han, No:3, Kat:2
Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 522 38 68 - 69 Faks: (212) 522 38 70

İÇİNDEKİLER

KISIM III
EĞİTİM 2000

A. ÖĞRENCİ MERKEZLİ EĞİTİM

B. İLGİ ALANI

C. SENARYO TEMELLİ EĞİTİM

D. TEKRARSIZ ÖĞRENME

E. DOĞRULAMA (AKREDİTASYON) SİSTEMİ

F. BİLGİSAYAR VE İNTERNET DESTEKLİ EĞİTİM

G. SINAVLAR

H. DİL

EĞİTİM, ŞU 3 AMACA SAHİP BİR SÜREÇ OLARAK ANLAŞILMALIDIR;

(1) ÖĞRENCİNİN, MEVCUT VE GELECEKTEKİ EĞİTSEL İHTİYAÇLARININ FARKINA VARMASINA YARDIMCI OLMAK.

(2) KENDİ FİZİKSEL VE ZİHİNSEL YETENEKLERİNİ VE SINIRLAMALARINI, YANİ "ÖĞRENME PROFİLİNİ" KEŞFETMESİNE YARDIMCI OLMAK.

(3) BELİRLEYECEĞİ EĞİTSEL İHTİYAÇLARININ GEREKTİRECEĞİ BİLGİ-BECERİ-TUTUM VE DAVRANIŞLARIN, ÖĞRENME PROFİLİNE UYGUN YOLLARLA VE BİZZAT KENDİSİNCE KAZANILMASINA YARDIMCI OLMAK.

BU 3 AMACIN DA "BİLGİ BELLEMEYE" DEĞİL, "ÖĞRENMEYİ ÖĞRENME"YE DAYALI OLDUĞUNA DİKKAT EDİLMELİDİR.

DİĞER YANDAN, BİLGİ MİKTARI, HIZLI CEVAPLAMA BECERİSİ GİBİ EĞİTİMİN BİRİNCİL AMAÇLARIYLA İLGİLİ OLMAYAN, "SINAV BAŞARIMI" İSE FARKLI BİR AMAÇTIR. AMA BUNDAKİ BAŞARI DAHİ, YUKARIDAKİ AMAÇLARA NE DENLİ UYULDUĞUNA BAĞLI OLARAK YÜKSELECEKTİR..

ÖNSÖZ

Bu kitap, EZBERSİZ EĞİTİM yapmak isteyen okulların öğretmen, öğrenci, idareci ve velileri ile, bu sistemi ülke çapında yaygınlaştırmak isteyebilecek kamu yöneticileri ve politikacılar için bir *"yol haritası"* olarak hazırlanmıştır.

Yaklaşık 2 yıldır, ülkemizde yalnızca bir okulda uygulanmakta bulunan ve adı *Ezbersiz Eğitim* olarak yerleşen uygulamanın özü, aslında gelişmiş ülkelerin eğitim sistemlerinin yüzyıllardır belli başlı amaçlarından birisi olan *"bilimsel anlamda kuşku sahibi insan yetiştirmek"*'tir.

Medeniyet tarihine yön veren anlayışların başında geldiği söylenebilecek olan "bilimsel kuşku" nun, nasıl olup da toplum yaşamımıza egemen olamadığının tek nedeni olmasa gerektir. Ama nedenlerden birisinin—belki de başlıcasının—elitimizin yetiştiği okullardaki uygulamaların ezbersiz olduğu kanaatidir. Böyle olunca da bir önlem almaya gerek duyulmamış, *"biz zaten ezbersiz eğitim yapıyoruz!"* uyuşturucusu altında, ezberin anlamını bile merak etmeyip, onu bir öğrenme yöntemi olan belleme *(akılda tutma)* ile aynı sanarak bugünlere gelinmiştir.

Özgür bir ortam içinde yetişme, en az bir yabancı dili konuşur olma, ders dışı etkinliklerin *(extra curricular activities)* yoğun olması, Batı davranış normlarının tekrarlanabilmesi, zengin fen içeriği, ileri teknoloji desteği gibi görüntüsel özelliklerin, kitlelerin eğitildiği okullarda bulunmadığı açıktır. Ama bunların hiçbiri, bu elit okullarda *ezbersiz eğitim* yapıldığını göstermez. Olsa olsa, bu toplumsal ayıptan pay almamak için kendini bundan masun sayma dürtüsüdür.

Ezbersiz Eğitim, bir deyim olarak şunları içermektedir;

—EZBERSİZLİK

Öğrencilerce kazanılması istenilen bilgilerin mutlak doğrular olmayabileceği, her bilginin ancak belirli varsayımlar altında doğru olabileceği kuşkusunun, kalıcı bir düşünce biçimi olarak öğrencilere verilmesidir.

Bu özelliğe sahip okullarda öğrenciler, söylensin ya da söylenmesin her bilginin hangi varsayım(lar) olduğunda geçerli olduğunu öğrenmek yönünde daimi bir kuşkuya (bilimsel kuşku) sahip olmalıdırlar. Bu niteliğin en belirgin dışavurumları *yaratıcılık, buluşçuluk* gibi özellikleridir.

—ÖĞRENCİ MERKEZLİLİK

*"Öğretme yerine öğrenme"*de denilebilecek bu yaklaşımda bilgi, beceri, tutum ve davranış edinme süreci öğreticinin değil öğrencinin denetimi altında yürür.

Bu yaklaşımın nedeni, öğrenme olgusunun ancak öğrencinin öğrenme enerjisinin harekete geçmesi, onun ilgi alanına hitap edilmesi, onun öğrenme profiline uygun şekilde, dolayısıyla da öğrencinin denetimi altında sürmesi halinde meydana gelebilmesi gerçeğidir.

—GELİŞKİN (ÜSTÜN) TÜRKÇE

Türkçe'nin, diğer derslerle ilgisi yokmuşçasına yalıtılarak yalnızca bu derste işlenmesi değil, yaşamın diğer alanlarına karşı gelen derslerle birlikte de işlenerek, kendini tam ifade edebilme ve ifade edilenleri tam algılayabilme düzeyine erişilebilmesi kastedilmektedir.

—DERİN ALGILAMAYA DAYALI YABANCI DİL

Bir "dil", sözcükler ve bunların kullanım kurallarından oluşan bir sistem değildir. Dil, bir kültüre ait düşünme biçiminin

simgesel (söz, yazı, resim, tavır vb) ifadesidir. Her kültürün düşünme biçimini, o kültürün asırlar boyunca süren oluşum süreci belirler. Dolayısıyla diller, sözcükler açısından değil temelde bu oluşum süreçleri açısından ve bu nedenle de düşünme biçimleri açısından farklıdırlar. Sözcükler, terimler, deyimler, farklı olan bu düşünme biçimlerini ifadede kullanılan simgelerdir. Buna göre *"Derin Algılamaya Dayalı Yabancı Dil", o dilin düşünme biçiminin öğrenilmiş ve kullanılabilir hale gelinmiş olması* olarak anlaşılmalıdır

—GÖZETMENSİZ SINAVLAR *(Onur Sistemi)*
Sınavların tümünün, herhangi bir gözetmen bulundurmaksızın, tamamen öğrencilere duyulacak güvene dayalı olarak yapılmasıdır.

—AÇIK KİTAP-AÇIK DEFTERLİ SINAV
Eğitim süreci boyunca edinilmesi beklenen beceriler arasında bir bölümü, bilgilerin bellekte tutulması, bir diğer bölümü ise bellekte tutulanlar yardımıyla yeni bilgilere erişip, her ikisinden de farklı daha yeni bilgilerin oluşturulmasıdır.

Bu son bilgilerin sınanmasında, bilgilere erişmede *açık kitap-açık defter* yöntemi kullanılmalıdır. Çünkü sınanan, herhangi bir yolla edinilen bilgileri ve bellekte tutulanları kullanarak her ikisinden de farklı yeni bilgiler kompoze edebilmesidir.

Bunlardan *"ezbersizlik"* dışındakiler, öngörülen eğitim sistemi için uygun iklim oluşturma amacına yöneliktir. Ayrıca her birinin alt-kümeleri de mevcut olup kitap içinde onlar da verilmişlerdir.

Türk milli eğitim sisteminin temeldeki sorunu, az bilgili insan yetiştirmesi değildir. Koşullara göre çözümler üretmek üzere yaratıcı olmaya değil, her şeyin yanıtının okulda öğretilmesine dayalı anlayış, en temel sorunu oluşturmaktadır.

Bu tür bir eğitim almış kişiler—ne denli parlak görüntülü olurlarsa olsunlar—, uzlaşmacı değil çatışmacı olmakta, kendi koşulsuz doğrularını herkese benimsetmek ve gerekirse zorla benimsetmek yolunu seçmektedirler.

Ezber, ilk bakışta sanılabileceği gibi dini temelli değildir. Hatta, *"imanı pekiştirmek üzere sorgulama",* en az fizik biliminde olduğu kadar dinde de gereklidir. Bu yapılmadığı takdirde, "taklidi iman" denilen inanç türünden ileri gidememek tehlikesi de vardır. Bu ise her şeyden önce dinin kendisine zarar demektir. Ezberin nedenleri, kitap içinde ayrı bir bölüm içinde irdelenmiştir.

Bu "yol haritası", *"koşulsuz tek doğrulu"* dünya görüşü yerine *"çok doğrulu"* dünya görüşünü benimsemeyi tercih edebilecek okullar için yararlı olabilir. Kendi doğrularını değiştirmeyi düşünmeyenlere ise ne bu, ne de bir başka kitabın yararı olabilir.

M.Tınaz Titiz

“Sıradan öğretmen, anlatır
İyi öğretmen, açıklar.
Yetenekli öğretmen, yapar ve gösterir.
Büyük öğretmen, esin kaynağı olur.”

EĞİTİM SİSTEMİNİN ELEŞTİRİSİ

SEKİZ YILLIK EĞİTİM

Sekiz yıllık eğitim, eğitim düzenimizin sorunlarına eğilmemizi güçleştirdi. İnsanlar, *"...den yana ve .. ye karşı"* olmak üzere,—her zamanki gibi—ikiye ayrıldılar.

Kuşkusuz "her zamanki gibi çözüm, *".. ya karşı olarak .. den yana gibi"*(!) olacaktır.

İşin ilginç yanı, arasında farklı niyet sahipleri bulunsa dahi bu savların sahiplerinin iyi niyetleridir.

Olaylar yerine süreçlere bakıp, kendimizi bir taraf saymadan, "biz ne yaparsak varlığımızı korur ve de arzuladığımız düzeyde yaşarız ?" diye sorduğumuzda şu tesbitle karşılaşabiliriz: Gerek bireylerimizin çoğunluğunu gerekse toplumumuzu karakterize edebilecek ortak bir özellik, *"sorunlarının çözümünü başkalarından beklemeleri"*'dir denilebilir.

Bunun başlıca nedenlerinden birisi, gerek aile gerek okulda, *"bireyin sorun çözme aletleri dağarcığı"*'nın hemen hemen (boş) kalmasıdır.

Sorun çözme dağarcığının en kullanışlı aletlerinden birisi olması gereken *"dil"*'in, anlaşmak bir yana ne ölçüde bir anlaşmazlık nedeni olduğunu ve giderek nasıl dahada yozlaştığını TV spikerleriyle açık oturum görevlilerinin tartıştırma üsluplarından kolayca anlayabilirsiniz.

Dağarcığın en çok kullanılması gereken aleti olan yaratıcılığın ise okullarımızda *"ezber"* yöntemiyle nasıl yokedildiğini ise henüz çok az kimse farketmiş durumdadır.

Kültür ve gelişmişlik düzeyine erişme isteğinde bulunduğumuz toplumların sorun çözme dağarcıklarında bulunan

çeşitli aletlere bakıp kendimizinkiyle karşılaştırınca şu yargıya varılmaktadır: Toplumumuzun neredeyse %70'i orta çağ insanlarının kullandıkları sorun çözme, düşünce üretme, iletişim tekniklerini kullanmakta; geri kalan % 30 ise modern çağın aletleriyle birlikte yaşamakta, fakat yaşamına sokmamaktadır.

Böylesine zayıf bir insan dokusuyla bırakınız gelişip kalkınmayı, varlığını sürdürebilmek dahi güçtür.

Görünen odur ki bundan sonra, yaşamı sürdürme mücadelesi içine giderek daha çok girecek olan toplumumuz, eğer sorun çözme aletleri dağarcığını bir yolla zenginleştiremezse, giderek saldırganlaşarak "ve tabii ki o ölçüde dünya ailesinden dışlanarak" kendini korumaya çalışacaktır.

Bu sürecin son sahnelerini ise tahmin etmek güç değildir. Hemen her konudaki rahatsızlığını, dışa vuran işaretleriyle algılayıp öylece gidermeye çalışan insanımız, geri kalmışlığın dışavurumlarından birisi olan fanatizmin çeşitlerinden yalnızca birisine karşı bir çözüm geliştirmiş ve ilköğretimin kesintisiz 8 yıl olması, konunun iki tarafından birinin tezi haline gelmiştir.

Üyesi olmaya istekli olduğumuz Avrupa Birliği ülkelerinde ortalama 11 yıl olan eğitilmiş süresinin ülkemizde 3.3 yıl olduğu gerçeği karşısında, 5 yıllık zorunlu eğitimin 8 yıla çıkması yanlış bir tercih değildir.

Değildir ama, fanatizm hastalığının tedavisi için yeterli bir araç da değildir. Hatta yeterli olmak bir yana, gerekli önlemlerin düşünülüp yaşama geçirilmesine gereksinim kalmadığı inancına yol açması ihtimali nedeniyle, fanatizmi yaratan nedenlerin sürmesine uygun ortam da yaratabilecektir.

Bu "ve her" sorunun çözümü için bilimin gösterdiği yol, doğru bir analiz ve ona dayalı bir tasarım yapabilmektir.

Dini, etnik, ideolojik ya da herhangi diğer bir tür fanatizm, *"kendi doğrularını tek doğru olarak benimseyip kendi*

dışındakilere zorla benimsetmek" olarak tanımlanabilir.

Doğru analiz, doğru sorular sormak, sıkıntılarla sıkıntıların kaynak(lar)ını birbirinden ayırabilmek demektir.

Herhangi bir türde fanatik eğilim ve/ya eylemler varsa, mutlaka orada onları yaratan besleyen nedenler var demektir. Fanatizm süreci bir defa işlemeye başladıktan sonra, kendini sürdürmek (ve mümkünse güçlendirmek) için kendini besleyecek kaynaklar bulmaya başlar. Bu tür kaynakları bulamayan bir akım varlığını sürdüremez.

Böylece oluşan ve gelişip güçlenen sürece dışarıdan bakan ve sorunların kaynaklarına bakma yolunda alışkanlıklar edinmemiş kişi veya toplumlar, en dıştan görülebilecek bu *"besleyiciler"*i teşhis eder ve bunlar ortadan kalkınca sorunun da ortadan kalkacağına inanır.

İlk alevlenme evresini aşıp kararlı olarak yanmaya başlayan bir ateş belirli bir sıcaklıktan sonra nasıl ki çevresinde bir vakum yaratıp üzerine çektikleriyle kendini beslerse, fanatik akımlar da bir süre sonra çeşitli yolları kullanarak kendini korumaya, sürdürmeye ve güçlendirmeye başlarlar.

Alevin, üzerine çektikleri gibi fanatik akımın da besleyicileri rahatça görülüp gözlenebilir ve kolayca alevin nedeni sanılabilir. Hatta alevlerin bir nedeninin—belirli bir aşamadan sonra—bu besleyiciler olduğu doğrudur da. Ama onların ortadan kalkması süreci durdurmaz, sadece yeni besleyicilere yönelişe yol açar.

Bir akımın strateji uzmanları, kendisiyle uğraşmak olasılığı bulunan karşı güçlerin, akımın kaynağındaki nedenleri teşhis etmesi ihtimaline karşı, dikkatleri üzerlerine çekebilecek bazı saptırıcılar kullanmayı akıl edebiliyorlarsa, görüntülerle boğuşmaya koşullandırılmış toplumların bu belalar ile başa çıkabilmesi çok güçtür.

Buna göre burada sorulması gereken doğru soru, "günümüz Türkiye'sindeki fanatik akımların kaynağında hangi ne-

denler vardır?" biçimindedir.

1994 yılında , bu satırların yazarı tarafından bir gazeteye yazılan "VAKUM" başlıklı bir yazıyı, buraya alarak devam ediyorum:

<<Latince *"vaccare"* (boş olmak) kökünden gelen 'vakum', dilimizde 'boşluk' anlamında kullanılıyor.

Bir kabın, dış ortamla ilşkisi kesilir ve sonra da içindeki hava boşaltılırsa içinde oluşan vakum öylece kalır, bir başka madde o boşluğu dolduramaz. Ama kap, tam kapalı değilse oluşan vakum derhal dolmaya başlar.

Sosyal yaşam da aynen bu son örnekte olduğu gibi işler. Bir boşluk doğdu mu derhal bir "şey" tarafından doldurulur. Adalet sisteminin çek ve senet tahsilatında yetersiz kalışı bir vakum'dur ve bu boşluk "çek-senet mafyası"nca doldurulmuştur. Örneğin çok sıkı mücadele edilip çek-senet mafyası yokedilse ve adalet sistemine dokunulmasa derhal bir başka **"vakum doldurucu"** mekanizma gelişecektir.

Sosyal yaşamda vakum doldurucu mekanizmaların çok örneği vardır. Akmayan sular nedeniyle kaçak tankerlerle su taşıma, can güvenliğini koruyamayan polis örgütü nedeniyle korumacılık sektörünün gelişmesi, konut edinme sisteminin yetersizliği nedeniyle oluşan gecekondu mafyası, hep birer vakum doldurucu mekanizmadır. Bunların tümü kendi sektörleri için birer *'mafya'*dır.

Mafya ile mücadelede çok sağlam bir kural, onun üzerine doğrudan gitmemek, onu yaratan vakum'u teşhis edip o boşluğun düzgün bir sistemle "dolmasını" sağlamaktır.

Buradan görülmektedir ki zaman zaman gazetelerde okuduğumuz ve iyiniyetli olduğundan şüphe bulunmayan, *"mafyanın beli kırılmıştır"* gibisinden beyanatın hiçbir anlamı yoktur. Mafyayı temsil eden tüm "baba"lar toplanıp bir yere hapsedilse dahi, yeni "baba"ların ortaya çıkması bir fizik kanunu kadar kesindir.

Mafya ve vakum ilişkisi üzerindeki bu girişin amacı, bu kavramlarla ilgisi—toplumumuzda—henüz keşfedilmemiş sorunlara da ışık tutmaktır. Bu sorunlardan birisi, dindarlığın en tahripkar karşıtı olan "yobazlık"tır.

Her namaz kılıp oruç tutanın, her inançlı insanın fanatik olarak nitelenmesine yol açan bu "çok tehlikeli" olgu, yukarıdaki tanım uyarınca bir "mafya"dır ve her mafya'da olduğu gibi mutlaka bir vakum nedeniyle, o boşluğu doldurmak amacıyla doğmuş ve de gelişmektedir.

Mafya ve vakum ilişkisi, mafya'nın ortaya çıkmasına neden olan vakumun, "mafya eğilimli" kişiler veya örgütler değil, toplumun saygın ve mafya kavramına karşı, hatta onunla mücadele eden kişi ve kesimlerince yaratıldığını göstermektedir. Gecekondu mafyası, o örgütlerin mensuplarınca değil, konut sorunu ile ilgili, iyi niyetli, bilgili, saygın ama konut sorununu çözebilecek yaklaşımlara sahip olmayan kişilerin yeraldığı belediye ve devlet kurumlarınca yaratılmıştır.

Ancak, mafya oluşumlarının anatomisi, bu tür oluşumların yalnızca vakum nedeniyle doğmadığını, doğsa bile yaşayamadığını göstermektedir.

Bir mafya'nın doğuşunun "gerek şartı" o alanda bir vakum'un bulunması, "yeter şartı" ise, o mafyanın varlığını sürdürebileceği bir "uygun ortam"ın mevcut olmasıdır.

"Yobazlık" olarak adlandırılan mafya türünün oluşumu için de bir "vakum" ve bir "uygun ortam"a gerek vardır. Yobazlık için "uygun ortam" da mafya mensuplarınca değil, aynen vakumun doğmasında olduğu gibi saygın, bilgili ve hatta iyi niyetli kişi ve kurumlarca yaratılır.

Yobazlığın yeşerebileceği "uygun ortam", toplumun, bazı temel doğrular konusundaki kanaatlerinin deforme oluşu yoluyla oluşmuştur.

"Yoktan var etmek Allah'a mahsustur" ve "var olan şey

yok olmaz, ancak şekil değiştirir" kurallarının birincisi dini, ikincisi bilimsel bir **"temel doğru"** dur ve her ikisi de tıpatıp aynı şeyi söylemektedir.

Hiç fizik okumamış bir kişi dahi bu iki doğrudan en az biri tarafından doktrine edilmiştir. Ama, toplum yaşamı boyunca sürekli olarak bunların aksi yönde bombardımana tabi tutulan bir kimse, bir süre sonra yoktan birşeylerin var olabileceğine inanır.

Ve bu kapı bir defa açıldı mı, ondan sonra en aykırı **"yeni temel doğrular"** dahi bu kapıdan girebilirler ve yeni bir "ortam" oluşturmaya başlarlar.

İşte bu **"eğri doğrular"** yoluyla oluşan *"uygun ortam"* içinde bir vakum meydana gelince derhal bir mafya da ortaya çıkar.

Yıllardır TV'lerde üç öğün önümüze koyulan *"devlet herşeyden güçlüdür, hiçbir şey onu tahrip edemez", "enflasyona kimseyi ezdirmiyoruz", "üretmeden de refah mümkündür yeter ki bana oy ver"* ve daha onlarca **"eğri"**, toplumun dini ya da bilimsel kaynaklı "doğru" larını deforme etmiş ve "mafya(lar)"ın üremesine uygun bir ortam yaratmıştır.

Toplum böylece, devletin, kendi vergilerinden başka bir besleme kaynağı olmayan bir hizmet örgütü olduğu "doğru"sunu terkedip " *"herşeye muktedir olağanüstü bir yaratık"* olduğu "eğri"sini benimsemiş; herhangi bir çaba göstermeden yalnızca filan liderin arkasından gitmenin refahı için yeterli olduğu "eğri"sini doğru sanmış; kimseyi ezmeyen bir enflasyonun olamayacağı "yalan"ını "gerçek" olarak kabul etmiştir. İşte mafya için "uygun ortam" budur.

"Vakum" ise, diğer bütün mafyalarda olduğu gibi, saygın, bilgili ve iyi niyetli kişi ve kurumlarca yaratılmıştır.

Yobazlık denilen mafya türü, çağdaş kıyafetli, çağdaş söylemli, çağdaş tavırlı, yobazlığa düşman kişi ve kurumların yönetim ve yönlendirmesindeki "eğitim sistemi"nin yarat-

tığı bilgi-beceri vakumunu doldurmak üzere oluşmuştur, diğer faktörler de bu oluşuma yardımcı olmuşlardır.

Eğitim sistemi adı verilen ve hiç kimseye yararlı bir bilgi-beceri-davranış kazandıramayan oluşum, bu vakum'un ta kendisidir.

Bu vakum nedeniyle oluşan yobazlık kurumu, bu defa kendini koruyup güçlendirecek ögeleri içine çekmeye, onlardan yararlanmaya başlamıştır.

Yobazlığı destekleyen kişi, örgüt ve ülkelerin fonksiyonları bundan ibarettir. Onların işlevi, doğan vakumun doldurulmasına katkıda bulunmak ve de vakumu genişletmektir.

Bu yaklaşım, yobazlıkla nasıl başa çıkılabileceğinin anahtarıdır. Gösteri yapmak, kınamak, bildiri yayımlamak gibi eylemler bir tek gerçeği göstermektedir. O da, bu mekanizmanın nasıl oluşup işlediğinin anlaşılmadığı!

Her türlü mafyayla "gerçekten" mücadele etmek isteyenler, önce onun mekanizmasını anlamaya çalışmalıdırlar.!

1994 Ekim ayında BAROMETRE gazetesi için yazılmış bu yazıdaki "eğitim sisteminin işe yarar bir formasyon kazandıramayışı", bir vakumun doğmasının ve çevresindeki alternatif iddiası taşıyan akımların bu vakumu doldurmasının nedeni olarak gösterilmektedir.

Bu tanıya karşı ileri sürülebilecek çok sayıda mazeret bulunabilir. *"Daha ne yapalım ki, müfredata başka ne koyalım ki?", "Eğitime ayrılan para az", "Vatandaş da elini cebine sokmalıdır", "Biz zaten ezbersiz eğitim yapıyoruz", "İyi vatandaş yetiştirmeyi amaçlamazsak anarşist yetişir"* ve daha onlarcası.

Kendi kendimize propaganda yapmaktan vazgeçip, *"biz çocuk ve gençlerimize işe yarar hiçbir şey kazandıramıyoruz"* gerçeğini bağıra bağıra söyledikten sonra yapılacak şeyler bellidir. Ama bunu içtenlikle söyleyebilmek kolay değildir.

Çünkü bu durumda yıllardır afra tafra ile kafamıza kakılan *"biz bu işi biliriz, işimize karışmayın yalnız para verin"* safsatasının ne büyük bir şarlatanlık olduğu anlaşılacaktır.

OKULLAR NİÇİN VAR?

Bu soruyu doğru yanıtlayacak kuşkusuz çok kişi vardır. Ama öğrencilere, niçin okula gittikleri ve dersleri niçin okudukları sorulsa ve kendilerinden içtenlikli yanıt vereceklerine söz alınsa, acaba ne yanıtlar verilirdi?

İçtenlikli yanıt deyimiyle,

"kendimize, ailemize ve ülkemize yararlı bireyler olmak için", "cehaletten kurtulup bilge kişi olmak için"

gibisinden kalıpların dışındaki cevapları kastediyorum. Örneğin,

"herkes okula gidiyor, tabii ki ben de gitmeliyim",
"okula gidince dersten başka ne yapılabilir ki!",
"okul evden daha az sıkıcı, arkadaşlarım var"

gibisinden yanıtların daha içtenlikli olacağını düşünüyorum.

Acaba şöyle bir cevap alma olasılığımız ne kadardır?: "Okul ve oradaki dersler yoluyla öğrenmemiz istenilenler, yaşamımız boyunca ihtiyacımız olacak temel bilgi-beceri-tutum-davranışları edinmemiz ve bunların dışında gereksinebileceklerimizi kompoze edebilme becerilerini kazanmamız içindir!"..

Öğrencilerden alacağımızı varsaydığımız yukarıdaki yanıtla bu istendik cevap arasında, pratik açıdan ne fark vardır?

Birinci grup yanıt, öğrencinin pasif onun dışında bulunan tüm kişi ve kurumların ise aktif olmasına yol açar. Tüm kişi ve kurumlar çocuk ve gençlere, onlar için yararlı olacağını düşündükleri—ve gerçekte de yararlı olabilecek- bilgi ve becerileri

"öğretmeye" çalışırlar. Bu "öğretme" süreci öğretmenler eliyle yapılır ve öğretmen işini—haklı olarak—belirli bir müfredatı belirli bir süre içinde vermek olarak görmeye başlar. Böylece, zaten neyi niçin öğrendiğini bilmeyen öğrenci, sürecin odağı olmaktan çıkıp pasif izleyicisi durumuna gelir.

Bunun daha da dramatik bir sonucu, öğrencinin bu süreçteki sorumluluğunun en aza indirgenmiş ve de sınavla sınırlanmış olmasıdır. Hele bunun üzerine ÖSS-ÖYS işi binince, sorumluluk sadece ve sadece bu sınavlarda başarılı olmaya indirgenir. Bu, eğitimin bitmesi anlamına gelmektedir.

Böylece, öğrenme sürecinin dışına itilen çocuk ve gençler, aslında birer "öğrenme makinesi"dirler. Küçük çocukların oyunlarını dikkatle gözleyenler, onların nasıl birer usta öğrenici olduklarını görebilirler. Aslında bu öğrenme yetisi sadece insana özgü olmayıp tüm canlı ve hatta yarı canlılarda vardır. Nitekim, hayvanlar, kısa süre içinde ihtiyaçları olan tüm bilgi ve becerileri kazanır ve yaşamlarını—eğer bizim yarattığımız anormal çevre onlara bir zarar vermezse—"gerektiği gibi" sürdürürler.

Öğrenme süreci yapay olarak bozulmaya uğratılan tek varlık insandır. İhtiyaçları, kendi dışından karşılanmaya alıştırılan, en değerli yeteneği olan "bilgi-beceri ihtiyaçlarını, içinde bulunacağı ortamın izin verdiği en etkin yöntemle öğrenebilme yetisi", onu pasif duruma itip, öğretmenin işini yapabilmesi birinci plana getirilince sönmektedir.

İçindeki öğrenme enerjisi bu şekilde bastırılan çocuk, gençlik çağına girdiğinde gelişen libido enerjisinin de katılımıyla, bu bileşik enerjilere yeni bir deşarj kanalı bulmaktadır: yaramazlık, tahripkarlık, gürültü, isyankarlık, topluma uyumsuzluk, uyuşturucu ve benzeri eğilimler!

İşin mekanizması budur. Çocuk ve gençlerin öğrenme enerjilerinin öğrenmeye dönüşmesi, fiziki ortama pek bağlı değildir. Güzel okul binaları, zengin kaynaklar, kuşkusuz ki

birer avantajdır, ama aslolan bu mekanizmanın anlaşılması, sürecin "öğretme" yerine "öğrenme"ye döndürülmesi, çocukların bu sürecin baş sorumluları olduğunun bilinmesi ve onlara da bildirilmesidir.

"Çocuklar bu bilince sahip değil, bu yüzden biz onlara öğretmeliyiz" yaklaşımında doğruluk payı yoktur. Hiç kimse kimseye, isteği dışında bir şey öğretememiştir. Olsa olsa zorla—ve kısa bir süre için—nedenini anlamadığı ve merak da etmediği birçok bilgiyi belleğine yerleştirir ve onları sınavda geri alarak başarı ölçtüğünü sanır.

Böyle yetişen insanların yaşamları boyunca hiçbir sorunu çözmeleri mümkün değildir. Daima birilerinin yardımına muhtaç insanlar böyle yetişir.

Bu durumu tersine çevirmek, eğitim bütçesinin artırılmasına, ilköğrenimin 8 yıla çıkarılmasına, kuran kurslarının kapatılmasına ya da tüm ders kitaplarının yeniden yazılmasına bağlı değildir. İhtiyaç olan tek şey, öğretmenin "öğretmek" rolünün, "öğrenme ortamı hazırlayıcılığı ve sürdürücülüğü" ile "sınavlar yoluyla ortam etkinliğinin denetim altında tutulması" rolüne dönüştürülmesidir. Böylece, "öğrenme makineleri" koşmaya başlayacaklar, öğretmenler de bu sürece daha fazla katkı yapma imkanına kavuşmuş olacaklardır.

NE HEDEFLENDİ, NE OLDU?

Bugün yürürlükte bulunan ve kısmen tasarıma, büyük ölçüde de zaman içinde kendiliğinden oluşuma dayanan "eğitim sistemi"nin acaba hedefleri nelerdi? Şimdi nelerdir? Bunlara ne ölçüde erişilmiştir? Erişilmişse nasıl, erişilmemişse neden?

Üç "tasarım amacı": Cumhuriyet, eğitim birliği ve özgür birey!

Parçalanmış bir imparatorluğun enkazı üzerinde, bin türlü yokluk ve uzlaşmazlık ortamında kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim alanındaki bir numaralı hedefi kuşkusuz "her türlü koşul altında cumhuriyeti korumaya muktedir ve de kararlı bireyler yetiştirmek" olmuştur. "Cumhuriyet, yüksek seciyeli (karakterli) muhafızlar ister" sözü, bizzat M. Kemal Atatürk'ün, bu yoldaki açık direktifini göstermektedir. O günün yerel ve genel koşulları ile yerleşik değer ölçüleri karşısında, bu anlaşılabilir bir amaçtır.

Cumhuriyetle birlikte tasarımlanan eğitim sisteminin ikinci amacı, dini ve akademik eğitim yapan kurumların, eğitim birliği ilkesi uyarınca birleştirilmesiydi.

Üçüncü tasarım amacını ise, "ilmi hür, irfanı hür, vicdanı hür" deyimi özetlemektedir. Bilimi, anlayışı ve vicdanı özgür bireyler, bugün de eğitim sisteminin vazgeçilmez tasarım ilkesi olmalıdır. Bu üç amacın yöneldiği hedef ise, *"belirli bir tipte insan yetiştirmek üzere eğitim"* biçiminde yorumlanabilir.

Amaçlar gerçekleşmedi ama amaçlanmayanlar oluştu!

Bugün bu hedefe ve bu hedefe giden yoldaki amaçlara erişilemediğini kanıtlamak üzere fazlaca araştırma yapmaya gerek yoktur. Ayrıca da, başlangıçtaki tasarım hedefi içinde bulunmamakla ve de hiç bir şekilde arzu edilmemekle birlikte, eğitim sistemi bir başka tür kişiliklerin oluşmasına yol açmıştır: Bu, kendisine öğretilenler konusunda kuşkusu bulunmayan, bilgilerinin dayanağı yalnızca onları öğretene duydukları güvenden ibaret olan bir kişiliktir. Bu tür kişilikleri, güven yaratmak şartıyla herhangi bir "doğru"ya, "iyi"ye ya da "güzel"e yönlendirmek kolayca mümkün olabilmektedir.

Eğitim sisteminin başlangıçtaki tasarım amaçları içinde bulunmamakla birlikte yine bir "yan ürün" olarak ortaya çıkan ikinci bir kişilik özelliği de, ihtiyacı olan bilgi, beceri, tutum ve davranışları öğrenmeye eğilimin donması, ancak başkalarının kendisi için uygun gördüklerinin kendisine öğretilmesini beklemesidir.

Yalnız toplumumuzda değil, ama tüm Dünya'da derin olumsuzlukları görülmekte bulunan bir düşünme biçimi, olayları yalnızca siyah ve beyazlar yoluyla açıklamaya çalışmaktır. Bu düşünme biçiminde yalnızca evet ve hayırlara yer var, "gri tonlar"a yani "belki", "olabilir" gibi kavramlara yer yoktur.

Bu düşünme biçimi eğitim sistemimize, ve eğitsel sonuçların ölçme ve değerlendirmesinde neredeyse testten başka metot kullanmayan bugünkü eğitim sistemimize son derece uygundur.

Onlarca ara çözümü, yorucu uzlaşma çabalarını bir anda gereksiz kılan ve böylece toplum yönetimini kolaylaştıran bu tek boyutlu düşünme biçimi sonuçta, "benden yana" ve "bana karşı" lardan ibaret kutuplaşmış toplum kesimleri yaratmıştır.

Laikler ve laik olmayanlar, çalışanlar ve çalıştıranlar, aleviler ve sünniler, Türk'ler ve Türk olmayanlar, biz ve dünya kutupları böylece ortaya çıkmıştır. Bu düşünme biçiminde, bu karşıtlıkları çatıştırmadan yaşatmanın imkanı da yoktur. İşte, sistemin baştan amaçlanmayan bir olumsuz ürünü de bu "kutuplaştırma" olgusudur.

Kutuplaşma olgusu yalnızca, toplumsal uzlaşma denilen sihirli reçeteyi bozmamış, bir "insan topluluğu"nu bir "sosyal organizma"ya dönüştürebilen az sayıdaki ögeden başlıcası olan "iyi ahlak"ı ve onun araçlarından birisi olan din kurumunu işlevlerini yapamaz duruma getirmiştir.

Kendisine öğretilenleri kuşku süzgecinden sürekli süzerek mevcut bilgileriyle ilişkilendirmeyi okul içinde öğrenemeyen, kuşkulanmayı ayıp sayan ve sadece kendisine belletilenleri hatırlaması istenilen çocuk ve gençlerimiz, fiziğin, coğrafyanın ve bu arada dinin öğretilerini ezberlemiş, ama onları yaşamında kullanabileceği somutluğa dönüştürememiştir.

A.N. Whitehead'in sözü, bu açıdan çok anlamlıdır:

"eğitim, edinilen bilgilerin hayata uygulanması sanatının kazanılmasıdır".

Günümüzde, toplum dokumuzu oluşturan tüm ögeler, kendi doğruları yolunda kıyasıya çatışıyorlarsa bunun bir numaralı nedeni, kendi doğrularını belletmeye ve onun karşıtlarını reddetmeye dayalı eğitim sistemimizdir.

Böylesine bir çatışma ortamında egemen olabilecek güçler, her kesimin "uzlaşmaz", "buyurgan", "tek doğrulu" fanatikleridir. Neyi savunurlarsa savunsunlar ve nasıl savunurlarsa savunsunlar!

İşin daha da acı yanı, bu tür bir uzlaşmazlık eğilimi, toplum çıkarlarına yönelik gerçek tehditlerin gözden kaçırılmasına, hatta "hiç amaçlanmamış olsa da" bu tehditlere yardım-

cı olunmasına yol açmıştır.

Toplumun sessiz büyük çoğunluğu ise şaşkın, ama bir uzlaşma arayışı içindedir. "İnanç" ile "aklın", "bireycilik" ile "toplumculuğun" "çalışan" ile "çalıştıranın", kısacası birbiriyle boş yere çatışan kesimlerin uzlaşabildiği bir "yeni düşünme biçimi"nin arayışı!

Amaçlanmayanların oluşması sebepsiz değildir!

Amaçlanmamakla birlikte eğitim sisteminin yapısından dolayı üreyen "olumsuz kişilik özellikleri" bunlardan ibaret değildir. İnsanın doğuştan sahip olduğu öğrenme enerjisini, onun kendi ihtiyaçları yönünde kullanarak "öğrenmesini" engelleyip, ona kendi doğrularını "öğretmeye" çalışan bir yöntem, çeşitli yanlışların üremesi için uygun bir ortam yaratmıştır. Yukarıdaki üç yanlış kişilik ve ondan üreyen toplumsal özellikler, bu "uygun ortam"ın ürünlerinden yalnızca birkaçıdır.

SOSYAL İCATLAR ENSTİTÜSÜ, AĞLAYAN BAKAN VE EZBER!

Sosyal İcatlar Enstitüsü, İngiltere'deki devlet okullarında dört yıldan bu yana çalışmalar düzenleyen, özellikle çocukların yaratıcı sorun çözme becerilerini artırmayı amaçlamış bir kurumdur. Adresi, 20 Heber Road, London NW2 6AA, telefonu 081-208 2853, faksı 081 452 6434 ve İnternet erişim adresi ise <<newciv.org/worldtrans/ISI.html>>dir.

Okullarda yürütülen proje basittir. 7-18 yaş arasındaki öğrencilere, okullları ya da çevrelerindeki bir sorunu çözmeleri için geliştirebilecekleri bir proje için £25 yardımı yapılır. Projenin, haftada iki saat hesabıyla bir yarı-yılda tamamlanması istenir.

Örneğin, Londra'daki Essendine İlkokulu'nun 7 ila 8 (yazı ile yedi ve sekiz) yaşlarındaki 23 öğrencisi, çevrelerindeki sorunları listeler ve içinden hangisini seçeceklerine karar vermek için de "beyin fırtınası" yöntemini kullanırlar. Yapılan bu çalışmada, karar verdikleri sorun, özellikle okul çevresinde dolaştırılan ev köpeklerinin pislikleri olmuş.

"Köpek pisliğinden iğreniyorum" yazan resimli pankartları, motosikletli kuryelerin sırtlarına yapıştıran çocuklar, basın bildirisi ve belediye başkanını ziyaret yollarıyla konuya dikkat çekip bu sorunu çözmüşler.

Geçtiğimiz günlerde, Marmaris ormanlarını yakıp bitiren yangın nedeniyle, orman bakanı ve eski Muğla valisinin ağladıkları, bir gazete haberidir ve doğruluğu gazeteye aittir.

Bilinen tarihi onbeşbin yıl olan Anadolu'ya gelmiş daha

beceriksiz bir nesil var mıdır bilinmez, ama bilinen, bu yangının, Anadolu tarihinin en büyük yangını olduğudur.

Milletvekili, bakanı ve 200,000 mevcutlu orman bakanlığı teşkilatı ile, yangın karşısında çaresiz kalıp ağlayan bir başka jenerasyon bulunamaz.

Geçtiğimiz yıl Çanakkale ormanlarını yok eden yangında, orman bölge müdürü bizzat yangın söndürmeye çalışırken alevlerin arasında kalmış ve hayatını kaybetmişti. Bu ölüm o zaman "şehadet" başlığı ile verilmişti. Ama madalyonun öbür yüzü, yangını söndürmek değil, söndürme çalışmalarını koordine etmesi gereken bir görevlinin, o işini bırakıp—ya da yapamayıp—bizzat yangın söndürmeye kalkarak vicdanını rahatlatmaya çalıştığını gösteriyordu.

Marmaris yangınınında da, orman bakanı, elinde bir çalı parçasıyla alevlere vuruyor ve belki bu yolla ya çevresindekileri motive etmeye çalışıyor ya da gerçekten yangın söndürmeye çalışıyordu.

Bu olayın beceriksizlik boyutu nettir. Kadrosu, 200,000 kişiden daha az olmayan orman bakanlığı içinde tek bir kişi yok mudur ki, Avrupa'daki sefaretlerimiz aracılığıyla, o ülkelerdeki orman yangını söndürme organizasyonlarıyla temasa geçsin ve ücretini ödemek kaydıyla buralardan hizmet satın almayı düşünebilsin. Ve bunu ortada yangın yokken yapmayı akıl edebilsin.

Komşumuz Rusya'da bile bu tür havadan söndürme teşkilatının bulunduğunu gazete muhabirleri dahi bilirken, bir tek uyanık insan yok mudur ki bu yangının çalı vurmakla sönmeyeceğini bilsin. Yaratıcılıktan bu denli yoksun bir başka toplum olabilir mi? Ya da yoksun olanların bu denli güç sahibi olabileceği bir başka yer düşünülebilir mi?

Bu olayın beceriksizlik boyutunun altında bir boyut daha vardır. Her nerede yaratıcılık gerekse, orada bu acı gerçek boyutuyla karşılaşırız: Kendine belletilenlerin dışında bir şey

bilmesi, bir şey düşünmesi istenmeyen "ezber nesilleri", bu tür basit yaratıcılıkları dahi düşünemezler ve bakan yaptıkları kimseler çalı vurarak yangın söndürmeye çalışırlar ve sönmeyince de oturup ağlarlar.

İlköğretim çocuklarının beyin fırtınası tekniğini öğrenerek yetiştirildiği bir dünyada, sorun çözme kabiliyeti bu denli düşük bir nesle sahip olduğumuz için gerçekten ağlamalıyız.

Dünyanın artık bu çeşit toplumlara tahammül etmediğini, bir yolunu bulup onlardan kurtulmaya çalıştığını hissederek de ağlamalıyız.

Çevrelerindeki sorunlara, yaratılıştan sahip oldukları yaratıcılığın üzerine birazcık akıl katarak yaklaşan Essendine ilkokulu çocuklarını saygıyla selamlıyorum.

Uzun uzun ünvanları ve çok bilmiş tavırlarıyla, ancak okulda ezberlediklerini tekrarlayabilen, yaratılıştan sahip olduğu yaratıcılığı ezberle öldüren, çalıyla yangın söndürmeye kalkıp sonra da ağlayanları ise: selamlamıyorum!

SORUNLARA GELENEKSEL YAKLAŞIM BİÇİMİMİZİ TERKETMELİYİZ!

Hem tanı hem çözüm yetersizliği!

Eğer çoğu sorunlarınız çözülemiyorsa, bunun çeşitli nedenleri olabilir. Ama bunlardan birisinin, sorunlara yaklaşım biçimimizdeki yetersizlik olduğu da bilinmelidir. Bu yetersizlik, sorunların hem tanılama (teşhis) hem de giderilme aşamaları için geçerlidir.

Tanılama evresindeki en önemli yetmezlik, problemin ortaya çıkış neden(ler)i yani kaynakları ile, sorunun yarattığı sıkıntı(lar)ı (görüntüler) birbirine karıştırmaktır.

Sorunun giderilmesi evresindeki yetersizlik ise, bir önceki yetersizlikle doğrudan bağlantılıdır. Sorun, sıkıntı yaratan durum olarak algılandığına göre çözüm de sıkıntıların giderilmesidir. Sorun, semptom(görüntü) olarak algılandığına göre, görüntünün ortadan kaldırılmasının amaç olarak ele alınmasını doğal karşılamak gerekir.

Ancak, bunun daima tatminkar sonuç vermeyen bir yaklaşım olduğu, geniş alanda sıkıntılar yaratan sorunlar halinde semptomların ortadan kaldırılmasının bile imkansız olduğu kolayca görülebilir. Sorundan etkilenenler bu tatminsizlik dolayısıyla sorunun çözümü konusunda arayışlara girmekte, ve böylece ortaya çeşitli yaklaşımlar atılmaktadır.

Sanal çözüm: "tersleme"!

İşte bu "sorun giderme" yaklaşımlarının başlıcası, sorunun yarattığı sıkıntıların "terslenmesi" (negation) dir. Örneğin eğitim alanındaki, "üniversite girişindeki yığılmalar", "eğitimin işe yarar beceriler kazandıramaması" ya da "okullaşma oranının düşüklüğü" gibi sıkıntılara karşı, "üniversite girişindeki yığılmalar giderilmelidir", "eğitim, işe yarar beceriler kazandırmalıdır" ya da "okullaşma oranı yükseltilmelidir" gibisinden çözümler(!), sık önerilen çözümlerdir.

Bu yaklaşımın doğrudan sonuçlarından birisi, toplumun, sorunların çözülebileceği, daha iyi bir gelecek tasarımlanıp bu yoldaki engellerin (sorunlar) kaldırılabileceğine ilişkin inançlarının giderek zayıflamasıdır. Sorunlar çözülemeyeceğine göre, "sorunlarla birlikte yaşama", "kurtarıcılar arama", "yasa ve/ya ahlak dışı yollardan sorunların çevresinden dolaşma" gibi motiflerden oluşan yeni bir yaşam biçimi ortaya çıkmaktadır.

İşte, çoğu sorunumuzun çözülemeyişinin altında yatan gerçek, sorunun gerçek kaynaklarına eğilmeyi imkansız kılan bu "yanlış yere bakış" olgusudur. Yıllardır eğitimin sorunları olarak konuşulan "görüntüler", kaynak sorunlar nelerdir? sorusunun sorulabilmesini engellemiştir.

Bu yaklaşımı değiştirebilmeliyiz!

Sorunların görüntüleri ile kaynaklarını kolayca ayırdedebilmek için, bir modaya gerek vardır. Herkes, her konuda "bu sorunun kaynakları nelerdir?" sorusunu sorabilmeli, hayaletlerle—diğer dillerde görüntü sorunlara phantomproblem denilmektedir—uğraşmayı bir yana bırakıp, hangi düzeydeki kaynak sorunları nasıl giderebileceğine, hatta, istediği bir geleceği tasarımlamak yolundaki sorunları nasıl çözeceğini tartışmaya başlamalıdır.

ZENGİN İÇERİKLİ VE DEĞERLİ BİLGİ!

Herkesin, ilk defa bir yabancı ülkeye gidişi için kurduğu hayaller vardır. Benim hayalim de insanın, aradığı bütün kitapları bulup satın alabileceği bir kitapçıya gitmekti.

1980'lerin hemen başında Türkiye'de kitapçıların ne kadar az ve küçük hacimli, hele hele yurt dışından kitap getirmenin ne denli güç olduğunu hatırlayanlar bu duyguyu anlayacaklardır.

Ankara ve İstanbul'daki az sayıda kitapçının her birinde uzun süreler geçirir, bu şehirlerin birinden diğerine seyahat ettiğimde mutlaka kitapların bulunduğu raflardaki kitapları karıştırır, birazını okur ve bazısını satın alırdım.

Durum böyleyken, ilk defa yurt dışına çıkma fırsatı doğunca, bu kitap takıntımın etkisiyle programıma, Türkiyedeki kitapçılarda harcadığım süreyi çok aşan bir zamanı kitapçı ziyareti için koydum.

Bütün bu hayallerim, ünlü bir kitabevinin kapısından girdikten yaklaşık 30 saniye sonra yıkılıverdi. Bu kısa süre içinde nasıl bir bilgi denizinin içine düştüğümü, eğer ne aradığımı tam olarak bilmiyorsam, bir kapalı spor salonu büyüklüğündeki bu kitapçıda hiçbirşey bulamayacağımı gördüm ve kapıya yakın bazı dergilere baktıktan sonra birkaç dakika içinde orayı terkettim.

Bu anımı iletmemin nedeni, bilgi erişiminde müthiş bir araç olan İnternet'in, yukarıda sözünü ettiğim "büyük kitapçı"ya pek benzemesidir. "Ne" aradığını ve üstelik "nasıl" a-

raması gerektiğini bilmeyen bir kişi, boş zamanlarında sörf yapar, eğlenceli hatta yararlı zaman geçirir, ama amacına katiyen ulaşamaz. İnternet ve toplumumuz bağlamında bu nokta iki defa önemlidir.

Birincisi, olağan üstü boyutlardaki bir bilgi okyanusunda, sorunlarını bilgiyle değil onun almaşıklarıyla çözümlemeye alışmış insanlar olarak "ne" aradığımızı bilme konusundaki olası sorunlardır.

İkincisi ise, az sözcükle konuşup yazan, üstelik de sözcüklere yüklediği anlamlar konusunda net olmayan insanımızın, bu okyanustaki bilgilerin ancak pek küçük bir bölümünden yararlanabilmesi ihtimalidir.

Bu iki sorun da çözülemez değildir. Hatta İnternet, bu iki "Kaynak Sorun"u çözebilmemiz için bir nimet olarak da görülebilir. Yeter ki bunlar birer sorun olarak kabul edilsin.

Diğer yandan, İnternet'teki bilgi hacmi büyük bir hızla artmaktadır. Beş yıl içinde bugünkü hacmin iki katına varılacağı, ve iki kata çıkma süresinin giderek kısalacağı tahmin edilmektedir.

Bu patlamanın olası olumlu sonuçlarını yorumlayabilmek için bazı kavramsal araçlara ihtiyaç vardır. İnternet aracılığıyla erişilen bir bilginin işe yararlığını ölçmek için birkaç tip ölçüte gerek vardır

Bunlardan birisi "içerik zenginliği" olarak adlandırılabilir. Bir bilginin İçerik Zenginliği (İ.Z.);

İ.Z.= haber değeri (bit) / toplam bit

olarak tanımlanabilir.

Örneğin; "ülkemizin son 40 yılına damgasını vurmuş 4 lider arasında yapılan bir ankette YAHOO'nun yeni bir çorap markası olduğuna inanan sayısı yalnızca birdi" gibi bir "bilgi"nin haber değeri 2 bittir. Bilginin toplamı ise 1160 bit olup,

İ.Z., % 0.2 civarındadır. Yani hemen hemen "boş laf" tır.

Buna karşın, "B/T Haber(Haftalık Bilgi Teknolojisi Gazetesi)'in telefonu (0212)212 3122 dir" bilgisi için ise bu oran yaklaşık %10 dur.

İ. Z. dışında, bir bilginin işe yararlığının ikinci bir ölçütü de İçerik Değerliliği olarak adlandırılabilir. Bu ise birincisi kadar yalın tanımlanabilir değildir.

B/T Haber'in telefonlarını bilen ya da kolayca bulabilecek insanlara verilecek telefon numarası bilgisinin İ. Z., her ne kadar liderlerimiz ve YAHOO ile ilgili bilgiye göre 50 kat daha fazlaysa da yine de pek "değerli" değildir. Ama B/T Haber'in numarası değişmiş ve bu yolla duyuruluyor olsaydı, son derece "değerli" olabilecekti.

İnternetteki bir kısım bilginin İ. Z. ve değeri açısından son derece zayıf olduğu bir gerçektir. Bilgi miktarı hızla arttıkça, değerli bilgi yanında değersizlerin de aynı hızda—belki de daha hızlı—artması beklenebilir.

Bu süreç boyunca Arama Makinalarının algoritmaları ne denli gelişirse gelişsin, bunun kimi güçlüklere yol açacağı da beklenmelidir. Yararlı bir bilgiye erişmek isteyen bir kişi, belki de katlanamayacağı kadar uzun bir süre beklemek zorunda kalacaktır. Bu bir çeşit bilgi kirlenmesidir.

Ülkemizde insanlar çeşitli ölçütlere göre sınıflandırılırken şimdilerde gözde ölçüt "İnternet kullanıp kullanmadığı" olmaya başlamıştır.

Ama onu ne amaçla ve ne ölçüde kullandığı çok daha önemlidir. Eğer konu böyle değerlendirilmezse, tek ilaçlı reçetelere pek düşkün olan toplumumuz bir süre sonra herşeyin tek çözümü olarak İnternet'i görmeye başlıyabilir.

Söylenmek istenenin özü şudur; *ne yöne gideceğine karar vermemiş bir kaptan için hiç bir rüzgar elverişli değildir!*

Bilgi, sorun çözmenin bir amacı olarak görülüp anlaşılmaya başlandığında hem içeriği zenginleşir, hem de içeriği

değerlenir. Çünkü hiç kimse sorununu çözmeyi bırakıp laf ebeliği yapmak istemez. İşte o durumda İnternet çok değerli olur.

O halde iki şeyi aynı anda yapabilmeliyiz: bir yandan sorunlarımızı bilgiyle çözmek, diğer yandan da bilgi erişimi için yolları—İnternet de dahil—zenginleştirmek!

DEVLET BAĞIŞ ALAMAZ

Öyle şeyler vardır ki, ilk bakışta doğru hatta çok doğru olarak görünür. Ama üzerinde biraz düşününce o kadar da doğru olmadığı, hatta yanlış olduğu anlaşılır.

Yıllardır, okul, hastane ve benzeri kamu ihtiyaçlarının karşılanmasında yetersiz kalan devlet, çareyi önce vatandaşın gönüllü katkılarını kabulde, daha sonra da bu katkıları talep etmede buldu. İlk bakışta, eğitim ve sağlık gibi iki ulvi alanda devlet-vatandaş yardımlaşması, tüm vatandaşlara örnek olabilecek bir işbirliği "gibi" görünmektedir.

Pekiyi, böyle bir yardımlaşmaya aklı yatmayıp da *"Ben vergilerimi düzenli olarak veriyorum. Devlet, vergi vermeyenlerden alamıyor, aldığı vergileri de hesabını bilmez biçimde harcıyor ya da çaldırıyorsa, bu işbilmezlik ve akılsızlığın sonucunu benim ödememin mantıklı bir gerekçesi var mı?"* derse ne olacak?

Bu soruya karşılık, "evet haklısın ama eğitilecek ya da tedavi edilecek olanlar ya sensin ya da senin yakınlarındır. Aslında sen kendine yardımda bulunmuş oluyorsun" denilebilir mi? Denilemez, çünkü bu durumda devletin varlık nedeni ortadan kalkmış, vatandaş kendi hizmetini kendi parasıyla gördüğü gibi, para vermeyenlerin de (veremeyenlerin değil) yükünü üstlenmiş demektir. Pekiyi, böyle değil de acaba devlet, vergilerini düzgün toplasa ve bunları toplumun önceliklerine uygun olarak kullansa, bu durumda da bağış almasında bir sakınca olabilir mi?

Evet, yine sakıncalıdır. Çünkü bu halde de, bağış yapan-

larla yapmayanlar arasında—ister istemez—bir farklılık doğacak, bağış yapanlar yapmayanlara göre daha farklı gözle görülecektir.

Nitekim, devlet okullarında yapılan "gönüllü(!)" bağışlarda—ki gönülsüz bağış da olabiliyormuş—bu sakınca gayet somut biçimde ortaya çıkmakta, bağışta bulunmayan öğrenci velileri üzerine çeşitli yol ve yöntemlerle baskı yapılmaktadır.

Sayın Cumhurbaşkanının iş adamlarını okul yaptırmaya çağırması da daha farklı değildir. Şimdi bu iş adamları içinden birileri çıkıp da yukarıdaki itiraz yerine, "Hayır ben varlığımı sizin dediğiniz gibi değil, kendimce doğru olan biçimlerde kullanacağım" dese, acaba devletin başı bunu olağan karşılar ve unutur mu?

Devletin, birilerinin bağışını kabul etmesi, bağışta bulun(a)mayanlar açısından bir eşitsizlik yaratır. Halbuki devlet, herkesi kendisine eşit uzaklık ve yakınlıkta tutmak zorundadır.

Bunlar, iyi niyetlerle yapılan bağışların yaratacağı (ve yarattığı) sakıncalardır. Bir de madalyonun öbür yüzü vardır.

Güvenlik güçlerinin kendilerine ilişmemesini arzu eden bir kısım uyanık insan, onların adına kurdukları dernek ya da vakıflar aracılığıyla çeşitli faaliyette bulunurlar. Balolar düzenlenir, biletler satılır, resimler çektirilir ve "polis dostu" havalarına bürünürler. Bunları yapmayanlara göre otomatik olarak bir sempati (dolayısıyla hoşgörü) elde edilir.

İhtiyaçlarının bir bölümü böylece sağlanan kamu görevlisi de bir süre sonra herkesi böyle görmek ister. İster ve asli görevini yapması için vatandaşın vergi verdiğini unutarak, "iş adamları korunmak istiyorlarsa para vermelidirler" demeye kadar işi götürür.

Bu yollarla elde edilen sempati, hoşgörü ve belki de göz yummalar nerelere kadar gider bilinmez. Belki, özel otomo-

bilin camına konulan ve uygunsuz yerlerde park yapmaya yarayan dernek amblemli—ki ne hikmetse bu amblemler resmi kurumların amblemlerine pek benzerler—kartlarla sınırlı bir sempati istismarı söz konusudur. Ama belki de, verilmemesi gerekenlere silah ruhsatı vermeye kadar da uzanmaktadır.

Özel TV kanallarının birinde, okul servis araçları sürücülerinin örgütlendiği bir odanın başkanının, bu yollarla ne gibi suistimaller yaptığı sergilendi.

Felsefesi üzerinde kafa yorulmadan, bir akıl dağınıklığı ve şark uyanıklığı içinde bulunup bir ilaç gibi topluma sunulan "Devlet Millet El Ele" formülleri, sonuçta üç kağıtçıların işine yarar ve bir yandan da devlet büyüklerinin gözüne girmede pek istekli olmayanlara şaşı bakılmasına yol açar.

Devlet, tanım itibariyle milletinin hizmetkarıdır. Aralarındaki ilişki el eleliğe izin vermez. Amir ve memur nasıl ki kucak kucağa olamazsa devlet de vıcıklaşıp milletiyle el ele filan olamaz. Hele hele milletinin içinden bazılarıyla daha sıkı, ilişkiler içine girerek, diğerlerine "göreceli olarak daha uzak" hiç olamaz.

Herkes işini eksiksiz yaptığında ortaya çıkan durum, "gerçek el elelik" tir.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ENERJİMİZ DÜŞÜK MÜ?

İnsanların enerji düzeylerini ölçen bir alet bulunmadığına göre bizim enerjimizin düşük olup olmadığını nasıl anlayabiliriz?

Enerji düzeyinin sağlam bir göstergesi "zaman kullanımı"dır. Zamanımızı, kendi yarattığımız dogmalar, anlamsız yasaklar ve yanlışların tamiri için kullanıyorsak, enerjimizin önemli bir bölümü buralara harcanıyor demektir.

Düşük enerji düzeyinin ikinci olası bir nedeni, kendi çevremize ördüğümüz duvarların enerjimizi kullanmamıza izin vermeyişidir.

Eğitim sistemimize damgasını vurmuş bulunan "tek doğrular" yani ezber*, ancak bu doğruların izin verdiği alanlarda sınırlı olarak hareket edebilmemize izin veriyor. Bu sınırlı alanlardaysa ancak yaşamımızı sürdürebilecek kadar enerji tüketebiliyoruz. Tüm yaşam dengeler üzerine kurulu olduğu için de, ancak tüketebileceğimiz kadar enerji üretebiliyoruz.

Ezber yoluyla oluşan bu tek doğrular alanının çevresi dikenli tel değil ama "korkular" ile çevrilmiştir. Yapılmaması gereken, ya da yapılmaması gerektiği düşünülen herşeyden korkutularak uzak tutulmuş bulunan çocuklarımızın zaten bu sınırlı alan için üretebildikleri düşük düzeydeki enerjinin

---

*Ezberleme *(yürektenlik)*, bir bilginin **"değişmez tek doğru"** olarak benimsenmesi, öyle olduğuna ilişkin kalben güvenin akıl yoluyla tahkik edilmeyişidir. Merak kökenli kuşku ile birleşikolmayan her bilgi "yürekten bilgi" olup, "yürektenlik" bir öğrenme yöntemi olan akılda tutma (belleme)" değildir.

bir bölümü de bu korkularca emilip yok edilmektedir.

Alışılmış kalıpların dışına çıkılamayacağı, çıkılmaması gerektiği yolunda kuvvetle koşullandırılarak birer erişkin hale gelen çocuk ve gençlerimizin birşey "yapabilmeleri" gerçekten olağanüstü sayılmalıdır.

Bütün bu kısıtlar altında tatmin arayan insanlar çareyi konuşmakta, ama genellikle olumsuzluk üretecek biçimde konuşmakta, çok ve boş konuşmakta bulmuşlardır.

Zaten iyice azalmış bulunan enerjinin bir bölümü de bu tür konuşmalara harcanmakta, geriye ancak bazal metabolizma için gereken enerji kalmaktadır.

Yetersiz beslenme, sağlıksızlık gibi diğer enerji azaltan unsurlar da dikkate alındığında, "ne yaşar ne yaşamaz" konumdaki tipin durumu daha iyi anlaşılmaktadır.

Bu tablo olumsuz ama her şeye karşın umutsuz değildir. İlk yapılabileceklerden birisi, enerji tüketimini (dolayısıyla da üretimini) engelleyen "mental bariyerler"i ortadan kaldırmaktır.

Zihinsel engellilik ile eşdeğer etki yaratan bu bariyerler, eğitimdeki "bilgi yükleme" ve "yüklenen bilgilerin sorgulanmadan doğru kabul edilmesi" nin bir sonucudur.

Başta anne ve babalar olmak üzere tüm toplum bu bariyerlerden kurtulma konusunda sorumludur.

Kurtulabilmenin ilk koşulu ise, bu konularda düşünmeye başlamak, sonra da , "başkaları halletsin, bir yararı varsa ben de görürüm" ilkelliğinden silkinmektir.

Bu yapılmazsa ne olur? Kimse merak etmesin, "yanlış" birşeyler olmaz. "Büyük sistem", kendini anlamak istemeyen kişi ve toplumlara yaptığını bize de yapar: Yokeder. Yavaş yavaş ama kararlılıkla!

BAZI TUTUMLARIMIZ ELE VERİCİDİR!

İnsanlar zaman zaman birşeyleri saklama gereği duyar ve çoğu zaman bunu ustalıkla da yaparlar. Ama bir an gelir ki, yaptıkları küçük bir hareket, o saklanmak istenileni ortaya çıkarıverir.

Bazense saklanmak istenen bir şey yoktur. İnsanlar doğal olarak davranırlar. Bu davranışlarından birisi, bu davranışlara alışmamış, o topluluğun üyeleri dışından birisince görülür görülmez davranış deşifre edilir ve bir yargıda bulunulur.

İnsanlarımıza dışardan bakan yabancılar, daha bizi doğru dürüst tanımadan bir yargıya varıyorlar: "siz, insan haklarına aykırı davranıyorsunuz!"

Bizler de bunun bu kadar kolay anlaşılmasının mümkün olamayacağını düşünerek, bu kişilerin öğretilmiş, kötü niyetli kişiler olduğu yargısına varıyoruz. Bu, birinci saptama.

Birbirimize alışık olduğumuz için farkında olmayabiliriz, ama dikkat edilirse görülecektir ki, birbirine sürekli olarak birşeyler "öğretmeye" bu kadar meraklı ve bunu zorla yapmaya çalışmaktan zevk duyan bir başka medeni toplum herhalde yoktur. Bu da ikincisi!

Her gün çeşitli konularda yapılan toplantılarda, çeşitli toplum kesimlerinin ve/ya yörelerinin sorunları konuşulur. Bunların hepsinin bir ortak yanı aransa bulunacaklardan birisi, tümünün, o kesim ya da yöre insanları "adına" çözüm önermeleri, daha da ilginci bu önerilerinin niçin uygulan-

madığından yakınmalarıdır. Öyle ya, o insanlar için iyi olanlar tesbit edilmiş uygulanmaya çalışılmaktadır. Daha, kimin ne söylemeye hakkı olabilir ki!

Peki, sorunları—muhtemelen doğru biçimde—saptanan, sonra da çözüm geliştirilen bu insanlar acaba ne ölçüde o çözüm kümesinin bir parçasıdırlar?

Bunu test etmek kolaydır. Bu gibi bir çözüme konu olan insanlara bakmak yeterlidir. Çoğu, sorundan da çözümden de çok uzaklarda, muhtemelen çok daha ilkel bir dünyanın düşünsel kalıpları içinde yaşamaktadır.

Peki, kendisine çözüm "öğretilmek"—uygulanmak anlamında—istenen bu insanların iradesi ve arzusu olmadan acaba bu çözümler uygulanabilir mi? Ya da bir başka şekilde sorulursa, o insanların "öğrenme arzusu" da arkaya alınırsa, bu süreç ancak o zaman başarılı olmaz mı?

Ama kendini demokrat ilan eden çoğu kişi ve kuruluş, kesimler ve/ya yöreler için iyi olanları belirleyip uygulamak için sonsuz bir çaba gösterirken, bu çabalara konu olan insanların arzusunu uyandırmanın gerekliliği konusunda hiç bir kuşkuya kapılmamaktadırlar. Bu tutum net bir insan hakkı ihlali tutumu değil midir?

Çoğu insanımızda bulunduğu için yadırganmayan bu "öğretme" eğiliminin dışa vurulduğu bir başka alan okullardır. Anaokulundan üniversiteye kadar, saptanmış müfredat, ona tabi olanların "arzusu" uyandırılmaya çalışılmadan uygulanmaya çalışılmakta ve tabii ki çok büyük ölçüde başarısız olunmaktadır.

Herhangi bir okuldaki herhangi bir çocuğun yüzündeki ifadelere 10 saniye süreyle bakan herhangi bir kimse, bu çocuk ve gençlerin, onlara "öğretilmeye" çalışılan konuları öğrenmeye hiçbir arzuları olmadığını görecek ve muhtemelen, başka yollar arayacaktır.

Peki nasıl olabiliyor da, 15 milyon öğrenci, 500,000 öğret-

men tarafından öğretilmeye çalışılmakta ve ne Milli Eğitim Bakanlığı, ve de veliler bu durumun farkına varamamaktadırlar.

Hele ve hele, bu çocuk ve gençlerin ders aralarında ve ders dışı saatlerdeki canlılığını, merak ve ilgi duydukları konulardaki yüksek öğrenme hızını görenler, nasıl olup da yalnızca derslerde bu denli "ilgisiz ve meraksız" olduğunu merak etmiyorlar!

Kendini, kendi dışındakilere bir şeyler öğretmeye, onların istekleri olmadan öğretmeye , hatta ve hatta onlar direnseler dahi zorla öğretmeye yeterli sayan insanlarımız, okulda, kamu yönetiminde ya da sivil toplum girişimlerindeki bu olağanüstü etkisizlikten açaba hiç kuşkulanmıyorlar mı ?

Lütfen şu unutulmasın!

Birşey yapmak isteyenler, önce muhatap olacakların arzusunu uyandırmalıdırlar.

Ancak kalkınmak isteyen insanlar kalkınabilir.

Ancak öğrenmek isteyen öğrenci öğrenebilir.

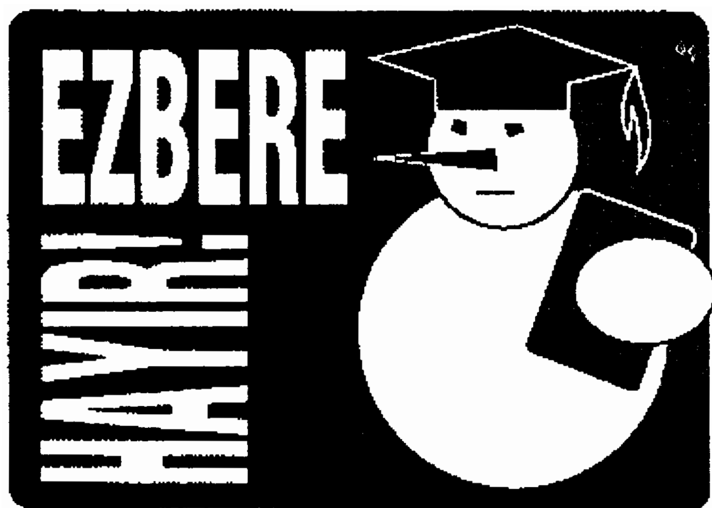
Adına "öğrenme enerjisi" denilen enerji kaynağını kullanmadan kalkışılan her türlü "öğretme" eylemi, bir çeşit "insan hakkı ihlali"dir.

İşte yabancılar, bu çok yaygın ve hemen görülebilen "isteksizliğe rağmen öğretmek" huyumuza bakarak bizi suçlamaktadırlar.

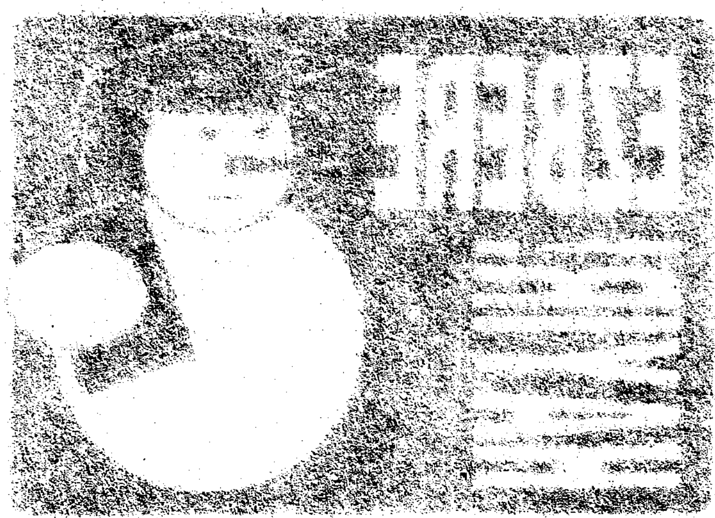
Acaba haklılar mı?

Bir şeyi ezberlemek, bilmek demek değildir.

MONTAIGNE

EZBER

"EZBER" NE DEMEKTİR?

15 MART 1997'de İstanbul'da yapılan Ezbersiz Eğitim Sempozyumu'ndan beklenen birkaç üründen birisi, Farsça kökenli olduğu için çoğunlukça anlamı bilinmeyen "ezber" kavramının gerçekte ne anlama geldiğinin netleşmesiydi.

İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerinde "kalpten" anlamına gelen, Farsçadaki anlamı da "kalpten, göğüsten" olan bu sözün, toplumumuzun büyük çoğunluğu tarafından farklı anlam yüklenerek kullanılması, pek önemli sayılmayabilir.

Gerçek anlamından farklı anlam yüklenmiş çok sözcük vardır ve bu kültürdeki değişimin bir sonucudur da. Acı olan, bu dönüşüm sırasında, eğitimde kullanılmaması gereken bir kavramın, bir öğrenim yöntemi olan bir başka kavramın arkasına gizlenmesi, hatta görünmeyecek biçimde içine gömülmesidir.

Ezber bugün dilimizde "akılda tutma, belleme" anlamında kullanılmaktadır. Bu anlamıyla gerek gündelik yaşamda gerekse eğitimde belirli bir yeri vardır. Çarpım tablosu, yabancı dildeki sözcükler ve daha birçok şey akılda tutulmak, bellenmek zorundadır.

Bu belleme işi tadında bırakıldığı, okullarımızda yapıldığı gibi "soruların yanıtlarının bellenmesi" haline dönüştürülmediği sürece bunda bir sorun yoktur.

Belleme ve bellenenlerle bağ kurma (Arapça'da akıl, bağ kurma demektir) yoluyla öğrenme arasındaki sınır neredededir? Öğrenci ne kadar bilgiyi bellemeli, ne kadarını ise bellediklerinden türetebilmelidir?

Bu sorunun yanıtı "bilgi konisi" adı verilebilecek bir kavramla ilgilidir ve işi öğretmek olan herkesçe çok iyi bilinmelidir.

Ezber ise bundan tamamen farklıdır. Bilginin doğru ve de değişmez doğru olduğuna inanmak, böylece insanoğlu ve tüm canlıların doğuştan sahip olduğu en ilginç özelliğin merakın sönmesidir.

Merakı sönmüş kişi hayatını ister bilimle ister ticaretle isterse dinle uğraşarak kazansın, bu insan gerçekte yaşamayan, ruhu ölmüş yalnızca bedeni canlı kalmış bir varlıktır.

Direksiyonu kilitlenmiş bir araç nasıl ki yolun bazı yerlerinde doğru gidiyormuş gibi olursa da sık sık etrafla çatışırsa, ezberle merakı sönmüş bir kişi de sürekli olarak kendi gibi düşünmeyenlerle çatışır. Bunu din ya da çağdaşlık adına yapabilir.

Sempozyum öncesi, BEYAZ NOKTA® VAKFI tarafından önerilen tanımın kısaltılarak daha kolay anlaşılabilir hale getirilmesi istenilmişti.

- Ezberleme (yürektenlik), bir bilginin "değişmez tek doğru" olarak benimsenmesi, öyle olduğuna ilişkin kalben duyulan güvenin akıl yoluyla tahkik edilmeyişidir. Merak kökenli kuşku ile birleşik olmayan her bilgi "yürekten bilgi" olup, "yürektenlik", bir öğrenme yöntemi olan "akılda tutma (belleme" değildir. (BEYAZ NOKTA® VAKFI'nın basitleştirilmesini istediği kendi tanımı)

Gelen yanıtlar ise şunlar:

- Çeşitli kaynaklardan kişiye ulaşan bilgilerin akıl yoluyla irdelenmeden mutlak doğrular olarak kabul edilip benimsenmesidir.
- Yüksek düzeyli zihin (akıl) fonksiyonlarını kullanmaksızın bilgi edinme (öğrenme) işlemidir.

- Akli fonksiyonları düşük düzeyde kullanarak bilgi edinme işlemidir.
- Dışarıdan gelen bilgilerin sorgulanmaksızın zihine taşınmasıdır.
- Zihine gelen her türlü bilginin sorgulanmaksızın sahiplenilmesidir.
- Kişinin, çeşitli yollarla edindiği bilgileri, alışkanlığın yol açtığı koşullanmayla, akıl yoluyla araştırmadan mutlak doğrular olarak benimsemesidir.
- Çeşitli yollarla edinilen bilginin, daha önce edinilen öğrenme yaşantıları arasındaki ilişkilerini kurmaksızın, kazanılmış olan değişmez bir tutum olarak doğru ya da yanlış olabileceğini de merak etmeksizin ve sorgulamaksızın, kavramadan bilgi düzeyinde benimsenmesidir.
- Muhtelif yollarla kişiye ulaşan bilgilerin, koşullanma alışkanlığı nedeniyle sorgulanmaksızın mutlak doğrular olarak kabul edilmesidir.
- Aklımızı devre dışı bırakarak, gelen bilgilerin kalıp halinde benimsenmesidir.
- Hazır bilgilerin, alışkanlık-koşullanma nedeniyle düşünmeksizin benimsenmesidir.
- Sorgulamaksızın bilgi benimseme alışkanlığıdır.
- Kişilere her türlü yoldan ulaşan bilgilerin, alışkanlığın yol açtığı koşullanmalar yüzünden birer mutlak doğru olarak benimsenmesine ve tartışmasız kabul edilmesine neden olan süreçtir.
- İnsana ulaşan bilgilerin, akıl süzgecinden geçmeden, sırf duygusal bir dürtüyle depolanmasıdır.
- Bilgilerin akıl süzgecinden geçmeden, eksiksiz olarak zihinde depolanmasıdır.
- Çeşitli yollarla kişiye ulaşan bilgilerin, mutlak doğru olarak benimsenip, kalben güvenilmesi, ancak akıl yoluyla incelenmemesidir.

- Herhangi bir yolla kişiye ulaşan bilgilerin,—kişinin bu yoldaki koşullanması sonucu—o konudaki mutlak doğrular olarak, bir "inanç" olarak, akıl yoluyla irdelenmeden benimsenmesidir.
- Herhangi bir yolla kişiye ulaşan bilgilerin,—kişinin bu yoldaki koşullanması sonucu—neden doğru olduğu akıl yoluyla irdelenmeden kalben duyulan bir güven sonucu, o konudaki mutlak doğrular olarak benimsenmesidir.
- Herhangi bir yolla kişiye ulaşan bilgilerin, neden doğru (ya da yanlış) olduğu, akıl yoluyla irdelenmeden, o konudaki mutlak doğrular (inanç) olarak benimsenmesidir.
- Kişiye okul, kendi kendine öğrenme, propaganda ya da herhangi bir yolla ulaşan bilgilerin,—kişinin öğrenme alışkanlığının yol açtığı şartlanma nedeniyle—mantık yoluyla irdelenmeden kalben duyulan güvenle o konudaki mutlak doğru olarak kabul edilmesidir.
- Algının, bilgi düzeyinde belleğe kaydedilmesidir.

Bu tanımlardan görüleceği gibi bu alanda ilk yapılması gereken, ezberin gerçek anlamının bir an önce sözlüklerimize girmesinin sağlanmasıdır.

Ama bu yapılana kadar acil bir önlem olarak, ezberin belleme olmadığının ve öğrenme yöntemleri arasında ezberin ancak "ezber tabanı" denilebilecek kadar yer alacak bir kavram olduğunun bilinmesi gerekmektedir.

ACABA NASIL EZBERLESEM ?

—Çocuk (kitap elinde ve kendi kendine söylenir) Bunları yarına kadar ezberlemeliyim, yoksa vaziyet kötü. Yarın sınav var. Ama konular hem uzun, hem de aklımda kalmıyor. Acaba babam yardım eder mi? Baba bana yardım eder misin?

—Baba Tabi yavrum, nedir mesele?

—Ç Yarına kadar bunları ezberlemeliyim, yarın sınav var. Ama, hem uzun hem de aklımda kalmıyor. Sen kolay bir yol biliyor musun?

—B Evet biliyorum.

—Ç Aman ne iyi, hemen söyler misin?

—B Hayır söylemem

—Ç Ama niye?

—B Kendin arayarak bulduğun zaman unutmazsın. Ben söylersem hiç çaba harcamadığın için aklından uçar gider.

—Ç Peki nasıl arayacağım?

—B Onu da söylemeyeceğim. Kendi kendine bulacağından eminim.

—Ç Pekiyi. Demek ki kendim bulmalıyım? Ama nasıl? Hah aklıma geldi, kendime soru sormalıyım. Ben bu bilgileri niçin ezberlemeye çalışıyorum?

—B Ben söyleyeyim mi?

—Ç Evet, lütfen

—B Sen gerçekten ne istiyorsun? Ezberlemek mi yoksa belleğinde mi tutmak?

—Ç İkisi aynı şey değil mi?

—B Değil. Bak şimdi beni iyi dinle. O kitap nedir? Tarih değil mi?

—Ç Evet

—B Hangi konuyu "ezberlemek" istiyordun?

—Ç Birinci dünya savaşı

—B Güzel. Şimdi lütfen şu sorumu yanıtlamaya çalış: Sen birinci dünya savaşının neden çıktığını merak ediyor musun?

—Ç Eh evet biraz merak ediyorum, ama şu anda düşündüğüm sadece yarınki sınav. Onda başarılı olmak için de sadece aklımda tutmak istiyorum.

—B Bak şimdi ben sana bir kural söyleyeyim: bir şeyi merak etmiyorsan onu öğrenemezsin, merak, öğrenme isteği yaratır, öğrenemediğin şeyler ise aklında kalmaz.

—Ç Pekiyi merak edersem öğrenir miyim?

—B Evet. Merak, öğrenmenin en iyi yoludur. Önce merak etmeye çalış, göreceksin öğrenme isteği kendiliğinden doğacak.

—Ç İyi ama durup dururken nasıl merak edeyim?

—B Güzel soru. Eğer birinci dünya savaşının, şu anda oturduğunuz evle, yediğiniz yemekle, gittiğin okulla, yani tüm yaşamınla çok yakın ilgisi olduğunu farkedersen yine merak etmez misin?

—Ç Öyle mi? Bütün bunlarla ilgisi mi var? Ben onu sadece bir savaş sanıyordum. Ay çok merak ettim, savaşın bütün bunlarla nasıl bir ilgisi var. Bunlar kitabımda var mı?

—B Tabi var, gördün mü, bak merak uyanmaya başladı. Ayrıca, bu merakın nedeniyle ezberden de vazgeçtin.

—Ç Nasıl yani, şimdi ben kitabı ezberlemeyecek miyim?

—B Hayır. Artık ezberlemeyeceksin. Hoşuna giden çizgi romanları, hikaye kitaplarını ezberliyor musun? Halbuki onlar, en ince ayrıntılarına kadar belleğinde kalıyor, öyle değil mi?

—Ç Evet, gerçekten de öyle. Şimdi yavaş yavaş bellemekle ezberlemenin farkını anlıyorum. Bir şeyin nedenini merak edersem ezber olmuyor, merak etmeden belleğime yerleştirirsem ezber oluyor. Ayrıca meraksız öğrenme neredeyse bir ölüm. Merak ederek öğrenme ise bir eğlence gibi.

—B Tastamam öyle.

TEK İSTEĞİM SINAVLARDA BAŞARILI OLMAK!

—Anne Kızım hadi otur dersini çalış, yarın sınavın var.

—Çocuk Canım istemiyor anne.

—A Ama o zaman kırık not alırsın..

—Ç Kırık not korkusu beni öylesine huzursuz ediyor ki, kendimi iplerle bağlanmış sanıyorum.

—A Ne yapalım, sevsen de sevmesen de sınav için her şeye katlanmalısın. Ayrıca, 2 yıl sonra Anadolu Liseleri sınavı, daha sonra da üniversite sınavları var. Belki arada başka sınavlara da gireceksin. Bir de okulda yapılan sınavlar olacak. Kısacası sınavlarla birlikte yaşamaya alışacaksın. Bak biz böyle yetiştik. Onun için bıkmadan usanmadan çalışmalısın.

—Ç Anne, nasıl çalışmalıyım? Ben, öğretmenimin sınıfta yaptıklarını tekrar edip bir de kitabımdan okuyorum, bazı başka kitaplara da bakıyorum. Önce aklımda kaldı gibi oluyor. Sonra bir an geliyor hiçbir şey hatırlamıyorum.

—A Arkadaşların nasıl yapıyor?

—Ç Onlar da öyle yapıyor, ama bazılarının akıllarında kalıyor. Ama onlar sınıfın çalışkanları, ben tembelim herhalde!

—A Yok canım onu da nereden çıkardın? Sen akıllı bir kızsın!

—Ç Öğretmenim bana, "sen akıllı ama tembel bir kızsın, daha çok çalışmalısın" dedi.

—A Vallahi, ben de öyle düşünüyorum. Sen şimdi sınavı sevip sevmemeyi bırak, çalışmaya bak, çok çalış.

—Ç Peki anne!

—Ç (kendi kendine).. Çalış, çalış ama nasıl? Bilmediğim bu, üstelik de kimse nasıl çalışmam gerektiğini söylemiyor, boyuna çalış, çalış diyorlar..

—A Sana bir şey söyleyeyim mi? Sıkılmakta haklısın, ama ondan kurtulmanın yolu, şimdiye kadar yaptığın gibi çalışmak değil!

—Ç Peki nasıl? Zaten ben de onu merak ediyorum.

—A Bak önce, iki ayrı şeyin farkını anlamalısın: bunlardan birisi bellemek yani bir şeyi akılda tutmak, diğeri ise ezberlemek

—Ç Bunlar aynı şeyler değil mi? Şimdiye kadar akılda tutmak deyince hep ezberlemeyi anlıyorduk.

—A Bazı bilgilerin akılda tutulması yani bellenmesi zorunludur. Örneğin evinin yolunu aklında tutmazsan kaybolursun. Ya da çarpım tablosunu aklında tutmazsan bakkaldan alışveriş yapamazsın, ya da İngilizce sözcükleri aklında tutmazsan yabancı dili konuşamazsın. Bunların hepsi bellemektir ve yararlıdır.

—Ç İyi ya işte bu ezberlemek değil mi?

—A Hayır, ezberlemek, "herhangi bir yolla edinilen bilgilerin, kaynağına duyulan güvenden başkaca kanıt aranmaması" demektir. Yani, öğretmeninden

veya kitabından ya da televizyondan öğrendiğin bir bilginin, "değişmez doğrulukta" olduğuna koşulsuz inanman, bu bilgiyle çelişen bir bilgiyle karşılaştığında ona sırtını dönmen, onu söyleyeni dinlememen demektir. Ezber, insanın kuşku yeteneğini kaybetmesi demektir-

—Ç İyi ama, böyle değişmez doğrular yok mudur? Örneğin, bir bir daha iki eder, bundan da mı kuşkulanacağım?

—A Evet, bir artı birin iki ettiğinden nasıl bu kadar emin olabiliyorsun? Deneyerek değil mi?

—Ç Evet.

—A Pekala, 2 tane birer litre su ya da süt olsa, bunları birleştirsek iki litre eder mi?

—Ç Tabi eder.

—A İkisinin toplanıp da iki litre etmesi için çok sayıda koşul var.

—Ç Nasıl yani?

—A Örneğin, ikisinin de sıcaklıkları aynı olmalı. Çünkü sıcaklık değiştikçe hacimler de değişir. Ayrıca, ikisinin de bileşimleri tamamen aynı olmalı. Örneğin birisi su diğeri alkol olsa, büzüşme denilen kimyasal olay olur ve toplam hacim iki litreden daha az olur. Görüyorsun ya, bir artı birin iki ettiği bile bazen oluyor bazen olmuyor. Bizim bu kadar güvendiğimiz, hiç tartışmadığımız gerçekler bile "değişmez doğru" değilmiş.

—Ç Pekiyi, bunun benim çalışmamla ilgisi nedir? Bu söylediklerinden şaşırdım ama, sınava hazırlanmama bir yararı var mı?

—A Evet var. Öğrenmen gereken bilgilere böyle bakarsan, bunlar korkutucu değil eğlendirici görünmeye başlarlar. Bir artı birin hangi durumlarda iki ettiği-

ni nasıl öğrendinse, çalışacağın bilgilerin de değişmez doğrular olmadığını anlayacaksın. O zaman sende bir merak uyanacak. İşte o merak, öğrenmenin anahtarıdır.

—Ç Bize geometri dersinde öğrettiler, "iki nokta arasındaki en kısa uzaklık, bu noktaları birleştiren doğrudur" diye. Bunu öğretmen sınavda da sordu, hatırlayamadım. Şimdi, senin bu öğrettiğin kuralı uygularsam, bundan da kuşkulanmam gerekecek.

—A Haydi bir dene bakalım!

—Ç İki nokta arasındaki en kısa uzaklık, bunları birleştiren çizgiden başka ne olabilir?..

—A Bilmem sen bulacaksın..

—Ç Çok merak ediyorum, gerçekten başka bir şey olabilir mi?

—A Biraz ipucu vereyim. Mesela noktalar hareket ediyorsa ne olur? Dünya üzerindeki noktalar Dünya ile birlikte dönmüyor mu?

—Ç Evet, gerçekten öyle. O zaman birleştiren çizgiden başka bir yol daha kısadır.

—A Bravo, uçakların niçin bir noktadan diğerine dosdoğru gitmediğini şimdi anladın mı?

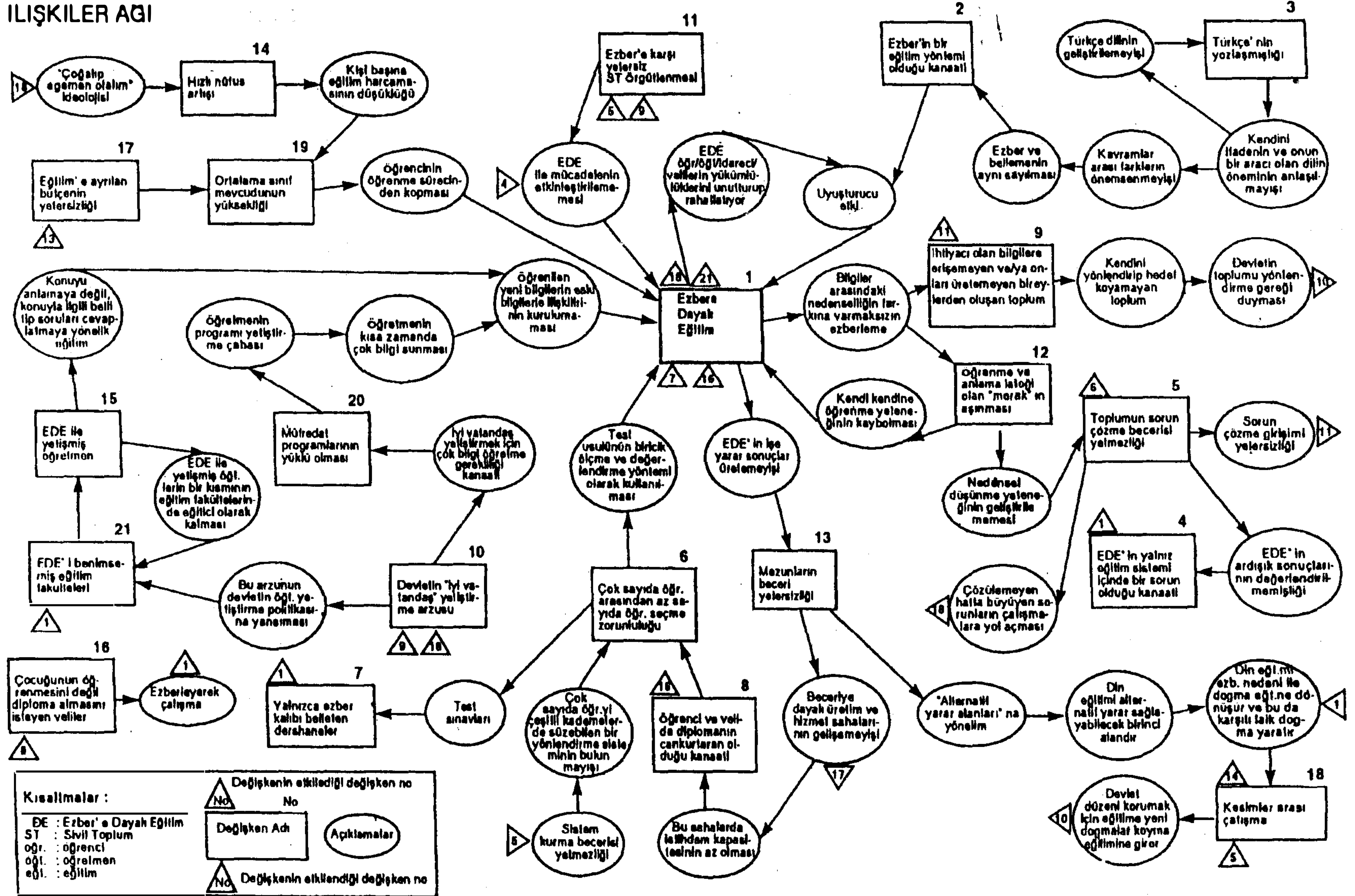
—Ç Bilmiyordum, öyle gitmezler mi?

—A Sen basketbol oynarken, koşan arkadaşına pas vereceğin zaman ona değil biraz önüne atıyorsun, oda koşup topla buluşuyor. Uçaklar da aynen öyle yapıyor. Gerçekten gitmek istediği noktaya değil, Dünya döndükçe önlerine gelecek olan noktaya doğru hareket ediyorlar ve noktayla buluşuyorlar.

—Ç Şimdi etrafımı bambaşka bir gözle bakıyorum. Her şey daha renkli daha eğlenceli görünüyor.

—A Sen sınavları düşünme, sadece bu merak dolu dünyanın gizemlerini öğrenmeye çalış. Göreceksin ki

EZBER'E DAYALI EĞITIMIN NEDENLERI İLIŞKILER AĞI

sınavlarda başarı kendinden gelecek

—Ç Şimdiden öyle olacağına inanıyorum. Desene merak sihirli bir şey!

—A Evet, merak yaşam, kuşkusuzluk ise yaşamamak demektir. Onun için aklında tutacağın şeylerin neden öyle olduğunu bilir ve merak edersen, onları öğrenmen çok kolay olacak, sınavlar, sıradan bir iş haline gelecektir.

—Ç Bu bilgimi herkesle paylaşmak istiyorum. Kimbilir arkadaşlarım ne kadar şaşırıp sevineceklerdir.

EZBERSİZ EĞİTİM EGZERSİZİ

Gündelik yaşam sırasında hemen daima bir takım doğrular aracılığıyla iletişim kurarız. Bebeklikten itibaren, hemen her konudaki doğru çocuğa öğretilmesi, doğruların bilinip bilinmediğinin sınanması, doğruların ödüllendirilip doğru olmayanların bir şekilde cezalandırılmasından oluşan bir süreçtir.

Kabul edilmelidir ki doğrular bir yere kadar yaşamın kolaylaştırıcılarıdır. Onlarsız yaşam çok güç olurdu. Her an karşılaşılan irili ufaklı yüzlerce sorunu onlarsız aşmak yaşamı çekilmez kılardı.

Yaşamı kolaylaştıran bu doğruların,—hemen tüm kolaylaştırıcılar gibi—diğer yandan da alışkanlık yaratma tehlikesi vardır. Karşılaştığı sorunları o konuda—birileri tarafından—ortaya konulmuş bulunan doğrular yoluyla aşmaya alışmış bir kişi, bir süre sonra dünyaya o doğrulardan oluşan bir gözlükle bakmaya başlar. Bunlara kişinin değer yargıları diyoruz.

Kişi, başkalarının değer yargılarının farklı olabileceğini, kendi doğruları kadar o doğruların da geçerli olabileceğini kısa sürede unutur ve yalnızca kendi doğrularının geçerli olduğu bir yaşam sürmeye başlar. Daha da kötüsü, yeni öğrendiği her ne varsa onları da ya birer doğru ya da yanlış olarak benimser. Böylece, doğrular ve yanlışlardan ibaretmiş gibi görünen yaşam biçimleri ortaya çıkmış olur.

Öğrenim hayatımız boyunca hemen her gün—çeşitli biçimlerde—karşılaştığımız sınavlar, büyük çoğunlukla doğ-

ruların bulunması temeli üzerine oturmuştur. Bu tür sınavlar, sadece verilen emirleri yerine getirmesi beklenen, bunları değişik biçimlerde yorumlayarak yenilikler üretmesi beklenmeyen insanlar yetiştirmek için kullanılabilir. Buluşlar, yenilikler ise, değer ölçülerinin değişkenliğinin farkında olanlarca yapılabilir. Dünyamızı şekillendirenler, insanlığa hizmet etmiş olanlar ise bu ikincilerdir.

Doğruları sorgulamamak, onlardan kuşkuya düşmemek, onlara akıl gözüyle bakmadan "yürektenlik" (by-heart) yoluyla kabullenmek o doğruların tam anlaşılmamasına, onların zeginliklerinin farkına varılmamasına da yol açar. Bu özellikle dini eğitim açısından çok önemli bir noktadır. İşte bu eğilime "ezber" diyoruz.

İçinde yaşadığımız çevrenin (en dar anlamdan evrene kadar) ne kadar değişik doğruları içinde taşıdığını görebilmek, bu iki uçlu (doğrular ve kavuşabilmek, bir anda mümkün olmayabilir. Bunun için,—bütün öğretilerde olduğu gibi—bir egzersiz süreci yaşanmalıdır.

Gerek öğretmenlerin ezbersiz eğitime alışmaları, gerekse öğrencilerin ezbersizliği tam kavramaları için bir egzersiz formu geliştirilmiştir. Arkada görülen bu form, "eğer-ise-dir" olarak da adlandırılabilir.

Form noktalı çizgi boyunca iki bölüme ayrılmıştır. Sağ tarafta, çeşitli derslerde öğrenilmesi istenilen bir takım *"doğrular"* bulunmaktadır. Bunlar, sonraları daima *...dir* ile biten cümleler şeklindedir ya da kolayca o hale getirilebilir. Sol yanda ise, bu *"doğru"*ların hangi halde geçerli olacağını belirten *"koşul"*lardan biri bulunmaktadır.

Form, önce kesikli çizgi boyunca katlanıp eğer-ise bölümünün (sol taraf) gizlenmesi ve sağ taraftaki (dir) bölümünün boşluklarının, egzersizi yapınca doldurulması suretiyle kullanılmalıdır.

Kişi bu bölüme, doğruluğundan kuşku duymadığı her-

	"DOĞRULAR"IN DAYANDIĞI KOŞULLAR		ÖĞRENİLMESİ İSTENİLEN "DOĞRULAR"	
1. EGER	(yapılmış arkeolojik çalışmaların yönünü değiştirecek yeni bulgulara rastlanmaz)	ISE	(medeniyet ön-asya'da başlamış)	DIR.
2. EGER	(10 tabanlı sayı sistemine göre)	ISE	(3x3=9)	DIR.
3. EGER	(bir kimyasal tepkimenin olabilmesi için, sıcaklık, basınç ve bu gibi çevrel koşulların mevcut olması gereken sınırları içinde kalınıyor)	ISE	(her kimyasal tepkimenin hızı farklı)	DIR.
4. EGER	(bir ifadenin, onu ele geçirenlerce anlaşılmasının istenmediği, ancak özel şifreyle çözülmesi istenilen bir durum yok ise)	ISE	(bir ifadede noktalama işaretleri doğru olarak kullanılmış olmalı)	DIR.
5. EGER	( )	ISE	( )	DIR.
6. EGER	( )	ISE	( )	DIR.
7. EGER	( )	ISE	( )	DIR.
8. EGER	( )	ISE	( )	DIR.
9. EGER	( )	ISE	( )	DIR.
10. EGER	( )	ISE	( )	DIR.
11. EGER	( )	ISE	( )	DIR.
12. EGER	( )	ISE	( )	DIR.

EZBERSİZ EĞİTİM
EGZERSİZ FORMU

hangi yargılarını yazabilir. Öğretmenler ise eğer bir özel alanın öğretmenleriyse ya kendi alanlarına ait doğruları ve/ya başka doğruları yazabilirler.

Formun ilk dört sırasına, çeşitli alanlardan (tarih, aritmetik, kimya ve Türkçe) birer doğru yazılmış, böylece egzersizi yapacak olana kolaylık sağlanmaya çalışılmıştır.

Sağ tarafın doldurulması bittikten sonra, form katlandığı yerden açılır ve (eğer ise) bölümü ortaya çıkar. bu defa, sağ tarafa yazılan her doğru için birer koşul istenmektedir.

Kişi, doğrularına ne denli koşullanmış, onların dışına aklını kapamışsa bu bölümü doldurması o denli güç olacaktır.

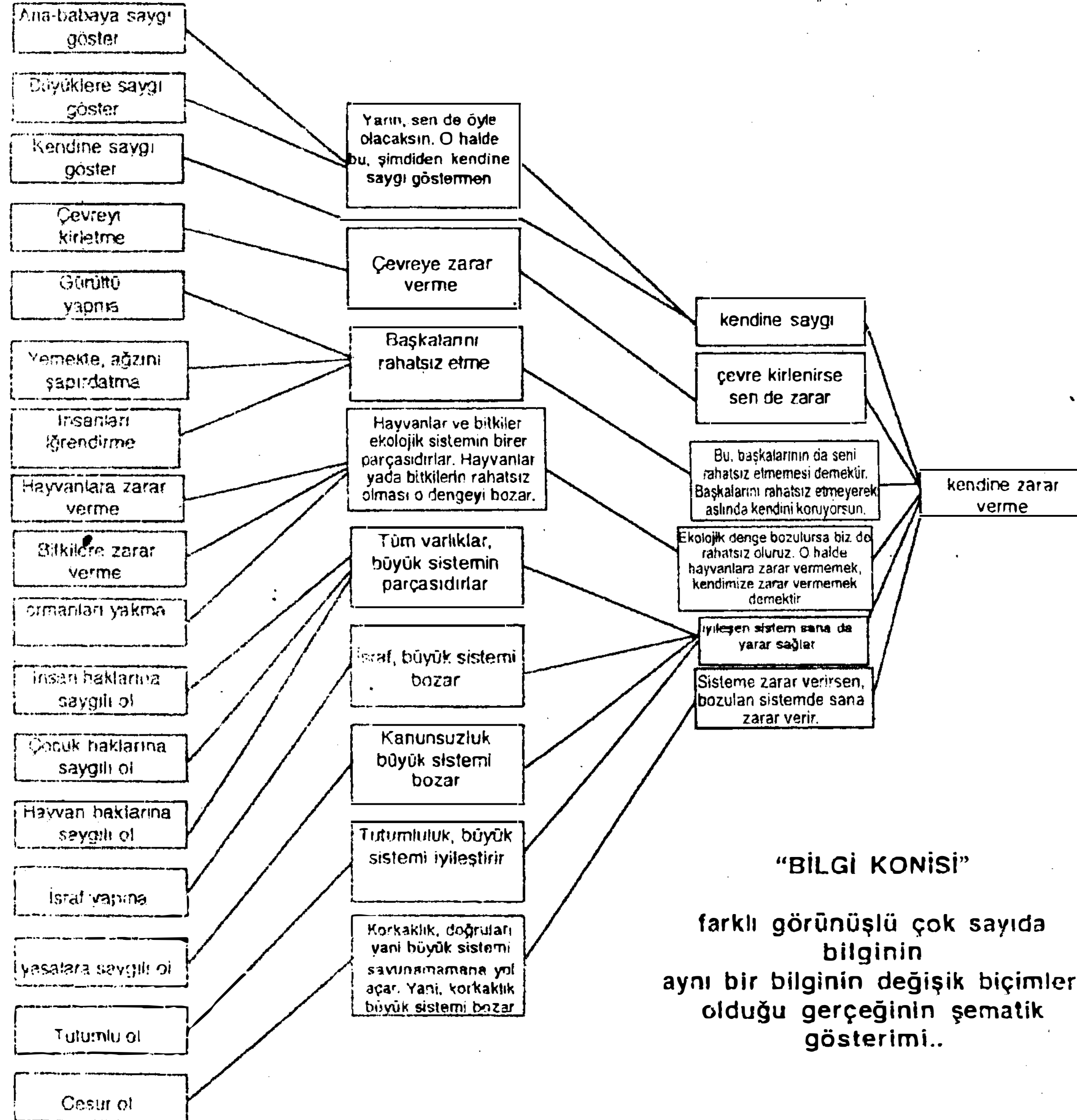
Bu egzersizden beklenen, kişinin kendi doğrularını sorgulamasını sağlamak ve giderek bunu bir alışkanlık haline geliştirmesini sağlamaktır.

"Düşünmeden öğrenmek kaybedilmiş bir çabadır."

KONFİÇYÜS

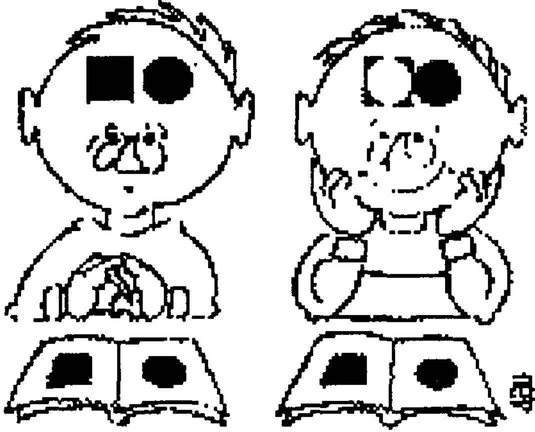
BİLGİ KONİSİ

"BİLGİ KONİSİ"

farklı görünüşlü çok sayıda bilginin aynı bir bilginin değişik biçimleri olduğu gerçeğinin şematik gösterimi..

"Yıllardır denizi tarif ediyoruz.
Yüzmeyi bilen, gösteren yok.
Acıktıkça balık veriyoruz.
Tutmayı bilen, gösteren yok."

EĞİTİM 2000

EĞİTİMDE KAISEN!

Eğitimin bütün sorunlarını kökten ve bir defada çözme girişimleri, bu konuyla bir biçimde ilgili hemen herkesin ütopyasıdır. 10 milyon öğrenci, 20 milyon veli, 1 milyon öğretmen ve 1 milyona yakın eğitim yöneticisinden oluşan bu kitleyi, sistemi bütünüyle ve bir defada değiştiren projelere ikna etmenin mümkün olmadığı kolayca takdir edilebilir.

Diğer yandan, bu denli yaygın ve köklü değişimlerin gerektireceği "yeni öğrenci", "yeni öğretmen", "yeni veli" ve "yeni yönetici" niteliklerini sağlayabilmenin de güçlükleri ortadadır.

Bu iki güçlük ortadayken bir de reform yapma merakı nedeniyle girişilen projelerin başarısızlığının yarattığı hayal kırıklığı ve "biz beceremeyiz" güvensizliği dikkate alınırsa, yeni bir yaklaşıma olan ihtiyaç kolayca anlaşılacaktır.

Bu yaklaşım, mevcut eğitim hayatımızın—sistem denemeyeceği için—üzerinde uzlaşı sağlanması güç olmayan bir ana plan uyarınca sürekli ve küçük değişiklikler"le geliştirilmesidir. Yani Toplam Kalite Anlayışı deyimiyle: KAISEN!

NASIL BİR "KAISEN"?

Mevcut eğitim hayatımızın içinden, hayali bir injektörle bazı *"zararlı maddeler"*i çekip, onların yerine *"faydalı maddeler"* enjekte edebilirsek, her defasında biraz daha düzelen bir eğitim sistemi ortaya çıkacaktır.

Hele bu sürekli gelişme, sistemin bir 'huy'u haline getirilebilirse yani, öğrenciler, öğretmenler, veliler, eğitim yönetici-

leri sürekli olarak kafa yorarlar ve sistemin içinden çekilmesi gereken yani *"zararlı maddeler"*i saptayıp, onların yerlerine konulacak *"faydalı maddeler"* bulunabilirlerse böylece, "öğrenen kurum" denilebilecek bir yapıya erişilmiş olacaktır.

"ZARARLI" VE "FAYDALI" MADDELER NASIL BELİRLENECEK?

Mevcut eğitim hayatımızın çeşitli yönlerinden şikayetçi olan çok sayıda kesim vardır. Ama, bunlar birbirinin aynı olmadığı gibi, hepsi haklı şikayetler de değildir.

Örneğin, bir kesim, öğretmen maaşlarının azlığı'nın bir temel sorun olduğunu savunurken bir diğer kesim, okul sayısının azlığı'nı, bir diğeri öğretmenlerin belirli yörelerde yoğunlaşması'nı ve bir başka grup da okuldaki dayak olgusu'ndan şikayet etmektedirler.

Ayrıca, birçok şikayet de bir diğerinin türevi biçimindedir. Mesele, toplam öğretmen sayısında bir eksiklik olmamasına karşın belirli yörelerde eksik, başka yörelerde ise yığılma olması, bir GÖRÜNEN SORUN'dur*. Ama bu sorun aslında tüm kamu kurumlarında—hatta bir ölçüde özel kurumlarda—mevcuttur.

Yöreler arasındaki gelişmişlik farklarının büyüklüğü, kamu personelinin gelişmiş yörelerde görev yapmak istemesi gibi bir doğal eğilim yaratır. Bunun üzerine, "torpil" adı

---

*GÖRÜNEN SORUN, insanları rahatsız eden fakat sorun(lar)ın birleşmesinden ortaya çıkan bir sorun olduğu için de bu haliyle çözümlenemeyen sorunlara verilen bir addır. Yabancı dilde 'hayalet (phantom) sorun' denilen bu sorun tipi, bir cismin gölgesine benzetilebilir. Vardır, ama elle tutulamaz, yok etmek mümkün olmayıp, ancak ona yol açan neden (yani gölgeyi yaratan cisim) ortadan kaldırılarak yokedilebilir. Görünen Sorun'lara ise KAYNAK (source veya route) SORUN denilmektedir.

verilen ve toplumdaki adelet hislerini derinden rencide edip insanları kural tanımaz hale getiren olgu binince, anılan bu eğilim bu defa kristalize olup hayata geçer.

Buna göre, öğretmen yığılması sorunundan bir Görünen Sorun olarak şikayet edilmesi haklı ise de, bu haliyle enjektörle emilebilecek bir "Zararlı Madde" değildir. Onun daha ince bileşenleri saptanıp, onlar sistem içinden çekilip alınmalıdır. Mesela, o ince zararlı bileşenlerden birisi, torpil denilen "kayırma" olgusudur.

O halde, "zararlı ve faydalı maddeler" saptanırken iki noktaya dikkat edilmelidir:

1 Eğitim hayatının taraflarının (öğrenci, veli öğretmen, yönetici, vbg) olabildiğince geniş bir kısmı, "zararlı ve faydalı maddeler" üzerinde uzlaşabilsinler,
2 Saptanacak "zararlı ve faydalı maddeler", başka "madde"lerin türevleri olmasın.

BAŞLICA "ZARARLI" VE "FAYDALI MADDELER"!

Hedef, bir öğrenen sistem'e varmak olduğuna göre, başlangıçta ve bir defada tüm "zararlı" ve faydalı maddeleri" saptamak gibi bir iddiada bulunmak gereksizdir. Öğrenen sistem, sürekli olarak yeni zararlı ve faydalı maddeleri belirleyebilecektir. Başlangıç için önerilebilecek "madde"ler şunlar olabilir:

BAŞLICA "ZARARLI" MADDELER

1. Ezber 2. Dayak 3. Kayırma

BAŞLICA "FAYDALI" MADDELER

1. Her eğitim kurumunun, eğitsel hedeflerinin yanı sıra bir de "öğrencilerine, gerektiğinde geçimlerini sağlayabilecekleri

birer beceri kazandırmak" gibi bir hedefinin de olması,
2. Kendini ifade becerisi kazandırma,
3. "Oyun"un (her türünün), her yaştaki çocuk ve gençler için faydalı bir uğraş ve bir doğal öğrenme aracı olarak benimsenip kullanılır olması.

HER "MADDE" İÇİN BİR KAMPANYA!

Yukarıda belirtilen "madde"lerin her biri için, birer kampanya düzenlemesi ve "sürekli gelişim"in bu yolla sağlanması önerilmektedir. Nitekim, BEYAZ NOKTA tarafından başlatılan *"Ezbere Hayır"* kampanyası bu dizinin bir başlangıcıdır.

ÇEŞİTLİ BİLGİ EDİNME YÖNTEMLERİ İÇİN TERİMLER

Günlük yaşamımızda bu denli çok kullanılan, ama bu derecede de farklı (ve asıllarından sapmış olarak) kullanılan deyim herhalde ancak eğitim terimleridir. Doğrularını gösterme iddiasıyla değil ama, bir ortak anlayışa temel oluşturma sürecinin başlangıcı olarak bunlar için şu karşılıkları ve aşağıdaki bağlantıyı öneriyor.

Ezber........ Ezberleme (yürektenlik), bir bilginin "değişmez tek doğru" olarak benimsenmesi, öyle olduğuna ilişkin kalben duyulan güvenin akıl yoluyla tahkik edilmeyişidir. Merak kökenli kuşku ile birleşik olmayan her bilgi "yürekten bilgi" olup, "yürektenlik" bir öğrenme yöntemi olan "akılda tutma (belleme)" değildir.

Kuşku....... Edinilen bir bilgi, beceri, tutum ya da davranışın mutlak olmadığını, herhangi bir ifadenin, ancak belirli bir referans sistemine "göre" doğru olabileceğinin idrakidir. Bu doğru bir başka sisteme göre doğru olabilir ya da olmayabilir.

Anlama.... Yeni bir bilgi ile, mevcut olanlar arasında bağ(lar) kurarak bilginin içselleştirilmesi süreci.

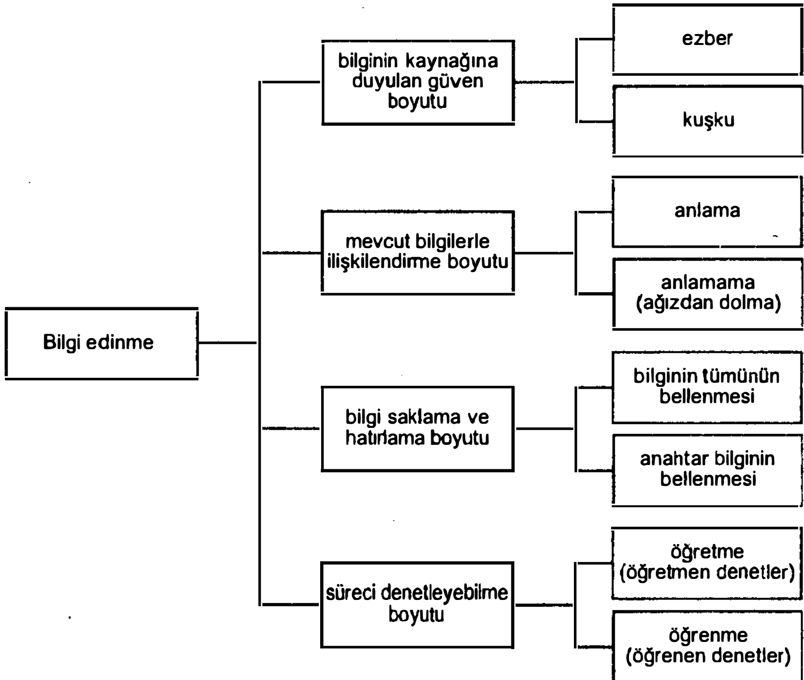
Anlamama.Bilgilerin, mevcutlarla ilişkilendirilmeksizin belleğe kaydedilmesi ve bir süre tutulması.

Belleme.....Bir bilginin herhengi bir şekilde belleğe kaydedilmesi.

Hatırlama..Herhangi bir şekilde edinilip (belleme, anlama, anlamama, ezberleme gibi) bellekte tutulmakta olan bir bilginin geri getirilmesi.

Öğrenme.. Yukarıdaki yollardan herhangi birisi yardımıyla, kişinin tutum veya davranışının kendi kontrolu altında değişmesi, bir bilgi ve/ya beceri edinmesi.

Öğretme....Yukarıdaki yollardan herhangi birisi yardımıyla, kişinin tutum veya davranışının bir öğreticinin kontrolu altında değiştirilmesi, bir bilgi ve/ya beceri edindirilmesi.

EZBERSİZ EĞİTİM

A. SORUNLARA GELENEKSEL YAKLAŞIM BİÇİMİMİZİ TERKETMELİYİZ!

Hem tanı hem çözüm yetersizliği!

Eğer çoğu sorunlarımız çözülemiyorsa, bunun çeşitli nedenleri olabilir. Ama bunlardan birisinin, sorunlara yaklaşım biçimimizdeki yetersizlik olduğu da bilinmelidir. Bu yetersizlik, sorunların hem **tanımlama** (teşhis) hem de **giderilme** aşamaları için geçerlidir.

Tanımlama evresindeki en önemli yetmezlik, problemin ortaya çıkış neden(ler)i yani **kaynakları** ile, sorunun yarattığı **sıkıntı(lar)ı** *(görüntüler)* birbirine karıştırmaktır.

Sorunun giderilmesi evresindeki yetersizlik ise, bir önceki yetersizlikle doğrudan bağlantılıdır. Sorun, sıkıntı yaratan durum olarak algılandığına göre çözüm de sıkıntıların giderilmesidir. Sorun, semptom (görüntü) olarak algılandığına göre, görüntünün ortadan kaldırılmasının amaç olarak ele alınmasını doğal karşılamak gerekir.

Ancak, bunun daima tatminkar sonuç vermeyen bir yaklaşım olduğu, geniş alanda sıkıntılar yaratan sorunlar halinde semptomların ortadan kaldırılmasının bile imkansız olduğu kolayca görülebilir. Sorundan etkilenenler bu tatminsizlik dolayısıyla sorunun çözümü konusunda arayışlara girmekte, ve böylece ortaya çeşitli yaklaşımlar atılmaktadır.

Bir sorunun "görüntü" mü yoksa "kaynak" mı olduğu konusunda en pratik ölçüt, giderildikten sonra, yol açtığı çeşitli sıkıntıların tekrarlayıp tekrarlamadığıdır. Kaynak Sorunlar giderildikten sonra, yol açtığı sıkıntılar tekrar ortaya çıkmazlar. Görüntü Sorunlar—ki aslında sıkıntılardır—ise tekrarlar ve de daha ağır olarak tekrarlarlar.

Sanal çözüm: "tersleme"!

İşte bu "sorun giderme" yaklaşımlarının başlıcası, sorunun yarattığı sıkıntıların **"terslenmesi"** *(negation)* dir. Örneğin eğitim alanındaki, *"üniversite girişindeki yağılmalar", "eğitimin işe yarar beceriler kazandıramaması"* ya da *"okullaşma oranının düşüklüğü"* gibi sıkıntılara karşı, *"üniversite girişindeki yığılmalar giderilmelidir", "eğitim, işe yarar beceriler kazandırmalıdır"* ya da *"okullaşma oranı yükseltilmelidir"* gibisinden çözümler(!), sık önerilen çözümlerdir.

Bu yaklaşımın doğrudan sonuçlarından birisi, toplumun, sorunların çözülebileceği, daha iyi bir gelecek tasarımlanıp bu yoldaki engellerin (sorunlar) kaldırılabileceğine ilişkin inançlarının giderek zayıflamasıdır. Sorunlar çözülümeyeceğine göre, *"sorunlarla birlikte yaşama", "kurtarıcılar arama", "yasa ve/ya ahlak dışı yollardan sorunların çevresinden dolaşma"* gibi motiflerden oluşan yeni bir yaşam biçimi ortaya çıkmaktadır.

İşte, çoğu sorunumuzun çözülemeyişinin altında yatan gerçek, sorunun gerçek kaynaklarına eğilmeyi imkansız kılan bu "yanlış yere bakış" olgusudur. Yıllardır eğitimin sorunları olarak konuşulan "görüntüler", *kaynak sorunlar nelerdir?* sorusunun sorulabilmesini engellemiştir.

Eğitimin sorunları" ile *"eğitim sektöründe çalışanların sorunları"* arasında kuşkusuz bazı ilişkiler vardır. Ama, bunların arasındaki derin fark artık farkedilebilmeli, *"eğitim so-*

runları"nın kaynaklarına yönelik "soyut" bakışlar üretebilmeliydi. Eğitim felsefecilerimizin yetersizliği—eğer varsa—bir kere daha acı biçimde görülmektedir.

Bu yaklaşımı değiştirebilmeliyiz!

Sorunların görüntüleri ile kaynaklarını kolayca ayırdedebilmek için, bir "moda" kadar hızlı yayılabilen bir akıma gerek vardır. Herkes, her konuda "bu sorunun kaynakları nelerdir?" sorusunu sorabilmeli, hayaletlerle—diğer diller de görüntü sorunlara phantom problem denilmektedir—uğraşmayı bir yana bırakıp, hangi düzeydeki kaynak sorunları nasıl giderebileceğine, hatta istediği bir geleceği tasarımlamak yolundaki sorunları nasıl çözeceğini tartışmaya başlamalıdır.

B. NE HEDEFLENDİ, NE OLDU?

Bugün yürürlükte bulunan ve kısmen *bilinçli* tasarıma, büyük ölçüde de zaman içinde *kendiliğin-den* oluşuma dayanan "eğitim sistemi"nin acaba hedefleri nelerdi? Şimdi nelerdir? Bunlara ne ölçüde erişilmiştir? Erişilmişse nasıl, erişilmemişse neden?

Üç "tasarım amacı": Cumhuriyet, eğitim birliği ve özgür birey!

Parçalanmış bir imparatorluğun enkazı üzerinde, bin türlü yokluk ve uzlaşmazlık ortamında kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim alanındaki bir numaralı hedefi kuşkusuz *"her türlü koşul altında cumhuriyeti korumaya muktedir ve de kararlı bireyler yetiştirmek" olmuştur. "Cumhuriyet, yüksek seciyeli (karakterli) muhafızlar ister"* sözü, bizzat M. Kemal Atatürk'ün, bu yoldaki açık direktifini göstermektedir. O günün yerel ve genel koşulları ile yerleşik değer ölçü-

leri karşısında, bu anlaşılabilir bir amaçtır.

Cumhuriyetle birlikte tasarımlanan eğitim sisteminin ikinci amacı, dini ve akademik eğitim yapan kurumların, *eğitim birliği ilkesi uyarınca birleştirilmesiydi.*

Üçüncü tasarım amacını ise, *"ilmi hür, irfanı hür, vicdanı hür"* deyimi özetlemektedir. *"Bilimi, anlayışı ve vicdanı özgür bireyler"*, bugün de eğitim sisteminin vazgeçilmez tasarım ilkesi olmalıdır.

Her şey de olduğu gibi bu amaçlar da tartışılabilir artı ve eksileri içermektedir. Ama her ne olursa olsun, bu üç amacı birleştiren hedef ister istemez, *"belirli bir tipte insan yetiştirmek üzere eğitim"* biçiminde olmak zorunluğundadır.

Amaçlar gerçekleşmedi ama amaçlanmayanlar oluştu!

Bugün bu hedefe giden yoldaki amaçlara erişilemediğini kanıtlamak üzere fazlaca araştırma yapmaya gerek yoktur. Ayrıca da, başlangıçtaki tasarım hedefi içinde bulunmamakla ve de hiç bir şekilde arzu edilmemekle birlikte, eğitim sistemi bir başka tür kişiliklerin oluşmasına yol açmıştır: Bu, kendisine öğretilenler konusunda kuşkusu bulunmayan, bilgilerinin dayanağı yalnızca onları öğretene duydukları güvenden ibaret olan bir kişiliktir. Bu tür kişilikleri, güven yaratmak şartıyla *herhangi* bir "doğru"ya, "iyi"ye ya da "güzel"e yönlendirmek kolayca mümkün olabilmektedir.

Eğitim sisteminin başlangıçtaki tasarım amaçları içinde bulunmamakla birlikte yine bir "yan ürün" olarak ortaya çıkan ikinci bir kişilik özelliği de, ihtiyacı olan bilgi, beceri, tutum ve davranışları öğrenmeye olan eğilimin donması, ancak başkalarının kendisi için uygun gördüklerinin kendisine öğretilmesini beklemesidir.

Yalnız toplumumuzda değil, ama tüm dünya'da derin o-

lumsuzlukları görülmekte bulunan bir düşünme biçimi, olayları yalnızca siyah ve beyazlar yoluyla açıklamaya çalışmaktır. Bu düşünme biçiminde yalnızca *evet* ve *hayırlara* yer var, *"gritonlar"*a yani, *"belki"*, *"olabilir"* gibi kavramlara yer yoktur.

Bu düşünme biçimi eğitim sistemimize, ve eğitsel sonuçların ölçme ve değerlendirmesinde neredeyse testten başka metot kullanmayan bugünkü eğitim sistemimize son derece uygundur.

Onlarca ara çözümü, yorucu uzlaşma çabalarını bir anda gereksiz kılan ve böylece toplum yönetimini kolaylaştıran bu tek boyutlu düşünme biçimi sonuçta, *"benden yana"* ve *"bana karşı"*lar dan ibaret kutuplaşmış toplum kesimleri yaratmıştır.

"Laikler ve laik olmayanlar", "çalışanlar ve çalıştıranlar", "aleviler ve sünniler", "Türk'ler ve Türk olmayanlar", "biz ve Dünya" kutupları böylece ortaya çıkmıştır. Bu düşünme biçiminde, bu karşıtlıkları çatıştırmadan yaşatmanın imkanı da yoktur. İşte, sistemin baştan amaçlanmayan bir olumsuz ürünü de bu *"kutuplaştırma"* olgusudur.

Kutuplaşma olgusu yalnızca, toplumsal uzlaşma denilen sihirli reçeteyi bozmamış, bir *"insan topluluğu"*nu bir *"sosyal organizma"*ya dönüştürebilecek az sayıdaki ögeden başlıcası olan "iyi ahlak"ı ve onun araçlarından birisi olan din kurumunu işlevlerini yapamaz duruma getirmiştir.

Kendisine öğretilenleri kuşku süzgecinden sürekli süzerek mevcut bilgileriyle ilişkilendirmeyi okul içinde öğrenemeyen, kuşkulanmayı ayıp sayan ve sadece kendisine belletilenleri hatırlaması istenilen çocuk ve gençlerimiz, fiziğin, coğrafyanın ve bu arada dinin öğretilerini ezberlemiş, ama onları yaşamında kullanabileceği somutluğa dönüştürememiştir (Bkz.EK-1).

A. N. Whitehead'in sözü, bu açıdan çok anlamlıdır: *eği-*

tim, edinilen bilgilerin hayata uygulanması sanatının kazanılmasıdır"..

Günümüzde, toplum dokumuzu oluşturan tüm ögeler, kendi doğruları yolunda kıyasıya çatışıyorlarsa bunun bir numaralı nedeni, kendi doğrularını belletmeye ve onun karşıtlarını reddetmeye dayalı eğitim sistemimizdir. Böylesine bir çatışma ortamında egemen olabilecek güçler, her kesimin *"uzlaşmaz", "buyurgan", "tek doğrulu"* fanatikleridir. Neyi savunurlarsa savunsunlar ve nasıl savunurlarsa savunsunlar!

İşin daha da acı yanı, bu tür bir uzlaşmazlık eğilimi, toplum çıkarlarına yönelik gerçek tehditlerin gözden kaçırılmasına, hatta—hiç amaçlanmamış olsa da—bu tehditlere yardımcı olunmasına yol açmıştır.

Toplumun sessiz büyük çoğunluğu ise şaşkın, ama bir uzlaşma arayışı içindedir. *"İnanç"* ile *aklın", "bireycilik",* ile *toplumculuğun" "çalışan"* ile *çalıştıranın",* kısacası birbiriyle boş yere çatışan kesimlerin uzlaşabildiği bir "yeni düşünme biçimi"nin arayışı!

Amaçlanmayanların oluşması sebepsiz değildir!

Amaçlanmamakla birlikte eğitim sisteminin yapısından dolayı üreyen olumsuz kişilik özellikleri bunlardan ibaret değildir. İnsanın doğuştan sahip olduğu öğrenme enerjisini, onun kendi ihtiyaçları yönünde kullanarak öğrenmesini" engelleyip, ona kendi doğrularını "öğretmeye" çalışan bir yöntem, çeşitli yanlışların üremesi için uygun bir ortam yaratmıştır. Yukarıdaki üç yanlış kişilik ve ondan üreyen toplumsal özellikler, bu "uygun ortam"ın ürünlerinden yalnızca birkaçıdır.

C. EĞİTİM SORUNUN YENİDEN TANIMLANMASI

Sorun'un Yeniden Tanımlanması": Sorun çözmede bir hazırlık adımı!

Hemen her tür sürecin ilk adımı,—kısa ya da uzun—mutlaka bir çeşit "hazırlama"dır. Sorun çözme sürecinin de ilk adımı, sorunun çözülmeye uygun hale getirilmesi, yani "hazırlanması"dır. Bu aşamada sorun, **"belirli"**, **"tekil"** ve **"açık"** hale getirilmelidir.

Eğitim sorunu (ES) olarak adlandırılagelen—ki aslın da birer sorun değil "sıkıntı"dırlar—sorunlar bu halleriyle ne *belirli, ne tekil* ve *ne de açık*'tırlar.

Çeşitli kesimlerce ES kapsamında şikayete neden olan sorunlar, gruplar haliyle şunlardır:

1. Müfredata ilişkin şikayetler:

1.1. Müfredat, gereksiz ve kısmen de çağdışı bilgilerle şişirilmiştir.
1.2. Müfredat, devletin kendi doğrularını empoze edecek biçimde tasarımlanmıştır.
1.3. Müfredat, yaşam becerilerine sahip insan değil, belirli bilgileri hem *ezberlemiş* hem de *bellemiş* insan yetiştirmeye yöneliktir.
1.4. Müfredat, hükümetlerin ideolojik ve/ya siyasal tercihlerine göre sıkça değişmektedir.

2. Öğretmenliğe ilişkin şikayetler:

2.1. Öğretmenlik mesleğini ancak düşük puan alan öğrenciler tercih etmekte, bu da öğretmen kalitesini düşürmektedir,
2.2. Maaşları düşüktür
2.3. Kendi istekleri dışında tayin edilebilmektedirler,
2.4. Belirli yörelerde can güvenlikleri yoktur,

2.5. Müfredatı işlemede müfettişlerin çizdiği kalıpların dışına çıkamamaktadırlar,

3. Fiziki alt-yapı açısından şikayetler:

3.1. Alt-yapı genelde yetersiz, yer yer yok denecek durumdadır,
3.2. Bilgisayar vb teknolojiler yeterince yaygın değildir.

4. Kaynak yetersizliğine ilişkin şikayetler:

4.1. Eğitime devletçe ayrılan kaynaklar yetersizdir,
4.2. Ayrılan kaynaklar verimli kullanılmamaktadır.

5. Dershanelere ilişkin şikayetler:

Dershaneler okul sisteminin boşluğu nedeniyle ortaya çıkmış, öğrenme yerine tekrara dayalı ezber kurumlarıdır. Sistemi giderek dersane bağımlılığa sokmuşlardır.

6. Sınavlara ilişkin şikayetler:

Kurumlar arasındaki geçiş sınavları ve özellikle üniversite giriş sınavları, sistemi bozmakta, öğrenme yerine ezberlemeyi özendirmektedir.

7. Eğitim birliği (tevhid-i tedrisat) açısından şikayetler:

7.1. İmam-hatip okulları, amacı dışına çıkmıştır (aksi de savunulmakta, sayılarının azlığından yakınılmaktadır),
7.2. Din dersi zorunludur (aksi de savunulmakta, diğer okullardaki dini eğitimin zayıflığından da yakınılmaktadır),

8. Sonuçlara ilişkin şikayetler:

8.1. Okullaşma oranları düşüktür,
8.2. Toplumun ortalama eğitilmişlik düzeyi düşüktür.
8.3. Bir okulu bitiren, işe yarar bir beceri kazanamamaktadır.

Bütün bunlar, ES çerçevesinde kastedilen sorunların küçük bir bölümüdür.

ES'nun çeşitli yanları olarak dile getirilen bu sorunlar "belirli" değillerdir. Örneğin, yaygınlıkla dile getirilen *"müfredat şişikliği"*nin, hangi ölçütlere göre *"şişik"* olduğu, ya da alt-yapı yetersizliğinin çerçevesi pek *"belirli"* değildir.

Bu sorunlar aynı zamanda "tekil"de değildirler. Çoğu birbirinin ya nedeni ya da sonuçlarıdır.

Örneğin, "kaynak yetmezliği" sorunu, *"kaynakların verimsiz kullanımı"* ve *"öğretmen nitelik düzeyi"* sorunlarıyla yakın ilişkilidir.

Sorun Kimyası denilebilecek yaklaşıma göre sıkıntılar da birer sorundurlar, ama Kaynak Sorun olarak ele alınıp *"bir daha ortaya çıkmayacak biçimde"* giderilebilecek sorunlar değildirler.

Buradan çıkarılabilecek ilginç ve o derecede üzücü sonuç, çözümü uğruna emek ve para harcadığımız ve sorun olarak adlandırılagelen "sıkıntı"ların, gerçekte çözülmesi gereken ES olmadığıdır. Bunlar ES'nın gölgeleri ya da sıkıntıları'dırlar. Bu "sıkıntı"larla uğraştıkça, bunlara yol açan sorunlar daha da kök salmakta, aralarında yeni sorun bileşikleri yapmaktadırlar. Böylece, eğitimin Kaynak Sorunları'nı tanımlayarak işe başlama noktasına geri dönmüş bulunuyoruz.

Eğitim Niçin Yapılır?

Sorulması gerekmeyecek kadar yanıtı açık sanılabilecek sorulardan birisi de budur ve *"Eğitimin Kaynak Sorunları ne-*

lerdir?" sorusuna doğru yanıt verilebilmesi için önce cevaplanması gereken soru budur. Burada, şu seçenekler arasında bir seçim yapılmak zorunluğu vardır:

(a) Eğitim, iyi vatandaş yetiştirmek üzere yapılır,
(b) Eğitim, kişinin yaşamı boyunca karşılaşabileceği sorunları çözebilmesi için gereksineceği çözümleri öğretmek için yapılır,
(c) Eğitim, şu 3 amaca dayalı bir süreç olarak anlaşılır:

(1) Öğrencinin, mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlarının farkına varmasına yardımcı olmak,
(2) Kendi fiziksel ve zihinsel yeteneklerini ve sınırlarını keşfetmesine ve bunları kendi öğrenme profiline uygun olarak kullanmasına yardımcı olmak,
(3) İhtiyaçlarının gerektirdiği bilgi-beceri-tutum ve davranışların, öğrenme profiline uygun olarak kendisince kazanılmasına yardımcı olmak.

Bu üç amacın da, "bilgi öğrenmeye" değil, "öğrenmeyi öğrenmeye" dayalı olduğuna dikkat edilmelidir. Bellenen bilgi miktarını ölçen türdeki sınavlara hazırlanmak ise, bir *"alışkanlık kazandırma"* süreci olup ayrı düşünülmelidir. Ancak, bu ayrı süreçteki başarı dahi, yukarıdaki biçimde tanımlanan eğitime nedenli uyulduğuna bağlı olarak yükselecektir.

Bugüne kadar uygulayageldiğimiz eğitim sisteminin felsefesi, yukarıda (a) ve (b) ile tanımlanan seçeneklerin (b) ağırlıklı bir bileşimi olmuştur. Bir hedef ve ona bağlı amaçlar tanımlanırken dikkatten kaçırılmaması gereken bir kural, *"tekil olmayan biçimde koyulan amaçların yanlış araçlara yol açacağı, bunun da doğru amaç saptamak için gerekli belirlilik ortamını bozacağı"* biçiminde özetlenebilir.

Bu seçenekler içindeki iyi vatandaş yetiştirmek hedefi, (c)

seçeneğinin doğal sonuçlarından birisi olacaktır. Bu nedenle yalnızca (c) nin seçilmesi, eğitim sistemimiz için yeterli bir hedef olacaktır. Bu seçenek aynı zamanda *"nasıl bir insan istiyoruz?"* sorusunun da yanıtını vermektedir.

Eğer eğitimin bu çağdaş amaçları benimseniyorsa, mevcut eğitim sistemimizin bir kısmı **Kaynak Sorunları** da ortaya çıkmış olmaktadır. Mevcut sistem uyarınca;

(1) Öğrencinin gerek mevcut gerekse gelecekteki ihtiyaçları, eğitsel hedef ve bunların içeriklerini (müfredat) belirleyenlerce tahmin ve telkin edilmektedir. Bu, öğrencinin bir özgür kimliği olduğunun kabul edilmeyişi demektir. Çocuğun doğası gereğince ortaya çıkması olası kimlik kanıtlama dürtülerinin bu tahmin ve telkine dayalı yaklaşımı bozmaması için tek yol, *merak* denilen doğal yeteneğin yok edilmesidir.
Tahmin ve telkin edilen bilgi-beceri-tutum- davranışlar, meraka dayalı bir kuşku tarafından sorgulanmaksızın öğrenci tarafından kabullenmelidir..
İşte "ezberleme" (yürektenlik*) bu yaklaşımın doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.
Tanım olarak yürektenlik, bir bilginin *"değişmez tek doğru"* olarak benimsenmesi, öyle olduğuna ilişkin kalben duyulan güvenin akıl yoluyla tahkik edilmeyişidir. *Merak kökenli kuşku* ile birleşik olmayan her bilgi "yürekten bilgi" olup, bir öğrenme yöntemi olan "akılda tutma *(belleme)"* değildir.

(2) Öğrenci, kendi yetenek ve sınırlarının farkına varama-

**Ezber,* Farsça kökenli olup göğüsten demektir (ber-göğüs, ez-...den) İngilizce *"by heart"*, Fransızca *"par coeur"*, Almanca *"auswending können"* kalpten anlamına gelmektedir. Buna dayanarak, gerçek anlamını gizleyen ezber sözcüğü yerine *"yürekten"* sözcüğünün kullanımı önerilir.

makta, kendini aciz, başkalarının yardımına daima muhtaç bir kişi olarak görmektedir. Ne yapacağını, neleri bilmesi gerektiğini daima başkaları söylemeli, güç durumlarda mutlaka başkalarınca "kurtarılmalı" dır.

(3) Öğrenci, daima başkalarınca öğretildiği için öğrenmeyi öğrenemez. Öğrenci (ve ileride erişkin) için her öğrenme gerektiren durum biran önce kurtulunması gereken tatsız bir durumdur. Öğrenme bir zevk değil bir eziyettir. Dolayısıyla değişim—ki yeni bilgi-beceri-tutum ve davranışlar kazanmayı gerektirir—bir eziyettir. Her yeniliğe—acı vereceği için—karşı çıkılmalıdır.

(4) Öğrenci bütün bunların—bilinç altında dahi olsa- farkındadır ve bunları bir yolla telafi etmek zorundadır. Bunları telafi etmenin en kolay yolu, bir—*"sözel kimlik"* geliştirmektir.

Bu kimliğin belirgin özelliği *çok, hoş* ve *boş* konuşması, sürekli tepkisel ama olağanüstü de beceriksiz oluşudur.

(5) Nadir kaynaklardan birisi olan okul bina ve donanımlarının halen %84, öğretmenlerin ise %50 kadar kapasiteleri kullanılabilir durumdadır. Yılın en uygun iklimli aylarının tatil olarak geçirilmesi, eğitime bu denli ihtiyacı olan bir toplum için açıklanamayacak bir lükstür.

Bunlar, eğitimle doğrudan ilgili sorunlardır. Bir de toplum yaşamımızın tüm kesitlerini etkileyen Kaynak Sorunlarımızdan** eğitim alanına yansıyanlar bulunmaktadır. Şöyle ki;

(6) **Sorun Çözme Kabiliyeti düşüklüğü:** İnsan organizmasının bağışıklık sisteminin gerek bireysel gerekse toplumsal organizmadaki karşılığı Sorun Çözme Kabiliyeti'dir. Toplumumuz bu bağlamda sorunlarını çözeme-

---

**Kaynak Sorunlara ilişkin daha ayrıntılı açıklamalar için Bkz: "Eko-Liberal Hareket", M. Tınaz Titiz, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1993

mektedir. Çözülemeyen sorunlar kendi aralarında yeni bileşikler yaparak sorun stokumuzu artırmaktadır (Bkz. EK-2).

Eğitim alanındaki sıkıntıların bu alanın sorunları olarak anlaşılması, Sorun Çözme Kabiliyetimizin ne denli sınırlı olduğunu göstermektedir.

(7)**Doğru kural koyma ve uygulama becerisi yetinezliği:** Kural koymanın ve konulan kuralların uygulanmasının bir bilim dalı olabilecek kadar önemli olduğu gerçeği gözardı edildiği için konulan kurallar dejenere olmuş ve toplumun hemen hemen bütününde kurallara uymama bir alışkanlık haline gelmiştir.

Buna paralel olarak kural koyma, giderek daha az nitelikli fakat daha kalabalık alt kadrolara doğru yayılmış ve bir kural kirliliği ortamı doğmuştur. Çok sayıda kurala rağmen bireylerin uydukları kuralların sayısı son derece sınırlıdır. Bir anlamda toplumumuz kuralsız yaşayan bir toplum durumundadır.

(8) **Kavramların belirsizliği:** Dilimizin, başta Arapça ve Farsça olmak üzere yabancı dillerin istilasına uğrayıp yozlaşmış olması, herkesin kendi kavramlarını kendisinin tanımlaması gibi bir Kaynak Sorun ortaya çıkarmıştır.

(9) **Nitelik Dokusu yetersizliği:** Kişinin zeka, bilgi-beceri, ruh sağlığı ve ahlak'ının bileşkesine *"nitelik"*, toplumu oluşturan kişilerin niteliklerinin oluşturduğu bütüne ise *"nitelik dokusu"* denilebilir. Buradaki her bir ögenin birer dağılıma sahip olduğu, bu dağılımların alt ve üst uçları ile en sık rastlananlarla betimlenebileceği doğaldır. Toplumumuzdaki çeşitli belirtiler bu dağılımların, çağdaş toplum denilebileceklere göre *"sorunlu"* olduğunu göstermektedir (Bkz. EK-3).

(10) **Kamu yönetiminde süreksizlik:** Kamu yönetimi kadrolarının sık sık değişmesi, bundan da önemlisi her deği-

şen idare ile birlikte doğru ya da yanlış tüm yapılanların değişmesi ve hatta aynı idare zamanında dahi yönetsel sürekliliğin sağlanamaması dolayısıyla daima herşeye yeniden başlamak zorunluğu doğmaktadır. Bu ise vakit ve diğer kaynakların kaybına yol açtığı gibi kamu yöneticilerinin yanlış tutumlar (gelenin de eskisini değiştirmesi, bulunan makamda uzun süre kalmanın çarelerinin aranması, bu imkanların zorlanması gibi) içine girmelerine de yol açmaktadır.

(11) **Kültürel kimlik bunalımı:** Osmanlı imparatorluğunun çoğunlukla dine dayalı mozayik kültür yapısından, Türkiye Cumhuriyetinin laik düzenine geçen toplumumuz, çağın gerekleri ile geride bıraktığı çağın geleneklerini yeni bir yoruma kavuşturma sürecini henüz tamamlayamamıştır.
Bir yanda, bir toplumu "ulus" yapan bir arada yaşama isteği duyma, birbirini anlayabilme, ortak bir tarihe sahip olma, ortak ulusal değerlere sahip olma gibi ortak kültür özellikleri; diğer yanda, ise bir ulusun kültürel renkliliğini oluşturan kültür mozayiği kavramı arasındaki denge henüz tam çözümlenip özümlenmemiştir.

Görüldüğü gibi bu sorunların bir bölümü genel, bir bölümü ise eğitim alanına özgüdür. Kolayca görülebileceği gibi, eğitim sorunlarının bütünüyle ortadan kalkması, eğitimin özgün sorunları kadar genel Kaynak Sorunlarımızın da çözülmesine de bağlıdır.

D. 2000'E DOĞRU BİR EĞİTİM POLİTİKASI ÖNERİSİ

Yukarıdaki Kaynak Sorunların ilk 5'i, 2000'li yılların standartı haline gelmesi çok olası bir eğitim sisteminin ana ilkelerini içinde barındırmaktadır. Müfredatın esnekleştir-

ilmesi Milli Eğitim Bakanlığınca çözülebilir bir sorundur. Müfredat belirlemeyi temel ilkelerle sınırlı tutup bu ilkelere uyulmak kaydıyla her okulun kendi özgün koşullarına göre ders programlarını yapmalarına izin vermek, pratik olarak gerçekleştirilebilir bir ilk adımdır.

Bu adım atılıncaya kadar beklemek yerine harekete geçmek, ezberi sistem dışına çıkarmak da mümkündür. Bu yolla müfredatın esnekleştirilmesi için bir ortam da yaratılmış olabilecektir. Bunun için ilk yapılması gereken, ezberin bellemekten ne denli farklı olduğunun anlaşılması, öğrencilerin *öğrenmesi istenilen her bilginin meraka dayalı bir kuşkuyla birlikte öğrenilmesini* bir kural olarak benimsenmesinin sağlanmasıdır.

BEYAZ NOKTA® VAKFI tarafından yürütülen *"Ezbersiz Eğitim"* projesi içinde, bunun teknik ayrıntılarını içeren belgeler hazırlanmış olup, arzu eden okullara verilmektedir. Ezberi bir öğretim yöntemi olarak benimsemiş eğitim kadrosunun *"biz zaten ezber yaptırmıyoruz"* tutumu içine girdiği genel bir gözlemdir. Olası uygulamalar sırasında bu noktaya dikkat edilmeli, öğrenciye, öğretmene, veliye ve okul idarelerine büyük kolaylık sağlayan ezberden kurtulmanın ısrarlı bir tutumu gerektirdiği unutulmamalıdır.

Ezberin savunulmasının ikinci bir nedeni ise, Anadolu Liseleri ve ÖYS gibi genel sınavlarının bilgi ölçme ağırlıklı oluşudur. Bilgi ağırlıklı sınavlar ise bellemeye yol açmakla birlikte, bu bellemenin muhakkak ezbere dayalı olmasını gerektirmez. Tam aksine, ezbere dayalı olmayan öğrenmede belleme gereksinimi çok daha azdır. Çünkü öğrenci, bellediği bir bilgiden, bellemeye gerek duymadığı çok sayıda ilişkili bilgiyi türetebilir. Bunu yapabilmesi için öğrendiği bilginin kaynaklarını, kendi bilgi örgüsüne bağlamalıdır. Bu ise ezber gereğini ortadan kaldırır.

Özet olarak, kazandırılması istenilen her bilgi-beceri-tu-

tum-davranışın, niçin öyle olduğu, öğrencinin mevcut bilgi örgüsüyle tam bir bağlantı kurulana kadar öğrenci tarafından sorgulanmalı, öğretmen de bu sorgulamayı teşvik etmelidir.

Yukarıdaki 11 Kaynak Sorundan iki ve üçüncüsü, Öğrenci Merkezli Eğitim (ÖME) yaklaşımıyla aşılabilir.

Kaynak Sorunlardan "kullanılmayan donanım ve öğretmen kapasitesi" ile ilgili olan için alınması gereken önlem bellidir. Eğitim harcamalarında küçük bir artışla, öğrenci kapasitesinde %50 civarında bir artış sağlamak mümkündür. Yılın en uygun ayları—Türkiye bir tarım toplumu iken—tarlada çalışmaya ayırmış olan idare, halen 3 ay tatil gibi bir lüksü sürdürmektedir.

Ezbersiz Eğitim de olduğu gibi Öğrenci Merkezli Eğitim'de de edinilmiş alışkanlıklardan kurtulma 1 numaralı sorun durumundadır. Ancak, her öğretmenin en büyük arzusu olan *"öğrenmiş öğrenci"* idealinin gerçekleştiğini görmesiyle bu sorun aşılabilecektir.

Bu iki temel değişikliğin dışında 2000'li yıllarda birçok ülkede ve büyük bir olasılıkla ülkemizde de yaygınlaşacak olan Bilgisayar Destekli Eğitim (BDE) ve İNTERNET Destekli Eğitim (İDE) de devreye girecektir. Nitekim daha şimdiden bazı okullarda böylesine bütünleşik bir sistem uygulanmaya başlanmıştır. Bununla beraber, önerilen sistemin özü, "Ezbersiz Eğitim" ve "Öğrenci Merkezli Eğitim"dir. Bu iki yaklaşımın benimsenmesi, bilgisayar ve İnternet de dahil birçok bilgi kaynağının kullanımına yol açacaktır.

Aksi halde, yani merak ögesi eğitimin ana motifi olmadan ve öğretme denilen pasifleştirme yaklaşımı sürdürüldükçe hiçbir reform girişiminin başarılı olması mümkün değildir.

EK-1

FEN VE DİN EĞİTİMİ

"Ezbere Hayır" sloganıyla yürütülen ve *"açık defter açık kitapla sınav"*ı ilk adım olarak öneren kampanyayla ilgili olarak başta öğretmenler olmak üzere öğrenci ve velilerden büyük bir ilgi var.

Düşünebilme yeteneğini yok eden ama yok ettiği de kolayca anlaşılmayan bu belletme yöntemi başkalarına muhtaç insan yetiştirmenin en garantili metodudur.

Karşılaştığı her sorunun, başkalarınca oluşturulacak kalıplar yardımıyla çözümlenmesini bekleyen bir insan tipi, herhalde diktatörlerin çok arzuladığı bir vatandaş tipidir. İnsanımız bir gerçeğin farkına varır gibidir ve bu yüzden de kampanyayı desteklemektedir.

Bir kısım eğitimci ise iki grup dersin bu kampanya dışında kaldığını, birisinde ezberin zaten olmadığını, ikincisinde ise ezbersiz eğitimin olamayacağını savunmaktadır. Bunlardan birincisi fen, ikincisi ise din dersleridir.

Matematik, fizik, kimya gibi derslerde ezberin kullanılmadığı inancı—her neden kaynaklanıyorsa—tamamen yanlış bir kanaattir. Ezberin dik alası bu derslerde yaptırılır.

Bu üç dersin ortak özelliği olan "problem çözme" de öğrencilere de evde en çok yaptıkları temrin, örnek problem çözmektir. Sınavlarda başarılı olan öğrenciler, farklı yazarların kitaplarından çeşitli problemleri bulup onları çözmeyi

öğrenmiş olanlardır. "Örnek problem çözme", ezberin fen derslerine özgü adıdır.

Bu metotla "öğretilen"—çünkü eğitilmemektedirler— öğrenciler örneğin alfa taneciklerinin enerji yüklerini hesaplayabilir ama mesela viraj alan bir trenin iç ve dış tekerlerlerinin nasıl olup da farklı yollar katedebildiklerini açıklayamazlar.

Bu şekilde "öğretilmiş" öğrenciler mühendis olduklarında, aynı kökten gelen elektrik, su, hava ve trafik akımlarının aynı temel denklemlerle çözümlenebileceğini bilmezken, hukuk fakültesini bitirenler de komşuyu rahatsız eden olgunun köpek, bebek ya da müzik sesi değil bunların kaynakları durumunda olan "sahiplerinin saygısızlığı" olduğunu teşhis edemez ve Yargıtay kararında olduğu gibi apartmanda köpek beslemeyi yasaklamaya kalkarlar.

Bir insan için en talihsiz durum, yapabildiği işin bir makine tarafından yapılabilmesidir. Nitekim sanayi devriminin başında, işlerin makineler tarafından yapılabildiğini farkeden işçilerin isyanının altında ekmek paralarını kaybetme korkusundan çok bu aşağılanmışlığın etkisi daha büyük olsa gerektir.

Ezber, makinelerin en kolay ve hatasız yapabildikleri iştir. Bir termostat, bir çalar saat ya da bir bilgisayar programı, itirazsız ezberleyen ve hiç hata yapmadan ezberlediğini tekrarlayan araçlardır.

İnsanlar bu işleri bu denli sadakat ve doğrulukla yapamazlar. İnsanlar, bu tür işleri yaptırmaya kalkmak "sen başka bir işe yaramazsın" demenin bir yoludur. Günümüzde matematik, fizik ve kimya için öyle bilgisayar programları yazılmıştır ki en karmaşık problemleri dahi kolayca çözebilmektedirler. Ama bu programları yazan kişiler, bu problemleri ezberlemiş olanlar değil, o problemlerin doğasını anlamış, farklı görünüşteki problemler arasındaki ilişkileri farkedebilmiş,

bu birlikteliği düzenleyen az sayıdaki doğa yasasını iyi "anlamış" olan kişilerdir.

Çocuk ve gençlere papağanlar gibi yüzlerce problemi "ezberleten" ve sonra da sınav adı altında onları "geri isteyen" fen öğretmenleri, bu beyhude ve zararlı çabalar yerine, onların doğa düzenine hayran olmalarını sağlayabilecek "gözlem yapma", "ilişkilendirme", "sonuç çıkarma", "bilgiye erişme" gibi becerilerini geliştirmeye çalışmalıdırlar.

Ezberin, tek zorunlu öğretim yöntemi olduğu sanılan din derslerine gelince: buradaki durum, fen derslerinden daha ciddidir. Din dersleri yoluyla öğretilmek istenilen aslında "ahlak"tır. Güzel ahlak konusunda, yaratıcının sembolik bir dille vahyettiği doğrular demek olan din kitapları aslında ezberin katiyen kullanılmaması gereken bir alandır.

Yüksek seviyeli gerçekler, yani çok sayıda "doğru" türetebilecek olan "temel doğru"lar konuşma diline çevrildiğinde—ki vahiy yoluyla olan budur—zorunlu olarak sembolik olmaya başlarlar.

Aslında daha basit olmakla birlikte dünyevi bilgiler alanında da durum böyledir. Çok sayıda fiziki doğruyu ifade eden bir fizik kanunu, ilk bakışta anlaşılamayacak ya da her yorumlayanın ayrı anlam yükleyebileceği kadar semboliktir. Örneğin elektrik alanı ve manyetik alan gerçekleri ayrı ayrı ifade edildiği zaman kolay anlaşılabilirken, elektro-manyetik alan teorisinde daha sembolik hale gelir.

Dini öğretilerin yüksek düzeyde sembolizm içermesinin nedeni budur. Kuran'ın herkes tarafından anlayış düzeylerine göre anlaşılmasının ve öyle murad edilmesinin (İslamda ruhban sınıfının bulunmayışı bu yüzdendir) sebebi, kişilerin farklı gelişmişlik düzeyine göre bu sembolizmi çözmesinin istenilmesi nedeniyledir.

Aynı bir ayet, onu okuyan çeşitli kişiler tarafından, bu sembolizmi çözme yetişkinliklerine göre ayrı ayrı anlaşılma-

sı, bir karmaşa yaratmak için değil, insanların geliştikçe kaynaktaki doğrulara—ve giderek tek doğruya—ilerlemelerini temin içindir.

Konuya böyle bakınca din eğitiminde ezberin kullanılması, yaratıcının çizdiği yolun tam aksine, herkesin, sadece öğretmenin o sembolizmi çözümlediği ölçüde anlam yüklemesine yol açacağı görülecektir. Fen eğitiminde ezber olsa olsa fizik Dünya gerçeklerinin anlaşılmayışına yol açar.

Din eğitiminde ezber ise daha ciddi yanlışa neden olur ve Allah anlayışının kavranamamasına, insanların niçin Dünyaya geldiklerinin, kendilerinden neler beklendiğinin düşünülmemesi sonucunu doğrurur.

İşte ezber din eğitiminde bunun için olmamalıdır. Din eğitimini ezbersiz, anlayarak yapmak belki daha güçtür. Ama, ancak bu şekilde eğitilmiş din adamları topluma gerçek ahlakı gösterebilirler. Herhangi bir din ve özellikle de bireysel sembolizm çözümlemesine dayalı islam, ezber yoluyla basit bir kalıpçılığa dönüşür.

Dinin, insanlığın gelişmesinde doğru bir araç olmasını isteyenler, bu noktaya dikkat etmeli, herkesten önce onlar "ezbere hayır, anlayarak öğrenmeye evet" demelidirler.

EK-2

"SORUN KİMYASI"

Toplumumuz sorunların ağırlığı altında kaldıkça, yeni bir kavramın giderek daha çok konuşulur olması beklenmelidir. Bu kavram "Sorun Kimyası" dır.

"Madde Kimyası", çeşitli maddelerin hangi elementlerden oluştuğu, bunların aralarında nasıl bileşikler yapıp ayrıştığı, sıcak, soğuk, basınç gibi dış etkenlerin bunları nasıl etkilediği gibi soruları açıklar ve bu yolla da insanoğlunun gereksindiği yeni maddeleri nasıl yapabileceği konusunda ona yol gösterir.

"Madde Kimyası" bütün bunları, maddeleri oluşturan "elementler" ve bu elementlerin birleşip ayrışmalarını düzenleyen "kanunlar" yoluyla yapar.

"Sorun Kimyası" da benzer şekilde sorunların hangi elementlerden oluştuğuna, aralarında nasıl yeni bileşikler yaptığına mevcut bir sorun bileşiğinin onu oluşturan elementlerine nasıl ayrıştırılabileceğine, bir sorunun bileşik mi yoksa temel element mi olduğuna nasıl karar verileceğine ilişkin konularla uğraşır.

"Madde Kimyası"nda olduğu gibi o da bütün bu işleri, sorunları oluşturan "sorun elementleri" ve bu elementlerin birleşip ayrışmalarını düzenleyen "kanunlar" yoluyla yapar.

Uygulamalı bilimlerde bir alan için geliştirilen tekniklerin bir başka alana uyarlanması pek kullanılan yaygın bir yön-

temdir. Örneğin, elektrik akımı için geliştirilen analiz yöntemleri, su ve hava akımlarının tahlili için, hatta trafik akımlarının çözümlenmesi için kullanılır.

Sosyal bilimlerle uğraşanlar genellikle bu yalınlıktan rahatsız olurlar ve "içine insan ögesi giren olaylar kolay anlaşılmaz" diyerek kendilerine biraz pay çıkarırlar. İçinde insan davranışı bulunan olayların çözümlenmesinin güç olduğu doğru ama o tür olayların da kendine özgü kurallarının bulunmadığı ve bulmaya çalışmanın boş iş olduğu da bir o kadar yanlıştır.

"Sorun Kimyası" Kimin İşine Yarar?

Her bilim dalı ve her yeni metot bir ihtiyaçtan doğmuştur. "-75 derecede yorgandan dışarı çıkan ayağın nasıl üşümeyeceği" eskimoların sorunudur. Eskimoların yapmaları gereken rasyonel davranış, başka kimseyi ilgilendirmeyen bu sorunu anlamaya ve sonra da çözmeye çalışmaktır.

"Sorun Kimyası" ise, yukarıdaki gibi bir sorunu bulunan ve çağdaşlaşma konusunda pek bir iddiası bulunmayan toplumların değil, bizim gibi sorunu çok ve özellikle de onları çözmekte yetersiz kalan toplumların meselesidir.O halde diğer bilim dallarının geliştiği ülkelerin değil bizim, sorunlarla ilgilenen bir bilim alanı tanımlamaya çalışmamız gerekmektedir.

Çağdaş toplumlar, sorunları bulunmayan değil onları çözebilen toplumlardır. Toplumumuz da çağdaş olma arzusundaysa onları çözmek, çözmek için anlamak, anlamak için anladığını sanmaktan vazgeçmek ve bunun için de onları anlayabilmek için bir metotlar dizisi (adına bilim diyemesek de) geliştirmek zorundayız.

"Sorun Kimyası" nın Temel Kanunları!

"Madde Kimyası"nın temel yasası Lavoisier Kanunu'dur: *"Hiçbir madde yok olmaz, yoktan da var olmaz, ancak şekil değiştirir"* biçiminde ifade edilebilecek ve kanunun "Sorun Kimyası"ndaki üç karşılığı şöyledir:

Kanun 1- Sorunlar yoktan var edilebilir. Her akılsızca davranış en az bir sorun üretir.

Kanun 2- Hiç bir sorun onu meydana getiren nedenler orta-ortadan kaldırılmadıkça çözülemez, ancak şekil değiştirir. Nedenleri yok etmeye dayalı olınayan her çözüm girişimi yeni sorunların üremesine yol açar.

Kanun 3- Bir sorun çözülmediği sürece doğurma ve başka sorunlarla birleşme yoluyla çoğalma eğilimindedir.

Görüldüğü gibi iki kimya arasındaki başlıca fark *"yoktan var etme"* konusundadır. O da, işin içine insanın (insanın akılsızca davranışlarının) girmesi nedeniyledir.

Bu yeni kavramı ve onun kanunlarını öğrenmek zorundayız. Sorunlar ağırlaştıkça, ortaya çok sayıda kurtarıcının çıkması geleneksel bir eğilimdir. Bu yeni kimyayı öğrenmekten ve böylece sorun çözme kabiliyetinizi geliştirerek onlardan kurtulmaktan başka çıkış yolu yoktur.

EK-3

"NİTELİK", "DOKU" VE "İZLER"!

Giderek artan sayıda insan, birey ve kurum, yine giderek artan sorunlarımızı konuşuyor. Bu "konuşma"lar her ne kadar sorunların nedenlerine değil de hep çözümlerine yönelik ve dolayısıyla boş yere isede, zaman ve enerji kaybı açısından aralarında bir fark yoktur.

Bu denli yoğunlaşmış sorunlarla başa çıkabilmek için önce onların "kimya"sını iyi anlamaya çalışmaktan, bazı özel gözlüklerle onları incelemeye çalışmaktan başka çare yoktur. Bu özel gözlüklerde birisi de, çeşitli sorunlarla insanlarımızın nitelikleri arasındaki ilişkiyi görmemizdir.

Bu tanım olarak "nitelik" deyimiyle bir bireyin tutum ve davranışlarını belirleyen özelliklerinden başlıca dördü kastedilmektedir: Bireyin *zeka düzeyi, bilgi-becerisi, ruhsal sağlığı ve ahlak düzeyi!*

Zeka'nın kolay ölçülebilir bir özellik olmadığını, bireyin içinde bulunduğu sosyal, ekonomik ve kültürel iklimden etkilendiğini, yine de kişilerin, sahip oldukları bilgi ve becerileri, içinde bulundukları durumların gereklerine göre kullanabilme yeteneklerinin yani "zeka"larının çeşitlilik gösterdiği bilinmektedir.

Bilgi-beceri boyutu ise öğrenimle elde edilen özelliktir. Öğrenme yeteneği zeka ile ilişkili ise de, işin içine ezber girip "öğrenme"nin yerini "öğretme" alınca, zekadan hiç nasibini almamış kişilerin bile çok yüksek bilgi-beceri yüzeyine eriş-

meleri mümkün olabilmektedir.

Ruh sağlık da zeka gibi, kolay ölçülebilir değildir. Ama bu, ruhsal sağlığın, nitelik içinde bir payı olmadığı anlamına da gelmez. Ruh sağlığı bir bakıma bütün diğer özelliklerin içinde yer aldığı parantezin dışındaki genel çarpan gibidir.

Çeşitli dinler tarafından değişik kapsamlarda tanımlanmasına karşın, hemen tüm ahlak öğretilerinin ortak yanları vardır.

İnsanlar—belki de duyu organlarının yapıları nedeniyle—genellikle olayları—nedenli çok boyutlu olursa olsunlar—tek boyuta indirgemeye, böylece duyu organlarının algılama sınırları içine sokmaya çalışırlar. Örneğin "filanı nasıl bilirsin?" şeklinde bir soruya "iyidir", "yaramaz" ya da "eh!" yollu cevap verilmesi, bu eğilimin bir ifadesidir.

Gerçekte ise en az yukarıdaki dört boyutta cevap vermek ve mesela "zeki, az bilgili, ruhsal sağlığı yerinde ve ahlaksızdır" demek gerekirdi.

Kişinin bu dört özelliğinin kendi arasında derecelenebileceği dikkate alınırsa yüzlerce "nitelik tipi"nin ortaya çıkacağı görülecektir.

Bu "tip"lerin en yararlı ve yararsızlarının hangileri olduğu sosyologların işidir. Ama herhalde tehlikeli tipler ruhsal sağlığı veya ahlakı bozuklar, en tehlikelileri ise hem ahlaksız ve hem ruh sağlığı bozuk olanlardır.

Tek tek bireyler için söz konusu olan "nitelik" deyimi, o bireylerden oluşan bir toplum için "nitelik dokusu" halini almaktadır. Aynen atkı ve çözgülerden oluşan bir kumaşın dokusu gibi!

İnsanlar nasıl ki her dokundukları yere parmak izi bırakırlar ve uzman polisler de bunların üzerine bir toz döküp bu izleri görünür hale getirilirlerse, benzer şekilde herkes yaptığı (veya yap(a)madığı) işlerin üzerine niteliğinin bir "iz"ini bırakır.

Toplum sorunlarımızın üzerlerindeki "nitelik izleri"ni kolayca görünür kılabilecek bir "toz" henüz icat edilmemiştir. Ama çaba gösteren herkes, trafik anarşısı içindeki ruhsal sağlık bozukluğu izlerini, bilgi-beceri eksikliğinin izlerini, ahlak yetersizliğinin izlerini yani nitelik dokusu yetersizliğinin izlerini kolayca görebilir.

Tüm sorunlarımız bu optikle incelendiğinde üzerlerindeki nitelik dokusu yetersizliğinin izleri görülecektir.

Sorunlarımızı çözmek isteyenler içinde "ben zaten biliyorum ama çözüm bulamıyorum" diye direnen ümitsiz tipler hariç, onları önce anlamanın gerekli olduğunu idrak edenler için bu, önemli bir sorun çözme aracı değil midir?

ÇAĞDAŞ EĞİTİM YA DA "EĞİTİLİM"!

Anlamı belirli iki sözcüğün bir araya gelip, daha az belirli—hatta hiç—anlama sahip bir deyim oluşturması sık rastlanan bir durumdur.

"Çağdaş Eğitim" deyimi ise, hem onu oluşturan kavramların tartışılabilirliği, hem de deyimsel anlamının, onu oluşturan sözcüklerin tek tek anlamlarından farklı oluşu nedenleriyle özel bir belirsizliği içermektedir.

Öncelikle, *"çağdaş"* sözcüğüne bakılırsa, *"içinde yaşanılan çağa ait"* demek olan bu kavram içinde, hem insanlığın karanlık çağlarının, hem de onunla yanyana olan uzay çağının izleri görülecektir.

İçinde yaşanılan çağ, bugüne kadar yaşanılan çağların tüm vahşet ve erdemlerini içinde barındıran heterojen bir çağdır. *"Çağdaş"* kavramıyla bu bileşim değil, medeniyetin ilerleye ilerleye geldiği bu evredeki birikmiş erdem ve bilim değerleri kastedilmelidir.

Ama buna bir ekleme yapılmak ve yakın geçmişe kadar birbiriyle uzlaşmaz sayılan *"akıl"* ve *"inanç"* alanlarının, aslında birbirinden ayrılmaz bir bütün olduğuna"* işaret etmek gerekir.

---

*Akıl ve İnanç bütünlüğü için bkz: "Toplumsal Uzlaşma Bildirgesi", TOPLUMSAL UZLAŞMA VAKFI (kuruluş halinde), Faks: (0212) 528 14 47

Buna göre çağdaş kavramıyla, medeniyetin erdem, akıl ve inanç değerleri biriminin günümüzdeki düzeyi anlaşılmalıdır.

"Eğitim" kavramı ise geleneksel bir tanıma sahiptir: *İstendik bilgi, beceri, tutum ve davranışların kazandırılması süreci!..*

Buradaki *"istendik"* zamiri, *"çağdaş"*ı işaret ediyor olmalıdır. Erdem, akıl ve inanç değerlerinin günümüzdeki düzeyi, eğitimin istendik bilgi, beceri tutum ve davranışlarının çerçevesini çizmektedir.

Eğitimin tanımı içindeki "kazandırma" sözcüğü ise üzerinde önemle durulması gereken bir noktadır. Bu sözcük, eğitimin bir yaptırım olduğuna, istendik bilgi, beceri, tutum ve davranışların kazandırılması konumunda olan kişilerin, bu konuda herhangi bir itiraz ve/ya seçim haklarının bulunmadığına işaret etmektedir. Nitekim, *"eğitim"*, *"öğretim"* gibi kavramlar da yine *"yaptırım"*ı ifade etmektedirler.

Bir başkasınca eğitilmek yerine, kişinin kendi kendini eğitmesini ifade etmek üzere önerilen "eğitilim"; benzer biçimde öğretim yerine de "öğrenim" kullanılmalıdır.

İnsanlık tarihi boyunca çeşitli evrelerden geçmiş bulunan eğitim-öğrenim, bütün bu evrimi boyunca bir özelliği açısından hiç değişmemiştir. O da, yukarıda değinilen "yaptırım" özelliğidir.

İnsanoğlu, binlerce yıldır, kendisine uygun (istendik) gelen bilgi, beceri, tutum ve davranışları, çocuk ve gençlere yaptırımlı biçimde öğretmektedir.

Son 30 yılda, bu yaptırımcı tutuma karşı sesler yükselmeye başlamış ve günümüzde oldukça netlik kazanmıştır. Bugün, insanın en temel haklarından birisinin, *"yaşamını sürdürmek"* olduğunda hemen herkes birleşmiştir. Yarınlarda, bu hakkın yanına—belki de önüne—bir de KOŞULLANMAMA HAKKI gelecektir.

"İstediğini öğrenme hakkı", "istediğini istediği zaman öğrenme hakkı" ve benzeri nitelemelerle de dile getirilen bu yeni hak, insana saygının çok yalın, ama o derecede güçlü bir ifadesidir.

Her ne amaçla (iyi vatandaş yetiştirme, ideolojisini sürdürme ve yayma, başkalarının iyiliğini isteme vb) olursa olsun, bir kişiye onun isteği dışında ya da onun doğal öğrenme eğilimleri (örneğin oyun) dışında birşey öğretmeye kalkmak, hele ve hele bunu ardışık tekrarlatmalar yoluyla belleğe nakşetmek, insanın herhangi bir organının şeklinin değiştirilmesiyle eş anlamlıdır.

Hiç kimsenin, hiçbir gerekçeyle böyle bir *"zihni operasyon"*a hakkı olamaz.

Sıfır Tekrarlı Öğrenme *(zero trial learning)* adı verilen yöntem, tekrara dayalı olmayan, yalnızca kişinin ihtiyaçlarını karşıladığı için onun tarafından 1 defada gerçekleştirilen öğrenmedir. Yalnızca 1 defa duymamıza ya da görmemize karşı aklımızda kalan bilgiler, bunlara gereksindiğimiz için ve özel bir çaba harcamadan öğrenilmiş olanlardır. Hoşumuza giden—ki ona ihtiyacımız olduğunu gösterir—bir fıkra, bir şarkı, bir resim ya da bir yöntemi anında "kapar"ız.

İşte bu, Sıfır Tekrarlı öğrenmedir ve dikkat edilirse bir "yaptırım" söz konusu değildir. Dolayısıyla bir zihinsel operasyona tabi tutulma da söz konusu değildir.

İşte Çağdaş Eğitim, erdem, akıl ve inanç değerleri birikiminin günümüzdeki düzeyi çerçevesinde, kişinin kendi özgün ihtiyaçlarının gerektireceği ve kişinin kendisince farkına varılacak bilgi, beceri, tutum ve davranışların, yine kişinin kendi öğrenme profiline uygun biçimde öğrenilmesi için uygun ortamların yaratılıp sürdürülmesine yardımcı olunması süreci olarak anlaşılmalıdır.

Okul ve öğretmenin yeni işlevi, kişinin ihtiyaçlarının ve öğrenme profilinin farkına varmasına yardımcı olmak, öğ-

renme ortamının yaratılıp sürdürülmesine katkıda bulunmaktır. Bunları, hiçbir zaman ön plana geçerek yapmamak, bu yaklaşımın temel koşullarından birisidir.

EĞİTİMİN TARAFLARINDAN BEKLENTİLER!

12 Nisan'da Özel İdeal İlkokulu'nun 30ncu kuruluş yıldönümüydü. Alışılmışın aksine, *"biz büyüğüz", "en iyi biziz"* gibilerden anlamsız bir övünme içine girmeden, sosyal sorumluluk sahibi bir kurum olduklarını gösterdiler.

Eğitim sorunları diye okul binaları ile öğretmen maaşlarından başka bir şey konuşmayan toplumumuzda, üzerinde tam bir uzlaşı varmışçasına hiç durulmayan *"nasıl bir insan istiyoruz?"* konusunu masaya yatırdılar. Yaklaşık 3 saat boyunca konuyu irdeleyen aşağı yukarı 600 kişi, eğitimin bu boyutunun diğerlerinden çok daha önemli olduğunu ortaya koydu.

İnşaat malzemesi satın alırken yapılan şartnamelere benzer biçimde, *"biz filan falan özellikleri olan çocuklar yetiştirmek istiyoruz"* saçmalığının, eğitim sistemimizin kaynaktaki sorunlarından birisi olduğu ortaya çıktı.

Bu toplantıya katılanlardan birisi olarak dile getirdiğim görüşleri siz okurlarımla da paylaşmak istiyorum.

Önce, tanımlanmasına hiç gerek görülmeyen bir kavram olarak *"çağdaş eğitim"*i oluşturan iki sözcüğe ilişkin tanım önerilerim:

Çağdaş: Erdem, akıl ve inanç değerleri birikiminin günümüzde ulaşmış olduğu düzey!

Eğitim: Kişinin kendi özgün ihtiyaçlarının gerektireceği bilgi-beceri-tutum ve davranışların, yine kendince far-

kına varılması ve çocuğun kendi öğrenme profiline uygun olarak öğrenmesi için uygun ortamlar yaratıp sürdürmeye "yardımcı olunması" süreci

• Veli'den en temel beklenti!

Bir toplumsal histeri haline gelmiş olan ve gerçekte bir işe yaramayan "sınav başarıcısı" çocuk yetiştirme yoluyla, bizim başaramadıklarımızı çocuklarımızdan beklemek gibi bir amacın yanlışlığını idrak edip;

— Çocuğun doğuştan sahip olduğu yeteneklerine (özellikle öğrenme yeteneğine) saygı göstermek,

— Çevrenin bu yetenekleri gözardı edebilecek tahripkar tutumlarıyla mücadele etmektir.

Bu "çocuk-ebeveyn" ilişkisinin altın kuralı olmalıdır.

• Okul ve öğretmen'den en temel beklenti!

"Sınav başarıcısı" öğrenci yoluyla okulun pazarlanabilirliğini artırmanın yanlışlığını idrak edip;

— Çocuğun doğuştan sahip olduğu öğrenme enerjisini dikkate almayan öğretmen merkezli eğitim yerine öğrenci merkezli eğitimi benimseyerek ve

— Ulusal müfredat bir tabu gibi yorumlamadan çocukların kendilerinin, ilgi alanlarını ve öğrenme profillerini keşfetmelerine ve böylece kendi kendilerine öğrenmelerine uygun ortam yaratmak.

• Öğrenci'den en temel beklenti!

— Sınav denilen toplumsal histeriye kendini kaptırmadan

— Belleğinin içinde kimyasal bir tepkime olan düşünme olgusunu, hem bir üstünlük hem de zafiyet olduğunun bilincinde olarak kendi isteği dışında ezber (yürektenlik) yoluyla koşullandırılmasına izin vermemek,

• Bu 4 temel beklenti altında devlet nasıl bir rolde bulunmalıdır?

— *Toplum"* denilen olgunun bireylerden ayrı ve çıkarları ayrıca gözetilmesi gereken bir kavram olmadığının idraki içinde, *"iyi birey"*in aynı zamanda *"iyi vatandaş"* olduğunun bilincinde olarak,

— Ve bu anlayışa uygun, mücadeleci değil, insanların ihtiyaçlarına uygun ortamları, yine onların arzu ettikleri biçimde oluşturan bir rolde bulunmalıdır.

Gerek anne-baba, gerek kurum ve gerekse devlet olarak işleyebileceğimiz en büyük günah, insanların kendi özgür tercihlerinin sonuçlarının faturalarını ödemelerini engellemektir.

"Eğitim, öğrencilere saygıyla başlar"

EMERSON

A. ÖĞRENCİ MERKEZLİ EĞİTİM

ÖĞRENME ENERJİSİNİ HAREKETE GEÇİREMEYEN GİRİŞİMLERİN VERİMİ ÇOK DÜŞÜK OLACAKTIR!

Son yıllarda, eğitim yaşamımıza kalite ögesini katmayı hedefleyen girişimler giderek yaygınlaşıyor. Bu, karanlıklardan çıkış için önemli bir ümittir.

Eğitimle herhangi bir düzeyde ilgili olanlar, bu ilgilerini somut girişimlere dönüştürmekte ve girişimlerini destekleyecek maddi ve manevi kaynakları harekete geçirme yolunda çaba harcamaktadırlar.

Bu girişimlerden oluşan akımın iki yönü vardır: Birincisi, eksik temelli demokrasimizin, üzerinde yapılanabileceği temelin ancak böyle inşa edilebileceğidir. Demokrasi, sorunlarını çözme yolunda örgütlü çaba gösterebilen toplumların harcıdır. Toplumumuz, eğitim sorunları bakımından buna uygun bir gelişim göstermektedir.

Bu akımın ikinci yönünün durumu ise koşula bağlıdır. Bu koşul, harcanan çabaların hedeflerinin ne olduğuyla ilgilidir. Eğitim yaşamımızın—ve özellikle de örgün eğitim yaşamımızın—çok sayıda sorunu vardır. Bunların bir bölümü "kaynak sorunlar", yani *görüntüsel sorunlar*"a kaynaklık eden sorunlardır.

Okul binalarının eksikliği (hatta bulunmayışı), ders araç-gereçlerinin eksikliği (hatta olmayışı), öğretmen niteliklerinin yetmezliği (hatta öğretmen yokluğu), eğitime genel bütçeden (ve aile bütçelerinden) ayrılan payların azlığı ve de

bunların ikinci, üçüncü, ilh. derecelerden türevleri, kuşkusuz ki eğitimden beklediğimiz sonuçları olumlu etkilememektedir.

Ama bunların tümü "görüntüsel" *(hayalet)* sorunlardır. Kaynakta ise, bunların tümünü üreten başlıca iki sorun vardır:

(1) İster aile, ister sosyal çevre (TV de dahil ve isterse okuldan verilsin, çocuk ve gençlerimizin (daha sonra da erişkinlerin), edindikleri çeşitli bilgilerin kaynaklarına güvenmek ve bunları sorgulamamak hastalıkları yani *ezber,*
(2) Çocukların doğuştan sahip oldukları "öğrenme enerjisi"nin, okul eğitiminde kullanılmayışı.

Birinci sorun, üzerinde özel olarak durulması ve mutlaka halledilmesi gereken biridir.

İkinci kaynak sorun ise, eğitimin verimini (harcanan tüm emek ve paralara) neredeyse sıfıra indiren bir sorundur.

Bir bakışla, bu verimin olağanüstü düşüklüğü, ezberin yıkıcı etkilerini sınırlayan bir şans olarak da görülebilir. Ama eğitimin ezberden arındırılması ya da en azından bu yolda mesafeler alınmaya başlanması halinde, genel başarı, eğitimin veriminin artmasına bağlı olacaktır. Bu nedenle bu verimi artırabilmek, hem de sıçrama biçiminde artırabilmek zorundayız.

Çocuk ve gençlerin merak duydukları alanda ne usta öğreniciler oldukları dikkate alındığında, okul eğitiminin nasıl olup da bu kadar başarısız olabildiğinin, en iyi "denilen" okullardan mezun olanların—büyük çoğunluğunun—dahi nasıl olup da bir *"ezber kalıpları dünyasının esirleri"* olduğunun, nasıl olup da insanlarımızın, sorunlarının çözümlerini daima başkalarından beklediklerinin mantıklı bir açıklamasının, bu iki *kaynak sorun*'a bağlı olduğu görülecektir.

A. Öğrenci Merkezli Eğitim

Eğitim yaşamımızı herhangi bir ölçekte yeniden yapılandırma girişimleri mutlaka, çocuk ve gençlerin "öğrenme enerjileri"ni kullanmayı hedeflemelidir.

Eğitimde bir hedef haline gelmiş bulunan;

— öğretmenlerin, ders programlarını zamanında tamamlamaları,
— müfettişlerden eleştiri almamaları,
— üst okul sınavlarında başarı kazanma

gibi ölçütler, ancak "yeter koşullar"dır. Gerek koşul ise, öğrencinin, eğitsel hedeflere erişmesidir. Bugün, bu hedeflere erişmek bir yana bir kısmı dahi gerçekleşememektedir. Ayrıca, eğitsel hedeflerin, uğruna feda edildikleri hedeflerde gerçekleşmemektedir.

Okullarımız "öğretme merkezli" eğitimden "öğrenme merkezli" eğitime mutlaka geçmek zorundadır. Bu enerji başka türlü harekete geçirilemez.

Öğrenme enerjisi bugün, disiplinsizlik, itaatsizlik, kayıtsızlık, tahripkarlık, suç eğilimi gibi kanallardan kendini göstermektedir. Bu enerjiyi *"öğrenme"*'ye kanalize etmek, hem bu sorunların kaynağını ortadan kaldıracak, hem de eğitimin verimini olağanüstü artıracaktır.

Erişkinler kendileri için koydukları başarı ölçütleri uğruna çocuk ve gençlerin eğitimlerinden fedakarlık yapamazlar. Şimdi, çocuk ve gençlere, *öğrenme sorumluluğu sizin, bunun için ortam hazırlama sorumluluğu ise bizimdir, haydi!"* deme zamanıdır.

Haydi!

"ÖĞRENME ORTAĞI": ÖĞRETMENİN YENİ ADI!

Yalnız Türkiye'de değil Dünya'da hemen herkes eğitim sistemlerinden yakınıyor. Herkesin sorunu başka. Kimi çalıştıracağı insanların niteliklerinin yetersizliğinden şikayet edip, istediği niteliklerde insan girdisini başkalarının hazırlayıp kendisine sunmasını istiyor, kimi kendi inançlarının herkesin inancı olmasını sağlayacak bir eğitim istiyor. Devletler ise kendi ideolojilerine bağlı insan peşinde. Bu kesimlerin hepsi de arzuladığı eğitime "çağdaş" adını veriyor ve bu yolla, başkalarının buna karşı çıkması halinde onu çağdışılıkla suçlama kurnazlığına sapıyor.

Teknolojik gelişmenin hızı arttıkça, buna paralel olarak sorunların karmaşıklık ve sayısı da arttıkça, bunların üstesinden gelebilecek insan niteliğinin yükselmesinin istenmesini de doğal saymak gerekir. Doğal olmayan, bu isteğin hala 2000 yıl, öncesinin yaklaşımı olan, "birisi bir şeyi öğrenecek, o da başkalarına öğretecek" yoluyla yapılmaya çalışılmasıdır.

Son 20 yılda üretilen—dolayısıyla da öğrenilmesi istenilenlerin miktarını artıran—bilgi miktarı, insanlığın bugüne kadar ürettiği bilgi miktarına eşit iken nasıl olur da eğitimin ana metodu aynı kalabilir? İnanılmaz ama kalmıştır.

Teknolojik gelişmelerin bir bölümünün eğitim alanına girmesi, hatta bilgisayar, internet gibi ileri teknolojilerin sınıf ortamında kullanılması öğrenme verimini bir ölçüde artır-

mıştır. Ancak, bu tür imkanların yaygınlığının sağlanabilmesi ve daha da önemlisi bu teknolojilerdeki hızlı ilerlemenin aynen sınıf ortamlarına aktarılabilmesi o denli kolay değildir. Ayrıca da sorun verim artışında değil, temel yaklaşımdadır.

Artık, öğretmen yoluyla öğretme tabusunu yıkıp, öğrenme ortaklığı gibi bir kavramı tanımlayabilmeliyiz. Bunu başka toplumların yapıp yap(a)madığını bir yana bırakıp biz kendi toplumumuzda yapabilmeliyiz. Çünkü, gelişmiş Dünya ile aramızdaki farkı, başkalarının yaptıklarını taklit ederek—hem de yetersiz biçimde—kapatamayız. Bu basit gerçeği görebilmeliyiz.

Öğrenme ortaklığı kavramı da, öğrenci, öğretmen gibi iki farklı taraf yerine, belirli eğitsel hedefleri birlikte tanımlayan, bunlara erişmek için senaryolar tarif eden, gerekli bilgilere erişme konusunda işbirliği yapan, güçlükleri birlikte aşan, birlikte merak eden "takımlar"a ihtiyaç vardır.

Bugün öğretmen adı verilen kişi, bu kavramda takım üyelerinden birisidir. Geleneksel alışkanlık olan *"öğretmen her şeyi bilir ve bilmelidir"* anlayışını yıkmanın zamanı çoktan gelmiştir. Başlangıç bilgi düzeyleri, öğrenme stilleri, ilgi profilleri birbirinden farklı çocukları bir araya toplayıp, onların hepsinin ihtiyaçlarını tek elden verme işlevini bir kişiye—öğretmen—yüklemek hem o kişi hem de çocuklar için haksızlıktır.

Bugün öğretmenin trajedisi şudur: kendinden daha fazla şey bildiğini görüp, kendisinin daha bilgili olduğu varsayımının üzerine otorite kurmaya çalışmak!

Öğretmen, bu varsayımdan kendini kurtardığı ve göğsünü gererek şunu söyleyebildiği zaman gerçek otorite kurabilecektir: "Öğrencilerim; benim sizlerden tek farkım, öğrenme işbirliği konusunda daha deneyimli olmamdır. Birçok konuyu siz benden çok daha iyi bilebileceksiniz. Arzumuz da bu-

dur. Hep beraber merak edeceğiz, bilinmeyenleri yardımlaşarak öğrenmenin mutluluğunu birlikte yaşayacağız"..

İşbirlikli öğrenme (kubaşık da deniliyor), öğrencilerin yardımlaşarak öğrenmelerine verilen isimdir. *"Biz bunu zaten yapıyoruz"* gibisinden bir tuzağa düşülmemesi açısından bunu hatırlamakta yarar vardır. Öğrenme ortaklığı farklı bir kavramdır. Öğretmeni, öğrenci ve öğrenme arasındaki konumundan, öğrenci grupları içine eşit bir ortak olarak sokmakta ve farklı bir işbirlikli öğrenme ortamı doğmaktadır: öğretmen-öğrenci yardımlaşması!

Öğretmene layık olduğu değeri vermek, bu trajediye son vermekle mümkündür.

YARATICI DÜŞÜNCELERİNİZE İHTİYAÇ VAR!

Okul kurumunun en önemli iki yetersizliği, yaşamın ta kendisini yansıtma gereken eğitimi, yapay *"sınıf"* duvarları arasına ve sonra da yaşamdan yalıtılmış "dersler"in içine sıkıştırmış olmasıdır.

Bu iki önemli arızayla bozulan ortam, her türlü başarısızlığın üremesi için gayet uygundur. Dünyada bir ölçüde, ülkemizdeyse had derecede gözlemlenen eğitim başarısızlığının bir nedeni bu bozuk ekolojidir.

İkinci neden ise, kişilerin ilgi alanlarının içinde yer alıp almadığına bakılmaksızın, benimsenmesi istenilen konuların kişilere "öğretilmeye" çalışılmasıdır. *Yerkürenin katmanları"* hakkında genel bilgiler, her erişkin tarafından bilinmesi gereken genel kültür bilgileridir. Hatta bazı meslekler açısından öğrenilecek teknik bilgilerin önkoşulu durumundadır.

Ama, ilköğretim okulundaki bir öğrencinin ilgi profili içinde *yerkürenin katmanları* ne ölçüde vardır? Buradaki yanlış, bu bilginin çocuklar için yararlı olduğuna karar verilirken, onların ilgi profilleri hakkında peşin hüküm sahibi olmaktan gelmektedir.

Peki, çocukların ilgi profillerini değiştirmek pek kolay olmadığına, bu ve benzeri bilgilerin öğrenilmesinden de vazgeçemediğimize göre ne yapılmalıdır?

Çözümün ilk adımı, çocukların, biz erişkinlerden pek farklı olduğunu unuttuğumuz ilgi alanlarını herhangi bir yöntemle belirlemektir. Öğretmenler bu konuda çeşitli im-

kanlara sahiptirler. Anket, yüzyüze görüşme, dolaylı kanaat edinme gibi yolları kullanabilirler.

Çözümün ikinci adımı, öğretilmek istenilenlerin biz erişkinlere göre pek mantıklı gerekçeleri bulunmasına karşın, çocukların bu gerekçeleri paylaşmak zorunda olmadıklarını anlamamızdır. Biz erişkinler için tartışılmayacak kadar açık gerekçeleri bulunan birçok bilgi-beceri-tutum ve davranış, çocuk ve gençler için anlamlı değildir. Sınıflarda bu konular anlatılırken çocuklarımızın tavan seyretmelerinin nedeni budur.

Bu noktada şöyle bir itiraz yapılabilir: *"Bu konuları müfredatın ya da ders programlarının içine koyanlar bunları düşünmüyor, öğretmenleri de bunları öğretmek zorunda bırakıyorlarsa biz ne yapabiliriz?".*

Bunda doğruluk payı bulunması, gerçeği değiştirmemektedir. Müfredatı değiştirmek hiç olmazsa kısa vadede pek kolay değildir, ama bu içeriklerin derslerde "ne derinlikte", "nasıl" ve "nerelerde" işleneceği öğretmenlere kalmıştır.

Çözümün üçüncü adımı, çocukların ilgi alanları içine girmediğini bildiğimiz konuları, onların ilgi alanları içindeki konularla birleştirecek ve böylece oluşan bütünlükten yararlanarak onların öğrenmelerini sağlayabilecek kurgular (senaryo) üretmektir.

Bu kurgular içindeki "çocukların ilgili olduğu" parçalar ile "ilgili olmadıkları" parçalar arasındaki bütünlüğü sağlayacak olan yapıştırıcı, kurguyu oluşturan öğretmenin yaratıcılığıdır.

Tam bu noktaya dikkatle bakılırsa, yaratıcılık olarak adlandırılan ögenin, bir çeşit "ihtiyaç yaratma becerisi" olduğu görülecektir. Yani öğretmen, öğrenilmesini istediği bilgiye, edinilmesini istediği beceriye, kanılmasını istediği tutum ve davranışa çocuğun ihtiyaç duymasını sağlayacak, ama bunu, onun ihtiyaç duyduklarını kullanarak yapacaktır.

Her çocuk ayrı bazı ilgi alanlarına sahip olmakla birlikte, onların genelde ortak ilgileri vardır. Fiziki enerjisini harcamaya izin veren spor, fizik ve sosyal çevresini tanımaya izin veren gezi, kimlik edinmesine ve geliştirmesine yardımcı olan her şey, bu ortak ilgi alanına girmektedir. Psikologlar başka ortak ve özgün ilgileri de söyleyebilirler.

Şimdi soru şudur: Çocukların ilgi alanlarına girmeyen bilgilere ihtiyaç nasıl yaratılır?

Bu konudaki yaratıcı düşüncelerinize ihtiyaç var. Bunları bana iletir misiniz? Bunları derleyip tekrar sizlere iletir ve böylece yeni çağrışımları mümkün kılabiliriz.

ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ MERKEZLİ EĞİTİM SİSTEMLERİ

	Öğretmen Merkezli Eğitim	Öğrenci Merkezli Eğitim
Sınıftaki faaliyet	—Öğretici	—Etkileşimli
Öğretmenin rolü	—Bilgi Verici —Daima uzman	—Katılımcı —Bazen öğrenici
Öğrencinin Rolü	—Dinleyici —Daima öğrenci	—Katılımcı —Bazen uzman
Ders Ağırlığı	—Bilgiler	—İlişkiler
Bilgi Kavramı	—Hatırlama-ezber —Bilginin birikmesi	—Sorgulama ve buluş —Bilgilerin yeni bilgilere dönüşümü
Başarının göstergesi	—Miktar	—Kalite
Ölçme	—Normlara göre oluşmuş portföy	—Ölçütlere göre oluşmuş çeşitli teknikleri içeren çoktan seçmeli kalemler
Teknoloji Kullanımı	—Tekrar ve uygulama	—İletişim —Katılım —Bilgiye erişim —İfade

(Kaynak: Dwyer, 1994)

OKUL YÖNETİCİLERİNE ÇAĞRI !

Saygıdeğer okul yöneticileri,

Yeni öğrenim yılına birçok yenilikle girmek için hazırlanıyorsunuz. Belki bu yıl, **Ezbersiz eğitim, BDE, İNTERNET Destekli Eğitim, Proje Grupları Yoluyla Ders İşleme, Senaryo Temelli Eğitim ve Öğretme Yerine Öğrenme** gibi yeni yöntemleri uygulamayı düşünüyorsunuz.

Bu yöntemlerin doğru uygulanması, **öğrenci ve öğretmenlerin, eğitim sürecindeki yeni rolleri'ni** iyi kavramlarına bağlıdır.

Bunun için her sınıfın karşılıklı iki duvarına, kolay okunabilir biçimde şunların yazılmasını öneriyorum:

> SEVGİLİ ÖĞRENCİLER!
>
> ÖĞRENME SİZİN İŞİNİZDİR, ÖĞRETMENİNİZ DE DAHİL, BUNU SİZİN YERİNİZE KİMSE YAPAMAZ. BUNUN İÇİN:
>
> (1) MERAK EDİN
> (2) NASIL ÖĞRENDİĞİNİZİ KEŞFEDİN,
> (3) ÖĞRETMENİNİZDEN DE YARDIM İSTEYEREK SİZ ÖĞRENİN
>
> NE KADAR KOLAY ÖĞRENEBİLDİĞİNİZE SİZ DE ŞAŞACAKSINIZ!

SAYGIDEĞER ÖĞRETMENLER!

ÖĞRENME, HERKES İÇİN ÖZGÜN BİR SÜREÇTİR. İNSANLAR ANCAK İHTİYAÇ VE BUNA BAĞLI İLGİ DUYDUKLARINI ÖĞRENEBİLİRLER. BUNUN İÇİN:

(1) ÖĞRETMEYE ÇALIŞMAYIN,
(2) MERAKLARINI VE BU YOLLA İLGİ ALANLARINI GENİŞLETİN,
(3) ÖĞRENCİLERİN, KENDİ ÖĞRENME STİLLERİNİ KEŞFETMELERİNE YARDIMCI OLUN,
(4) ÖĞRENCİLERİN, EĞİTSEL İHTİYAÇLARINI KEŞFETMELERİNE YARDIMCI OLUN,

VE LÜTFEN HİÇ BİR ŞEYİ ONLAR ADINA YAPMAYIN, BAKIN NE KADAR KOLAY ÖĞRENECEKLER!

B. İLGİ ALANI

ÇOCUK VE GENÇLERİN İLGİ ALANLARI

Öğrenci Merkezli Eğitim yaklaşımının temeli denilebilecek ilke şöyle özetlenebilir: *"Ancak kişinin ihtiyaç duydukları öğrenebilir. Bunun dışındakiler ancak koşullandırmayla belleğe kaydedilebilir. Bu ise bir çeşit zihinsel travmadır!"*

Nitekim, Tekrarsız Öğrenme adı verilen öğrenme biçiminde (Bakınız TEKRARSIZ ÖĞRENME), kişinin ilgi duyduğu alanlarda "ani" ve "bir defada" öğrenmenin meydana geldiği belirtilmektedir.

Aşağıda, ilköğretim okulu öğrencisi yaşlarındaki çocuklar için yapılmış bir ilgi envanteri çalışmasından alınan bir bölüm bulunmaktadır. Görüldüğü üzere, ilgi alanlarında özlemler, korkular ve benzeri duygular yer almaktadır. Doğal olarak bunların her biri—ne denli sevimsiz olurlarsa olsunlar—çocuğun ilgi alanını oluşturmaktadır.

Derslerin proje gruplarınca, yani öğrencilerin kendi kendilerince öğrenildiği yöntemde, senaryoların (Bakınız SENARYO TEMELLİ EĞİTİM) bu ilgi alanları çevresinde hazırlanması gerekir. Böylece, eğitsel hedefleri içeren senaryolar, çocukların ilgi alanlarıyla sıkı ilişki içinde olacakları için öğrenme daha kolay olur.

Her kişinin ilgi alanı parmak izi kadar özgündür. Bununla beraber, aynı yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik gruba dahil olan kişilerin ilgi alanlarında benzerlikler vardır. Özellikle yaş ve cinsiyet, ilgi alanlarının anahtar değişkenleridir.

Müfredat programları büyük çoğunlukla erişkinler tara-

fından hazırlandığı için, çocuk ve gençlerin ilgi alanlarından ister istemez bir uzaklaşma olur. Bu da, eğitsel hedeflerin, çocukların ilgi alanları dışına çıkmasına ve derslere ilginin kaybolmasına yol açar.

Usta bir öğretmen, bu olgunun farkındadır ve öğretmenlik sanatını kullanarak, eğitsel hedefleri içeren senaryoları, öğrencilerin ilgi alanlarını kavrayacak biçimde hazırlar.

İlgi alanlarının yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum gibi genel parametreleri yanında, bir de kişiye özel parametreleri mevcuttur. Bu nedenle usta öğretmen, ders işlediği öğrencilerinin ilgi profillerini bilmek zorundadır.

Aşağıda, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından da gözden geçirilmiş bulunan ilgi alanları etüdünden bir parça görülmektedir:

701. Çok sinirliyim.
702. Evhamlı ve kaprisliyim.
703. Kendimi yalnız hissediyorum.
704. İçine kapanık bir insanım.
705. Sıkılgan ve utangacım.
706. Alınganım
707. Çok çabuk tesir altında kalıyorum.
708. Konuşurken çok heyecanlanıyorum.
709. Konuşurken yanlış birşey söylemekten korkuyorum.
710. Sıkıntı ve bunalım içindeyim.
711. Kimseye açılmak istemiyorum.
712. Çok hayal kuruyorum.
713. Yalnız kalmayı istiyorum.
714. İnsanları sevmiyorum.
715. Kendimden nefret ediyorum.
716. Uykuda geziyorum.
717. Uyuyamıyorum.
718. Kız olduğuma üzülüyorum.

719. Erkek olduğuma üzülüyorum.
720. Çirkin oluşuma üzülüyorum.
721. İftihara geçmediğime üzülüyorum.
722. Herkesin beni sevmesini istiyorum.
723. Kimse beni sevmiyor, onun için ölmek istiyorum.
724. Rüyalarımdan korkuyorum.
725. Ölümden çok korkuyorum.
726. Kimsesiz kalmaktan korkuyorum.
727. Kanser olmaktan korkuyorum.
728. Kötü bir insan olmaktan korkuyorum.
729. Sınıfta kalmaktan korkuyorum.
730. Çok şık giyinmek istiyorum.
731. Fakirlik beni üzüyor.
732. Zengin arkadaşlar fakirleri küçümsüyor.
733. İçki içiyorum.
734. Sigara içiyorum.
735. Kekeliyorum.
736. Tikim var.
737. Yeteri kadar zeki değilim.
738. Sakat oluşuma üzülüyorum.

ÖĞRENME STİLİ BELİRLENMESİ İÇİN BASİT BİR TEST ÖRNEĞİ

Aşağıda, görsel, işitsel, dokunsal ve kinestetik öğrenme stiline sahip çocukların bu özelliklerinin öğrenilmesine yardımcı olacak bir test verilmektedir.

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyup, size ne derecede uyduğunu işaretleyiniz.

1= pek değil 2= biraz 3= çokça

Yanlış ya da doğru cevap olmadığını hatırlayınız..

(1) Sınıfta arkadaşlarımla birlikte tartışarak ve sohbet ederek öğrenmeyi severim
(2) Kendi kendime düşünüp çalışarak öğrenmeyi severim
(3) Bütün yanlışlarımı öğretmenimin anlatarak düzeltmesini isterim
(4) Temiz ve düzenli bir sıraya sahip olmayı severim
(5) Bence iyi bir öğretmen sınıfa hareketli oyunlar getirir
(6) Fıkra anlatmaktan hoşlanırım.
(7) Defterlerimin içini genellikle resimlerle süslerim.
(8) Daha iyi öğrenmek için müzik ve ritmi severim
(9) Ellerimi kullanabileceğim birşeyler yapmaktan hoşlanırım
(10) Sınıfta çok fazla konuşurum
(11) Öğretmenlerim asla çalışmadığımı düşünürler

(12) Öğretmenlerim sınıfta çok fazla hareket ettiğimi düşünürler
(13) Boş zamanlarımda okumayı severim
(14) Boş zamanlarımda arkadaşlarımla konuşmayı ve şaka yapmayı severim
(15) Boş zamanlarımda sportif çalışmalar yapmayı severim
(16) Çalışırken sık sık durur, başka şeyler yaparım
(17) Boş zamanlarımda arkadaşlarımla el şakası yapmayı severim
(18) Resimli roman okumayı severim
(19) Resimli bulmaca çözmeyi severim
(20) Sessiz okumayı severim
(21) Okunmakta olan bir metnin bir kopyasını takip etmezsem anlayamam
(22) Yüksek sesle okumayı severim
(23) Masal ve kitap kasetleri dinlemeyi severim
(24) Anlatmayı yazmaya tercih ederim
(25) Harita, poster ve şemalarla anlatılmak istenenleri çabuk kavrarım
(26) Görmediğim şeyi kavrayamam
(27) Aktif olarak katıldığım etkinlikleri severim
(28) Kendi kendime çalışmaktansa öğretmeni dinleyerek öğrenmeyi tercih ederim
(29) Öğretmenlerim sık sık eşyalara dokunmamam gerektiğini söylerler
(30) Sınıfta tahta silmeyi, pencere ya da kapı açıp kapamayı hep ben yapmak isterim
(31) Bir konu bana okunursa kendi okuduğumdan daha iyi anlarım
(32) Gördüklerimi iyi hatırlarım
(33) Olaylar ve/ya konular şematize edilerek gösterilirse daha iyi anlarım

Öğretmen için değerlendirme anahtarı

2, 4, 13, 18, 19, 20, 21, 25, 26, 32, 33ncü maddelere yüksekçe puan verenler.....Görsel ağırlıklı

1, 3, 6, 8, 10, 14, 22, 23, 24, 28, 31nci maddelere yüksekçe puan verenler..........İşitsel ağırlıklı

5, 7, 9, 11, 12 15, 16, 17, 27, 29, 30ncu maddelere yüksekçe puan verenler........Dokunsal/kinestetik ağırlıklı

Görsel ağırlıklılar

- Video kaset, TV, bilgisayar ve benzeri görsel aletlerle yapılabilecek herhangi bir iş
- Bir yere (karatahta, kağıt vb) şekil çizimi
- Resim

İşitsel ağırlıklılar

- Ses kasetleri ve CCL (Counselling—Learning Techniques-Yol gösterme yoluyla öğrenme teknikleri) yoluyla yapılan her türlü iş
- Şarkılar, şiirler, ritm, caz şarkıları vb

Dokunsal ağırlıklılar

- Cuisenaire (ezbersizlik) çubukları, el sanatları, kağıt ve karton işleri
- Kabartma haritalarla çalışma
- Mıknatıslı pano (küçük mıknatıslarla kağıtların tutturula bildiği pano), bez pano (üzerine iğnelenerek tutturulabilen pano)
- Soyut semboller için çerçevelenmiş posterler

- Kart, kağıt vb malzemelerle çalışma

Kinestetik (hareket) ağırlıklılar

- "Simon diyor ki...." gibi oyunlar
- TPR (Total Physical Response -Toplam Fiziki Yanıt) faaliyetleri
- Sınıf içi görevler (ödev gibi)
- Karatahta başındaki görevler
- Yarışmalar

Problem Taramaya Dayalı İlgi Alanı Envanteri*

(İlköğretim)

(Form İÖ)

Sevgili öğrenci,

Bu problem tarama listesi siz öğrencilerin belli başlı ilgi alanlarınızı öğrenip sizlere yardımcı olmak ve ayrıca da dersler işlenirken uygun senaryoları seçebilmek amacı ile hazırlanmıştır.

Bu bir sınav değildir. Cevaplarınız gizli tutulacaktır. Listeyi doldururken samimi olunuz.

Problem tarama listesi üzerine hiçbir işaret koymayınız. Her cümleyi dikkatle okuyunuz. Eğer o cümlede yazılan husus sizi rahatsız eden bir problem ise, cümlenin başındaki rakamı ayrı bir kağıda yazınız. Cümlede yazılan husus sizin için bir problem değilse hiç bir şey yapmadan diğer cümleye geçiniz. Kararınızı vermeden önce iyice düşününüz.

Her bölümden sonra o bölümle ilgili olarak yazılanların dışında, varsa diğer problemlerinizi cevap kağıdının arka yüzüne yazınız.

* Bu envanter Özel İzmir Lisesine aittir. Basımına izin verdikleri için teşekkür ederiz.

I

101. Gözlerimden rahatsızım.
102. Kulaklarımdan rahatsızım.
103. Boğazım ağrıyor, bademciklerim var.
104. Sık sık grip ve nezle oluyorum.
105. Sık sık başım ağrıyor.
106 Göğsüm ağrıyor.
107. Midem ağrıyor ve bulanıyor.
108. Karnım ağrıyor.
109. Böbreklerim sancılanıyor ve belim ağrıyor.
110. Fıtık'ım var
111. Kalbim çarpıyor.
112. Başım dönüyor, baygınlık geçiriyorum, halsizim.
113. Dişlerimden rahatsızım.
114. Romatizmam var.
115. Çok terliyorum.
116. İştahsızım.
117. Çok zayıfım.
118. Çok şişmanım.
119. Saçlarım dökülüyor.
120. Yüzümde sivilceler var.
121. Yüzümde kıllar var.
122. Boyum çok uzun.
123. Boyum çok kısa.
124. Bacaklarım çarpık.
125. Çok üşüyorum.
126. İyi beslenemiyorum.

II

201. Okulumuz temiz değil
202. Okulumuz çok gürültülü

203. Okulumuz iyi ısınmıyor.
204. Sınıfımız çok kalabalık, sıkışık oturuyoruz.
205. Yeteri kadar ders aracımız yok.
206. Atölye, laboratuvar, spor salonu ve kitaplığımız yok.
207. Okulda eşyalarımız çalınıyor.
208. Okulda disiplin zayıf.
209. Okulda disiplin fazla.
210. Okulda giyimimize fazla karışıyorlar.
211. Saçlarımız kısa kestiriliyor.
212. Okulda verilen cezalardan korkuyorum.
213. Türkçeyi başaramıyorum.
214. Matematiği başaramıyorum.
215. Yabancı dili başaramıyorum.
216. Sosyal bilgileri başaramıyorum.
217. Fen bilgisini başaramıyorum.
218. Dersler ağır geliyor.
219. Bir günde birkaç sınava giriyoruz.
220. Ders kitaplarını anlamıyorum.
221. Öğrencilerden gereksiz yere para toplanıyor.
222. Ders programları iyi ayarlanmıyor.
223. Cinsel ve bedensel gelişimle ilgili bilgiler verilmiyor.
224. Bazı dersleri sevmiyorum.
225. Bazı dersleri gereksiz buluyorum.
226. Defter tutmayı ve ödev yapmayı sevmiyorum.
227. Bazı öğretmenler bizi anlayışla karşılamıyor.
228. Bazı öğretmenler haysiyet kırıcı davranıyor.
229. Bazı öğretmenler fazla dayak atıyor.
230. Öğrenciler arasında ayırım yapılıyor.
231. Bazı öğretmenlerin dersle ilgisi olmayan konuşmalarını hoş karşılamıyorum.
232. Yazılılarda fazla heyecanlanıyorum.
233. Okulda problemimizle fazla ilgilenilmiyor.
234. İstediğim eğitsel kola giremiyorum.

235. Okul idaresinin mektuplarımızı okumasını istemiyorum.
236. Evimiz okula çok uzak.
237. Bazı öğretmenler haksız not veriyor.
238. Bazı öğretmenler yazılıları okumadan not veriyorlar.
239. Sözlüye kalkınca fazla heyecanlanıyorum.

III

301. Annem beni sevmiyor.
302. Babam beni sevmiyor.
303. Ailemin fazla baskısı beni sıkıyor.
304. Annemle anlaşamıyorum.
305. Babamla anlaşamıyorum.
306. Ailemin bana güveni yok.
307. Ailemi fazla anlayışsız buluyorum.
308. Ailem hiçbir konuda fikrimi almıyor.
309. Ailem davranış ve giyimime karışıyor.
310. Ailem spor yapmama izin vermiyor.
311. Ailem roman okumama izin vermiyor.
312. Ailem bana harçlık vermiyor.
313. Ailem bana iş yaptırıyor.
314. Evde çok küçük olduğum için her işi bana yaptırıyorlar.
315. Evde istediğim huzuru bulamıyorum.
316. Ders çalışmama yardım eden yok.
317. Ailem kardeşler arasında ayırım yapıyor.
318. Kardeşlerimle geçinemiyorum.
319. Kardeşlerim beni sevmiyor.
320. Kardeşlerim ders çalışmama engel oluyor.
321. Tek çocuk olduğuma üzülüyorum.
322. Annem beni dövüyor.
323. Babam beni dövüyor
324. Annemle babam sık sık kavga ediyorlar.

325. Babamın içki içmesine üzülüyorum.
326. Annemle babamın ayrı olmasına üzülüyorum.
327. Ailemden uzakta olduğum için onları özlüyorum.
328. Annem yok
329. Babam yok.
330. Annem üvey.
331. Babam üvey
332. Kardeşlerim üvey.
333. Akrabalarımın evinde kalıyorum, evdekilerle geçinemiyorum..
334. Ailem istediğim mesleği seçmeme izin vermiyor.
335. Evimiz çok dar, ders çalışmak için ayrı odam yok.
336. Evimizin elektriği suyu yok.
337. Ailem fakir
338. Ailemin geçimini sağlamak için dışarıda çalışıyorum.
339. Evimiz okula çok uzak.
340. Babamın mesleğinden utanıyorum.
341. Evimizin eşyaları iyi olmadığından arkadaşlarımı eve getiremiyorum.
342. Evimiz çok dar, ders çalışmak için ayrı odam yok.
343. Evimizin elektiriği ve suyu yok.
344. Ailem fakir.
345. Maddi sıkıntı yüzünden dışarıda çalışıyorum.
346. Ailemiz çok kalabalık.

IV

401. Herkesle rahat konuşamıyorum.
402. Ailem başkaları ile konuşmama izin vermiyor.
403. Okul arkadaşlarımla iyi geçinemiyorum.
404. Mahalle arkadaşlarımla iyi geçinemiyorum.
405. Arkadaşım olmadığına üzülüyorum.
406. Bazı arkadaşlarımın benimle alay etmelerine üzülüyorum.

407. Bazı arkadaşlarım kendilerini çok büyük görüyorlar.
408. Bazı arkadaşlarımın kötü hareketlerine üzülüyorum.
409. Bazı arkadaşlarım ahlakımızı bozuyor.
410. İyi ahlaklı bir arkadaş bulamıyorum.
411. Kimse ile samimi olmak istemiyorum.
412. Öğretmenle rahat konuşamıyorum.

V

501. Karşı cinsten arkadaşım olmasını istiyorum.
502. Flört anlamında ilişki kurmak istiyorum.
503. Karşı cins arkadaşla sinemaya gitmeyi çok istiyorum.
504. Karşı cinsle çok ilgilendiğimden ders çalışamıyorum.
505. Karşı cinsle ilişkimi kimseye söyleyemem.
506. Arkadaşımın karşı cinsle ilişki kurmalarını kıskanıyorum.
507. Karşı cinsle konuşurken sıkılıyorum.
508. Kız-erkek arkadaşlığını çevremiz hoş karşılamıyor.
509. Kız-erkek arkadaşlığını öğretmenlerimiz hoş karşılamıyor.
510. Kız-erkek arkadaşlığını ailemiz hoş karşılamıyor.
511. Arkadaşlarımın karşı cinsle ilişki kurmalarını doğru bulmam
512. Kız-erkek karışık (karma) okumak istiyorum.
513. Karşı cinse güvensizlik duyuyorum.

VI

601. Ailem üst öğrenime devam etmemi istemiyor.
602. Ailem arzu ettiğim mesleğe girmemi istemiyor.
603. Ailem fakir olduğu için ancak parasız bir okulda okuya bilirim
604. İlköğretim okulunu bitirince çalışmak zorundayım.
605. Gelecek için henüz kararlı değilim.

606. Gelecekte seyahatler yapmak istiyorum.
607. Okulu bitirince ailem beni evlendirmek istiyor.
608. Memur olmak istiyorum.
609. Serbest meslek sahibi olmak istiyorum.
610. Yüksek öğrenim yapmak istiyorum.
611. Tahsilimi dış ülkelerde devam ettirmek istiyorum.
612. Ailem üst öğrenime devam etmemi istemiyor.
613. Gelecekte iyi bir meslekte başarılı olmak istiyorum.
614. Okulumu bitirememe korkusu var.
615. Gelecekte mesut ve mutlu bir yuvamın olmasını istiyorum.
616. Lise mezunlarının iş bulamamasına üzülüyorum.
617. Gelecekte hayat arkadaşımı nasıl seçeceğimi bilemiyorum.
618. Kısa zamanda bir mesleğe atılmak istiyorum.
619. Serbest meslek sahibi olmak istiyorum
620. Meşhur olmak istiyorum.
621. Zengin olmak istiyorum.
622. Siyasetle uğraşmak istiyorum.

VII

701. Çok sinirliyim.
702. Evhamlı ve kaprisliyim.
703. Kendimi yalnız hissediyorum.
704. İçine kapanık bir insanım.
705. Sıkılgan ve utangacım.
706. Alınganım.
707. Çok çabuk tesir altında kalıyorum.
708. Konuşurken çok heyecanlanıyorum.
709. Konuşurken yanlış birşey söylemekten korkuyorum.
710. Sıkıntı ve bunalım içindeyim.

711. Kimseye açılmak istemiyorum.
712. Çok hayal kuruyorum.
713. Yalnız kalmayı istiyorum.
714. İnsanları sevmiyorum.
715. Kendimden nefret ediyorum.
716. Uykuda geziyorum.
717. Uyuyamıyorum.
718. Kız olduğuma üzülüyorum.
719. Erkek olduğuma üzülüyorum.
720. Çirkin oluşuma üzülüyorum.
721. İftihara geçmediğime üzülüyorum.
722. Herkesin beni sevmesini istiyorum.
723. Kimse beni sevmiyor, onun için ölmek istiyorum.
724. Rüyalarımdan korkuyorum.
725. Ölümden çok korkuyorum.
726. Kimsesiz kalmaktan korkuyorum.
727. Kanser olmaktan korkuyorum.
728. Kötü bir insan olmaktan korkuyorum.
729. Sınıfta kalmaktan korkuyorum.
730. Çok şık giyinmek istiyorum.
731. Fakirlik beni üzüyor.
732. Zengin arkadaşlar fakirleri küçümsüyor.
733. İçki içiyorum.
734. Sigara içiyorum.
735. Kekeliyorum.
736. Tikim var.
737. Yeteri kadar zeki değilim.
738. Sakat oluşuma üzülüyorum.

Problem Taramaya Dayalı İlgi Alanı Envanteri
(Lise)
(Form L)

I

101. Gözlerimden rahatsızım.
102. Kulaklarımdan rahatsızım.
103. Sık sık grip ve nezle oluyorum.
104. Sık sık başım ağrıyor.
105. Midem ağrıyor ve bulanıyor.
106. Böbreklerimden rahatsızım.
107. Belim ağrıyor.
108. Kalbim çarpıyor.
109. Başım dönüyor, baygınlık geçiriyorum, halsizim.
110. Dişlerimden şikayetçiyim.
111. Romatizmam var.
112. İştahsızım.
113. Çok zayıfım.
114. Çok şişmanım.
115. Yüzümde sivilceler var.
116. Boyum çok uzun
117. Boyum çok kısa
118. İyi beslenemiyorum.
119. Sırtım ağrıyor.
120. Ellerim titriyor.

121. Sık sık burnum kanıyor.
122. Sakallarım seyrek çıkıyor.
123. Nefes darlığı var.

II

201. Okulumuz temiz değil.
202. Okulumuz iyi ısınmıyor.
203. Sınıfımız çok kalabalık.
204. Ders araçlarımız yeterli değil.
205. Sınıfımız çok gürültülü.
206. Spor tesisleri ve araçlarımız yetersiz, spor faaliyetleri az.
207. Deney (uygulama) ve gözlem yapılmıyor.
208. Okulda disiplin çok sıkı.
209. Okulda kıyafetimize fazla karışıyorlar.
210. Okul doktoru devamlı okulda bulunmuyor.
211. Okul kooperatifi yetersiz.
212. Sosyal faaliyetler az.
213. Genel kültüre önem verilmiyor.
214. Çift öğretimden şikayetçiyim.
215. Kız erkek ayrımı yapılıyor.
216. Yönetmeliğin her yıl değiştirilmesi gereksiz.
217. Okul değiştiren öğrencilere yakınlık gösterilmiyor.
218. Okul kitapları çok pahalı.
219. Ev ödevleri çok geliyor.
220. Her okulda aynı kitap okutulmuyor.
221. Öğrencilerden gereksiz yere para toplanıyor.
222. Ders programları iyi ayarlanmıyor.
223. Cinsel ve bedensel gelişimle ilgili bilgiler verilmiyor.
224. Ders konuları çok fazla ağır.
225. Ders kitapları yetersiz.
226. Dersler ilgi çekici hale getirilmiyor.
227. Bir günde çok dersten yazılı oluyoruz.
228. Son dersler çok sıkıcı.

229. Fen derslerinde güçlük çekiyoruz.
230. Yabancı dili başaramıyorum.
231. Yabancı dil öğretim metodundan şikayetçiyim.
232. Edebiyat kompozisyon derslerini başaramıyorum.
233. Derslere çok çalıştığım halde başaramıyorum.
234. Yazılı sınavlarda zaman sorulara göre ayarlanmıyor.
235. Sözlüye kalkma olanağımız çok az.
236. Kopya çekenlere mani olunmuyor.
237. İlköğretim okulunda zayıf yetiştim.
238. Öğrenciler liseden sonra branşlara ayrılmalı.
239. Öğrenciler lisede bir kolda derinleşmeli.
240. Aşırı akımlar okula sokuluyor.
241. Bu okuldan nefret ediyorum.
242. Akranlarımdan bir sınıf gerideyim.
243. Bir işte çalıştığım için derslerime iyi hazırlanamıyorum.
244. Okul idaresi anlayışsız.
245. Öğretmenlerimiz anlayışsız.
246. Öğretmenlerimiz bizimle yeteri kadar ilgilenmiyor.
247. Öğretmenlerimizi bilgi bakımından yetersiz buluyorum.
248. Öğretmenlerimiz haysiyet kırıcı sözlerde ve hareketlerde bulunuyor.
249. Öğretmenlerimizin sık sık değişmesinden şikayetçiyim.
250. Öğretmenlerin notları çok kıt.
251. Öğretmenler gereğinden fazla ders veriyor.
252. Öğretmenler birbirine tesir ediyor.
253. Öğretmenler okulda siyasetten konuşuyorlar.
254. Öğretmenlerimiz bizim neden çalışmadığımızı araştırmıyor.

III

301. Aile içinde yeteri kadar sevilmediğimi hissediyorum.
302. Ailemin fazla baskısı beni sıkıyor.

303. Annemle anlaşamıyorum.
304. Babamla anlaşamıyorum.
305. Babam çok otoriter.
306. Ailemin bana güveni yok.
307. Ailemi fazla anlayışsız buluyorum.
308. Aileme güvenim yok.
309. Ailemin ilgisizliğine üzülüyorum.
310. Anne ve babamın fazla ilgisi beni sıkıyor.
311. Anne ve babamdan başka akrabalarım da işlerime çok karışıyor.
312. Ailem bana çok az harçlık veriyor.
313. Ailem bana ev işleri yaptırıyor.
314. Ailem beni biran önce evlendirmek istiyor.
315. Evde istediğim huzuru bulamıyorum.
316. Evde derslerime yardım edecek kimsem yok.
317. Ailem kardeşler arasında ayırım yapıyor.
318. Kardeşlerimle geçinemiyorum.
319. Tek çocuk olduğuma üzülüyorum.
320. Ailemden dayak yiyorum.
321. Ailem çok kalabalık.
322. Ailem eğlenmeme izin vermiyor.
323. Anne ve babam ders çalışmam için beni çok sıkıştırıyor.
324. Ailemin cahilliği beni üzüyor.
325. Annem yok.
326. Babam yok.
327. Üvey annemle anlaşamıyorum.
328. Üvey babamla anlaşamıyorum.
329. Üvey kardeşlerimle anlaşamıyorum.
330. Anne ve babamın ayrı olmasına üzülüyorum.
331. Evimize çok sık misafir geliyor, ders çalışamıyorum.
332. Ailedeki hastalıklar beni çok üzüyor.
333. Ailem yeteri kadar cinsel terbiye vermiyor.
334. Ailem istediğim mesleği seçmeme izin vermiyor.

335. Evimiz çok dar, ders çalışmak için ayrı odam yok.
336. Evimizin elektriği suyu yok.
337. Ailem fakir
338. Ailemin geçimini sağlamak için dışarıda çalışıyorum.
339. Evimiz okula çok uzak.

IV

401. Başkaları ile rahat ilişki kuramıyorum.
402. Çekingenim.
403. Alınganım kurduğum arkadaşlıklar kısa sürüyor.
404. Şimdiye kadar fikirlerime uygun bir arkadaşa rastlayamadım.
405. Topluluk içerisinde nasıl hareket edileceğini bilmiyorum.
406. Sigara içmeyişimi arkadaşlarım iyi karşılamıyor.
407. Başkalarına güvenmiyorum.
408. Yaşlılarla gençlerin anlaşamamasına üzülüyorum.
409. Toplulukta herkesin benimle ilgilenmesini istiyorum.
410. Başkalarına karşı daha da anlayışlı olmadığıma çok üzülüyorum.
411. Herkesle iyi geçinmek isterdim.
412. Önderlik kabiliyetimi geliştirmek için ne yapmak gerektiğini bilmiyorum.
413. Kendimi olduğumdan fazla göstermeme üzülüyorum.
414. İstemeden tatsız tartışmalara giriyorum.
415. Başkalarının bana niçin kızdıklarını anlayamıyorum.
416. Bazı arkadaşlarımın menfaat düşkünü olmalarına üzülüyorum.

V

501. Karşı cinsle arkadaşlık etmekten çekiniyorum.
502. Kız arkadaşım yok.
503. Çevremizde kız erkek arkadaşlığı iyi karşılanmıyor.

504. Kız erkek arkadaşlığı okul idaresi ve öğretmenlerimiz tarafından iyi karşılamıyor.
505. Karşı cinse güvenmiyorum.
506. Karşı cinsle arkadaşlık etmek için vaktim yok.
507. Kızların çok kibirli olmalarından şikayetçiyim.
508. Samimi bir kız arkadaşımın olmasını arzu ediyorum.
509. Kız arkadaşlarla anlaşamıyorum.
510. Daha çok kız arkadaşının olmasını arzu ediyorum.
511. Kız denince aklıma cinsiyet geldiğinden kızlarla arkadaşlık edemiyorum.
512. Kızlarla konuşmaktan utanıyorum.
513. Kızlarla arkadaşlık etmeyi sevmiyorum.
514. Kız arkadaşların yanında çekingen oluşuma üzülüyorum.
515. Erkek lisesinde olmam bende kızlara karşı çekingenlik yarattı.
516. Maddi sıkıntıda olduğum için kızlarla arkadaşlık yapamıyorum.
517. Derslerimi ihmal ederim korkusuyla kızlarla arkadaşlık yapamıyorum.
518. Hiç kız arkadaşım olmadı.
519. Erkek arkadaşların beni yanlış anlamalarına üzülüyorum.
520. Erkeklerle arkadaşlık etmeyi sevmiyorum.
521. Erkek arkadaşların kaba davranışları beni üzüyor.
522. Erkek arkadaşların imalı konuşmaları hoşuma gitmiyor.
523. 20 yaşından önce arkadaşlık etmeyi sakıncalı buluyorum.
524. Çok erkek arkadaşımın olmasını istemiyorum.
525. Erkek arkadaşlarla anlaşamıyorum.
526. Erkek arkadaşlarla beraberken fazla sıkılıyorum.
527. Güzel olmadığım için erkek arkadaşım yok.
528. Kız erkek arkadaşlığını doğru bulmuyorum.

529. Karşı cinsten arkadaşlarla serbest gezemediğime üzülüyorum.
530. Kız ve erkeklerle aynı derecede arkadaş olamıyorum.
531. Arkadaşlıkta kız erkek diye bir ayırım yapılmamalı.
532. Arkadaşlarımın sözlerinden çok etkileniyorum.
533. Diskoteklerin serbest olmasını istemiyorum.
534. Kız ve erkeklerin beraberce eğlenebilecekleri kulüpler yok.

VI

601. Meslek seçiminde güçlük çekiyorum.
602. Sıkıntı içinde yaşamak istemiyorum.
603. Geleceğim konusunda ailemle anlaşamıyorum.
604. Ülkemizde iş sahasının dar olmasına üzülüyorum.
605. Gelecek için kararlı değilim.
606. Hergün artan okuma güçlüğü gelecek hakkındaki ideallerimi yıkıyor.
607. Göreceğim eğitime uygun iş bulamayacağımdan korkuyorum.
608. Üniversite olayları endişe verici.
609. Üniversiteye giriş imtihanlarını kazanamamak korkusu içindeyim.
610. Yüksek öğrenim yapmak istiyorum.
611. Tahsilimi dış ülkelerde devam ettirmek istiyorum.
612. Ailem üst öğrenime devam etmemi istemiyor.
613. Gelecekte iyi bir meslekte başarılı olmak istiyorum.
614. Okulumu bitirememe korkusu var.
615. Gelecekte mesut ve mutlu bir yuvamın olmasını istiyorum.
616. Lise mezunlarının iş bulamamasına üzülüyorum.
617. Gelecekte hayat arkadaşımı nasıl seçeceğimi bilemiyorum.

618. Kısa zamanda bir mesleğe atılmak istiyorum.
619. Memur olmak istiyorum.
620. Serbest meslek sahibi olmak istiyorum.
621. Meşhur olmak istiyorum.
622. Zengin olmak istiyorum.
623. Siyasetle uğraşmak istiyorum.
624. Teknik alanda ilerlemek istiyorum.

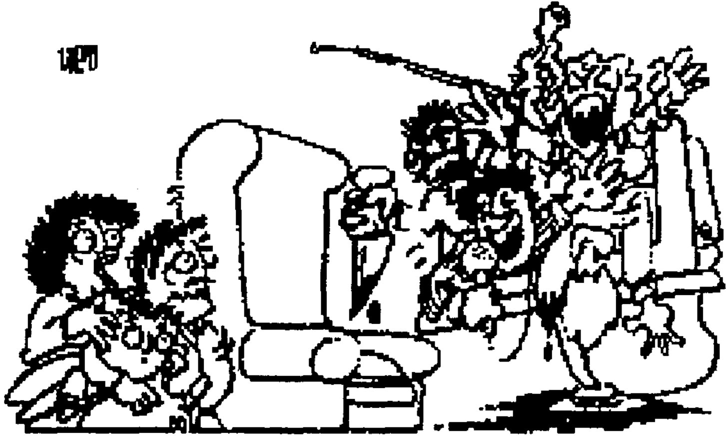
VII

701. Çok sinirliyim.
702. Evhamlı ve kaprisliyim.
703. Kendimi yalnız hissediyorum.
704. İçine kapanık bir insanım.
705. Utangacım.
706. Çok çabuk tesir altında kalıyorum.
707. İradem zayıf, nefsimi kontrol edemiyorum.
708. Yeni durumlara intibak etmekte güçlük çekiyorum
709. İnatçıyım.
710. Çabuk heyecanlanıyorum.
711. Sıkıntı ve bunalım içindeyim.
712. Çok hayal kuruyorum.
713. Yalnız kalmayı istiyorum.
714. Yalnızken çok sıkılıyorum.
715. İnsanları sevmiyorum.
716. Uyuyamıyorum.
717. Rüyalarımın etkisinde kalıyorum.
718. Çok şüpheciyim.
719. Kız olduğuma üzülüyorum.
720. Erkek olduğuma üzülüyorum.
721. Sıkıldığım zaman kekeliyorum.
722. Kendimden nefret ediyorum.
723. Kendime güvenim yok.

724. Aşağılık duygusuna kapılıyorum.
725. Yaşamaktan hiç hoşlanmıyorum.
726. Aşırı derecede alçak gönüllüyüm.
727. Fazla merhametliyim.
728. Her şeye çok üzülüyorum.
729. Başkalarını kırdığımda çok üzülüyorum.
730. Kendimi hiç beğenmiyorum.
731. Soğuk kanlı olamıyorum.
732. Hislerimi karşımdakine tam olarak anlatamıyorum.
733. Girişken olmayı çok isterdim.
734. Dünyayı bir tuhaf görmeye başladım, akıl hastası oluyorum diye düşünüyorum.
735. Arkamdan alay ettikleri fikrine kapılıyorum.
736. Giriştiğim birçok şeyde başarısızlığa uğruyorum.
737. İçimden fesatlık ve hile geçiyor.
738. Daha sevimli bir insan olmayı isterdim.
739. Kinciyim.
740. Çok sık ağlarım, sebebini bilmiyorum.
741. Fazla çalışmaktan sıkılıyorum.
742. Beni tenkit etmelerine çok üzülürüm.
743. İdealist oluşum gerçekleri görmemi engelliyor.
744. Yeteri kadar zeki değilim.
745. Sakat oluşuma üzülüyorum.

Uzmanlar,
"Eğitim ortamında öğrencinin; okuduklarının yüzde 10'unu, duyduklarının yüzde 20'sini, gördüklerinin yüzde 50'sini görüp duyduklarının yüzde 70'ini, yaptıklarının yüzde 80'ini ve başkalarına öğrettiklerinin yüzde 95'ini hatırlayabildiklerini" belirterek yalnızca anlatmakla yetinen öğretmenin öğrencinin gelişmine katkıda bulunamayacağını belirtiyorlar.

Kaynak: Figen ATALAY, Cumhuriyet, 9 Mart 1997

C. SENARYO TEMELLİ EĞİTİM

PROJE GRUPLARI*
YOLUYLA DERS İŞLEME

Öğrenci Merkezli Eğitim'in yapı taşı, müfredat konularını öğrencilerin kendi öğrenme profillerine göre kendilerinin öğrenmeleridir. Diğer yandan, müfredat konuları da, öğrencilerin kendi eğitsel ihtiyaçlarına—ki bunlar da ilgi alanlarına bağlıdır—dayandırıldığı takdirde, mükemmel bir öğrenme süreci ortaya çıkacaktır. Bu tür bir eğitim yöntemini benimsemiş okullar için, şu uygulama ilkeleri yol gösterici olarak kullanılabilir.

Ancak ihtiyaçlara karşı gelen bilgiler öğrenilebilir!

Şu gözlemi hemen her öğrenci ve öğretmen yapmıştır; öğretilen ya da öğrenilen bir bilgi, eğer bir ihtiyaca karşı geliyorsa çok kolay öğrenilir, aksi halde (yani ne işe yarayacağı bilinmiyorsa) ya öğrenil(e)mez ya da öğrenilir ama kısa sürede unutulur.

Buradan kolayca çıkarılabilecek bir sonuç, her öğretilmek istenilenin mutlaka bir gereksinim içine "yerleştirilmesi" zorunluğudur (aynen bir maddenin bir süngere "emdirilmesi" ya da bir sandvicin içine peynirin "yerleştirilmesi" gibi). Bu

---

*Proje Gruplarıyla öğrenme, literatürde Yardımlaşmalı öğrenme, Kooperatif öğrenme ya da Kubaşık öğrenme olarak geçmektedir.

yazıda, bu "yerleştirme" işinin nasıl yapılabileceği konusunda ipuçları verilmektedir.

Proje Grupları Oluşumu

Dersler, öğretmence projeye göre belirlenecek sayıda öğrenciden oluşan Proje Grupları (PGr) tarafından "öğrenilir" ve her PGr, dersin tamamına hazırlanır. Öğretmen ise öğrencilerle birlikte, işlenecek dersi onun çeşitli konuların içeren bir proje olarak tanımlayıp, PGr'na tanıtır ve aşağıdaki kısımda açıklanan *"öğrenmeyi kolaylaştırma"* işlevini yerine getirir. PGr için önerilen öğrenci sayısı üçtür.

Öğretmenin yükümlülükleri!

Derslerin PGr'nca işlenmesi yönteminde öğretmenin yükümlülükleri aşağıda sıralanmıştır. Bu ögelerden oluşan ortama kısaca *"öğrenme ortamı"* denilebilir. Öğretmen;

a. Projeyi, öğrencilerle birlikte tanımlar,
b. Öğrencileri, öğrenme profillerine ve ilgi alanlarına göre gruplandırır,
c. PGr'nın konuya hazırlanabilmeleri için gereksinecekleri öğrenme malzemelerini:
   (1) Araştırarak bir liste halinde önerir,
   (2) Okulda mevcut olanları bizzat deneyerek kullanıma uygun olduklarını kontrol eder,
d. Öğrenme süreçlerinin çeşitli noktalarında PGr'nın öğrenme hız ve etkinliklerini, çeşitli yöntemlerle (çalışmalarına katılarak, sorular sorarak ve çeşitli ölçme ve değerlendirmeler yaparak) denetler ve duruma göre bu hız ve etkinliği artıracak önlemlerin alınmasını sağlar.
e. Farklı hız ve etkinlikte öğrenme performansı gösteren PGr arasında çapraz iletişim imkanları tesis ederek, sınıf ortala-

ma performans düzeyini yükseltmeye ve performans dağılımını* düzeltmeye çalışır.

f. Öğrenme yöntemi hakkındaki gözlemlerine dayanarak, PGr yoluyla ders işleme yöntemini geliştirme yolunda yenilikler yapar.

Proje Gruplarının yükümlülükleri

PGr'nın yükümlülüğü ise, öğretmen tarafından hazırlanmış olan *"öğrenme ortamı"*'nı kullanarak proje içine yerleştirilmiş bulunan müfredat ögelerini *"öğrenmek"*'tir.

Proje Grupları, alışık oldukları "öğretilme" yöntemi yerine "öğrenme" yaklaşımına nasıl yönlendirilebilirler?

Bugünkü yöntemlerimiz, öğrencinin niçin okulda bulunduğu, niçin o dersleri okuduğu konusunda somut bir fikir sahibi olmalarına açıklık getirmemektedir. Hemen her öğrencinin aklında, bütün diğer yaşam amaçlarından koparılmış biçimde asılı duran "üniversiteye girmek" düşüncesi bulunmakta ve okulun asıl amacını gölgelemektedir.

Öğrenci ve velilerimize,

"Okul ve oradaki dersler yoluyla öğrenmeniz istenilenler, yaşamınız boyunca ihtiyacınız olacak temel bilgi-beceri-tutum-davranışları edinmeniz ve bunların dışında gereksinebileceklerinizi kompoze edebilme becerilerini kazanmanız içindir!"

düşüncesinin benimsetilmesi gerekir. Tüm öğrenileceklerden daha önemlisi bu bilincin kazanılmasıdır.

---

*Sınıfta bir veya birkaç yüksek performanslı öğrencinin bulunması halinde ortalama sınıf performansı yükselebilir, ama tüm öğrenciler arasındaki "dağılım" hala bozuk olabilir.

Okulun bu "asıl amacı" nasıl hatırlatılıp benimsetilebilir?

Bir "ritüel" haline getirilerek! Bunu ancak öğretmenlerimiz yapabilir. Öğrencilerle en sık temas eden kesim olarak, her dersin başında bir ritüel gibi bunu hatırlatmaları, bu hatırlatmanın eksiksiz, tam anlamı vurgulanacak biçimde ve okul idaresinin bir isteği yerine getirilmek için değil, işlenecek dersin amacına ulaşmasını temin için yapılması istenmelidir.

"Projeler" nasıl hazırlanabilir?

Bir "proje", gözenekleri içine öğrenilmesi istenilen Bilgi-Beceri-Tutum-Davranış'ların (BBTD) emdirildiği bir sünger gibidir. Öğrenci bir proje ile karşılaştığında bunu, hayatta karşılaşabileceği "durum" lardan birisi olarak görmeli, gözenekleri içine yerleşik bulunan ve öğrenilmesi çoğu zaman sıkıcı olan BBTD ögeleri sürekli olarak gözüne çarpmamalıdır. Bununla beraber gözenekler içinde işine yarar bir şeyler bulunduğunu da farkedebilmelidir. İşte bu "kapalı açıklık", bir SP'nin tasarımını bir beceri kadar bir sanat haline de getirmektedir. Bir projenin sanat bileşeni öğretmenin yaratıcılığına, beceri bileşeni ise gayret ve motivasyonuna bağlıdır.

Projeler mutlaka hayatta karşılaşabilecek "durum"larla ilgili olmalı ve öğrenciler, böylece neyi niçin öğrendiklerini anlamalıdırlar. Dersin sonunda öğretmen, proje içindeki BBTD'ın, projede gösterilmiş olabileceklerin dışında başkaca ne iş(ler)e yarayacağını da açıklamalıdırlar.

"Proje" stoku üretebilmek için bazı ipuçları!

— Proje önerileri biriktirilerek ve konulara göre sınıflandırılarak el altında bulundurulmalıdır. Bu, tüm öğretmenlerin kolayca erişebileceği bir veri tabanı" şeklinde olmalıdır,

— Öğrenciler, proje önerisinde bulunmaya özendirilmelidir,
— Okulun bir Proje Seçme Kurulu olmalı, kurulun onayladığı proje önerilerine küçük birer ödül verilmelidir. Kurul tercihen okul dışı ağırlıklı olmalıdır.

Belirli bir Bilgi-Beceri-Tutum-Davranış, bir proje içine nasıl yerleştirilir?

Gözden uzak tutulmaması gereken bir ilke şöyledir:

Bir proje, birden fazla konuyu içine alacak şekilde tanımlanırsa, yapaylık ya da içeriğin dıştan görünüp sevimsizlik yaratması sakıncaları azalır.

Ders kitaplarının alıştırmalar bölümünde yer alan her soru aslında birer projedir.

Örneğin, *"bir otomobil 50 km hızla giderken duran bir otomobile çarparsa..."* biçiminde başlayan bir fizik problemi de, aşağıdaki *cümledeki zamirleri bulunuz"* şeklindeki bir dil bilgisi sorusu da birer SP'dir.

Bununla beraber projenin içine o denli az konu yerleştirilmiş ve çevresi o kadar az örtüyle örtülmüştür ki, öğrenci hiç bir zaman bu örtünün çekiciliği ile değil, dıştan açıkça görünen sıkıcı içerikle karşı karşıyadır.

Bu ilkenin ışığı altında bir proje geliştirilmek istendiğinde, aşağıdakilerin biri ya da fazlasından yararlanılabilir:

(a) Bir tasarım ya da bir buluş yapılması istenebilir. Tasarım ya da bir buluş yapmak, insanları—özellikle de çocukları—daima çekmiştir. Çevresini şekillendirme ihtiyacı, kendini tasarım arzusu biçiminde dışa vurur. Buna göre, bir SP tanımlamanın bir yolu, istendik BBTD'ın içinde yer alacağı bir tasarım yapılmasını istemektir.

(b) Proje içinde, istendik BBTD'ların yanısıra, yapılmaktan hoşlanılan ögeler de (gezi, gözlem, mülakat, oyun vbg) yeralmalıdır.

(c) Bir *"olay ya da durum"*un açıklanması istenebilir.

Güncelliği, karmaşıklığı ya da az rastlanmış oluşu gibi neden(ler)le "ilginç" sayılabilecek olay ya da durumların "nasıl" olup da öyle olduğunun açıklanması istenebilir. Bu fen konularında olduğu gibi sosyal ve kültürel konularda da geçerli bir yoldur.

(d) Sanal bir tasarım ortamı verilebilir.
(a) da belirtilen tasarım isteği, gerçekte var olan koşullar yerine, var olmayan (sanal) bir ortamın koşullarına göre istenebilir. (yer çekiminin olmadığı, sürtünmenin olmadığı, II Dünya savaşının olmadığı gibi)
(e) Tasarımı ya da buluşu yapılanın gerçekleştirilmesi istenebilir.

Çocuklara en çekici gelecek konulardan birisi de budur. Her zaman uygulanamayabilir. Uygulandığı zamanlarda ise yüksek düzeyde yaratıcılık kullanımına yol açar.

(f) Bir deney yapılması istenebilir.

Deney, laboratuvar gibi yaşamdan soyutlanmış bir yerde başlayıp bitmemeli, ama gerekirse onu da kullanabilmelidir.

(g) Bilgiye erişmenin ve üretmenin çeşitli yollarını kullanmalıdır. Bu çerçevede;

(1) Okul kitaplığı,
(2) İl'deki başka okulların kitaplıkları, (Özellikle bu özendirilmeli ve kolayca erişebilmesi için okullar arası anlaşmalar yapılmalıdır)
(3) İl'deki diğer kütüphaneler (Milli kütüphane, il, halk kütüphaneleri gibi)

(4) Bilgisayar yazılımları
(5) İnternet, intranet, okul ağları
(6) Beyin fırtınaları, faks fırtınaları
(7) Konu uzmanlarına çeşitli yollarla erişme
(8) Enformasyon merkezlerine erişme (TÜBES gibi)
(9) Enformasyon uzmanlarına erişme

proje, bu yöntemlerin kullanımını isteyebilir. Ayrıca, bu yöntemlerin önce kullanımlarının öğrenilmesini, sonra da kullanılmasını istemelidir.

(h) Soru üretilmesi istenebilir

Çevresi çizilmiş bulunan BBTD'ın ne ölçüde öğrenildiğinin ölçülmesi için soru üretilmesi istenebilir ve bu sorular sınavlarda diğer PGr için kullanılabilir.

(i) Konuya ilişkin "Bilgi Konisi"nin* oluşturulması istenebilir

Öğrenilmesi istenilen BBTD'ın, öğrencilerin mevcut BBTD örgüsüyle ilişkilendirilmesi için her PGr'nun, konuya ilişkin *bilgi konisi* oluşturması istenebilir.

(i) Özel bir çalışma yapılması istenebilir

***Bilgi Konisi:** Kişinin belleğindeki bilgiler ya birbirlerine bağlanarak bir örgüden bağımsız biçimde, bir çeşit "asılı" durarak bulunurlar. Her öğrendiğini, mevcut olanlarla bağlamaya çalışmak—ki *"anlamak"* denilen budur—, giderek bir koni oluşumuna yol açar. Bu bir ters koni olup dar tabanında, geniş tabanındaki bilgileri türeten az sayıda bilgi bulunur. Bu örgüyü kuramayan, ama yine de belleğine çok miktarda bilgi yerleştirmiş kişiler, yeni bir durumla karşılaştıklarında ne yapacaklarını bilemeyebilirler. Çünkü, bu *yeni durum* karşısında ne yapmaları gerektiğine ilişkin bilgiler eğer belleklerinde mevcut değilse, mevcut bilgilerini birbirine bağlayarak yeni bilgi oluşturma becerileri gelişmediği için de çaresiz kalabilirler. Sürekli olarak başkalarının yardımına muhtaç kişilikler böylece oluşur.

Kasten eksik bırakılmış bir hikayenin tamamlanması, bir temel bilginin ya da temel becerinin belleğe yereştirilmesi gibi özel amaçlı çalışmalar yapılması istenebilir.

(k) bir senaryo uyarınca hareket edilmesi istenebilir

Öğretmen, bütün bu ögeleri içeren özel bir senaryo tanımlayabilir ya da daha iyisi bunu öğrencilerle birlikte yapabilir ve PGr'nun bu senaryo(lar) uyarınca hareket etmesini isteyebilir.

Proje Grupları arası çapraz tartışmalar yoluyla dersin pekiştirilmesi

Kazandırılmak istenilen BBTD'ı içeren proje, her bir PGr tarafından işlenip öğrenildikten sonra şu amaçlarla bir çapraz iletişim sürecine ihtiyaç olacaktır:

a. Her PGr aynı düzeyde öğrenmemiş olabilir. PGr'ları arasındaki bir iletişim süreci, bu düzey farklılıklarını azaltır,

b. Öğretmen, hazırlamış olduğu proje'nin, öğrenme ortamını ne ölçüde yaratabildiğini "değerlendirme" imkanı bulur.

SENARYO HAZIRLAMADA ADIMLAR

Günümüz Türkiye'si okullarında ders işleme konusundaki en önemli sorun, bir bütün olması gereken derslerin aşırı parçalanmışlığıdır. Yaşam içinde aritmetik, geometri, fizik, kimya, toplumbilim ve dil gibi dallar ayrı ayrı değil, birbirinin içine geçmiş biçimde yani bir "bütün" olarak bulunurlar.

Eğitimin amacı—çoğu zaman unutulup, sınavlara hazırlanmak sanılsa da—çocuk veya gençlerin bu gün ya da yarınki yaşamlarına hazırlamak, o yaşam sahneleri içinde karşılaşabileceği sorunlara *"hazırlamak"* değil midir?

Bunun iyi yapılabilmesi, öncelikle o yaşam bölümlerinin, dersane denilen *"yapay yaşam platosu"* içinde aslına uygun biçimde canlandırılmasına bağlıdır. Yani aynen bir film gibi!

Dershane denilen yer aslında bir *"mekan deformasyonu"* yaratır. Gerçek yaşam öyle bir yerde geçmez. Ders süreleri bir *"zaman deformasyonu"* yaratır. Nihayet, gerçek hayat bir deformasyon nedenidir.

Bu üç ayrı şekil değişikliğine (deformasyon) uğrayan *"ders"*, üstüne üstlük bir de parçalara ayrılır. Aritmetik, dil, yabancı dil, spor gibi.

Bu kadar deforme olmuş, gerçeğinden bu denli kopmuş bir yaşamı ancak yüksek soyutlama becerisi kazanmış erişkinler—o da hepsi değil—yapabilir. Çocuk ve gençler yapamaz. Çünkü soyutlayabilme becerisi ancak yıllar boyunca kazanılabilir.

Örneğin bir kağıt üzerine ya da karatahtaya çizilen ve *"şu dörtgen bir otomobil olsa"* soyutlaması, bir erişkine tam bir otomobil hatırlatırken çocuk, o dörtgenin otomobil olmadığını

düşünür. İşte, çocuklarımızın derslerde bir türlü öğrenemeyişlerinin ve böylece büyüyünce sadece *"birşeylerin kendini değil adını bilen"* insanlar haline gelmesinin nedeni budur.

Buna açı ortay teoremi DENİLİR", "bunun ADI Newton çekim yasasıdır", "Anadoludaki göllerin ADLARI...dır", bu savaşa.....DENİLİR" gibisinden öğretilerin hemen hiçbir eğitsel değerinin olmadığını, bunların yalnız sınavlardaki başarı için gerekli olduğu unutulmamalı, daha da önemlisi ÖĞRENCİ ve VELİ'ye unutturulmamalı, sürekli hatırlatılmalıdır.

Öğrenci Merkezli Eğitim ya da diğer adlarıyla *"Projeye Dayalı öğrenme", "Senaryoya Dayalı Öğrenme", "Aktif Öğrenme"* denilen eğitimin, "öğretme"ye dayalı geleneksel eğitimden başlıca farklarından birisi *"senaryo"* denilen kavramdır. Bu kavram, burada açıklanan "parçalanmışlığı" bir ölçüde de olsa gidermek, böylece derslerle gerçek yaşamı birbirine yaklaştırmak amacını taşımaktadır.

Hemen herkes bu sözcükle *"film senaryosu"*'nu hatırlar. Bir film senaryosu, mümkün olabildiğince gerçeğe yakın bir şekilde hayatın bir bölümünü tarif etmeyi, o bölüm içinde *"ilginç", "komik"* ya da *"acı"* bir olay ya da olaylar dizisini anlatmaya çalışır.

Burada kullanılan *"mümkün olabildiğince"* deyiminin anlamı şudur: Her senaryo mecburen yaşamın o bölümünü biraz deforme etmek zorundadır. Örneğin bir kişinin hayatını anlatan bir senaryo bütün bir yaşamı yaklaşık 1-2 saat içine sığdırmak zorundadır. Böylece bir *"zamansal deformasyon"* olur.

Bir film senaryosu, temsil etmeye çalıştığı yaşam bölümüne ne kadar benziyorsa, onun ayrıntılarını o denli unutmamışsa o kadar *"iyi"*'dir.

Ama bir filmin *"iyi"* olması için yalnız senaryosunun "iyi" olması yetmez. Aynı zamanda o senaryonun çeşitli bölümlerini canlandıranlar da (artistler) "rol"lerini "iyi" oyna-

malıdırlar. Bir de, film platosu (filmin çeşitli sahnelerinin çekildiği yerler) olabildiğince aslına uygun olmalıdır.

Aşağıda, bir dersin senaryo temelli olarak işlenebilmesi için gerekenler, eğitimcilerin kullanabilecekleri ölçüde somutlaştırılarak adımlar halinde verilmektedir.

ADIM 1- Eğitsel hedeflerinizi, "belirli - tekil - açık" biçimde belirleyiniz!

Ders programlarındaki (başlıklar), bu halleriyle senaryo üretmeye uygun değillerdir. Bu başlıklar kullanılarak (eğitsel hedefler) belirlenmelidir.

Çevresinde bir senaryo örülmek istenilen başlık(lar), önce belirle-tekil-açık" (eğitsel hedefler) haline getirilmelidir.

Eğer bir konu, ucu açık, hangi hedefe yönelik olduğu belli olmayan ifadeler biçiminde ele alınır ve çevresine senaryo örülmeye çalışılırsa güçlükle karşılaşılır ve bir türlü bir senaryo fikri üretilemez.

Örneğin (yeryüzü şekilleri) gibi bir konu başlığı, ilk bakışta yeterli bir (eğitsel hedef) sanılabilir. Ama bu haliyle ancak kendisinden "bahsedilebilir", "üzerinde konuşulabilir", ama bir öğrenme hedefi olamaz. Çünkü tekil değildir ve yeryüzü şekilleri ile ilgili yüzlerce ayrı öğrenme hedefi olabilir.

Bir eğitsel hedef, varılmak istenilen nokta(lar)ı belirtmelidir. Örneğin, **"öğrencinin, çeşitli yeryüzü şekillerinin zaman içindeki oluşumları hakkında genel bilgi sahibi olması"** gibisinden bir hedef basit ama ***belirli, tekil ve açık***'tır. Bu ifadeyi, **"öğrencinin, yeryüzü şekillerini öğrenmesi"** gibi açık uçlu bir ifadeden ayıran netliğe özellikle dikkat edilmelidir. Birkaç örnek daha;

—Fiziki çevrenin yaşamımız açısından önem taşıyan özelliklerinin farkına varılabilmesi için, yeryüzü şekillerinin özelliklerinin incelenmesi..

---Çevre kirlenmesi olgusunun mekanizmasının anlaşılması yoluyla, yeryüzü şekillerinin bu olgu üzerindeki etkilerinin anlaşılması... vb. Bu noktada şöyle bir itiraz akla gelebilir: "Müfredat ve ders programları konu başlıkları biçimdedir. Bunları eğitsel hedeflere çevirmede her öğretmen ayrı yorum yapabilir. Bu durum keyfiliğe yol açmaz mı?"

Doğrudur ve gerçekten de her öğretmen, içinde bulunulan fizik ve sosyal çevrenin özelliklerine göre bu başlıkları eğitsel hedeflere çevirme yorumun yapmak özgürlüğüne (ve ödevine) sahiptir. Senaryo üretimindeki özgürlük de biraz buradan gelmektedir.

ADIM 2- (Eğitsel hedefler)in neye yarayacağını çok iyi anlayıp öğrencilere açıklayınız!

(Eğitsel Hedefler) dar konular olarak ele alınıp anlaşılmaya ve anlatılmaya çalışırsa bu güç olabilir. Örneğin, (rasyonel sayılar) biçimindeki bir başlığı şöyle bir eğitsel hedefe çevirdiğimizi varsayalım:

"Öğrencinin, rasyonel sayıların günlük yaşantımızda sağladığı kolaylıkların bilincine vardırılması yoluyla, bunlar üzerinde yapılabilecek işlem becerilerinin hızlandırılması'..

Ama, rasyonel sayıların neye yarayacağını bu şekilde açıklamak yerine, sayıların neye yarayacağını açıklamak daha kolay olabilir. Ayrıca da, konu başlıkları tek tek ele alındığı takdirde, her birinin çevresinde ayrı senaryolar üretmek ve bunları işlemek hem zaman yetersizliği yaratabilir, hem de bütünün kavranmasına engel olabilir. Bununla beraber, tümevarım ya da tümdengelim yaklaşımlarının hangisinin uygun olacağına öğretmen karar vermelidir.

DİKKAT! Öğretmen, eğitsel hedeflerin neye yaradığının kendisince anlaşılma yolunu, öğrencilere açıklamakta kul-

lanamayabilir. Çünkü öğrenciler, soyut düşünceleri kavramakta erişkinler kadar başarılı olamayabilirler.

ADIM 3-(Eğitsel Hedefler) çevresinde merak uyandırmak için örnekler bulunuz!

Çocukların ilgi alanları bir balon gibidir. Bazı çocukların balonları az, bazılarınınki çok şişiktir. İlgi balonu daha çok şişik olanların merakları da daha çok olacağı için daha kolay öğrenirler.

İşte bu nedenle;

— Öğretmen, bir veli toplantısı yaparak çocukların meraklarının tahrik edilmesinin, başarılarıyla ne denli ilişkili olduğunu velilere anlatmalıdır.
— Kendisi de mümkün olan tüm yolları kullanarak öğrencilerin meraklarını harekete geçirmelidir.

Merak uyandırmak için, bu amaçla yazılmış kitaplar kadar, çeşitli K-12 projelerini içeren İNTERNET adresleri de kullanılabilir.

DİKKAT! Öğretmene ilgi çekici, merak uyandırıcı gelen olaylar öğrenciye gelmeyebilir. Öğrenci gözüyle değerlendirme yapabilmek için her öğretmen, öğrencilerin ilgi alanlarını öğrenmeye çalışmalıdır. Bu amaçla, ilgi alanı testleri ve problem envanterleri kullanılabilir.

ADIM 4-Adım 1 uyarınca belirlediğiniz (Eğitsel Hedefler) çevresinde bir (senaryo) düşününüz!

Üretilmek istenilen senaryonun öğrencinin ilgisini çekebilmesi için, onlarla birlikte geliştirilmesi önerilir.

Bir (eğitsel hedef) çevresinde bir senaryo üretmek için:

ADIM 4.1- Çevresi doldurulacak bir senaryo özü icadediniz.

Bu, senaryonun ana fikri olacaktır. Film senaryolarının da bu şekilde oluşturulduğunu hatırlayınız. Bunun için yararlı bir ipucu, (eğitsel hedef) ile öğrencilerin ilgi ve/ya problem alanlarını birbirine bağlamaktır.

Örneğin, "üçgenlerin benzerliği ile ilgili teoremlerin öğrenilmesi" şeklindeki bir (eğitsel hedef) için, sınıfın en kısa ve en uzun boylu iki öğrencisinin vücutları ait çeşitli oranların, Leonardo Da Vinci tarafından tasarımlanıp explorer uzay aracıyla uzayın derinliklerine yollanan insan resmindeki oranlarla karşılaştırılması ve "altın oranlar" kavramını doğrulanmaya çalışılması bir senaryo "özü" olabilir.

Bir başka örnek; "yeryüzü şekillerinin zaman içindeki oluşumları hakkında genel bilgi edinilmesi" biçimindeki (eğitsel hedef) ile, öğrencilerin bir (ilgi alanı)nın birbirine bağlanmasıdır. Böyle bir ilgi alanı, çocuk ve gençlerin gezme, enerji harcama, yeni şeyler görme arzuları olabilir. Bu ikisini birbirine bağlayan bir öz ise, birbirinden farklı yollarla (yürüyerek, uçaktan gözleyerek, yüksek bir tepeden bakarak, harita üzerinde çalışarak, uydu fotoğrafı üzerinde çalışarak) incelenecek yeryüzü şekillerinin incelenmesi ve bunların nasıl oluştukları hakkında birer teori geliştirmelerinin istenmesi olabilir.

ADIM 4.2- Bu "öz"ün çevresini, onunla uyumlu olabilecek şekilde doldurunuz!

Yukarıdaki senaryo "özü", o haliyle epey basit görünüşlüdür. Çevresi, gerçek yaşama ilişkin sahnelerle dolduruldukça, öğrencilerce daha sevimli bulunacaktır. Örneğin, her proje grubunun, ayrı bir gözlem yoluna kendisinin karar vermesi, bunun hazırlıklarının yapması, fotoğraf çekmesi, diğer

gruplarla bir rekabet içine girmesi, teorisinin sağlam olması için kaynak araştırması gibi noktalar, senaryonun çekiciliğini artıracaktır.

ADIM 5- Böylece hazırlanan senaryo uyarınca, PROJE TANIMLAMA FORMU mutlaka ve eksiksiz olarak doldurulmalı ve tüm öğrencilere dağıtılmalıdır.

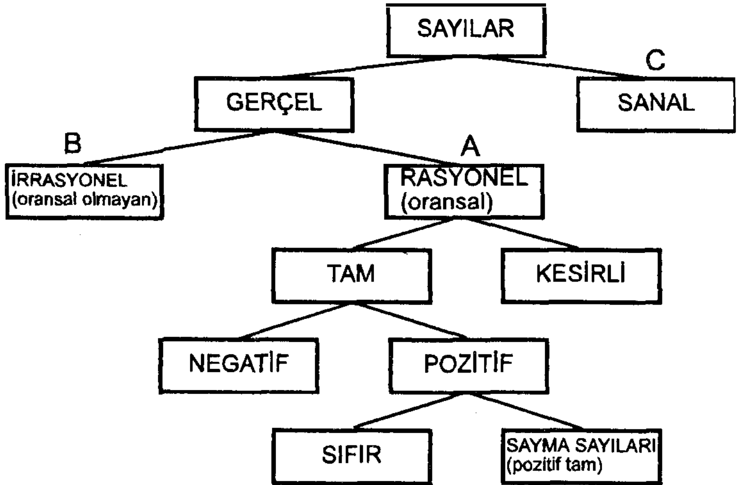
ADIM 6- Öğretmen, kenarda duran, öğrencilerin öğrenme süreçlerine karışmayan kişi değildir. Tam aksine, onların ilerleyişlerini, hızlarını, yönlerini her an kontrol altında tutan ve gerekirse müdahale eden kişidir.

DİKKAT! HAZIRLANAN SENARYONUN UYGUN OLMADIĞI ANLAŞILIRSA DERHAL DEĞİŞTİRİLMELİ, AMA BU DA ÖĞRENCİLERİN KATILIMIYLA YAPILMALIDIR.

SENARYO YOLUYLA DERS İŞLEME İÇİN ÖRNEK (I)

Adım 1- Eğitsel Hedeflerin (EH) belirlenmesi...

Eğitsel Hedef No1: Aşağıdaki çizimle aralarındaki ilişkiler gösterilen "sayı sistemleri"nin öğrenilmesi

*Sıfır, Arapça "sıfır" kökünden gelmekte olup, Arapça'daki anlamı "hiç"tir.

Eğitsel Hedef No 2: Yukarıda gösterilen çeşitli "sayı sistemleri"ni kullanarak hesap yapabilme ve böylece de yaşamı kolaylaştırma becerisinin kazanılması

(Burada, "sanal sayılar" gibi bir sistemin de var olduğu, bunun gibi tanımlanabilecek başka sayı sistemlerininde var olabileceği, hatta herkesin kendisine göre bir sayı sistemi tanımlayabileceği fikri verilecektir. Ama üzerinde ağırlıkla durulacak eğitsel hedef, günlük yaşamda daha sıklıkla kullanılan sayı sistemleridir. Bunlar, yukarıdaki çizimde A= Çok Ağırlıklı, B= Ağırlıklıca, c= Yalnız kültür için gibi bir işaretlemeyle gösterilmiştir)..

Adım 2- EH'in neye yarayacağının öğretmen tarafından çok iyi anlaşılması için notlar..!

Bugün kullandığımız sayı sistemlerine insanlık çok uzun bir sürede varabilmiştir. İki Macar asılzadesi arasında yapılan "*daha büyük sayıyı kim biliyor?*" konulu iddialaşmada birisinin 3 deyip, diğerinin yarım saat düşündükten sonra "sen kazandın!" diyerek pes etmesi, bu insanların zeki olmadıklarından değil, sayı sistemlerinin gelişmemiş olduğundan ve biraz da bilginin yayılmasının son derece yavaş olmasından kaynaklanmıştır.

Matbaanın 1455'de icadından sonra, bir kişinin bildiğinin ucuz ve hızlı olarak çoğaltımı ve dağıtımı mümkün olabilmiştir. *"Bilginin serbestçe yayılması"*, denilebilir ki gerçek bir milattır!

Çoğu insan, sayılarla pek ilgisi olmadan da yaşayabilmekte, gündelik işlerini görebilmektedir. Peki o halde, sayı sistemlerini öğrenmek niçin gereksin?

Bu soru ancak eğitimin genel amaçlarının hatırlanmasıyla yanıtlanabilir: Eğitimin bir amacı da yaşamı kolaylaştıracak bilgi-beceri-tutum-davranışlar edinmektir. Kişinin hem kendi hem de çevresi için!

Sayı sistemleri, yaşamı kolaylaştırmanın bir aracıdır. Örneğin, nasıl ki çarpma denilen işlem ardışık toplama ise ve *"ben çarpma bilmeden de yaşarım, çarpma gerektiği zaman toplama yaparım"* diyen bir kişi bunu ancak daha fazla zaman harcayarak yaparsa, sayı sistemlerini bilmeyen bir kişi de işlerini daha güçlükle görür, hatta bazen hiç göremez.

Sayı sistemlerini ne derinlikte bilmek gerektiğinin ölçüsü, kişinin yaşamını ne denli kolaylaştırmak istediğine bağlıdır. Eğer kişinin yapmayı arzu ettiği birşeyler var ve onlar için zamana ve enerjiye ihtiyacı varsa, o takdirde zaman ve enerjisini başka yerlere harcamak istemez. Yok eğer böyle değil de kişi amaçsız ise, bu durumda ne sayı sistemlerinin ne de diğer becerilerin onun için pek yararı yoktur.

Bu gerekçelere bir de meslek sahibi olmak durumu eklenirse, sayıların ne denli önemli olacağı anlaşılır. Bununla beraber bu, öğrenci tarafından tam takdir edilemeyebilir. Bunun için daha çok—ve öğrencilerin ilgi alanlarına yönelik—gerekçeler bulunmalıdır.

Hangi yaşta olursa olsun insanlar ömürlerinin kısalmasından korkarlar ve aksine ömürlerini uzatabilecek şeylere ilgi duyarlar. Burada da bu özellikten yararlanılabilir.

Bir kaba tahminle, 70 yaşına kadar yaşıyan, ortalama olarak her gün 10 adet çarpma yapan ve bunları, çarpmayı bilmediği için ardışık toplamalarla yaparak yaklaşık 10 dakika kaybeden bir kişi, yaşamında yaklaşık olarak 9 yıl kaybetmiş olacaktır. Bu, onulmaz bir hastalığa yakalanıp 9 yıl önce ölmesiyle eşdeğerdir.

Sayı sistemlerini yeterince bilmemeye gelince: Örneğin, kesirleri bilmediği için bütün işini tam sayılarla yapmak zorunda kalan bir kişinin, hiçbir paylaştırma işini yapamayacağı, kendi hissesine düşen hiçbir şeyi kontrol edemeyeceğini düşünebilirsiniz.

Ya da, negatif sayıları bilmeyen bir kişi, hiçbir cebrik ifa-

deyi yazamaz, cebir denilen yararlı düşünme ve sorun çözme aletinden yararlanamaz.

Sayı sistemini tam anlamış bir kişi, mevcut sayı sistemleriyle de sınırlı kalmak zorunda değildir. Örneğin, 10 tabanlı yerine 16 tabanına göre bir sayı sistemi kabul edilebilir ve o sayı sisteminde, *"poplama"* denilen bir işlem tarif edebilir. Toplama işlemi nasıl ki + işaretiyle gösteriliyorsa "poplama" işlemi de mesela" işaretiyle gösterilebilir ve solundaki sayının yarısını kesip sağındakine ekleme anlamını taşıyabilir. Böylece;

2 + 3 = 5 iken
2 " 3 = 4 olur.

Bu, kişinin kendi sayı sistemini kendisinin yaratması demektir. Kişi, sayılarla böylesine oynama ustalığına eriştiği anda büyük bir özgürlüğe erişir. Bu yaşamın kolaylaşması, ömrün uzaması değil midir?

Ama bütün bunların dışında, gerek öğrencinin harçlığını nasıl harcayacağını planlaması, gerekse arkadaşıyla birlikte bir geziye çıkabilmeyi planlayıp gerçekleştirebilmesi gibi son derece pratik amaçlarla da sayı sistemlerine hakim olması gerekir. Meslek sahibi olmaya gelince; örneğin sanal sayı sistemini bilmezse bazı mühendislik dallarını unutması gerekir. Ama, hangi işi yapacak olursa olsun, en azından tam ve kesirli sayı sistemlerini bilmek gerekir.

Adım 3- EH"in neye yarayacağının öğrencilere açıklanması için notlar..

Yukarıdaki uzunca açıklamalar içinden öğrencinin ikna edilmesi için gerekçeler bulunabilir. Ama en iyi yollardan birisi, *"eğer—mesela—negatif sayılar ya da bayağı kesirler veya ondalık kesirler olmasaydı sizin açınızdan ne olurdu?"* gibisinden bir tartışma açıp, bu konudaki bilincin gelişme-

sine yardımcı olmaktır. Verilebilecek yanıtlar arasında çok yaratıcı olanların bulunacağından kuşku yoktur.

Benzer şekilde bir provakasyon, *"öyle bir sayı sistemi olurmu ki, o sayılarla pişbirikteki puanlar daha kolay hesaplanabilsin?"* gibi de olabilir. Böylece öğrenciler, sayı sistemlerinin "tasarımlanabilir", "ihtiyaca göre zaman içinde evrimleşmiş" olduğunu anlasınlar.

Sayı sistemlerinin nelere yarayacağı konusunda ilginç örnekler şu kitapta vardır:

Innumeracy, Mathematical İlleteracy and its Consequences, John Allen Paulos, Penguin Books, 1990

Kitap, sayı bilmezliğin çok merak çekici öykülerin anlatmakta olup, "Herkes İçin Matematik" adıyla Türkçeye çevrilmiştir. 1998 yılında piyasaya çıkmış olan kitap, BEYAZ NOKTA® VAKFI'ndan temin edilebilir.

Adım 4- EH çevresinde merak uyandırmak için örnekler...

Bugün kullandığımız sayı sistemlerine insanlığın çok uzun bir sürede varabildiğine değinilmişti. İlk sayı sistemleri hakkında geniş bilgi, aşağıdaki kitapta var. İngilizce olarak ya da kısmen çevrilmesi sağlanarak kullanılabilir:

Pi in the Sky, John D. Barrow, Penguin Books, 1993

İnsanların tarih boyunca ne tuhaf sayı sistemleriyle yaşadığını görmek gerçekten de ilginç. Örneğin Güney Amerika Kızılderililerinin sayma sistemleri şöyle imiş:

1 Bir	7 el-iki	15 üç-el
2 İki	8 el-üç	16 üç-el-bir
3 Üç	9 el-dört	....
4 Dört	10 iki-el	20 dört-el
5 el	11 iki-el-bir	

İngiliz Kolombiyasındaki Kızılderililerin ise, her ayrı şeyin sayısı için ayrı bir isim kullandıkları ortaya çıkarılmış. Şöyle ki;

Sayı	sözel sayma	düz cisimler	yuvarlak cisimler	insanlar	uzun cisimler	kanolar	ölçüler
1	gyak	gak	g'erel	k'al	k'awuts-kan	k'amaet	k'al
2	t'epqat	t'epqat	goupel	t'epqadal	gaopskan	g'apeeltk	gulbel
.	....						
.	....						
9	kete-mac	kete-mac	kete-mac	kete-macal	kete-maetscan	kete-mack	kete-masilont
6 el-bir	....						

Sayılar kadar, onlarla ilgili mantık işlemlerinde de tarihte ilginç gelişmeler olmuştur. Geleneksel olur-olmaz (0-1, ya da doğru-yanlış) mantık sistemine göre daha karmaşık ve yedi adımlı bir mantık sistemine eski Hindistanda Jain'ler kullanmıştır. Şöyle ki;

(1) Olabilir
(2) Olmayabilir
(3) Olabilir, fakat değildir
(4) Belirsiz olabilir
(5) Olabilir fakat belirsizdir
(6) Olmayabilir fakat belirsizdir
(7) Olabilir ve olmayabilir ve aynı zamanda belirsizdir..

Anılan son kitapta öğrencilerin merakını uyarabilecek çok sayıda örnek vardır. Ayrıca şu kaynakta da çok ilginç başlıklar bulunacaktır;

"Super Schools of 21st Century, James J. Asher, Sky Oaks Productions, 1997, İnkılap Kitabevi"

Beyaz Nokta Vakfı'ndan temin edilebilir

Adım 5- EH içeren bir senaryo tanımlanır.

Bu, öğrencilerle birlikte yapılmalıdır. Bununla birlikte gerektiğinde öğrencilerin ufkunu açabilmek, onlara yol gösterebilmek, yaratıcılıklarını harekete geçirebilmek için şöyle bir senaryo düşünülebilir,

Sınıf, 3 er kişilik gruplara ayrılır. Her proje grubundan, kendileri için birer yaşam biçimi seçmeleri istenir. Bir grup vahşi doğada yaşıyan bir kabile, birisi borsada oynayan brokerler, bir diğeri başka bir işle uğraşan gruplar.. Gruplar böylece ne kadar karmaşık işlerle uğraşacaklarına da kendileri karar vermiş olurlar. Bu, doğal bir sınıflandırma sağlar.

Proje gruplarından, nihai adımda kendi yaşam biçimlerini en kolaylaştıran sayı sistemini ve aritmetik işlemleri tasarlamalarına yönelik olarak şunlar istenir;

1. Grupların kendileri için seçtikleri yaşam biçimleri uyarınca, sayılarla ilgili ne gibi ihtiyaçları olduğunu saptamaları, (avladıkları hayvanları saymak, bunları kabile üyeleri arasında pay etmek, borsadaki hisse senetlerindeki artışları yüzde olarak ifade etmek, uzun mesafelere ait ölçüleri ifade etmek gibi)

Grupların, verilecek referans kitaplardan yararlanarak, geçmişte ne gibi sayı tipleri olduğunu incelemeleri istenir. Bunlardan ilginç bulduklarını rapor halinde bilgisayar kullanarak yazmaları ve diğer gruplara da dağıtmaları istenir.

Bugün kullanılmakta bulunan sayı sistemleri hakkında araştırma yapmaları istenir (örneğin iki tabanına göre sayı sistemiyle sayıların nasıl ifade edildiğini bulmaları istenir).

2. Yukarıdaki incelemelerden sonra, kendi işlerine en yakın bir sayma sistemi tanımlamaları, (örneğin kabile yaşamını seçen grubun, büyük sayılarla işi olmadığına göre küçük tabanlı bir sayı sistemini, borsada oynayanların ondalık

kesirleri de içeren bir sayı sistemini, uzay araştırmalarıyla ilgili yaşam biçimini seçenlerin ise mesela 100 tabanını seçmeleri özendirilir)

3. Sayı sistemlerine 4 işlemi uygulamaları,
4. Yaşam biçimleri içinde sık tekrarladıkları hesaplama işlemlerini tesbit edip, bunlara göre ilave bir aritmetik işlem tanımlamaları (örneğin, kabile yaşamını seçenlerin, av eti dağıtımını yaş ile orantılı yaptıklarını varsayarak;

bir kişiye düşen av eti = (kişinin yaşı)
(????İŞLEMİ) (toplam av eti miktarı)

gibisinden bir ilave işlem türü icat etmeleri istenir)

5. Bu yaşam biçimleri içinde, en başta verilen sayı şeması uyarınca ne gibi kolaylıklar geldiğinin tartışılması, hangisinin ne işe yarayacağı, hangisinin gereksiz göründüğünü incelemeleri istenir.
6. Öğrencilerin ihtiyaçlarını dikkate alarak, bu çalışmalarından oluşan deneyimlerine dayanarak özel bir sayı sistemi yapıp yapamayacaklarını tartışmaları ve gerekirse, toplu bir beyin fırtınası yapmaları istenir.

SENARYO YOLUYLA DERS İŞLEME İÇİN ÖRNEK (II)

(DENKLEMLER, EŞİTSİZLİKLER, İKİNCİ DERECEDEN FONKSİYONLAR)

Eğitsel Hedefler (EH)

(EH1) Bilgi "Denklem" kavramının yaşam içindeki yerinin öğrenilmesi,
Beceri Yaşam içinde belirli bir sonucu gerçekleştirmek durumuyla karşılaşıldığı hallerde, bunları birer denklem olarak ifade edebilme becerisi,

(EH2) Bilgi "Bilinmeyen" derecelerinin yaşamdaki karşılıklarının ne olduğunun öğrenilmesi,
Beceri Herhalde bir olaya ait bilinmeyenlerin sayısını takdir edebilme becerisi,

(EH4) Bilgi "Kök" kavramının yaşam içindeki yerinin öğrenilmesi ve bir denklemin kök(ler)inin genel halde nasıl hesaplanacağı ile kökleri verilen bir denklemin katsayılarının nasıl hesaplanacağı bilgisi,
Beceri İkinci dereceden bir bilinmeyenli denklemleri çözebilme becerisi,

(EH5) Bilgi "Diskriminant" kavramının, sözcük anlamıyla işlevi arasındaki ilişkinin ve diskriminantın, denkleme ilişkin hangi özellikleri yansıt-

tığının ve böylece bir çeşit "denklem falı" olduğunun öğrenilmesi,

(EH6) Bilgi İkinci dereceden, bir bilinmeyenli bir denklemin köklerinin, diskriminantın çeşitli değerlerine göre irdelenmesinin öğrenilmesi,

(EH7) Bilgi Katsayıları birbirinden farklı 2 denklemin kökleri arasında çeşitli bağıntılar (örn. birer kökün ortak olması, kökler arasında belli bir oranın bulunması vbg) bulunacak şekilde katsayıların belirlenmesi ve bunun ne işe yarayacağının bilinmesi,

Beceri İki ayrı denklemle ifade edilebilen iki ayrı olgu arasında, istendik ilişkileri kurabilme becerisi,

(EH8) Beceri İkinci dereceden, bir bilinmeyenli bir denklemin kökleri ile katsayılar arasındaki çeşitli bağıntıları irdeleyebilme ve istendik bağıntıları kurabilme becerisi,

(EH9) Beceri Buraya kadar sıralanan eğitsel hedefler çevresinde düzenlenebilecek soruları, belirli bir sınav hızında yanıtlayabilme becerisi.

Eğitsel Hedeflerin neye yaradığı hakkında açıklamalar..

(EH1) "Denklem" kavramının yaşam içindeki yeri

Denebilir ki yaşam, binlerce denklemden oluşur. Yerken, yürürken, sosyal, ticari ya da başkaca amaçlı birşeyler yaparken, bilinçli ya da bilinçsiz olarak daima denklem kurar ya da kurulmuş denklemleri çözeriz. Ama bunları okulun karatahtasında ya da defterimizde çözdüğümüz gibi değil çoğunlukla aklımızdan yaparız. Bu denklemleri kurmayı ihmal ettiğimiz ya da yanlış kurduğumuz ya da yanlış çözdüğü-

müz zamanlar, sorunlarla karşılaştığımız zamanlardır.

Satmak üzere bir mal ya da hizmet üreten bir kişi, bu ürününden en az kaç adet ürettiği takdirde ilk yatırım masraflarını çıkaracağına ilişkin denklemleri kurmalı ve bunları çözerek "başabaş noktası" dediğimiz noktayı (denklemin kökünü) bulmalıdır.

Kendisinden şöyle bir istekte bulunulan bir mimar düşleyiniz:

"Sizden bir ev tasarlamanızı istiyoruz. Bu evin salonu, iki yatak odasının toplamı kadar olsun. Yatak odalarının biri, diğerinin yarısı kadar olsun. Mutfak, hem yemek pişirmek, hem de yemek yemek için kullanılacak. Bu nedenle, salonun yarısı kadar olmalı. Geri kalan alanın üçte biri banyo, üçte biri çocuk odası, üçte birisi de balkon olmalı ve bütün bunlar 120 metrekare alan içine sığmalı."

Bu mimar, denklem kavramını bilmezse, acaba deneye deneye bu planı çizebilir mi? Cevap evettir. Mimar, bu istekleri denklem kurmadan da yerine getirecek planı çizebilir. Yalnızca biraz çok sayıda(!) deney yaparak. Mesela 1000 kadar!

Sıcak mı soğuk mu olduğundan tam emin olmadığınız bir havada sokakta üşümemek ya da terlememek için, üzerimize giydiklerimizle (bunlar denklemin bilinmeyenleridir) oynayarak vücudumuzun ısıl dengesini kurarız.

(EH2) "Bilinmeyen" derecelerinin yaşamdaki karşılıkları,

- Müzik dinlediğimiz bir hoparlörden mesela 5 metre uzakta duruyoruz. Biraz uzaklaşsak ve bu uzaklığı iki katına çıkarsak, duyduğumuz ses yarıya mı düşer?
- Bir cisme 10 metre uzaktan bakarken yaklaşıp 5 metreden bakmaya başlasak acaba görüntü ne kadar netleşir?
- Bir çivinin tepesine bir çekiçle 10 kiloluk bir kuvvetle vur-

duğumuzda çivi tahtaya 1 cm giriyor. Çekici 2 katı kuvvetle vurursak çivi ne kadar girer?

- Bir otomobil saatte 100 km hızla giderken saatte 10 litre benzin yakıyor. Acaba hızı 200 km olsa 20 litre benzin mi yakar?

Bu örneklerin sayısı artırılabilir. Dikkat edilirse hepsinde sorulan aynıdır ve değişkenin değeri 2 kata çıkınca, değişkenin etkisinin ne ölçüde değişeceği sorulmaktadır.

Bu 4 örnekte de değişkenin etkisi farklı olacaktır: Hoparlörün sesi, eskisinin yarısına (0.5) değil 2'nin logaritmasına (0.30) düşer. Bu yüzden, Walkman'lerin kulaklık gücü çok çok küçük olmasına karşın kulağı sağır edebilecek kadar güçlü ses çıkarırlar. Çünkü kulağa yakınlaştıkça sesin şiddeti doğrusal olarak (yani 1nci derece) değil, logaritmik olarak artar.

Bir cisme 10m yerine 5m'den bakarsak netliği 1 kat artar. Yani netlik doğrusal olarak artar. Benzer şekilde çivinin tepesine 2 kat kuvvetle vurduğumuzda tahtaya 2 kat daha derin girer. Yani, değişken ile değişkenin etkisi 1nci dereceden ilişkilidirler.

Otomobil benzin sarfiyatı ise hızının karesine bağlıdır. Hız 2 katına çıkınca benzin sarfiyatı 4 kat olur (bu, 100 km hızın üzerinde böyledir).

Bu örneklerden görüldüğü gibi, her etkideki birim değişiklik, kendisiyle olabileceği gibi karesiyle, kare köküyle ya da logaritmasıyla orantılı bir tepkiye yol açabilir. Bu aynen, aynı bir sözün iki ayrı kişideki tepkilerinin farklı olması gibidir. Bir kişi bir söze aldırmazken, diğeri çileden çıkabilir.

(EH3) Bir denklemi oluşturan bilinmeyenlerin sayısının yaşamdaki karşılıkları

Harçlığını yalnızca okuldaki giderleri için kullanılacak bir öğrencinin kuracağı denklemin yalnızca tek bilinmeyeni vardır.

Çoğu zaman ise olaylar birden fazla etki altında oluşurlar. Kendisinden, 120 metrekarelik alana belirli koşullarla salon, yatak odası, banyo ve mutfak yerleştirmesi istenilen mimar, bunların hiç birisinin alanını bilmemektedir. Bu yüzden, denklemlerini birden fazla bilinmeyen kullanarak kurmak zorundadır.

Mevcut zamanını, okul, dersane, spor, okuma, istirahat, ev işlerine yardım, ders çalışmak gibi eylemler arasında bölmek isteyen bir genç de birden fazla bilinmeyenle karşı karşıyadır.

(EH4) "Kök" kavramının yaşam içindeki yeri

Kök, bilinmeyenin, denklemle ifade edilen amacını gerçekleştirebilen değeridir. Mimardan istenilenleri yerine getiren salon büyüklüğü, salon büyüklüğünü simgeleyen bilinmeyenin uygun değeridir. Buna, salon büyüklüğü denkleminin kökü denilir.

Denklem bir tasarımı ifade ettiğine göre, kök tasarımın gerçekleştiği noktadır.

(EH5) "Diskriminant" kavramının, sözcük anlamıyla işlevi arasındaki ilişki ve diskrimantın, denkleme ilişkin hangi özellikleri yansıttığı ve böylece bir çeşit "denklem falı" olduğu,

Discriminant = karmaşık bir ifadenin davranışlarının bilinmesini sağlayan bir ölçüt..

Sözcüğün kökü, (discriminate= ayırdetmek) fiilidir. Buna göre Diskriminant (D, Yunanca D harfi) (ayırdedici denilebilir), ait olduğu denklemin kökleriyle ilgili bazı ayırdedici özellikleri, denklemi çözüp kök(ler)ini bulmadan da gösterir. Örneğin, $D = 0$ ise iki kökün birbirine eşit olduğunu, $D < 0$ ise gerçek köklerin bulunmadığını, $D > 0$ ise birbirinden farklı iki gerçek kök bulunduğunu söyleyebiliriz.

Bazı denklemlerin katsayılarının karmaşık ifadelerden oluştuğu düşünülürse, bu tür denklemleri uzun uzun çözmeden, kökleri hakkında bu tür bilgiler edinmenin ne denli yararlı olacağı anlaşılacaktır.

Eğitsel Hedefler çevresinde merak uyandırma ipuçları..

(1) (Ekli karikatüre bakınız. Yapılması istenilenle tasarımlanan arasındaki fark biraz iletişim eksikliğini, biraz da "denklem kurma" konusundaki beceri eksiğini gösterir.)

(2)
- Gelir - gider dengesi (denklemi) : Belirli bir gelir sahibi kişi, giderlerini sağlamalıdır. Ya da giderleri belirli ve değişmez ise, ona göre gelir sağlayacak biçimde çalışmalıdır.
- Yediklerimiz yoluyla alınan, ve yaşam biçimimiz gereği harcadığımız kalori,
- Vücudumuzda üreyen ısı ile harcadığımız ısı farkının, bizi terletmesi ya da üşütmesi,
- Çeşitli amaçlarla kullanılan regülatörler, daima bir denklemi sağlamaya çalışırlar.

(3) (ekli şemaya bakınız ve hikayesini okuyunuz. Bu, tamamen gerçek bir olaydır ve gözetilmeyen ekolojik denge nin—ekolojik denklem—ne gibi tuhaf sonuçlar verdiğini göstermektedir.)

BU BİLGİLER IŞIĞINDA BİR SENARYO!

İnsanlara ilişkin çoğu özellik, yaş, boy, kilo gibi değişkenlerle ilgilidir. Örneğin, yaş ilerledikçe boy ve kilo artar ve belirli bir düzeye erişip durur. Gelir düzeyiyle bu değişkenler arasında da bağıntılar bulunabilir. Kilo ile boy arasında genelde bir bağıntı farklıdır. Ama belirli yaş(lar)da, kadın ve erkeğin bazı özellikleri aynı olabilir. Kadın ve erkeklerin gelir

düzeyleri de bazı hallerde eşit olabilir.

Bütün bunlar, kadın ve erkeklerden oluşan topluluklarda incelenebilir ve sözü edilen bağlantılar bulunmak üzere bilgiler toplanıp değerlendirilebilir.

Bu senaryoda, proje gruplarının, kendilerine ilginç birer örnek kitlesi seçmeleri istenmektedir. Örneğin sanatçılar, sporcular, politikacılar, iş insanları, işçiler telefon operatörleri, gümrükçüler, körler, üstün zekalılar gibi..

Örnek kitlelerin cinsiyet, yaş, kilo, boy, gelir durumları proje gruplarınca anket yoluyla belirlenecek, sonra da aralarındaki ikili ilişkiler saptanarak fonksiyonlar olarak ifade edilecektir.

Proje gruplarının, bu fonksiyonları kullanarak denklemler kurmaşı, bunları çözmesi, katsayılarla köklerinin ilişkilerinin irdelenmesi beklenmektedir.

Senaryodan esas beklenen, öğrencilerin denklem, kök katsayı, bilinmeyen gibi kavramlarla yaşamları arasında bildik (aşina) ilişkiler kurmasıdır.

SENARYO HAZIRLAMAK İÇİN İPUÇLARI

Soru

Bir senaryo(S) tarafından kapsanması gereken ünite sayısı ne olmalıdır?

Cevap

Her bir ünite için ayrı bir (S) hazırlanması yoluyla derslerin işlenmesi gereken toplam süre açısından pratik olmayacağı gibi, yaşamın sadece dar birer boyutunu ele alan üniteler etrafında (S) oluşturmak ayrıca da güç olabilir. Bu nedenle olabildiğince çok sayıda üniteyi kapsayacak şekilde hareket edilmelidir. Ayrıca da yalnız bir alanı değil, birden fazla alanı kapsayacak senaryolar hem geliştirilmesi hem de işlenmesi bakımından kolaylık sağlayacaktır.

Örnek: Lise 2 matematik müfredatı uyarınca işlenmesi gereken "polinom denklemler" yerine polinomların daha geniş bir çerçevesi olan;

— Çok değişkenli polinomlar
— İki polinomun eşitliği
— Polinomlarda toplama ve çıkarma işlemleri
— Polinomlar kümesinde çarpma işlemi
— İki polinomun bölümü
— Polinomların çarpanlara ayrılması
— Polinomlarda EBOB ve EKOB
— Polinom denklemler

gibi bir çerçeve ele alınmalıdır.

Soru

Bir (S) yalnızca bir alan yerine birkaç alanı kapsayacak biçimde hazırlansa gerçek yaşama daha yakın olmaz mı?

Cevap

Kesinlikle evet. Gerçek yaşam okul müfredatında olduğu gibi parçalara ayrılmamıştır. Bu nedenle bir (S)nun gerçek yaşama yaklaştırılabilmesi için birçok alanı kapsaması gerekir. Örneğin yukarıdaki polinom konusu ele alınırsa, yalnızca "polinom" konusu gerçek yaşamla birleştirme açısından pek uygun değildir. Çünkü gerçek yaşam içinde yalnızca polinomlarla ilgili bir kesit de muhtemelen yoktur.

Bu nedenle, örneğin fizik alanından da bazı üniteler (S) içine katılabilir. Bir kural olmasa da fen ve sosyal grubu dersleri kendi aralarında daha kolay senaryolaştırılabilirler. Dil grubu ise bunların ikisiyle de kolayca birleşebilir. Zaten Gelişken Türkçe denilen yaklaşım da bir ölçüde budur.

Bu yapıl(a)madığı takdirde (S)lar gerçek yaşamda karşılığı pek bulunmayan hayali olaylara dönüşecektir.

Soru

(S)ların gerçek yaşamda, daha da önemlisi öğrencilerin yaşamlarında karşılıklarının bulunup bulunmadığı nasıl anlaşılır?

Cevap

Bir (S) yoluyla ders işlemeye başlamadan önce öğretmen mutlaka (S) tarafından kapsanacak ünitelerin, öğrencilerin yaşamlarındaki karşılıklarını tartışmalı, öğrenciler böylece kendi yaşamlarıyla ilişki kurmadan (S) ile karşılaşmamalıdırlar. Ayrıca da böylece (S)nun yaratılması da kolaylaşacaktır.

Soru

Senaryolar, yapılması gereken bir şeyleri mutlaka istemeli mi?

Cevap

Evet, mutlaka bir şeyler istemelidir. Proje grubundan somut talep(ler)i olmayan senaryolar öğrencilere yavan gelecek, onların ilgisini çekmeyecektir. 5 Ağustos 1998 tarihli Milliyet gazetesindeki bir haberde, iki İngiliz çocuğa verilen bir ödevin, çeşitli ülkeleri gezerek o kültürleri incelemesi istediği belirtilmektedir.

Burada "somut talep" deyimiyle, gerçek bir yaşam sorununu çözmek, bir projeyi gerçekleştirmek, gözlediğimiz bir olayı açıklamak ve bu gibi "işe yaradığı" belli olan talepler kastedilmektedir.

TÜBİTAK tarafından yayımlanan **Gündelik Bilmeceler** adlı yayında, hemen herkesin gözünün önünde akışan gündelik olayların açıklamaları sorulmakta ve bunların heyecan verici açıklamaları verilmektedir. BEYAZ NOKTA VAKFI kütüphanesinden temin edilebilecek olan **Imponderables** adlı yayın da benzer biçimde basit görünüşlü olayları sorgulamaktadır.

Soru

Çapraz müfredata göre senaryo hazırlamada, farklı alanların öğretmenleri nasıl bir araya getirilecektir?

Cevap

Görülmektedir ki, senaryolar olabildiğince çok sayıda alandan, olabildiğince çok sayıda üniteyi içerecek şekilde hazırlanmalıdır. Bu, farklı alan öğretmenleri ile öğrencilerden oluşturulacak "takım"lar eliyle yapılabilir.Örneğin, matematik, fizik, Türkçe, Müzik ve beden eğitimi alanlarını bir araya getirebilecek bir senaryo şöyle olabilir: Önce her alandan bazı konular ve bunların yaşamdaki karşılıkları bir tablo halinde ortaya koyulmalıdır. Şöyle ki;

Matematik	Fizik	Türkçe	Müzik	Beden Eğitimi
—Sayılar	—Enerji türleri —Enerjinin sakınımı —esnek çarpışma	—Dil öğelerinin birbirlerinin yerine kullanımı	—Notalar	—Tahta atma, atlama, zıplama
Yaşamdaki bazı karşılıkları	**Yaşamdaki bazı karşılıkları**	**Yaşamdaki bazı karşılıkları**	**Yaşamdaki bazı karşılıkları**	**Yaşamdaki bazı karşılıkları**
—Çeşitli büyüklükleri saymak için değişik sayı sistemlerine gereksinim olduğu (tane ile, kesit ile + ve - ile sayma ihtiyaçları)	—Otomobil kazalarında kinetik enerjinin, buruşma, kırılma gibi enerji türlerine dönüşmesi	—İletişim becerisinin geliştirilmesinde, dil öğelerinin birbiri yerine kullanımının önemi vardır. Her kişi, her dil öğesini aynı biçimde ve aynı amaçla kullanmayabilir. Birbirini anlamak (iletişmek) gereksinimi duyanlar önce bu farklılıkları belirlemelidir.	—Notaların çeşitli ses frekanslarına karşı geldiği, her kültürün farklı ses dizeleriyle kendini ifade ettiği	—Bedeni, enerjinin sakınımı nedeniyle oluşabilecek kırık, çıkık, burkulma, ezilme gibi olası tahribattan korunabilmek için bazı hareketlerin öğrenilmesi (kayakta, aikido'da ve bazı diğer dallarda önce düşmenin öğretilmesi gibi)

C. Senaryo Temelli Eğitim

Bu konuları birleştiren bir senaryo üretmek için, alanlardan birisi "çekirdek" (core) olarak seçilir. Burada fizik ve beden eğitimi aynı yaşam olgusunu ele almış olduğu için bu ikisinden birisi, örneğin fizik alanı "core" olarak seçilebilir.

Bundan sonraki adım olarak, öğrencilerin çoğunluğunun yaşamlarını etkileyen bir olgu seçilmelidir. Bu ise örneğin "trafik kazaları" olabilir.

Şimdi, yaşam olgusu olarak seçilen "trafik kazaları", çekirdek olarak seçilen "fizik alanı" üzerine bir kaplama olarak geçirilir. Yani, trafik kazalarının fiziksel bakımdan incelenmesi senaryonun çekirdeğini oluşturacak, diğer alanlar (matematik, Türkçe vb) bu çekirdeğin çevresine örülecektir. Artık bunlara göre bir senaryo oluşturulabilir:

Trafik kazalarındaki yaralanma ve ölümlerin azaltılması için bir dizi önlem geliştirilmesi ve bunların uygulanması isteniliyor. Bu önlemler içinde—en azından—şunlar bulunmalıdır:

1. Otomobillerde kullanılmak üzere, enerji emen "bir şeyler"in tasarlanması,
2. Kazalarda, çok küçük çocukların genellikle küçük yaralanmalarla kurtulabilmelerinin nedenlerinin araştırılıp açıklanması ve bu bağlamda 1 takla ve yuvarlanmanın ne kadar enerji emebildiğinin hesaplanması,
3. Çevre halkını bu konularda bilinçlendirmek üzere çeşitli araçlardan oluşan bir "paket" oluşturulup uygulanması ve bu bağlamda:

- **İnternet'in kullanımı,**
- **Gazete/broşür vb, malzeme yapımı ve yayımı ve bunlar kullanılarak insanlara kazalardan korunma konusunda en etkin mesajların ulaştırılması yolları geliştirilmesi ve bunların uygulanması**

- Bu mesajların tasarımlanmasında, dil ögelerinin değişik kullanımlarından yararlanma yollarının aranılıp bulunması,
- Bu işler için gerekli paranın bulunması amacıyla bir plan yapılıp uygulanması ve bu plan içinde bir şarkı besteleme konusunun da bulunması.

4. Kaza istatistiklerini en iyi ifade edebilecek bir sayı siste mi geliştirilmesi amacıyla:

- Çeşitli sayı sistemlerinin hangi işlere yaradığının araştırılması,
- Buna göre, kazaları en iyi ifade edebilecek bir sistem düşünülmesi ve bunun için "ezbersizlik çubukları"gibi fiziki bir aracın geliştirilmesi.

Aynı konuları içeren değişik bir senaryo ise şöyle olabilir: Bu defa çekirdek alan olarak "sayılar"; yaşam içinden konu olarak ise "kuşak çatışması" alınmaktadır. Bu konunun öğrencilerin çoğunluğunun ilgi alanları içine gireceği tahmin edilmektedir. Bu senaryoda, çocuk-aile çatışmalarını en aza indirebilecek bir dizi önlemin geliştirilip uygulanması istenilmektedir. Bu çerçevede;

1. Çocuk-aile uyumsuzluk türlerinin sınıflandırılması ve her birinin gözden geçirilerek, çocuk-aile uyumunu en iyi ifade edebilecek bir skor sisteminin geliştirilmesi.
2. Çocuk ve erişkinlerin sahip oldukları çeşitli enerji tiplerinin karşılaştırılması; bunların tek tek ve toplamlarının yaşlara göre değişimlerinin incelenmesi.
   Bunun için, değişik yaşlarda insanlarla görüşmeler yapılarak çeşitli alanlardaki enerjilerini ifade etmeleri istenmelidir.

Bunu takiben, fizikteki "enerjinin sakınımı" ve "esnek çarpışma" konuları incelenmeli ve yapılan gözlemlerle ilişkilendirilmelidir.

3. Çocuk ve ana-babaların, farklı anlam ve yerlerde kullandıkları sözcük, tümce ve/ya deyimlerin araştırılması (alan araştırması-field survey).

4. Bu şekildeki farklı kullanımların, anlam sapması ve/ya güçlenmesine yol açtığını test edebilecek "durum tasarımları" yapılması.

Öğrenciler, yapacakları bu tasarımları sahada uygulamalı, bunları kaset teyp (hatta video kamera) ile kaydedip raporları içine katmalıdırlar.

5. Bütün bu bulgular edinildikten sonra, ana-baba ve çocukların katılıp bulguların tartışılarak konu üzerindeki duyarlığın artırılacağı bir açık oturum düzenlenmesi.

6. Müziğin ortam yumuşatıcı etkisinin doğrudan deneyimlenmesi.

Proje grupları bu amaçla uygulamalar planlamalıdır.

7. Çocukların atlama, zıplama yoluyla bir kısım enerjileri ni harcadıkları ve bu yolla çevreye (aile çevresi de dahil) uyum sağladıklarını biliyoruz. Ev gibi pek geniş olmayan bir fiziki ortamda, bu tür "çatışma önleyici enerji harcama egzersizleri"nin nasıl yapılabileceğinin araştırılıp deneyimlenmesi.

Soru

Başka alanları içeren değişik örnekler verilebilir mi?

Cevap

Aşağıda, matematik, fizik ve beden eğitimi alanlarını içine alan bir başka senaryo örneği verilmektedir.

Çekirdek (core) olarak fizik ve beden eğitimi birlikte seçilebilir. Buna göre şöyle bir senaryo olabilir:

Matematik	Fizik	Beden Eğitimi
—Kesirler ve işlemleri	—Işık kaynakları, kullanımları, —Işığın yayılması, kırılması, yansıması	—Doğa sporları (treking, yüzme, kayak vb)
Yaşamdaki bazı karşılıkları	**Yaşamdaki bazı karşılıkları**	**Yaşamdaki bazı karşılıkları**
—Tam ya da kesirle ölçülebilen sayıda pay sahibi arasında pay edebilen her şey için kesir kullanılabilir. (Miras, pasta, para, zaman, vb)	—Stadyum aydınlatması —Baş lambasıyla aydınlatma (mağara maden ocağı gibi) —Genel aydınlatma (ev, sokak gibi) —Işığın eğri boyunca yayılması (fiber optik kablolar, mide, barsak vb'nin içini incelemeye yarayan aletler	—(açıklanmasına gerek olmayacak kadar çok ve çeşitli)

1. Mağara gezileri, mağara gezginleriyle görüşmeler, bu konulardaki kitapların incelenmesi, internette yapılacak araştırmalar sonunda ne tip aydınlatma ihtiyaçları olduğu ortaya çıkarılmalıdır.
2. Bu bilgilerin ışığı altında, ışık kaynakları, ışığın yayılması, yansıması, kırılması gibi konular öğrencilerce incelenmelidir.
3. Bir mağara gezisi planlanmalıdır.
4. Bu gezi sırasında, evvelce incelenen aydınlatma kaynakları kullanılmalıdır. Karşılaştırma imkanı nedeniyle, me-

şale, karpit lambası, bataryalı lamba gibi çeşitli araçlar kullanılmalıdır.

5. Bu aydınlatma araçlarının temini ve/ya yapımları da istenmelidir.

6. Öğrencilerden, bütün bu deneyimlerden sonra daha iyi bir mağara gezgini lambası geliştirmesi için düşünce üretmesi (tasarım) istenmelidir.

7. Bütün bu konularla bayağı kesirler arasında en anlamlı ilişkileri kurarak yukarıda çerçevesi çizilen senaryonun içine yerleştirilmesini sağlayabilmek için;

(a) Öğrencilerin bayağı kesir konularını incelemeleri istenir,

b) Bu öğrendiklerini kullanarak bir beyin fırtınası yapmaları ve bayağı kesirleri senaryo içine nasıl yerleştirebilecekleri konusunda düşünce üretmeleri istenir.

("Herkes İçin Matematik" ve "21nci Yüzyılın Süper Okulu" adlı Türkçe kitaplar ile "Mathematics for Everyone" adlı İngilizce kitapta bu konuda ilginç ipuçları vardır..)

Soru

Çocukların ilgi alanlarına giren ve "yaşam bağlantısı" olarak kullanılabilecek konulara örnekler nelerdir? . . . .

Cevap

Çocukların her sorunu ve her ilgisi bir yaşam bağlantısı olarak kullanılabilir. Bunların bir bölümü bu yayında (sayfa: 121) "Çocuk ve Gençlerin Kimi İlgi Alanları " başlığı altında verilmiştir.

Soru

Burada verilen örneklerde olduğu gibi senaryolar üretilebilmesi için, birden fazla alan öğretmeninin bir araya gelerek senaryo üretmesi gerekir. Bu ise bazen güç olabilir. Acaba bir öğretmen yalnızca kendi alanı için senaryo üretemez mi?

Cevap

Üretebilir. Buradaki örnekler, senaryoların gerçek yaşama yaklaştıkça daha değerli olacağını göstermek için birden fazla alanı enine kesecek şekilde seçilmiştir. Tek alanda senaryo hazırlamak için de yöntem tamamen aynıdır. Önce konu ve onun yaşamdaki karşılıkları sıralanır. Sonra da, öğrencinin ilgi alanlarıyla ara kesiti bulunan bir yaşam olgusu seçilir. Bu ikisini birleştirebilecek gerçekçi bir senaryonun hazırlanması biraz öğretmenin yaratıcılığına, ama çok daha büyük ölçüde öğrencileri işin içine katabilmesine bağlıdır.

Soru

Öğrencileri senaryo hazırlamaya katmak işin güç bir yanı gibi görünüyor. Gerçekte de böyle midir?

Cevap

Kesinlikle hayır. Öğretmen, zenginleştirilmesi mümkün bazı fikirler geliştirdikten sonra bunun zenginleştirilmesi için öğrencilerin "ortak aklı"na başvurduğu takdirde olağanüstü sonuçlar alacağı kesindir. "Ortak akıl" her nedense toplumumuzda sık kullanılan bir yöntem değildir. Hele eğitim yaşamındaki bazı ön-kabullerimiz (öğretmenin her şeyi bilen kişi olması, çocukların birşey bilmezliği gibi), ortak akla başvurmayı neredeyse "ayıp" kılmıştır.

Soru

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından belirlenmiş müfredatın dışına ne ölçüde çıkılabilir? Senaryolar bir bütün olarak tasarımlandığında bazı ünite konuları tamamen ya da kısmen senaryo dışında kalabilir. Bu gibi durumlarda ne yapılabilir?

Cevap

Bir genel ilke olarak şu unutulmamalıdır: İster MEB'nın koyduğu kurallar, isterse yasalarımızdaki maddeler olsun, belirli bir amaç göz önünde tutularak tasarımlanmışlardır. Bu tasarım amaç(lar)ı gözden kaçırılarak yalnızca o a-

maç(lar)ın yazılı biçimlerine uyulmaya kalkılırsa, kuralı koyanın esas niyetilerine ters düşülmüş olur.

MEB'nın, müfredatı bu denli küçük parçalar halinde vermesinin nedeni öğretmenlere yol göstermek içindir. Ama esas amacı, ünitelerin bir "bütün" olarak algılanmasıdır. Bunun için gerekli uyarlamaları (ekleme, çıkarma, kısaltma, uzatma, atlama gibi) öğretmene bırakmıştır. Yalnızca yazılı şekillere uymayı en güvenli yol olarak gören bir kısım öğretmen ise bunların değişmezliği gibi bir kanının yaygınlaşmasına yol açmıştır. Aslında birçok öğretmen, üniteleri işlerken kendi stilini uygulamakta ve anılan değişiklikleri yapmaktadır. Doğrusu da budur.

Soru

"Müfredat parçalanması" nedir?

Cevap

Konuların bir "bütün" olduğunun gözden kaçmasına yol açacak şekilde parçalanmasıdır. Parçalanmaya birçok örnek verilebilir. Örneğin, Montessori metodu adıyla bilinen yönteme göre, "yapma"ya özel önem verilir. Dolap kapaklarını açıp kapamak, bir şeyi bir başka şeyle birleştirmek vbg.

Bunun niçin yapıldığı -yani tasarım amacı- gözden kaçırıldığında, ortaya anlamsız bir takım çalışma konuları çıkar. Öğretmen de bunların niçin yapıldığını bilmeksizin dolap kapaklarının açılıp kapatılmasını bir ders olarak işlemeye başlar. Bu vakit kaybından, daha da önemlisi çocuğun öğrenmeye karşı güveninin kaybolmasından başka bir sonuç vermeyecektir.

Müfredat parçalanması konusunda :

The Tao of Teaching, By: Greta Nagel, Ph.D. Primus, New York, 1994 adlı kitaptan (sayfa 117) şu alıntı ilginçtir:

"Bir'lik, parçalanmamışlık! Bilge öğretmenler, farklı öğretileri ortak bir tema üzerinde birleştirecek yolları bulurlar.

Örneğin, balinaların incelenmesi yalnızca fen dersinin konusu değildir.

Balinalarla ilgili kitapların okunması, yazılması, üzerinde konuşulması, dil ile birleştirilebilir. Balinaların söyledikleri şarkılar müzikle; resimlerinin çizilmesi veya boyanması ya da modellerinin yapılması görsel sanatlarla; ağırlık ve boyutlarının incelenmesi matematikle; öldürülmeleriyle ilgili tarihsel bilgiler ise sosyal çalışmalarla ilişkilendirilebilir.

Öğrenilmesi istenilen çeşitli konuları, ortak bir tema ya da odak noktası çevresinde örgütlemek için yollar bulunuz"..*

Bu ortak tema ya da odak noktasının belirlenmesinde öğretmenler, kendi ilgi alanlarına değil öğrencilerin ilgi alanlarına giren konuları seçmelidirler. Bu, genellikle gözden kaçırılan çok önemli bir noktadır.

Öğretmen tarafından öğrencilerin ilgi alanına "girmesi gerektiği düşünülen" konular yine öğretmenin ilgi alanını yansıtır. Öğretmene ne denli anlamsız gelirse gelsin, öğrencilerin gerçek yaşamlarında ilgi duydukları konuları seçmeli, müfredat parçalarını bu konular çevresinde örmeye çalışmalıdırlar.

---

*Burada kullanılan "odak noktası" deyiminin, yukarılarda kullanılan "çekirdek (core)" deyimiyle benzer anlamda olduğuna dikkat edilmelidir.

ÇOCUK VE GENÇLERİN KİMİ İLGİ ALANLARI VE BU ALANLARA KARŞI GELEBİLECEK KİMİ MATEMATİK FONKSİYONLAR

A. Müzik
- a. Pop sanatçıları, yaşamları, ilginç özellikleri
- b. Hit parçalar:
  - 1. Dinleme, kolleksiyon
  - 2. Bizzat icra etme

B. Gelecek
- a. Üniversite sınavları
- b. Meslek seçimi
- c. Askerlik

C. Spor
- a. Ünlü sporcular
- b. Tutulan takım
- c. Varsa kişinin yer aldığı spor dalı
- d. Kişinin sportif performansı

D. Kişisel sorunlar
- a. Zaman yetmezliği
- b. Stres
- c. Ebeveyn ile kuşak çatışması
- d. Mali yetmezlikler (harçlık vbg)

e. Kimlik edinme
f. Kişiliğini kabul ettirme (adam yerine koyulma)
   1. Ebeveynine
   2. Arkadaşlarına
   3. Çevresine
g. Beğenilme (kız/erkek arkadaşınca)
   1. Fiziki sorunlar
   2. Üstün (beğeni toplayacak) yanlara sahip olma
h. Korkular
   1. Çocukluktan gelen
   2. Sınav
   3. Üniversiteye girememek
   4. Sınıf geçememek
   5. Dayak
   6. Diğer
i. Ana-baba geçimsizliği
j. Ailenin maddi sorunları
k. Okul başarısı
l. Cinsel yaşam
   1. Cinsel enerjinin rahatsız ediciliği
   2. Bilgisizliğin verdiği rahatsızlık,
   3. Olumlu/olumsuz deneyimler
m. Moda

E. Okul yaşamı
   a. Sıkıcı dersler:
      1. Öğretmen nedeniyle
      2. Ders(ler)e duyulan ilgi/ilgisizlik nedeniyle
      3. Temelin zayıf olması nedeniyle
      4. Ders işlemedeki yanlışlıklar nedeniyle
      5. Öğrenilmesi istenenlerin niçin istendiğinin bilinmeyişi nedeniyle
      6. Anlamsız müfredat parçalarına karşı tepki

b. Uygunsuz dersane ortamı
  1. Gürültü
  2. Dikkat dağıtıcı nedenler
  3. Soğuk-sıcak-havasızlık
c. Ders çalışma:
  1. Tekrara dayalı belleme yönteminin yarattığı rahatsızlık
  2. Ders çalışma için mevcut zaman içine çalışılması gerekenlerin sığmaması
d. Sınavlar
  1. Stres
  2. Sınavlarda başarısız olma korkusu

Çocuk ve Gençlerin İlgi Alanlarında Matematik Fonksiyon Örnekleri

Aşağıda, ilgi alanlarından bazılarına karşı gelebilecek matematik fonksiyon örnekleri verilmektedir. Bir önceki sayfadaki sırayla karşılaşabilmesi için, aynı sıralamaya uyulmuştur. Bu yüzden zaman zaman a, b, c, d,.... biçiminde gitmesi gereken madde başlıklarında atlamalar görülebilir.

A. MÜZİK

a. Pop sanatçıları, yaşamları, ilginç özellikleri..

1. Her pop sanatçısının bir şöhrete tırmanma ve tekrar şöhretini kaybetme eğrisi vardır. Tırmanış hızlı ya da yavaş (az/çok eğimli), zirve civarında kalma kısa ya da uzun ve nihayet şöhret kaybı da hızlı veya yavaş olabilir. Sanatçının şöhreti bir "şöhret indeksi" ile, zaman ise yılla ölçülendirildiği takdirde şöhret ındeks - f (yıl) biçiminde bir fonksiyon tanımlanabilir. Her öğrenci kendi favori popçusu için, bizzat o kişiyle irtibat kurarak bu fonksiyonu belirleyebilir.
2. Çok sayıda pop sanatçısı var. Bunlar değişik yaşlarda, Moğolların solisti ya da Erkin Koray bir uçta, Küçük İbo diğer uçta olmak üzere bir yaş dağılımı var. Bu dağılımda büyük bir ihtimalle bazı yaşlarda yığılmalar vardır. Bu dağılım, ortalarda bir (veya iki) maximumu bulunan bir fonksiyon olacağa benzemektedir.

Öğrenciler, bu konuda bir araştırma yaparak (mesele

POPSAV-Pop Sanatçıları Vakfı ile temas kurarak bu fonksiyonu belirleyebilirler.

b. *Hit* parçalar

Müzik eserleri genellikle birdenbire "hit" olmazlar. Belirli bir eğimle birinciliğe yükselir, belirli sayıda hafta orada kalır sonra da yerlerini yenilerine bırakırlar.

Ama tüm eserler aynı eğriyi çizmezler. Kimi hızlı yükselir hızlı düşer, kimi yavaş yükselir zirvede uzun kalır ve yavaş düşer. Bu değişimler (A. a. 1) deki değişime benzemektedir. Gazetelerin müzik eklerinde, hangi parçanın hangi hafta kaçıncı olduğu yazmaktadır. Dolayısıyla bilgi toplamak kolaydır. *(Top Ten)* listesindeki yer ile, hafta numarası bir fonksiyona bağlıdırlar.

B. GELECEK

a. Üniversite sınavları

Üniversite sınav sonuçlarını gösteren kitapçılar her yıl sınavlardan sonra yayımlanmaktadır. Bu kitapçıklar tamamen sayılardan ibaret olduğu için çeşitli değişkenler arasında fonksiyonlar tanımlanabilir. Öğrencilerin, üniversite sınavlarına aşırı merakı nedeniyle çok sayıda fonksiyon tanımlanabilmesi beklenir.

C. SPOR

a. Ünlü sporcular

1. Yılın sporcusu anketlerinde çeşitli sporcuların aldığı puanlar (gazete kolleksiyonlarından bulunabilir), bir fonksiyona karşı gelirler.
2. Bir sporcunun önüne bir indeks tekabül ettirilirse, yıllara göre bu indeksin değişimi bir fonksiyon olacaktır.
3. Takımların ligdeki sırası ile, o takımları oluşturan oyuncu-

ların transfer pazarıdaki değerlerinin toplamı bir fonksiyon tanımlar. Bu değerler gazetelerden bulunabileceği gibi, kulüplerle görüşme yapılarak veya bu da mümkün olmadığı takdirde proje grubunca tahminlenerek belirlenebilir.

4. İnternet'teki bazı adreslerden yararlanarak sporcularla ilgili bazı sayısal bilgilere erişilebilir. Bunlar kullanılarak bazı fonksiyonlar tanımlanabilir.
   Bazı WEB ste adresleri :

   —1996 olimpiyatlarıyla ilgili her türlü bilgi:
   http = // www. atlanta. olympic, org
   —Michael Jordan Home Page:
   http= // gagme. wwa. com/pqba/mj. htm
   —NBA (basketbol takımlarına)
   http : // www. nba. com
   —Voleybol tutkunlarına
   http : // www. volleyball. org

d. Kişinin sportif performansı

Efor sarfederken, dakikalar boyunca nabız yükselir, efor sarfı durdurulunca nabız da belirli bir süre içinde düşer. Efora bağlı olarak nabız sayısı ne kadar süratle yükselip düşerse kişinin kalp performansı o denli iyi demektir.

Her öğrenci kendi kalp performansını bu yolla ölçebilir ve hatta varsa bazı kalp sorunları da erken ortaya çıkmış olur. Zamana göre efor sarfı bir fonksiyon, zamana göre nabız sayısı ise ayrı bir fonksiyondur.

D. KİŞİSEL SORUNLAR

a. Zaman yetmezliği

Yoğun okul çalışmaları, dersane ve ev çalışmaları arasında zamanını bir türlü yetiremeyen çocukları, bu görevlerini daha hızlı yapmak için bir çok zaman kullanım tekniği kullanabilirler.

Bunlardan birisi "hızlı okuma" dır.

Hızlı okuma tekniğini öğrenen ve bunu bilerek geliştiren bir çocuk, dakikada 200 kelimelik okuma hızından başlıyarak 800 kelimeye kadar çıkabilir.

Okuma hızının bu değişimi sırasında, (okunacak malzeme için harcanan) zaman önce artar, daha sonra anlayış azaldığı için geriye dönüşürler artar ve okuma için harcanan zaman tekrar artmaya başlar.

Öğrenciler, Hızlı Okuma Tekniğini uygulayabilir ve açıklanan bu olguyu sayısal olarak deneyimleyebilirler. Böylece, okuma hızı ile okuma için harcanan zaman arasında bir fonksiyon tanımlanmış olur.

b. Stres

Stres, bir çok fiziki ve zihni yeteneğimizi olumsuz etkiler.

Örneğin şöyle bir deney yapılsın: Küçük tahta küplerden olabildiğince çok sayıda üst üste koyulacaktır. Stres düzeyi düşükken daha sakin daha titremesiz bir el va daha iyi bir el-göz koordinasyonu sağlanır ve bu durumda daha çok sayıda küp üst üste konulabilir. Stres giderek artarsa küp sayısı da azalacaktır. Öğrenciler bunu kendilerinde deneyimleyebilirler. Stresi ölçmek için, deri yüzeyinin sıcaklığından yararlanılabilir. Stres artıkça deri sıcaklığı azalır.

Deri sıcaklığı, bir termometre ile ölçülebilir ve stresin dolaylı ölçüsü olur. Stres ile üst üste dizilen küp sayısı bir fonksiyon oluştururlar. Değişik stres düzeylerine sahip olunan zamanlarda küpler dizilerek iki değişken arasındaki fonksiyon elde edilebilir.

d. Mali yetmezlikler (harçlık gibi)

Çocuklar genellikle sahip oldukları kadar harcarlar. Harçlık aldıkları zaman daha çok, azalmaya başlayınca daha az.

Buna göre, bir çocuğun cebindeki paranın değişimi bir dalgalanma gösterir. Sıfırdan itibaren hızla artan, sonra ya-

vaş yavaş düşen bir biçim. Bunu gözlemleyerek haftanın günlerine göre bir fonksiyon tanımlanabilir.

g. Beğenilme (kız/erkek arkadaşlarınca)

Her çocuk, başkaları ve özellikle de karşı cinsteki arkadaşlarınca beğenilmek ister. Ayrıca da ne kadar beğenildiğini bilmek ister.

"Beğeni" duygusunun çeşitli nedenleri olabilir. Şakacılık, hazır cevaplık, dürüstlük, bilginlik, zekilik, cesaret, sportmenlik, olgunluk, sebat gibi özelliklerin her biri birer beğeni kaynağı olabilir. Bir özelliği nedeniyle beğeni toplayan bir çocuk, başka özellikleri açısından hiçte beğenilmiyor olabilir.

Çocukların, *"beğeni görecelidir, ama herkesin beğenilecek yanları vardır. Ben de kendimi beğendirme imkanlarına sahibim"* biçiminde düşünmeye yönlendirilmesi yararlı olacaktır.

Buna göre, yukarıda sayılan özelliklere göre sınıftaki öğrencilerin ayrı ayrı sıralanmasını öngören bir anket, ergenlik çağındaki çocukların çoğunun sorunu olan *"beni beğenmiyorlar"* takıntısının giderilmesine de katkıda bulunacak "benimde beğenilebilecek yanlarım varmış" gibi sağlıklı bir yöne bakabilecektir.

Aşağıdaki gibi bir tablo bu anket için kullanılabilir:

EN BEĞENDİĞİM 5 KİŞİ (her alan için ayrı ayrı)

Beğeni Alanları

Öğrenci	Spor	Zeka	Bilgi	Dürüstlük
Ahmet	2	4	5	1
Ayşe	5	2	4	2
Hüseyin	1	3	3	5
Beyhan	3	5	1	3
Başar	4	1	2	4

Bu tablo her öğrenci tarafından doldurulursa üzerinde çalışacak epey malzeme çıkmış olacaktır. Örneğin, Ahmet için sınıftaki öğrenci sayısı kadar (mesela 20) beğeni alanı puanı olabilecektir.

Buna göre böyle bir anket sonunda yaklaşık 100 adet dağılım elde edilebilir. Her dağılım ise bir fonksiyon demektir.

h. Korkular

1. Çocukluktan gelen korkular :

Herkesin, kaynağı çocukluk çağlarına kadar inen bazı korkuları olabilir. Bu korkuların neler olabileceği, çocuklar arasında yapılabilecek ve bir psikolog'un da katılıp yönlendirme yapabileceği bir beyin fırtınasında belirlenebilir.

Belirlenip numaralandırılarak bu korkular için tüm sınıfı kapsayan (gerekirse isim yazılmadan yapılan) bir anket yapılır. Bu anket sonunda çok sayıda dağılım elde edilecek ve her biri ayrı bir fonksiyon tanımlayacaktır.

Bu çalışmanın bir diğer faydalı yanı da, her çocuğun kendi korkularını düşünüp kendini itiraf etmesinin yaratacağı rahatlamadır.

NOT: Dikkat edilirse bu örneklerin çoğu, yaşamın gerçek bir parçasını yansıtmaktadır. Yalnızca "matematik fonksiyonlar" gibi bir soyutlama çok yapay ve can sıkıcı olurdu.

2. Sınav Korkusu

(i) Her Çocuk sınavdan bir ölçüde korkar. Ama korkma nedeni farklı olabilir.

Bu nedenlerin neler olduğu topluca yapılacak bir beyin fırtınasında belirlenip numaralandırılır. Daha sonra tüm sınıfı kapsayan bir anketle bu nedenlerin dağılımları belirlenip korku nedenlerine oy veren çocukların dağılımları birer fonksiyondur.

(ii) Her sınavdan önce (sınavın önemine göre değişen ölçüde) giderek artan bir stres/korku duyulur. Sınav günü bu

azamiye çıkar. Sınav sırasında da devam eden bu korku (ya başaramazsam!) sınav sonunda azalır (ama bitmez). Bu defa acaba kötü aldım mı biçiminde—ama azalarak—süren korku, notlar belli olunca büyük ölçüde düşer. Buradaki bir değişken zaman, diğeri ise korku düzeyidir.

i. Ana-baba geçimsizliği

Her evde küçük ya da büyük geçimsizlikler olabilir. Bunların nedenleri, toplu yapılabilecek bir beyin fırtınasında standartize edilip numaralandırılır. (Bu, aynı zamanda çocukların neden-sonuç ilişkilerine göre düşünme stili geliştirmelerine de yardımcı olacaktır.)

Geçimsizlik nedenlerinin böylece belirlenmesinden sonra, isim belirtmeksizin her çocuk kendi ailesindeki en önemli mesela 5 geçimsizlik nedenini bir anket formunda işaretler. Böylece, her neden çevresinde birer dağılım oluşur. Bunların her biri birer fonksiyondur.

j. Ailenin maddi sorunları

Aile gelirinin azı da çoğu da—genellikle—sorun yaratır. Çocuk ve gençlerimizin, yaşamın tek amacı olarak gördüklerini gözlediğimiz "daha çok para"nın doğru bir yaşam amacı olmadığının gösterilebilmesi tam bir "eğitim konusudur.

Her çocuktan, aile gelirinin, yaşamları için gereken minimumun altına düşmesi ve rahat yaşam için gereken miktarın üzerine çıkması halinde ne gibi sorunlar çıkabileceğini değerlendirmesi ve bu değerlendirme sonuçlarını bir *"aile mutluluğu ölçeği"* üzerine yansıtması istenir.

Böylece, mutluluğu maksimize eden bir gelir düzeyi çevresinde değişen bir fonksiyon elde edilmiş olur.

k. Okul başarısı

Çocukları en çok ilgilendiren konulardan birisi de okuldaki başarılardır. Başta anne babanın ve öğretmenlerinin

kendisine karşı tutumu olmak üzere çevrenin tutumları, okuldaki başarıdan etkilenir. Başarıyı (performans da denilebilir) şu 4 öğenin bileşkesi olarak tanımlayabiliriz. Derslerdeki başarı, ders dışı etkinliklere katılım, devam ve disiplin.

Bu 4 faktör de, ÖİL'de yürürlükte bulunan "Performansa Göre Ücret İndirimi" prosedürü dolayısıyla sürekli kaydedilmekte olup idare ile temas edildiği ve isim istenilmediği takdirde temin edilebilir.

Dört faktöre göre durumların dağılımları birer fonksiyon tanımlayacaklardır. Öğrenciler böylece bir yandan da okulun genel performansı hakkında bilgi sahibi olacaklardır.

1. Cinsel yaşam

Çeşitli canlı türlerinde yaş ile doğurganlık arasında benzer bir bağıntı vardır. Küçük yaşlarda sıfır, belirli yaşlardan itibaren başlayan bir yaş aralığında maksimum ve sonra giderek azalıp nihayet yine sıfıra inen bir değişim! İnsanlar, kediler, köpekler gibi canlılarda bu değişim benzerdir fakat eğimleri, maksimum aralığı ve yaşlar farklıdır.

Çocuklar, hayvanlar hakkında bir veterinerden, insan hakkında ise bir hekimden (daha da İYİSİ bir doğum uzmanı) bilgi alabilirler. Doğurganlığa subjektif bir değişken atanarak ilginç fonksiyonlar elde edilebilir.

E. OKUL YAŞAMI

a. Sıkıcı dersler

1. Öğretmen nedeniyle

Her ders ya da her öğretmen aynı düzeyde zevkli olmayabilir. Çeşitli nedenlerle ders ve/ya öğretmen sıkıcı gelebilir.

Öğrenciler, bir öğretmen değerlendirme anketi (böyle bir form zaten mevcuttur) düzenleyerek her öğretmen için çeşitli bakımlardan değerlendirme yapabilirler.

Böylece elde edilecek dağılımlar hem birer matematik fonksiyon olarak işe yararlar, hem de öğretmenler için son derece yararlı bir geri-besleme (feed-back) bilgisi üretmiş olurlar.

2. Ders(ler)le duyulan ilgi ilgisizlik nedeniyle

Yukaradakine benzer bir değerlendirme dersler içinde yapılabilir. Anket formu yeniden düzenlenmeli, dersin çeşitli niteliklerini dereceli olarak belirtmeye uygun hale getirilmelidir.

SENARYO HAZIRLARKEN ŞU BAĞLANTILAR BULUNMALI!

Aşağıda, Thornburg Center for Professional Development tarafından yayımlanmış bir makaleden alınan bir bölüm vardır.*

Öğretmenler, çeşitli senaryoları hazırlarken, burada belirtilen şu 7 bağlantıyı kurmaya dikkat etmelidirler.

1. içeriğe
2. süreç yeteneklerine
3. teknolojik kabiliyetlere
4. gerçek hayat/dünya durumlarına
5. toplum kaynaklarına
6. otantik değerlere
7. "destek alma"ya

Örnek -1: Bütün turistler nereye gitti?

Aşağıdaki; 6. sınıflar için bir sosyal çalışma örneğidir. Problem; şehir tarafından oluşturulmuş turist broşürlerinin reddedilmesi veya atılmasıdır. Bunun sonucu olarak şehre gelen ziyaretçiler birçok tarihi mekanı kaçırırlar, turizm can çekişir ve Ticaret/Turizm Odası yöneticileri hayal kırıklığına uğrarlar.

---

*Anita Dosoj, Ian Jukes, Ted McCain, 1997 Thornburg Center for Professional Davelopment
Çeviren: Murat Erdem, Özel İzmir Lisesi Bilgisayar Mühendisi

Sorulan sorular: Bunu nasıl çözebiliriz? Turistik ziyaret potansiyelini nasıl en üst düzeye getirebiliriz? Öğrenci gruplarından bir, tur video kasedi istenir. Bunu yapmak için; tarihi mekanı ziyaret edip o mekanda dağıtılan promosyanlardan kopyalar almaları, tarihi mekanın müdürüyle konuşmaları, notlar almaları ve bir kaset yapmaları gereklidir. Eğer takım başarılı olursa başka video-rehberler için kontratlarla ödüllendirileceklerdir.

İçerik Bağlantısı:

Sosyal Çalışma

- Çeşitli kaynaklardan bilgi toplama
- Mantıklı sıralanmış dil sanatlarıyla tarihi mekan veya olay hakkında hikaye yaratma

Dil Sanatları

- Hikaye yazma kabiliyetleri
- Bilgisayar veya daktilo kullanarak bunu kağıda dökme
- Sözlü sunum kabiliyetleri

Süreç Bağlantısı

- Teknik yazıları veya hikayeleri okuma ve yorumlandırma
- Röportaj anketi oluşturma
- Bir röportajı gerçekleştirebilme
- Bilgiden ana noktaları özetleyebilme ve yerleştirme için bir araştırma stratejisi oluşturma
- Notlar alma ve bilgileri açıklama
- Grup dayanışması içinde çalışma
- Ürünü gözetleme ve değerlendirme

Teknoloji Bağlantısı:

- Kaliteli video kasedi hazırlamayı öğrenme
- Video kasedi düzenleme teknikleri
- Bilgiye erişmek için değişik teknolojileri kullanma

- Kelime işlemleme
- Röportaj yapmak için teknik aletler

Gerçek Dünya Bağlantısı:

- Gerçek zamanda karar verme
- Gerçek dünya kaynaklarını kullanma
- Bütünsel düşünme gerekir

Kariyer Hazırlama Fırsatları:

- Özel danışman
- Video teknisyeni
- Radyo spikeri
- Yazar
- Hikaye yazarı

Toplum Kaynakları Bağlantısı:

- Turizm endüstrisi
- Basımevleri
- Radyo istasyonu
- Reklam ajansları
- Ses stüdyosu

"Destek Alma" Bağlantısı:

- Aletlerle yardım
- Öğrencileri mekanlara taşıma
- Röportaj teknikleri hakkında yardım ve pratik

Değer Bağlantısı:

- Gerçek ürünler—kaset ve hikaye
- Kendini, öğretmeni ve gözlemleri değerlendirmek için birçok seviye
- Öğrenciler, öğrenme deneyimi için bütün sorumluluğu alırlar

Örnek-2: Onları ne hasta ediyor?

Bu bir 9. sınıf fen ünitesidir. 100 çalışanlı bir işyeri sahibi sizle kontak kurar. Problemleri vardır. Hastalık nedeniyle işe gelmeme oranı belirgin bir şekilde yüksektir ve bunun sonu-

cu olarak verimlilik düşük, işyerindeki stres seviyeleri yüksektir. Sizin takımınız, özel sağlık danışmanları olarak problemi araştırmak ve 4 hafta içinde tavsiyeler sunmak üzere kiralanmıştır.

İçerik Bağlantısı:

Biyoloji

- Virüs ve bakterilerin yapı ve işlevleri hakkında araştırma
- Enfeksiyon modelleri
- Hastalıkların kontrolu için tedavi ve metodlar ilişkiler
- Bilgiyi: açık, organize edilmiş, yazılı bir form halinde sentezleme
- Bilgiyi toplama, özetleme ve listeleme
- Sözlü ve elektronik sunum teknikleri, kabiliyetleri ve organizasyonu

Süreç Bağlantısı:

- Teknik kaynakları okuma ve not alma
- Bilgi ihtiyaçlarınızı analiz etmek için problem çözme kabiliyetlerini kullanma
- Bilgiyi elde etmek için uygun araştırma sratejilerini kullanma
- Çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgilerin depolanması için yollar seçme ve uygulama
- Kritik olarak problemi değerlendirme
- İnisiyatif ve çözümlerin nasıl yürüteleceğini gösterme
- Bilgiyi sunmak için açık ve öz bir rapor yazma
- Bilgi hakkında açık, mantıklı ve organize edilmiş bir sözlü iletişim kurma

Teknoloji bağlantısı:

- Kelime işlem ve çizim araçları kullanma
- CD-ROM ve Internet gibi elektronik kaynaklarla erişim ve kullanma

- Verileri elektronik olarak yönetme ve transfer etme
- Bilgiyi "hypermedia" biçiminde organize etme
- Elektronik sunum aletlerini öğrenme

Gerçek Hayat Bağlantısı:

- Uygun ekipmanla çalışabilecek gerçek çalışma yerleri
- Fen, tıp, hemşirelik ve çevre çalışmalarında kılavuzluk ve kariyer hazırlama fırsatları

Toplum Kaynakları Bağlantısı:

- Hastane
- Halk hemşiresi
- Fizikçi
- Bakteriyolog
- Virolog
- Çevreci
- Yukarıdaki alanlarda emekli personel

"Destek Alma" Bağlantısı:

- Kendi iş tecrübelerinden öğrencilerin faydalanmasını sağlamak
- Toplumda uygun kontaklarla yardım
- Kendi çocuklarıyla nasıl bir mutimedia sunumu yaratılabileceğini öğrenme
- Ulaşımla ilgili yardım
- Özgün işyerlerine erişim sağlama konusunda yardım

Değer Bağlantısı

- Gerçek hayat ürünü—bir multimedia raporu hazırlama
- Kendini, öğretmeni ve gözlemleri değerlendirmek için birçok seviye
- Öğrenciler, öğrenme deneyimi için bütün sorumluluğu alırlar.

D. TEKRARSIZ ÖĞRENME

TEKRARSIZ ÖĞRENME

Geleneksel eğitimi en iyi betimleyecek 3 kavram aransa herhalde bunlar *"öğretme, 'tekrar yoluyla belletme' ve ezber"* olurdu.

Bu bildiride bu kavramlardan ilk ikisi üzerinde durulacak, bunlara alternatifler önerilecektir.

Öğretme: Öğrenme Enerjisini Gözardı Eden Yöntem!

İnsanoğluna çeşitli şekillerde bakılabilir. Bunlardan birisi de onu bir dizi enerjinin toplamı olarak görmektir. Cinsel enerji, fiziki enerji, düşünsel enerji ve öğrenme enerjisi bunların en önemlileridir.

Bu enerjilerin her biri kısmen diğerine dönüşebilir, ama bu dönüşüm çoğu zaman kimi sorunları da beraberinde getirir. Örneğin uygun biçimde kullanıl(a)mayan cinsel enerji diğer enerji türlerine dönüşür ama geride bir takım ruhsal sorunlar bırakarak.

Benzer şekilde kullanılmayan fiziki enerji de düşünsel veya diğer tip enerjilere dönüşebilir, ama yarattığı vakum içinde sorunlar ürer.

Aslolan her enerji türünün, birbirinden aşırı alış-veriş yapmaksızın yerli yerinde kullanılması, kullanılmayan türlerin sorunlar doğurmasına fırsat yaratılmamasıdır.

Pratikte, ortalama yaşam süren insanlar normal olarak bütün enerji türlerini bir ölçüde kullanırlar. Kullanılmayan

miktarlar ise ölçüsü oranında sorunlara yol açar.

Ancak bu enerji türleri arasında bir tanesi, ilk çocukluk çağlarından sonra giderek daha az kullanılmaya başlanır. Bu **"öğrenme enerjisi"**dir.

İnsan—ve bütün canlıların—doğasının şaşmaz bir gereği olarak ve milyarlarca yıl süren bir evrimle gelişmiş bulunan *öğrenme"* yetisi, bu yetinin kulanılabilmesini teminen yine doğa tarafından enerjilendirilmiştir.

Çocuk, dünyaya gözünü açtığı andan itibaren—belki de daha önce—, doğal olarak hissettiği sonralarda duyuları ile algıladığı ve daha sonra da aklıyla kavradığı ihtiyaçlarını, öğrenme yetisi ve onu besleyen enerji yoluyla "öğrenir".

Çocuğun bebeklik ve ilk çocukluk çağlarındaki öğrenme "oyun" yoluyla olur.

Bebek ve çocuk, oyunu çevresindeki eşyaları kullanarak bir tasarımcı becerisiyle tasarımlar. Tasarımlanan bu süreç, çevredeki imkanlar, ihtiyaçlar ve çocuğun öğrenme profili arasındaki optimal çözümdür. Bebek ya da çocuk bu süreci yaşarken bunu zevkle yapar. Oyun oynayan çocuğun dünyadan koptuğu, başka bir alemde yaşadığı sanılabilir. Bu sürpriz değildir. Çünkü, ihtiyaçlarına karşı azami tatmini almaktadır.

Bu optimal süreç, İlköğretim okulunun 1-2 sınıfından başlayarak bozulmaya başlar.

Çocuğun gerçek ihtiyaçlarının oyun yoluyla ve bizzat kendisince öğrenilmesinin yerini, müfredatta belirtilen ve çoğu, çocuğun ileride gereksineceği düşünülen **"var sayılımlı ihtiyaçlar"**ın öğretmen tarafından öğretilmesi süreçteki bu değişim sınıflar ilerledikçe hızlanır ve lise sıralarına gelindiğinde **"oyun"** ve **"öğrenme"** tamamen dışlanır. Artık "öğretme" tam olarak egemen olmuştur. **"Öğretme", Peki Nasıl?**

Bilinen öğretme yöntemlerinin hepsi bellekte tutmaya dayalıdır. Öğrenci bazen zorlanarak bazen motive edilerek öğ-

retilmek istenilenleri bellemeye yönlendirilir. Tekerlemeler yoluyla hatırlayarak belleme, anahtar sözcüklerin bellenip onların çağrışımlarıyla bütünün bellenmesi, benzerlerin bellenmesi yoluyla bütünün bellenmesi gibi belleme türlerinin hepsi, beynin koşullanmaya açıklığından yararlanır.

Koşullandırmaya dayalı eğitimin babası sayılabilecek olan B.F. Skinner, hayvanlar üzerinde yaptığı deneylerin insanlara da uygulanabileceğini göstermiştir. Bugünkü eğitim sistemlerinin temeli, işte bu hayvan deneylerine dayanmaktadır.

İlk ve orta öğrenimde, hatta yüksek öğrenimde sıkça başvurulan *"örnek problemler çözerek benzetme yapabilme becerisi kazanma"* yöntemi, **tekrar yoluyla belleme**'ye en tipik örnektir.

İhtiyaçların, kişinin kendince öğrenilmesi ise tamamen farklı bir süreçtir ve koşullanmayla ilgili değildir.

Niçin "öğretme"?

Birkaç neden birlikte vardır: *Devletin, kendi ideolojisine uygun vatandaş yetiştirme arzusu* nedenlerden birisidir. Halbuki, ihtiyaçlarının gerektiği bilgi becerileri edinmeyi öğrenmiş, bunu zevkle yapabilen ve dolayısıyla sorunlarını bilgi ve beceriyle çözebilen insanların, başka olumlu özelliklerinin yanı sıra aynı zamanda iyi vatandaşlar da olacaklarının idrak edilebilmesi gerekirdi.

Bir diğer neden, eğitim kadrolarına, öğrenme ortamı hazırlama gibi nisbeten güç bir görevi yerine getirebilecek formasyonun kazandırılmasındaki yetersizliklerdir.

Eğitim yöntemi konusunda herhangi bir seçim hakkı bulunmayan milyonlarca çocuk ve gence merkezi biçimde belirlenmiş müfredatı "öğretme"nin vermiş olabileceği egemenlik duygusu ise bir başka olası nedendir.

Çocukların öğrenme konusundaki doğal yeteneklerinin farkında olmama ise en önemli nedenlerden birisidir. Bunun altında ise "öğretme" esaslı eğitimle yetişmiş erişkinlerin kendilerini değerlendirirken saptadıkları yetersizliğin çocuklarda da var olduğunu varsaymaları bulunmaktadır. Biz beceremiyorsak çocuklar da beceremez!

Nihayet bir diğer neden, bir toplumsal histeri haline gelmiş bulunan sınav başarısı için öğrenmenin değil, sorulan sorulara yanıt verebilmenin önem kazanmasıdır.

Böyle bir hedef altında öğrenmek için zaman yoktur. Tüm zaman, olabildiğince çok olası yanıtı bellemek için kullanılmalıdır.

Sıfır Tekrarlı Öğrenme *(zero trial learning)*!

Kişinin ihtiyaç duyduğu bir bilgi, herhangi bir tekrara gerek kalmaksızın bir defada öğrenilir(1). Kişi, öğrenme profiline en uygun biçimde bu bilgiyi alıp derhal içselleştirir.

Küçük çocukların oyunları incelendiğinde, o amaçsız ve zaman zaman komik görünüşlü hareketlerin her birisinin, belirli bir eğitsel hedefe yönelik çok anlamlı ve akılcı deneyler olduğu görülecektir.

Bir defada öğrenme erişkinler için de geçerlidir. Hoşa giden bir fıkra, bir çizgi roman, ilginç bir olay tekrara gerek kalmadan öğrenilir.

Kişinin ihtiyaç duyduğu bilgilerin yanısıra ihtiyaç duyduğu beceriler de sıfır tekrarla öğrenilir. Ancak, bunların hareket merkezine kaydedilmesi ve böylece düşünülmeden yapılmasi için, kişi kendi iradesiyle bazı tekrarlar yapar ve beceriyi içselleştirir.

---

(1)Asher, J.J., Total Physical Response, Sky Oaks Productions, Inc., P.O. Box 1102, Los Gatos, CA 95031, 1996, Sh. 1.10, 1.20

İhtiyaçların Farkına Varabilme: Bir Başka İhtiyaç!

Kişinin herhangi bir dış hatırlatmaya gerek kalmadan farkında olduğu ihtiyaçlarının yanısıra, içinde bulunduğu fiziki ve sosyal çevrenin gerektirdiği ve normal olarak kişinin ihtiyaçlar envanterinde yer alınayan bazı Bilgi - Beceri - Tutum ve Davranış'lar da *(Knowledge- Skill- Aptitude - Behavior)* olacaktır. İçinde yaşanılan zaman ve sosyal çevre, bu tür ihtiyaçların yoğun olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Bu noktada yapılması gereken, *"ihtiyaçlara yönelik öğrenme"*'den vazgeçerek *"kişinin bilmesi gerektiğine karar verilenleri öğretmek"* değildir. Aksine, aynı yöntemi korumak ve bu defa, kişinin ihtiyaç envanterinde bulunmayan ihtiyaçları, o envantere dahil etmeye çalışmak gerekir.

Bunun yolu, kişinin var olan ihtiyaç (ilgi) alanları ile, henüz algılan(a)mayan ihtiyaç alanlarını ustaca birbirine bağlayabilecek "senaryo"lar oluşturmaktadır. Böylelikle, *"ihtiyaçlara yönelik öğrenme"* yönteminin avantajlarından yararlanmaya devam edilebilir.

"Tekrar Yoluyla Belletme" Nasıl İnsan Tipleri Yaratır?

Bir bilgi ya da becerinin bir defada öğrenilememesi, aslında eğitimciler için değerli bir göstergedir. Bu, ya öğretilmek istenilenin ilgi envanterine dahil edilemediğini ya da kişinin öğrenme profiline uymayan yöntemler kullanılmakta olduğunun bir işaretidir.

Ama ne yazık ki bu işaretler doğru yorumlanmaz ve *tekrar yoluyla belletme* yolunda israr edilir.

Bugün tekrar *yoluyla belletme,* eğitim sistemimizin bir normu haline gelmiştir.

"S-R Psikologları" adı verilen ekol, öğrenmenin tedrici olduğunu, her tekrarın beyinde açılan izin daha derinleşme-

sini sağladığını savunmaktadır. Buna karşın *"Gestalt Psikologları"* ekolü ise öğrenmenin bir defada ve "birdenbire" meydana geldiğine inanmaktadır. Wolfgang Köhler'in maymunlar üzerinde yaptığı deneyler bu ikinci savı doğrulamaktadır.

Gestalt ekolünden Max Wertheimer, bir klasik sayılabilecek olan **Productive Thinking**(2) *(Üretken Düşünme)* kitabında, bir kişinin öğrenebilmesi için, bilginin iç yapısını *(pattern)* anlaması gerektiğini söylemektedir.

25 yıldan bu yana çatışan bu iki görüş aynı anda doğru olabilir. Gerek beynin sol yarısına dayalı *"tekrar"* yöntemi, gerek sağ yarıya dayalı *"bir defada öğrenme"* olsun, her ikisi de sonunda dış görünüş itibariyle benzer sonuçları üretmektedirler.

Gerçekte ise fark büyüktür: *bir defada öğrenme* yöntemiyle bilgi derhal içselleştirilmekte, yani mevcut bilgilerle ilişkilendirilmektedir. *Tekrar* yönteminde ise ilişkelendirme olmamakta, yalnızca, beyinde nöronlar arasında oluşan bağlardan ibaret bir yalıtılmış bilgi adacığı meydana gelmektedir.

Tekrara dayalı belleme ile yetişen bir kişinin diğer yöntemle yetişen bir kişiden başlıca farkı, öğrenmeye karış duyduğu tepkidir. Böyle bir kişi öğrenmekten zevk almaz. Dolayısıyla bellemiş olduklarına sıkı sıkıya sarılır. Öğrenmeyi gerektiren her durum, yani her değişim onun için bir işkence kaynağıdır.

Tekrara dayalı belleme ile yetişen kişinin bilgilerinin kaynağı **"yürektenlik"** *(ezber)* dir. Önüne çıkan tüm sorunların yanıtlarını bulabileceği *belleme kalıpları* peşindedir.

Bu tür eğitim almış kişilerin temel özelliklerinden birisi de *dayatmacı* oluşları, uzlaşma yetilerini kaybetmiş oluşları-

(2)Wertheimer, M., Productive Thinking, 1959, 14

dır. Tekrara dayalı belletme'nin dayatmacı niteliği, ne denli iyi eğitim almış olursa olsunlar kişilerde zorbalık eğilimleri yaratmaktadır.

Toplumumuzdaki çeşitli sosyal kesimler arasındaki çatışma olgusunun nedenlerinden birisinin de, *tekrara dayalı belleme*'nin bir yan ürünü olan *dayatmacılık* olduğu söylenebilir.

Çözüm

Yalnız bu sorun için değil tüm sorunların çözümleri için değişmez bir ilk adım vardır: Sorunun varlığını kabul etmek!

Bu tebliğde öne sürülen eleştirilerin yöneltildiği birçok eğitimci, eleştirilerin bütünüyle doğru olduğunu, ancak kendi okullarında *tekrara dayalı belletme", "ezber", "öğretme"* gibi kavramların söz konusu olmadığını ileri sürmektedirler. İşin daha da ilginç yanı, *belletme, ezber* ve *öğretme*'nin en yaygın olduğu kurumlar, bunların varlığına en şiddetle karşı çıkanlardır.

Mevcut koşullar (müfredat, veli beklentileri, merkezi sınavlar, çocukların ön yetişmeleri vb) altında burada ileri sürülen yaklaşımları uygulamakta bazı sorunlar olacağı doğaldır. Ancak, *öğretme ve belletme* yöntemlerinin doğrudan ve dolaylı maliyetleri dikkate alındığında, bu sorunların aşılmasının bir seçenek değil bir zorunluk olduğu görülecektir.

Öğrenci Merkezli Eğitim, müfredattaki eğitsel hedeflerin, çocukların ilgi alanlarıyla ilişkisini kurabilecek birer senaryo ya da proje içinde işlenmesidir. Çıkış noktası budur. Bu tür bir yaklaşımda iki sorun birden çözümlenmektedir. Hem öğretme yerine öğrenme geçmekte, hem de eğitsel hedefler çocukların ilgi alanları içine getirebildiği için tekrara dayalı belleme ortadan kalkmaktadır.

Öğrenci Merkezli Eğitim ve Sıfır Tekrarlı Öğrenme, eğitimcilerimizin ikibinli yıllardaki hedefi olmalıdır.

BİR "EĞİTİM 2000" UYGULAMASI

1996-97 öğretim yılında ÖİL'nde EĞİTİM 2000 adı altında bir proje yürütülmektedir. Aşağıda, bu projeye ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

A. Ortam

Uzun yıllardır toplum tarafından özlenen ve eğitimciler tarafından tartışılan bir konu eğitim reformudur. Ancak, bunun mevcut koşullar altında pek mümkün olmadığı da aynı çevrelerce ileri sürülmektedir. Müfredatın ve ders kitaplarının bütünüyle değişmesi, öğretmenlik mesleğinin daha prestijli hale getirilmesi, politikacıların eğitimle ilgilenmemeleri gibi, ya pratikte mümkün olmayan ya da doğru olmayan koşullar ileri sürülmektedir. Bunun pratik anlamı, eğitim sisteminde bir gelişme sağlanamayacağıdır.

B. Projenin hedefi ve amaçları

EĞİTİM 2000'nin hedefi;

"Mevcut ve kısa vade içinde değişmeyeceği varsayılan koşullar altında da önemli düzelmelerin sağlanması bu gelişmelerin ise dönerek daha önemli değişimleri mümkün kılabilecek bir iklimi yaratması" dır. Bu hedefe erişmek için benimsenen amaçlar şunlardır:

a. Hemen hemen okullarımızın ve oradan sıçrayarak toplum yaşamımızın hemen her kesitini sarmış bulunan,

"Duyum, okul, kendi kendine öğrenme, propaganda ya da herhangi diğer bir yolla edinilen bilgilerin, kuşku duyulmaksızın tek doğru olarak benimsenmesi (yani ezber)" ve bunun sonucu olarak da:

(1) Kişilerin, böylece oluşan bilgi tabanlarının üzerine alttakilerle bağlantılı yeni bilgiler inşa edememeleri ve sonuçta, sadece *"şeylerin adını bilen"* ama bunları yaşamlarında uygulayamayan *konuşkan, ihtiraslı ama beceriksiz* tiplerin ortaya çıkması,

(2) Bu tür kolay yönlendirilebilen kişilerin, **"doğru"**, **"iyi"** ve **"güzel"** yönünde doğuştan sahip oldukları doğal eğilimleri kaybedip, başkalarının amaçları yönünde kıyasıya mücadele eden **"tek doğrulu"** hale gelmeleri,

(3) *Tek doğrulu* bu kişiliklerin, dini öğreti de dahil olmak üzere, doğru, iyi ve güzel yönündeki tüm öğretileri, kendi tek doğrularını dayatmaya yarayan birer ideolojik silah haline getirmeleri,

(4) Çağımızın sanat ve zenaat alanlarındaki her türlü üretimin başlıca girdisi olan **"yaratıcılık"** özelliğin donması ve bunun sonuçları olarak da;

(i) İletişim araçlarının sağladığı yoğun bilgilenme ortamında, tüketim eğilimleri alabildiğince tahrik olmuş, ama yaratıcılıkları donduğu için üretkenlikleri azalmış ve bu iki etkinin bileşik etkisi altında her türlü yasa ve ahlak dışı yolu kullanmaya eğilimli kişiliklerin ortaya çıkması,

(ii) Karşılaştığı sorunları aşabilecek yaratıcı yollar bulamadığı için daima başkalarının kurtarıcılığına muhtaç kişiler yetişmesi.

Buna göre EĞİTİM 2000'in ilk amacı, okul eğitimini ezberden arındırmaktır.

b. Çocukların doğuştan sahip oldukları ve kendi öğrenme profillerine uygun öğrenme yeteneklerini ve bunu besleyen tükenmez öğrenme enerjisini gözardı eden *"öğretme merkezli eğitim"* yerine *"öğrenme merkezli eğitim"*i uygulamak,

c. Öğretmenin, *"ders programını zamanında yetiştirmek"* amacının önüne, *"öğrencinin, eğitsel hedeflere ulaşması"* amacını alan **"öğrenme merkezli eğitim"**in gerektirdiği, bilgiye erişme, onu şekillendirme, bilgiyi paylaşma ihtiyaçlarını

eksiksiz karşılamak üzere bilgisayar teknolojisinin imkanlarını sınıfların içine getirmek,

d. Hem bilgiye erişme, onu şekillendirme ve onu paylaşmak için ve hem de Dünyanın, içinde yaşanılan sınırlı çevrelerden ibaret olmadığını göstermek için, her öğrencinin bağımsız olarak İNTERNET'e erişmesini ve kullanabilmesini sağlamak,

e. Eğitimin okul duvarları dışında da sürmesini sağlamak üzere, öğrenci ve öğretmenlerin evlerinde de birer bilgisayara ve İNTERNET bağlantısına sahip olmalarını sağlamak,

EĞİTİM 2000'nin, yukarıda açıklanan "hedefine" yönelik diğer amaçlarıdır.

C. Kullanılan araçlar

Belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere gerçekleştirilen ve/ya planlanan adımlar şunlardır:

(a) Yönetim Kurulu, bu amaçlar doğrultusundaki "tam kararlılığı"nı, benimsediği stratejik hedeflerle ortaya koymuştur,

(b) Öğretmenlerin "ezbersiz eğitim" kavramı ve uygulanması konusundaki duyarlıklarının geliştirilmesi için tüm öğretmenlerle gruplar halinde çalışmalar yapılmıştır.

(c) Okul kütüphanesinin zenginleştirilmesi konusunun bir proje haline getirilip, Fen Lisesi Müdürü proje sorumlusu kılınmış,çeşitli kaynaklardan beslenen bir fon oluşturulup proje sorumlusunun emrine verilmiştir.

(d) Bilgisayar Destekli Eğitim (BDE) uygulamalarının verimini sınırlayan *"bilgisayar laboratuvarı"* yerine, üçer öğrenciden oluşan proje gruplarına birer bilgisayar düşecek şekilde *"bilgisayar sınıfları"* oluşturulmuştur. Bilgisayar donanımlarının %40'ı PC, %60'ı ise Mac'tir. Bu, her öğrencinin iki ayrı teknolojiye de yabancı olmaması içindir. Bilgisayarların tümü full multi-media donanımına sahiptir.

Bilgisayar sınıflarında ayrıca *öğretmen bilgisayarı* adı altında toplu öğretmeye yol açan ayrı bir bilgisayar yoktur. Her sınıftaki 10'ar bilgisayar bağımsız olarak İNTERNET'E bağlanmıştır.

(e) Öğrencilerin ve özellikle öğretmenlerin evlerinde de birer bilgisayar sahibi olmaları için, her iki bilgisayar firmasından indirimli ve taksitli fiyatlar alınmıştır. Ancak, öğretmen gelir düzeylerine göre bu fiyatlar katlanılabilir ölçülerin çok üzerindedir. Bu girişimin bu yüzden fazlaca başarılı olamayacağı değerlendirilmektedir.

(f) Öğretmenlerin ve öğrencilerin, kısa sürede bilgisayar okur yazarlığı kazanmaları ve bunu sağlamak üzere yoğun bir **"yardımlaşmalı öğrenme ortamı"** yaratmak için, **Coaching Club** adlı bir klüp ve 2 öğretmen, 2 öğrenci ve 1 veliden oluşan bir *"board"* oluşturulmuştur. Board'ın görevi, 6 yetkinlik düzeyi içindeki yükselmelere karar vermek, böylece bir motivasyon ortamı yaratmaktır. Her klüp üyesi, kendinden daha az bilenin "coach"ı, kendinden daha çok bilenin ise öğrencisi durumundadır.

(g) Her iki tür bilgisayar sistemi için, çoğunluğu ingilizce bir bölümü ise Türkçe yazılım sağlanmıştır. Çeşitli kaynaklardan sağlanan yazılımların toplam satınalma değeri yaklaşık $25,000 civarındadır. Ayrıca, kütüphane—ki artık yazılımlar da kütüphane ürünü olarak değerlendirilmektedir—Zenginleştirme projesi çerçevesinde yeni yazılımlar sağlanmaktadır.

(h) Okul, GLOBALEARN projesinin Türkiye'deki ilk ve tek üyesi olarak kaydolmuştur. 1 Ocak 1997'de başlayacak olan proje için öğretmen görevlendirilmiştir.

(i) *Öğretme merkezli eğitimden öğrenme merkezli* eğitime geçiş için kılavuzlar hazırlanmış ve öğretmenlerin katkısına açılmıştır. Bu yeni yaklaşımın odak noktasını, öğretmenler tarafından hazırlanacak olan *öğrenme senaryoları* oluşturmaktadır. Bu senaryoları hazırlamanın bir bölümünü beceri, bir bölümünü ise sanat ögesi oluşturmaktadır. Bundan sonraki adım, bu senaryoların hazırlanışını kolaylaştırma için araştırmalar olacaktır.

(J) Öğretmenin bu yeni sistemdeki rolü, *öğrenme ortamı hazırlayıcısı, sürdürücüsü ve öğrenme verimini denetleyicisi"* olacaktır. Bunun bir yönlendirme gerektireceği değerlendirilmektedir.

YARIŞIMLI KATKI

"Challenging Grant" adı verilen kavramın amacına bakıldığında, Türkçemize *"Yarışımlı Katkı"* olarak çevrilebileceği görülüyor. Bir alanı desteklemek isteyen devlet, bir sivil toplum kuruluşu ya da bir hayırseverin, parasını etkin kullanabilmek için bir katalizör gibi kullanması anlamına geliyor. Ortaya konacak bir katkı için, o katkıya layık olabilmek için yarışma da denebilir.

Bu yaklaşımda, bir amaç için harcadığımız ve/ya harcamayı göze alacağımız kaynaklarımızı—ki para, bu kaynakların bir bölümüdür—belirli bir kurumu desteklemek yerine, belirli amaçlara yönelik programları desteklemek öngörülmektedir. Böylelikle, çok daha geniş bir alanda olumlu etkiler yaratmak mümkün olabilecektir.

Çok basit bir örnek vermek gerekirse, okuma alışkanlığını yaygınlaştırmak için her sabah 15 dakika okunmasını bir sivil toplum örgütü olarak arzu ettiğimizi farzedelim. Akla gelebilecek soruları cevaplayabilecek, niçin böyle bir programı desteklediğimizi açıklayan, programın uygulanışının nasıl denetleneceğini anlatan ve nihayet programa uygun hareket eden okullara ne gibi destekler (maddi ve/ya gayri maddi) sağlanacağını açıklayıp taahhüt eden bir broşür hazırlanır.

Bu broşürün özeti, tüm okulların duyabileceği bir şekilde ilan edilir (belki de Milli Eğitim bu duyuruyu yapar) ve okullar bir yarışmanın içine çekilmiş olurlar.

Bu örneği çoğaltmak mümkündür. Ezbersiz eğitimi yaygınlaştırmak, okul kantinlerinde sağlıklı yiyecekler satılma-

sını özendirmek, ders dışı etkinliklere katılımı özendirmek, okula devamı özendirmek gibi konular öğrencilere yönelik programlar olarak akla gelen birkaçıdır.

Aynı yöntemi öğretmenler için de uygulayabiliriz. Örneğin, dersini Öğrenci Merkezli olarak işlediğini gösterebilen öğretmenlere yönelik bir program, ya da bilgisayar ve internet kullanımı öğrendiğini kanıtlayan öğretmene yönelik bir program, devlet memuru öğretmenleri nasıl motive edeceğimiz konusuna da çözüm getirir.

Bu yolla, devlete ya da hiç bir zaman gerçekleşmeyecek temennilere ümit bağlamadan sivil girişimin gerçekten egemen olmasına doğru adımlar atmış oluruz.

Bu model yalnız eğitimde değil birçok alanda uygulanabilir. Bence, eğitim ya da herhangi bir alana katkıda bulunmanın en verimli ve etkin yolu budur. Denemeye değmez mi?

EDU-PARK

Science Park (bilim parkı), *Industry Park* (Sanayi Parkı), *Techno-park* (teknoloji geliştirme parkı) deyimleri, belirli organizasyonlara verilen addır.

Bir de bunların bir bileşimini yaratarak, kesimler arası etkileşimden doğabilecek yararları arayan organizasyonlar da kurulmaktadır. 1986 yılında İsveç'te kurulmuş bulunan ELECTRUM adlı "özel park" buna örnektir. Bu özel parkta bir üniversitenin araştırma bölümü, bir kütüphane, birkaç girişimci, lokanta-kafe gibi birimler bulunmaktadır. Binanın tasarımı o şekilde yapılmıştır ki, çeşitli birimlere mensup kişiler gelip geçerken birbirleriyle zorunlu olarak görüşmektedirler. Böylece, mimari tasarım dahi, bu *"etkileşim yararı"*na dönük olarak yapılmıştır.

Edu-park—eğitim parkı anlamında kullanılmaktadır- ise, adında da anlaşılabileceği gibi eğitim amacıyla kurulmuş olan parklardır. Edu-Park'lar çeşitli amaçlara dönük olarak tasarımlanabilir. Eğitim Gönüllüleri Vakfı'nın İstanbul-Fatih'te kurmuş olduğu tesis bir Edu-Park'tır. Amacı, çevresinde bulunan çocuk ve gençler başta olmak üzere herkesin hem boş zamanlarını yararlı biçimde değerlendirmeleri, hem de öğrenme ihtiyaçlarına yanıt bulabilmeleridir.

Bu yazıda konu etmek istediğim diğer bir çeşit Edu-Park ise, devlet ve özel okullarımızın her türlü donanım, yazılım, araç ve gereç eksiklerini, bunları satın almaksızın giderebilmelerine yönelik olanıdır.

Örneğin, bir orta öğretim kurumunun kütüphanesinde

yaklaşık 20,000 kitap bulunması gerektiği düşünülürse, bunu tüm okulların bulundurmasının güçlüğü anlaşılır. Pahalı laboratuvar araçları, bilgisayar yazılımları gibi donanım ve yazılım da böyledir.

Merkezi olarak kurulacak bu tür "havuz"lar (Edu-Park), bu ihtiyaçları karşılar.

Bu tür parklar, okulların ortak girişimi olarak yapılabilir ve bu parkları desteklemek üzere kurulacak birer dernek ya da vakıf eğitim için bir şey yapmak isteyen insanların katkıları için iyi birer toplayıcı oluştururlar.

Her atılımda olduğu gibi bunun için de öncülere ihtiyaç var. Ortaya çıkıp, ben varım diyebilecek 5-6 okulla birlikte (aynı yörede olmalı) bu proje gerçekleştirilebilir.

Bu tür parkların çok amaçlı olması da mümkündür. Ancak her genel amaçlı alet gibi onun da yararı az olur. Çünkü nereye yönelip servis vereceğini bilemez. Hizmet ihtiyaç profillerindeki farklılık, hepsine birden düşük kaliteli hizmet verilmesine yol açar.

Eğitim Gönülleri Vakfı'nın, İzmir'de de bir eğitim parkı açmak istediğini işitmiştim. Bu girişimi, bu özel amaca göre tasarımlamak mümkün olduğu takdirde, İzmir'den severek katılacak en az bir okul vardır.

Hatta fikir iyi pazarlanabilirse, bakarsınız Türkiye Bilişim Vakfı bile ilgi duyup katılabilir. Ne dersiniz?

E. DOĞRULAMA (AKREDİTASYON) SİSTEMİ

100 MİLYAR DA BEN İSTİYORUM!

8 yıllık eğitimle birlikte, toplum da bütünlük içinde hareket etme açlığını doyurmak istercesine imkanlarının bir bölümünü soru sormadan veriyor.

Mevcut kaynakların iyi kullanıl(a)maması oldum olası eğitim sorunlarının da diğer alanların da bir numaralı **Kök Sorunu*** olagelmiştir. Bugün ayrılan kaynaklar için de aynı problem devam etmektedir.

"Eğitim meselesi" olarak adlandırılagelen, ama içi bir türlü doldurulmadığı için bina yapımı, öğretmen ücreti artırımı gibi işin esasıyla pek ilgisi olmayan ayrıntılara indirgenmiş bulunan sorunların temelinde, "**mutlak doğrular**"a sahip, üstüne üstlük bunu başkalarına—zorla dahi olsa—benimsetmeye şartlanmış insan tipi yetiştiren okul sistemimiz olduğunu, "**ezber**"in belleme değil bu "**zorlayıcı tek doğruluk**" olduğunu, bu bela giderilmedikçe toplumsal barış, yaratıcılık gibi medeniyet ölçütlerini yakalamamızın mümkün olmadığını tam olarak kavramadıkça, insanlarımızın bu fedakarlıkları yerini bulmayacaktır.

"**Ezbersiz Eğitim**" adıyla yürütülen ve açıklanan bu **Kök Sorun**'a yönelik proje işte bu açıdan stratejik önem taşımaktadır.

---

*Türkçe kavram dağarcığımızda bulunmayan iki kavram, "**Kök (kaynak) Sorun**" ve "Görünen (hayalet) Sorun" deyimleridir. Source veya root cause ve phantom cause deyimlerinin bu karşılıklarından **Kaynak Sorun** genellikle parasal kaynakla ilgili sorun deyimiyle karıştırılmaktadır. **Kök** ya da **Kaynak Sorun** (veya neden), diğer nedenlerin ya da sorunların kendisinden türediği neden ya da sorun anlamına gelmektedir.

Yaklaşık 1.5 yıldan bu yana kaynak aranan ve 1997 başında İMKB tarafından küçük bir bölümü finanse edilen 100 milyar TL tutarındaki bu projenin amacı, şu 6 özelliğe sahip eğitim yapacak okulları akredite etmek, böylece tüm eğitim sistemi için zorlayıcı değil özendirici bir "çağdaş ölçüt" ortaya koymaktadır:

(a) Ezbersizlik
(b) Öğrenci Merkezcilik
(c) Gelişkin (üstün) Türkçe
(d) Derin algılamaya dayalı yabancı dil
(e) Gözetimsiz sınav (Onur sistemi)
(f) Açık kitap-Açık defterli sınav (mevcutları kullanarak yeni bilgileri oluşturabilme becerisinin sınanmasında)

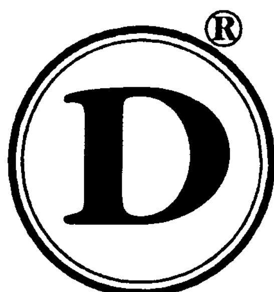
Evet, bu projenin finansmanı için ben de (tabii ki şahsen değil) 100 milyar istiyorum. İsteyenin bir yüzü?

3 KİTAP ÖNERİYORUM!

Son aylarda Türkçemize kazandırılan 3 kitabı tüm anne ve babalara, öğretmenlere ve çocuklara öneriyorum. Hatta, bir tebrik kartından—fiyakalı olanından—daha pahalı olmayan bu kitaplardan satın alarak, okullara (özellikle de ekonomik olarak güçsüz yörelerdekilere), hediye etmelerini öneriyorum. (Ben bundan sonra kimseye tebrik yollamayıp bu ve bu gibi kitaplardan yollayacağım):

(1) Buluş Nasıl Yapılır?, 1997 (TÜBİTAK yayını, TL200.000, miktara göre indirim yapıyorlar)
(2) Çocuklar Neden Başarısız Olur? 1997, Beyaz Yayınları
(3) Nasıl Çözmeli?, 1997, İnkılap Kitabevi (George Polya'nın bu eseri tam bir klasiktir)

“DoSis”
EZBERSİZ EĞİTİM DOĞRULAMA (akreditasyon) SİSTEMİ TANIMLAMA BELGESİ

DOĞRULAMA SİSTEMİ

A. GİRİŞ

a. Tanım

"Akreditasyon" un sözlük anlamı, *"bir merci tarafından onaylanmak"* olup, buradaki kullanılışı itibariyle, bir okulun, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)nca belirlenen eğitim-öğretim ve yönetim kurallarının oluşturduğu çerçeve içinde tanımlanabilecek bazı vazgeçilemez özelliklere uygun olarak çalıştığının, bir "kural" tarafından doğrulanıp ilan edilmesi anlamına gelmektedir.

Akreditasyon sözcüğünün Türkçeleştirilmiş karşılığı olarak bundan böyle **"doğrulama"** ve ilgili sistemler için de **"Doğrulama Sistemi"** (DoSis) deyimi ve kısaltması kullanılacaktır.

Bu metnin başlangıcında *"akreditasyon"* ve *"doğrulama"*, dönüşümlü olarak birbirinin yerine kullanılacak, böylece yabancı kaynaklı akreditasyon sistemlerine bir alternatif olduğu vurgulanmış olacaktır.

b. (Kurucular)

Doğrulama Sistemi, aşağıda adları belirtilen gönüllü kuruluşların bir ortak girişimi olarak oluşturulmuştur:

— ....
— ....
— ....
— ....
— ....

c. "Doğrulama Sistemi'nin amaçları

Her alanda kalitenin ön plana çıktığı günümüzde bütün kurumlar daha kaliteli mal ve hizmet üretmek için çalışmakta, hatta yarışmaktadırlar. Ancak bu yarışın adil olabilmesi için en azından 2 koşul gerekmektedir:

(1) Yarışın kuralları (ne için, nasıl yarışılacağı) belli olmalıdır.
(2) Yarışacakların, üzerinde uzlaşacakları bir hakem bulunmalıdır.

Tüm dünyada kalite için yarışan mal ve hizmet üreticileri, bu 2 koşulu da yerine getiren sistemlere kendi kalitelerini "doğrulatmak" için uğraşmaktadırlar. Bu arzu, eğitim alanında da ortaya çıkmış ve ECIS, IBS gibi doğrulama sistemleri ortaya çıkmıştır.

Benzer bir sistemin Türkiye için kurulması ve bu sistemin, *"devletin emrediciliği"* yerine *"gönüllü doğrulatma"*ya dayalı olması öngörülmektedir. Böylece, kendi sorunlarını çözebilen ve devleti bu yolda engelleri ortadan kaldıran bir rolde tanımlayan bir yeni yaklaşım ortaya çıkmaktadır.

Bu, sorunlarının çözümünü yıllardır devletten beklemeye koşullanmış toplumumuzda *"kendi kendini yönetmeye,"* yani gerçek demokrasiye atılmış bir adım olacaktır.

Kolayca tahmin edilebileceği gibi, eğitim alanında bir örnekle başlayabilecek bu uygulama, benzer ya da farklı özelliklerini doğrulatmak isteyen okulların, daha başka doğrulatma sistemleri kurmalarına, oradan da diğer kurumların kendi istendik özelliklerini doğrulatabilecek akreditasyon sistemleri kurmalarına yol açabilecektir.

Unutulmaması gereken bir nokta, bunların arasındaki tercihlerin tamamen toplum tarafından yapılması gerektiğidir.

"Para niçin kabul edilir" paradoksunun ünlü yanıtı olan *"para, kabul edildiği için kabul edilir"*e benzer bir durum,

eğitimdeki doğrulatma sistem(ler)i için de geçerli olacaktır!

Bu yaklaşımın, eğitim dışı alanlarda da yaygınlaştığını ve her mal ve hizmet üreten sektörde bir veya daha çok doğrulama sistemi kurulacağını beklemek gerçekçi bir beklentidir. DoSis, eğitim yaşamımıza 2 önemli yenilik getirecektir:

1. Olumlu kalite farklılıkları bulunan okullar, bunları ciddi biçimde ortaya koyabileceklerdir. Bunun yapıcı bir rekabete yol açacağı değerlendirilmektedir.
2. Bu ölçü sistemi, okulları, geliştirici bir *"toplam yükselme"*, meydana gelecektir.

d. Diğer akreditasyon sistemleri

Eğitim alanında ülkemizde en çok bilinen 2 akreditasyon sistemi ECIS ve IBS'tir.

1. ECIS (European Council of International Schools): Dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan 260,000 den fazla kişiyi kapsayan 450 okulun üye olduğu bir sistemdir. 130 civarında destek kuruluşu (kitabevi, özel okul, basımevi gibi), bu organizasyonu desteklemektedir.

Regular ve associate olmak üzere iki çeşit üyeliği bulunan bu akreditasyon kuruluşu, okulların öğrenci sayılarına ve bu iki statüye göre ücret almaktadır. Türkiye'de kimi okullar ECIS'a bu iki statüden birisiyle üyedirler.

Üyelerine beş çeşit hizmet sunmaktadır:

(1) Eğitici seminerler düzenleyerek, ECIS standartlarına yükselmeyi kolaylaştırmak,
(2) Okulları denetleyerek eksikliklerini saptayıp önerilerde bulunmak,
(3) Bulgularını yayımlamak,
(4) Bilgi erişim sistemlerini desteklemek,
(5) Araştırmaları desteklemek

2. IBS (International Bacheloriat System) : ECIS'e göre daha dar bir alanda hizmet veren, Fransız Bakelorya sistemine yakın bir akreditasyon kuruluşudur.

e. Başka akreditasyon sistemleri varken niçin onlardan yararlanılmıyor?

Bir "doğrulama sistemi", ihtiyaçlara tam cevap verebildiği ölçüde yararlıdır. Yabancı orijinli doğrulama sistemleri şu nedenlerden ötürü ihtiyaçlarımıza cevap vermemektedir:

1. Eğitim sistemimizin başlıca sorunları olan *ezber, Öğretmen Merkezli Eğitim, zayıf ana dil* gibi zafiyetleri, dış kaynaklı doğrulama sistemlerinin ilgi alanları içinde ya hiç yoktur, ya da öncelikli değildir.
2. Yabancı orijinli doğrulama sistemleri ticari ağırlık kazanmış, eğitim sistemlerine hizmet ikinci plana itilmiştir.

Başlıca 2 nedenle, yabancı kaynaklı doğrulama sistemlerinden yararlanan, ama önemli yerel sorunlara ağırlık veren bir doğrulama sistemi kurulması yoluna gidilmektedir.

B. DoSis: BEKLENEN ÖZELLİKLER

Tanımlayıcı koşullar (akreditasyon spesifikasyonları)

Bu bölümde, DoSis'in omurgasını oluşturan, yani DoSis'i tanımlayan özellik açıklanmaktadır. Bu, DoSis'in yalnızca bunları doğrulayan bir sistem olduğu anlamında alınmamalıdır. DoSis Kurulu, bu koşulların yanısıra, normal olarak yerine getirilmesi gereken koşullara da dikkat edecektir. Bu 6 özellik şunlardır:

(a) Ezbersizlik
(b) Öğrenci Merkezlilik
(c) Gelişkin (üstün) Türkçe

(d) Derin algılamaya dayalı yabancı dil
(e) Gözetimsiz sınav (Onur sistemi)
(f) Açık Kitap-Açık Defterli sınav (yeni bilgi oluşturabilme becerisinin sınanmasında)

a. EZBERSİZLİK

1. Tanım

Eğitim, şu 3 amaca dayalı bir süreç olarak anlaşılmalıdır:

(i) Öğrencinin, mevcut ve gelecekteki ihtiyaçlarının farkına varmasına yardımcı olmak,

(ii) Kendi fiziksel ve zihinsel yeteneklerini ve sınırlarını keşfetmesine ve bunları kendi öğrenme profiline uygun olarak kullanılmasına yardımcı olmak,

(iii) İhtiyaçların gerektirdiği bilgi-beceri-tutum ve davranışların, öğrenme profiline uygun olarak kendisince kazanılmasına yardımcı olmak,

Bu 3 amacın da, *"bilgi öğrenmeye"* değil, *"öğrenmeyi öğrenmeye"* dayalı olduğuna dikkat edilmelidir. Bellenen bilgi miktarını ölçen türdeki sınavlara hazırlanmak ise, bir "alışkanlık kazandırma" süreci olup ayrı düşünülmelidir. Ancak, bu ayrı süreçteki başarı dahi, yukarıdaki biçimde tanımlanan eğitime ne denli uyulduğuna bağlı olarak yükselecektir.

2. Aranacak özellik(ler)

Öğrencilerce kazanılması istenilen bilgilerin mutlak doğrular olmayabileceği, her bilginin ancak belirli varsayımlar altında doğru olduğu kuşkusunun, kalıcı bir düşünce biçimi olarak öğrencilere verilmekte olması aranılacaktır. Bu özelliğe sahip okullarda öğrenciler, söylensin ya da söylenmesin her bilginin hangi varsayım(lar) olduğunda geçerli olduğunu öğrenmek yönünde daima bir kuşkuya (bilimsel kuşku) sahip olmalıdırlar.

b. ÖĞRENCİ MERKEZLİLİK

1. Tanım

"Öğretme yerine öğrenme" de denilebilecek bu yaklaşımda bilgi, beceri, tutum ve davranış edinme süreci öğreticinin değil öğrencinin denetimi altında yürür.

Bu yaklaşımın nedeni, öğrenme olgusunun ancak öğrencinin öğrenme, enerjisinin harekete geçmesi, onun ilgi alanına hitap edilmesi, onun öğrenme profiline uygun şekilde, dolayısıyla da onun denetimi altında sürmesi halinde meydana gelebilmesi gerçeğidir.

2. Aranacak Özellik(ler)

Öğretmen ve öğrenci merkezli eğitimin çeşitli açılardan karşılaştırılması EK-1 (Bak; Öğretmen ve Öğrenci Merkezli Eğitim Sistemleri) tabloda verilmiştir. Bu tabloda öğrenci merkezlilik sütununda gösterilen özelliklerin varlığı aranacaktır.

c. GELİŞKİN (ÜSTÜN) TÜRKÇE

1. Tanım

Türkçe'nin, diğer derslerle ilgisi yokmuşçasına yalıtılarak yalnızca bu derste işlenmesi değil, yaşamın diğer alanlarına karşı gelen derslerle birlikte de işlenerek, kendini tam ifade edebilme ve ifade edilenleri tam algılayabilme düzeyine erişebilmesi amaçlanmaktadır.

2. Aranacak Özellik(ler)

Ankara Üniversitesi Türkçe Öğretim Merkezi (TÖMER) tarafından düzenlenecek bir sınavda, okulun öğrencilerince şu bilgi ve beceriler bakımından alınacak notların ortalamasının 100 üzerinden 70 veya yukarı olması aranacaktır:

(i) Anlama becerisi:
- Okuduğunu
- Dinlediğini

(ii) Anlatım becerisi:
- Yazılı
- Sözlü

(iii) Doğru yazma becerisi

(iv) Dilbilgisi

d. DERİN ALGILAMAYA DAYALI YABANCI DİL

1. Tanım

Bir "dil", sözcükler ve bunların kullanım kurallarından oluşan bir sistem değildir. Dil, bir kültüre ait düşünme biçiminin simgesel (söz, yazı, resim, tavır vb) ifadesidir. Her kültürün düşünme biçimini, o kültürün asırlar boyunca süren oluşum süreci belirler. Dolayısıyla diller, sözcükler açısından değil, temelde bu oluşum süreçleri açısından ve bu nedenle de düşünme biçimleri açısından farklıdırlar. Sözcükler, terimler, deyimler, farklı olan bu düşünme biçimlerini ifadede kullanılan simgelerdir.

2. Aranacak Özellik(ler)

Söz konusu dilin eğitimini ve düzey belirleme sınavlarını yapmakta bulunan Türkiye'deki yabancı misyonlar (British Council, USIS, Alman Kültür Merkezi gibi) tarafından düzenlenecek bir sınavda, okulun öğrencilerince şu bilgi ve beceriler bakımından alınacak notların ortalamasının 100 üzerinden 70 veya yukarı olması aranacaktır:

(i) Anlama becerisi:
- Okuduğunu
- Dinlediğini

(ii) Anlatım becerisi:
- Yazılı
- Sözlü

(iii) Doğru yazma becerisi
(iv) Dilbilgisi

e. GÖZETMENSİZ SINAVLAR (ONUR SİSTEMİ)

1. Tanım

Sınavların tümünün, herhangi bir gözetmen bulundurmaksızın, tamamen öğrencilere duyulacak güvene dayalı olarak yapılmasıdır.

2. Aranacak Özellik(ler)

(i) Okulun, sınavların tümünü "onur sistemi"ne göre yapıldığını beyan etmesi,
(ii) DoSis Kurulunun doğrulama gözlemlerinde sınavların bu şekilde yapıldığının belirlenmesi.

f. AÇIK KİTAP-AÇIK DEFTERLİ SINAV

1. Tanım

Eğitim süreci boyunca edinilmesi beklenen beceriler arasında bir bölümü, bilgilerin bellekte tutulmasına, bir diğer bölümü ise bellekte tutulanlar yardımıyla yeni bilgilere erişip, her ikisinden de farklı daha yeni bilgilerin oluşturulmasıdır. Bu son bilgilerin sınanmasında, bilgilere erişmede *açık kitap-açık defter* yöntemi kullanılmalıdır. Çünkü sınanan, herhangi bir yolla edinilen bilgileri ve bellekte tutulanları kullanarak her ikisinden de farklı yeni bilgiler kompoze edebilmesidir ve bunun için bilgi erişiminin kısıtlanması değil, serbest bırakılması gerekir.

2. Aranacak Özellik(ler)

(i) Okulun, sınavlardan TANIM kısmında belirtilenleri, *"açık kitap-açık defter"* esasına göre yapıldığını beyan etmesi,

(ii) DoSis Kurulunun doğrulama gözlemlerinde sınavların bu şekilde yapıldığının belirlenmesi.

c. BELGELENDİRME

DoSis'e uygun eğitim yaptığı belirlenen bir okula, bunu ifade eden bir belge verilir. Bu bölümde, bu belgeye ilişkin ayrıntılar verilmektedir.

a. Simgesi

Bu dokümanın kapak sayfasının alt ortasında görülen grafik tasarım, DoSis'in simgesi olarak benimsenmiştir. Simge'nin kullanım koşulları C (b)'de belirtilmektedir.

Simge, (KURUCULAR) adını tescil edilir.

b. Simgenin kullanım koşulları

Anılan simge, (B) maddesinde açıklanan koşullardan A şıkkı birinci koşul olmak üzere bir veya daha fazlasına uyduğu Doğrulama Kurulu tarafından doğrulanan (okul) ile C (a)'da sıralanan kuruluşlar arasında yapılacak bir simge kullanım sözleşmesi (bkz: Ek-2) uyarınca kullanılabilir. Simge, okul yazışmalarında antetli kağıtlarda, İNTERNET home page'de, okul formlarında, bina girişlerinde, medya ilan ve reklamlarında haksız rekabete yol açmayacak bir üslupla kullanılabilir.

c. Simge kullanımının durdurulması ve geri alınması

DoSis Simgesini kullanma hakkı verilen bir okul, C(b) de açıklanan kullanım koşulları sözleşmesine uymadığı takdirde bu hakkı kullanması geçici olarak durdurulur.

Doğrulama Kurulu'nun durdurmaya konu olan aykırılığın

giderilmesi için vereceği süre içinde aykırılık giderildiği takdirde, kullanım hakkı geri verilir. Verilen süre içinde aykırılık giderilmediği takdirde simge kullanımı hakları geriye alınır ve 6 ay geçmeden tekrar verilmez. 6 ayın sonunda başvuru tamamen yeniden yapılır, gerekli ücretler yeniden yatırılır.

d. Simge'nin kuraldışı kullanımı

DoSis simgesini;

(i) Sözleşme imzalamadan kullanan,

(ii) Kullanma hakkı olduğu kanısını uyandıracak ifadeler kullanan,

(iii) Kullanma hakkının durdurulması ve/ya geri alınması halinde kullanmaya devam eden,

(iv) Medya ilan ve reklamlarında, simge aracılığıyla haksız rekabet yaratan okul için, Doğrulama Kurulu savcılığa suç duyurusunda bulunur.

e. Belgelendirmenin Güncellenmesi

DoSis koşullarına uyduğu belirlenip ilgili simgeyi kullanma hakkı verilen bir okul, bu simgeyi ait olduğu öğrenim yılı boyunca kullanabilir. Sürenin bitiminde simgeyi kullanmaya devam etmek isteyen okul, Doğrulama Kurulu'na başvurarak sözleşmenin uzatılmasını ister.

Kurul gerekli incelemeyi yaparak bu isteği yanıtlar.

Simge kullanım hakkı normal olarak bir öğrenim yılı için geçerlidir. Bununla beraber, Doğrulama Kurulu'nun herhangi bir anda yapabileceği kontrol sonunda bir aykırılık saptandığı takdirde düzeltme süresi verilir ve aykırılığın düzeltilmemesi halinde kullanım hakkı durdurulabilir.

D. DOĞRULAMA KURULU (DoKur)

Bu tanımlama Belgesinde açıklanan işlemleri yapmak üzere bir Doğrulama Kurulu (DoKur) oluşturulmuştur. Bu bölüm-

de bununla ilgili ayrıntılar bulunmaktadır.

a. Kurulun Görevi

DoKur, bu Tanımlama Belgesinin (B) maddesinde açıklanan özellikleri taşıdığını iddia ederek bunun, bu konudaki yetkinliği ve yansızlığı genel kabul görmüş bir kurulca doğrulanmasını isteyen okulların bu iddialarını tahkik edip karar vermekle görevli, gönüllü kuruluşlarca oluşturulan bir kuruldur.

(DoKur)'un bu görevinin dayanağı, ondan doğrulama isteyerek zımnen görevlendirmiş bulunan okulların rızasından başka bir şey değildir. Bu nedenle Dokur'un yapacağı değerlendirme, hiç bir şekilde yasal bir iddiaya kanıt ya da ticari rekabete destek olarak kullanılamaz.

b. (DoKur)'un oluşumu

(DoKur), (C .a) maddesinde belirtilen kuruluşlar tarafından seçileceklerden oluşan toplam 15 üyeden oluşur:

Başkanın ve diğer görevlilerin seçimi, kısmi veya tamami yenileme, yedek üyelerin belirlenmesi, çalışma usulleri, profesyonellerin istihdamı gibi konularda (DoKur) kendisi karar verir ve bunları bir yönerge haline getirir.

E. Ücretlendirme

a. (DoKur) Üyelerinin hizmetlerini tazmini, (DoKur) üyelerinin yapacakları çalışmalar karşılığında, kendi bütçesinde öngöreceği miktar ve şekle göre ödeme yapılır.

b. "Doğrulama" çalışmalarının ücretlendirilmesi

Yapılacak denetim, yol gösterme ve diğer çalışmaların gerektireceği giderler, başlangıçta (KURUCULAR), daha sonraları ise, doğrulama için başvuracak okullardan alınacak ücretler yoluyla karşılanır. Ücretler yoluyla oluşan kaynak, başlangıçta (KURUCULAR) tarafından yapılan katkıları geri ö-

demeye yeterli ise bu katkılar geri ödenir, geri kalan kısmın bir bölümü sistemin ihtiyaçları için ayrılarak diğer bölümü (KURUCULAR) arasında pay edilir. Maddi durumu uygun olmayan okulların akreditasyon çalışmaları ya da diğer nedenlerle bütçe yetersizlikleri doğduğu takdirde bu defa (KURUCULAR), sistemi mali olarak desteklemeye devam ederler.

F. Düzeyler

Doğrulama Sistemine başvuran okullar yapılacak incelemeye göre belirli "düzeyler"e (grades) yönlendirilirler. Bu "düzeyler" ile bunlardan alınacak ücretler, (D.b) maddesinde anılan *"Çalışma Yönergesi"*nde belirtilir.

G. Milli Eğitim Bakanlığı ile ilişkiler

(DoSis) bir sivil girişimidir ve çalışmalarının her evresinde bu özelliğini titizlikle korur. Bu özelliğini korumak kaydıyla, (DoSis)'e konu olan istendik özelliklerin ülke çapında yaygınlaşması için de Milli Eğitim Bakanlığı nezdinde girişimlerde bulunur.

Mevcut eğitim sistemi ile etkileşimde bulunmak, ama bu etkileşimler sırasında daha yaygın ve dolayısıyla etkileme gücü daha yüksek olan mevcut sistemin kalite düzeyini benimsemek zorunda kalmamak için, bağımsız hareket imkanlarını kısıtlayabilecek olan *"Milli Eğitim kaynaklarından yararlanmak"*, *"organlarında resmi görevlilere yer vermek"* gibi etkileşmelerden özenle kaçınır.

EK-1

ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ MERKEZLİ EĞİTİM SİSTEMLERİ

	Öğretmen Merkezli Eğitim	Öğrenci Merkezli Eğitim
Sınıftaki faaliyet	—Öğretici	—Etkileşimli
Öğretmenin rolü	—Bilgi Verici —Daima öğretici	—Katılımcı —Bazen öğrenici
Öğrencinin Rolü	—Dinleyici —Daima öğrenci	—Katılımcı —Bazen Uzman
Ders Ağırlığı	—Bilgiler	—İlişkiler
Bilgi Kavramı	—Hatırlama-ezber —Bilginin birikmesi	—Sorgulama ve buluş —Bilgilerin yeni bilgilere dönüşümü
Başarının göstergesi	—Miktar	—Kalite
Ölçme	—Normlara göre oluşmuş portföy	—Ölçütlerine göre oluşmuş çeşitli teknikleri içeren çoktan seçmeli kalemler
Teknoloji kullanımı	—Tekrar ve uygulama	—İletişim —Katılım —Bilgiye erişim —İfade

(Kaynak: Dwyer, 1994)

EK-2

SİMGE KULLANIM SÖZLEŞMESİ

A. Sözleşmenin Konusu

Bu sözleşme, Doğrulama Sistemi (DoSis) Tanımlama Belgesi'de tariflenen ve bir okulun, bu sistemde öngörülen koşullarda uyduğunun Doğrulama Kurulu tarafından doğrulandığı anlamına gelen, aşağıdaki "simge"nin kullanımı konusunda (taraflar)ın hak ve yükümlülüklerini belirtmektedir.

Söz konusu simge şöyledir:

a-b-c-d-e-f
DOĞRULAMA SİSTEMİ

Simgedeki küçük harflar, DoSis sözleşmesi yapan okulun, DoSis'in hangi koşullarına uyduğunu göstermektedir. Örneğin okul sadece a ve d koşullarına uyuyarsa simgenin altında a-d harflari bulunacaktır.

B. Sözleşmenin Tarafları

a. (KURUCULAR) olarak adlandırılan ve bu sözleşmenin ayrılmaz bir parçası sayılan (DoSis) Tanımlama Belgesinin

(A.b) maddesinde açıklanan gönüllü kuruluşlar adına görev yapan Doğrulama Kurulu (DoKur), bu sözlemenin taraflarından birisidir.

(DoKur)'u, Başkan'ı temsil eder.

b. (OKUL), öğrenim sisteminin, (DoSis) Tanımlama Belgesi'ndeki istendik özelliklere uygunluğunu doğrulatmak üzere (DoKur)'a başvuran okul da bu sözleşmenin diğer tarafıdır.

C. (DoKur)'un yükümlülükleri

a. (OKUL)un başvurusunu inceleyerek, Tanımlama Belgesinde öngörülen istendik özelliklere ne denli uyulduğunu belirlemek, varsa eksikler, bunların giderilme yolları konusunda fikir vermek,

b. (OKUL)un Tanımlama belgesinde öngörülen istendik özelliklere hangi düzeyde ulaştığının, kamuoyunca bilinmesi için duyuruda bulunmak,

D. (OKUL)un yükümlülükleri

a. (DoKur)'un yapacağı her türlü incelemeye kolaylık göstermek,

b. (OKUL)'un herhangi bir konudaki durumunu gizlememek, yanıltıcı beyanda bulunmamak,

c. Doğrulama çalışmalarının gerektirdiği ücretleri tam ve zamanında ödemek

d. Tanımlama Belgesi'nde belirtilen, "Kuraldışı Kullanımlar" konusuna gereken özeni göstermek,

E. Sözleşmenin Feshi

Bu sözleşme, taraflardan birisinin isteği üzerine, en az 1 ay evvelden haber verilmek üzere tek taraflı olarak feshedilebilir. Sözleşmenin feshi, mali yükümlülükleri ortadan kaldırmaz.

Sözleşmenin feshinden itibaren, "simge" hiç bir şekilde kullanılamaz.

(Dokur) adına (OKUL) adına

Gerçek bilgi, yaparak, denenerek öğrenilen bilgidir.

DESCARTES

F. BİLGİSAYAR VE İNTERNET DESTEKLİ EĞİTİM

EĞİTİMDE BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE TÜRKÇE BİLGİ AĞLARI

Kimi küçük yanlışlar ya da anlayış farkları, büyük zararlara ya da en azından imkanların kaçırılmasına yol açabilir. Bilgisayar Destekli Eğitim'de (BDE), benzer bir durum yaşanmış ve 1986'dan bu yana süregelen bir yanlış, yazılım ürünleri halinde kristalleşmiş beyin enerjilerinin Türkiye'ye akmasının engellenmesi anlamına gelen, *"dış kaynıklı eğitim yazılımlarının dışlanıp, ulusal müfredata uygun yazılım aranınası"* gibi bir yola sapılmıştır.

Bu yanlışa yol açan nedenlerden başlıcası, eğer BDE benimsenecekse eğitimin bütünüyle İT temelli olması gerektiği yanlış kanısı olmuştur. Halbuki, IT de diğer bilgi kaynakları gibi bir kaynaktır ve ulusal müfredata uygun olmak zorunluğu yoktur, ayrıca olması da imkansızdır.

Bugün artık bunun böyle olmadığı daha açık görülmüş, IT destekli eğitime yönelen ülkelerin hepsinde eğitimin, uygun araçların hepsini kullanabileceği, IT'nin de bunlardan birisi olarak düşünülmesi gerektiği anlaşılmışıtır. Bu gerçek ülkemizde de yavaş yavaş ortaya çıkmakta, az sayıda da olsa bir kısım özel okulda bilgisayar, iletişim ve internet gibi IT ürünleri, kullanılması gerektiği çerçeve içinde kullanılmaktadır.

Doğrular ve Yanlışların Bir Özeti

Geçmişti BDE, şimdilerde ise Internet konusundaki gelişmeleri bütünüyle doğru ya da yanlış olarak değerlendirmek

yerine, sürece olumlu ve olumsuz katkıda bulunanları birlikte değerlendirmek daha doğrudur.

Olumlular

—Türkiye BDE sayesinde, eğitim yaşamına bilgisayarı oldukça erken sokmuştur,

—Dağılımındaki ve toplam sayısındaki yetersizliklere karşın, küçümsenemeyecek sayıda bilgisayar okullara girmiştir,

—Milli Eğitim Bakanlığı, BDE'ye karşı tavır almak yerine çözüm arayışı içinde bir tutumu benimsemiştir,

—Bilgisayar okur-yazarı bir kitle oluşturmuştur.

Olumsuzlar

—BDE, donanım ağırlıklı olmak üzere bilgisayar ve yazılımdan ibaret olarak algılanmış, BDE'nin yeni bir eğitim yaklaşımı olduğu gerçeği göz ardı edilmiştir. Tek doğruların belletilmesi (ezber) olarak basitçe tanımlanabilecek olan anlayışımızın, teknolojinin de yardımıyla değişmesi gerekliliği ve imkanı göz ardı edilmiştir.

—Kullanılacak donanımların tek tür olması için uğraşılmıştır. Halbuki MOS ve DOS phatformlarının ikisinin birden avantajlarını kullanmaya çalışılmalıydı*,

—"Ulusal müfredata uygun yazılım" gibi, tüm Dünya'yı Türkiye'ye kapatan, kendi yazılımımızı kendimiz üretelim gibisinden bir yazılım milliyetçiliğine kapılınmış, bu da mevcut kitapların ekrana yazılmasından ibaret bir çeşit elektronik kitaplar yaratmıştır.

Metrik sisteme uymayan Anglo-Sakson ölçüleri dahi bir dezavantaj olarak görülmüş, öğrencilerin birden fazla sistemi tanımalarının bir avantaj olduğu görülememiştir.

---

*Nitekim halen böyle bir uygulama Özel İzmir Koleji'nde yürütülmekte, Mac ve PC uyumlu bilgisayarlar birlikte kullanılmaktadır. Böylece öğrenciler her iki sistemin avantajlarından da yararlanabilmektedirler.

—Derslerin işlenmesinde bilgisayarın da diğer ders araçları gibi (TV, video, projeksiyon, kitaplık vb) bir araç olduğu gerçeği yerine, herşeyin bilgisayarla yapılması, bilgisayarın, öğretmen dahil tüm gereklerin yerini alacağı gibi bir varsayım yapılmıştır. Bunun bir sonucu olarak öğretmenlerde olumsuz bir tutum oluşmuş, bilgisayar, öğretmenin işini kapacak bir rakip olarak değerlendirilmiştir.

—MEB, diğer konulardaki merkezi tutumunu BDE konusunda da devam ettirmiş, okulları daha serbest bırakmak ve onların bireysel deneyimlerinden yararlanmak varken bunu yapmamıştır.

—İnternet'in zararlı olabileceği düşüncesi—açıkça söylenmemekle birlikte—ekonomik caydırma biçiminde ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda çağın bu bilgi erişim aracına öğrencilerine dokundurabilen okul sayısı son derece sınırlı kalmıştır.

—İnternet'in yalnızca İngilizce olarak kullanılabileceği gibi bir kanı oluşmuş, yerel ağlar oluşturmak, bu ağlar içinde—arasında bilgi alış-verişi yapmak gibi, Türkiye için stratejik bir çıkar sayılabilecek noktalar görmezden gelinmiş, bu konunun idaresi Türk Telekom'daki birkaç memurun eline bırakabilecek kadar basit olarak algılanmıştır.

Şimdi Ne Yapmalıyız?

Önce düzeltilmesi gereken yanlış, *"devletin sadık olmaktan başka şey bilmediği için ister istemez iyi vatandaş olmak zorunda kalacak insan"* yetiştirmeye dayalı, bu ilkenin doğal uzantısı durumundaki tek doğrularla zihni dondurulmuş insan yetiştirmeye dayalı eğitim anlayışından vazgeçilmesidir.

Daha da açık olarak, nitelikleri tanımlanmış bir insan tipi yetiştirme gibi, 1940'lı yılların hakim zihniyetinin ürünü olan yaklaşım terkedilmelidir. Bugün hala, insanın doğarken sahip olduğu üstün uyum yeteneklerinin, üstün öğrenme bece-

rilerinin farkında olmayan birçok insan, okullarında yetiştireceği insanın ne gibi özellikler taşıması gerektiğini tanımlamaya çabalamaktadır.

Eğer insana saygı, evrene ve onun yaratıcısına saygıysa, insanı yeniden şekillendirmek yerine onun kendini şekillendirmesine fırsat tanımak gerekir. Bu ise, yeni eğitim anlayışımızın esasını oluşturmalıdır. Artık "yeni öğrenci", kendi öğrenme profilini, kendi eğitsel ihtiyaçlarını kendisi keşfedecek, buna göre kendisi öğrenecektir. Öğretmen'in rolü ise, öğrencinin doğuştan sahip olduğu bu yeteneklerin yönünü değiştirebilecek dış etmenlerin olumsuz etkilerini gidermekten ibaret olmalıdır.

Bu yapılabilir mi?

Ülkemizde demokrasi, çoğulcu (plüralist) değil çoğunlukçu (majoriter) olarak anlaşılır. Bu, parmak sayısının tüm doğruları aşabilmesi demektir. Bu nedenle, belirli bir tipte insan yetiştirmeye dayalı eğitim anlayışı, daha uzun yıllar süreceğe benzer. Bununla mücadeleyi, yeni eğitim anlayışını benimseyeceği bir azınlığın kollektif çabalarına bırakmak, mevcut anlayış içinde neler yapılabileceğine bakmak daha akıllıcadır.

İlk Adım Ne Olmalıdır?

Eğitim yaşamımızın BT'nin olumlu katkılarını alabilmesi için, öğrencilerimizin, dolayısıyla da müfredatın "bilgi ihtiyacı"nın artırılması gerekmektedir. Mevcut müfredat, öğrenciye hemen hemen hiç bilgi ihtiyacı hissettirmez. Ne gerekiyorsa, ne kadar gerekiyorsa ve bu bilgilerin hangi kaynaktan (yani hangi doğruya göre) edinilmesi gerekiyorsa onu kendisi belirler. Öğrencinin bir seçim hakkı yoktur.

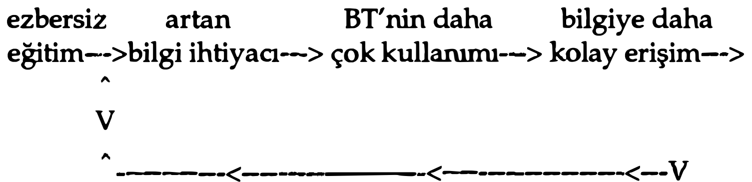
Böylece düşünmeyen, sormayan, sorgulamayan, yalnızca "büyüklerinin" doğru olarak nitelediklerini belleyen ve de tekrarlayarak ödüllendirilen bir insan tipi ortaya çıkar. Bu

sarmalı kırmak için ilk adım, eğitimimize bütünüyle egemen olan, *"kuşkulanmamak"*, *"öğretileni doğru olarak kabul etmek"*, *"kitapta yazanı, öğretmenin söylediğini doğru varsaymak"*, *"doğruların göreli olmadığını, değişmez olduklarını düşünmek"* demek olan "ezber" (yürektenlik) alışkanlığından kurtulmak olmalıdır.

Bu alışkanlığın kırılması, her söylenen inanan, soru sorarak öğretmeninin zor durumda bırakabilen, bazı konularda öğretmeninden daha çok bilen öğrencilerin ortaya çıkması demektir. Ama toplumumuz—eğer ayakta kalacaksa, soru sormayan çoğunluk tarafından değil, soru soran, itiraz eden, tartışan, kolay ikna olmayan bu azınlığın omuzları üzerinde yükselecektir.

Ezber alışkanlığının kırılması, öğrencilerin bilgi ihtiyacını artıracaktır. Bilgi gereksinimi artan öğrenci, daha çok kitap okuyacak, daha çok soru soracak, daha çok gözlem yapacak ve daha çok bilgisayar yazılımı ve İnternet kullanacaktır.

Anlaşılabileceği gibi, BT'ni eğitime sokmanın yolu daha çok bilgisayar almaktan ya da daha sonra yapılması gereken işlerden (örn. öğretmen eğitimi gibi) değil, çocuk ve gençlerimizin bilgi ihtiyaçlarının artırılmasından geçmektedir. Özetle süreç şöyledir:

Ezbersiz eğitim, bilgi ihtiyacının artması döngüsünü tetikleyecek bir işleve sahiptir.

İNTERNET Konusunda Yapılması Gerekenler..

Dünyada üretilen bilginin artış hızı ve üretilen bilginin kalitesi, bu bilgilere mutlaka kendi dilinde erişmeyi gerekli kılmaktadır. *"Bilgi eliti"* diyebileceğimiz bir kesim, bu büyük hazineyi sürekli izler durumda olmalı, çeşitli bilgileri topluma transfer* edebilmelidir.

Bununla beraber, İnternet'in esas kullanılması gereken kısmı, kendi ağlarınızı oluşturmak ve onlar arasında ya da onlarla dışarıdaki ağlar arasındaki bilgi alış-verişini sağlamak tarafıdır. Bu özelliğe ise herkesten fazla eğitim sistemimizin ihtiyacı vardır.

Eğitimde, okullar arasındaki kalite farklılığı, kıt kaynaklarla edinilen yazılım, donanım ve iletişim imkanları yoluyla sağlanan deneyim birikimlerinin paylaşılmasını zorunlu kılmaktadır. Yüksek performanslı okulların—ki ülkenin herhangi yerlerinde bulunabilirler—deneyimlerini daha düşük performanslı olanlarla paylaşınası ancak, İnternet üzerinden oluşturulacak yerel ağlar ve bu ağların yine İnternet üzerinden konuşturulmalarıyla mümkün olabilecektir.

Bunun için görev, yüksek performanslı okullarımıza düşmektedir. Birikimleri çevresinde hazırlayacakları çeşitli WEB siteleri yoluyla bu "ağ oluşturma" sürecini başlatabilirler.

İnternet konusunda ikinci yapılması gereken, genelde her çeşit ama özellikle eğitim amaçlı kullanımların tamamen ücretsiz hale getirilmesidir. Bunun, var olan genel anlayış altındaki gerçekleşme şansının küçüklüğü karşısında ancak ısrarlı bir kampanya başarılı olabilir.

---

*"Transfer" sözcüğü burada, "al-kullan" anlamında kullanılmamakta, alınan bilginin, toplumun ya da bir kesiminin ihtiyaçlarına uygun biçimde şekillendirilmesi (yani işlenmesi) ve erişilmeye hazır hale getirilmesi anlamında kullanılmaktadır. Bu açıklama, *"teknoloji üretmeye ihtiyacımız yok, transfer eder kullanırız"* biçiminde yanlış anlayışla paralel duruma düşmemek için yapılmıştır.

İnternet eğitiminin (öğretmen ve öğrenciler için), ücretsiz kullanma imkanı gerçekleşene kadar daha az maliyetli hale getirilebilmesini teminen yapılması gerekenlerden birisi de *"off-line İnternet"*tir. Router üzerine yerleştirilebilecek hazır CD'ler yoluyla, on-line bağlanmaksızın İnternet eğitimi yapmak mümkündür.

Türkçe ağlar konusunda altyapı sayılabilecek bir çalışma da, çeşitli konularda WEB siteleri hazırlanmasıdır. Tarih, coğrafya, sosyal alanlar, fen dersleri gibi konulardaki WEB siteleri, büyük ticari kuruluşların reklamları biçiminde hazırlanabilir. Bunun, Türkiye Bilişim Vakfı önderliğinde bir kampanya olarak başlatılabilmesi mümkündür.

BDE Yazılımları için Yapılması Gerekenler

Ulusal müfredata uygun yazılım saplantısından kurtulunduğu varsayımı altında ilk çözülmesi gereken iki sorun;

1. Yabancı dilde mevcut olan çok sayıdaki yazılıma erişme ve bunların işe yararlıkları konusunda yansız değerlendirmeler yapabilme sistemi,
2. Türkçe dilinde ve yüksek nitelikli yazılımların üretimlerinin nasıl sağlanacağı.

Birinci konuda yapılabileceklerden birisi, yerli yazılım kuruluşlarının birlikte oluşturacakları bir *"Eğitsel Yazılımların Değerlendirme Enstitüsü"*dür. Bu alanda çalışan çok sayıda yabancı kuruluşla işbirliği halinde, tüm dış kaynaklı yazılımlar hakkında yapılmakta olan değerlendirmeleri Türkiye'ye anında getirebilecek olan bu enstitü zamanla yerli yazılımlar hakkında da ölçütler geliştirebilecektir.

Yine bu amaçla kullanılabilecek olan bir diğer imkan, yukarıda değinilen "yerel ağlar" olacaktır. Yüksek başarımlı okullar başta olmak üzere tüm BDE okulları, kullandıkları yazılımlar hakkındaki kanaatlerini İnternet üzerindeki WEB Si-

telerinde belirteceklerdir.

İkinci sorun olan Türkçe yazılım konusu ise, Türkçe yazılım talebinin gelişmesine bağlı olarak çözümlenebilecektir. Bu konuda olumlu bir faktör, Türkçe konuşan ve eğitim ihtiyacı geniş ülkelerin oluşturdukları pazardır. Dolayısıyla gerek yeniden yazım gerekse çeviri ve/ya adaptasyon yoluyla kazanılabilecek olan Türkçe yazılımların yalnız iç pazara değil, bu geniş dış pazara satılabilmesi şansı da vardır.

SONUÇ

BDE ve İDE (İnternet Destekli Eğitim) konularında yapılabilecekler, sanıldığından daha fazladır ve bunların çok az kısmı devletle ilgilidir. BDE ve İDE konusunda çalışan okullar, bu okulların oluşturmuş veya oluşturmakta bulundukları sivil örgütlenmeler, eğitim konusundaki vakıflar ve ticari kuruluşların kendi aralarında kuracakları örgütler, mevcut sorunların aşılmasında etkin olabilirler.

Bunun için tek ihtiyaç olan, tüm sorunların ancak ve yalnızca devlet tarafından çözülebileceği yolundaki koşullanmayı kırabilmek, bir iç özgürlüğe kavuşabilmektir.

"YENİ BDE"!

BDE-Bilgisayar Destekli Eğitim, bundan 10 yıl önce, o günün bilgisayar donanım ve yazılım teknolojilerine göre tasarımlanmış bir proje idi. Okulların hemen hepsi, bilgisayarı, öğretilmesi gereken yeni bir ders olarak yorumlayıp buna göre dersler koydular. Bunların içinde ilkokullara Basic programlama dili öğretimini koyanlar bile oldu.

Okulların çok küçük bir bölümü ise, BDE'nin gerçek anlamını kavradı, fakat onların da büyük çoğunluğu ya mali engellere ya da kalıplaşmış anlayışların engellerine takıldılar.

Bu sınırlara ilaveten teknoloji de önemli kısıtlar getiriyordu. Zamanın Başbakanı Turgut Özal'a bilgisayarın yabancı dil öğreniminde de kullanılabileceğini kanıtlamak üzere planlanan bir gösteride, bir-iki cümleyi bilgisayara söyletebilmek için yaklaşık 2 ay kadar uğraşılmıştı. O zaman "mikro" denilen bilgisayarların en kabarcasının RAM belleği 520 KB, disk belleği de 20MB civarındaydı. Ses kartı, video kartı, CD-ROM gibi eklerin gelecekte *"mümkün olabileceği"* konuşulurdu.

Bütün bu kısıtlamalar altında BDE, bir "bilgisayar satınalma" sürecine dönüştü. Bilgisayar firmaları, Türkçeleşmiş eğitim yazılımları üretmek, *yazın dilleri* aracılığıyla özgün programlar üretmek gibi güç uğraşlar yerine, bilgisayarı yarı- Tanrı gibi gören kişilere bol miktarda bilgisayar satmayı yeğlediler. Bu tür uğraşlara girenler ise diğerlerinin yarattığı acımasız rekabet dolayısıyla, doğruluklarının cezasını gördüler.

Eğitim alanındaki bu olaylara paralel olarak, eğitim alanının dışında da ilginç durumlar meydana geliyordu. Örneğin, Anadolu da ilçelerimizden birinin kaymakamı, ilçenin ortaokuluna gönderilen bir bilgisayara ihtiyati tedbir koyduruyor, bu şüpheli mahlukun ancak aklandıktan sonra kullanılabileceği fetvasını veriyordu.

Bugün geldiğimiz noktada, bütün bu olumsuzluklara karşın bazı olumlu sonuçlar da ortadadır. Artık bilgisayarlar tutuklanmıyor. Hemen her okulda az ya da çok bilgisayar vardır, ya da en azından bilgisayar sahibi olma arzusu vardır. Bazı okullar bilgisayarı oldukça etkin olarak, eğitim sürecinin bir parçası haline getirme yolundadırlar.

Donanım ve yazılımda ise, sıçrama denmese de ona yakın gelişmeler olmuş, bellek bir sorun olmaktan neredeyse çıkmış, erişim hızı da eskiye oranla neredeyse 100 kat artmıştır. CD teknolojisi gelişmiş etkileşimli videodisk pratik olarak katlanılabilir maliyet sınırları içine girmiştir.

Bu gelişmeler karşısında BDE, daha kolay gerçekleştirilebilir durumdadır. Şimdilerde bir "yeni BDE"yi hayata geçirebiliriz.

Projenin ilk şeklinde, gerekli finansmanın bütünün devlet tarafından karşılanacağı öngörülüyordu. Bugün devlet bunu yapabilecek durumda değildir. Buna göre, finansman için de "yeni" bir model bulmak zorundayız.

Bu yeni modelin içinde finansal kiralama'nın yer alması kaçınılmazdır. Çünkü ne devlet ne de bir özel okul, gereken sayıda bilgisayarın satınalma finansmanını, leasing kullanmadan karşılayamaz. Hele, öğrencinin evde de bir bilgisayara sahip olması gibi bir seçenek, ancak çok az sayıda kişinin başarabileceği bir iştir. Dolayısıyla kiralama kaçınılmazdır.

Bilgisayar edinme modelinin ikinci parametresi, bilgisayar yatırımının ne kadarının okul (devlet ya da özel okul sahibi), ne kadarının da öğrenci tarafından karşılanacağıdır.

Bugün bilgisayar piyasasında bir durgunluk yaşanıyor. Devlet, bütçe kısıtları nedeniyle alım yapmıyor ve bu gidişle yapmayacak da. Özel kesim ise sınırlı bir talep yaratıyor.

Eskiden beri potansiyeli en büyük pazar kesimi eğitimdir. Oradaki engel ise firmaların dışında değil bizzat kendileriyle ilgili. Bilgisayarın eğitimde kullanımın ortaya atıldığı 1986'dan bu yana, eğitim konusunda (özellikle Türkçeleştirilmiş veya Türkçe üretilmiş olanlar) kayda değer bir gelişme yaratamamış durumdadırlar.

1960'ların başlıca pazarlama stratejisi olan *"bir düğmeye bastın mı istediğine cevap verir"* yaklaşımı, bugün henüz değişmemiştir. Küçükler bir yana, hiç bir büyük bilgisayar firmasının ya eğitim bölümü yoktur ya da varsa pazarlama organizasyonun bir parçası olarak vardır. Temsil ettiği ana firmanın inanılmaz zenginlikteki eğitim yazılımlarının Türkiye'ye getirilmesi, bir zamanlar Sovyet Rusya'ya satışı yasak olan yazılımları hatırlatacak gibidir.

"Yeni BDE", bunların aşılması anlamına gelmektedir. Bilgisayar yazılım ve donanım firmaları, yanlarına eğitim konusunda uzmanlaşmış yerli ve yabancı kişileri, finansal kiralama kuruluşlarını ve belki bankaları da alarak konsorsiyomlar oluşturmalı ve ilk iş olarak, ana firmalarının eğitim bölümlerini Türkiye'ye irtibatlamalıdırlar.

İnsanların karşısına makul seçenekler oluşturulabildiği takdirde, eski BDE'nin saplandığı "bilgisayar laboratuvarı" çıkmazından kurtulunması ve büyük bir pazarın açılması mümkündür.

BDE projesinin ortaya atıldığı 1986'dan bu yana meydana gelen büyük değişiklik, İNTERNET oldu.

İletişim tekelini, bilgilenme özgürlüğünü güçleştirmek olarak anlayan kuruluş ve onlara bu cesareti veren *"tepkisizlik ortamı"* böyle sürmez de bir değişiklik olursa, İNTERNET'den en büyük yararı okullarımız sağlayabilecektir. Ancak bu-

nun için bazı değişiklerin gerçekleşmesine ihtiyaç vardır.

İNTERNET erişiminin hızlandırılması ve düşük gelir kesiminin yoğun olduğu yörelerin—ki çoğunluktur—katlanabileceği kullanım ücretlerinin gerçekleştirilmesi, bu değişikliklere dahil değildir.

İnsanlarımızın gelirleri, gelirini dolar ölçüleriyle kazanan ülke insanlarına oranla 80,000 kat daha düşüktür*. Bu nedenle İNTERNET ücretlerinin büyük oranda sübvansiyone edilme zorunluğu vardır.

Bütün bunların dışında gereken birinci değişiklik, İNTERNET kanalıyla, istenilen aramaların yapılabilmesi için İngilizce dilinin iyi düzeyde bilinmesi zorunluğudur.

Bu, bugün için önemli bir handikaptır ve geri kalmış yöreleri geri kalmış olarak bıraktıracak ve BDE'den yararlandırmayacak olan bir handikaptır.

İkinci değişiklik gereği, eğitimizin temel öğretme yöntemi olan ezberden vazgeçilmesidir. Meraklı insanlar, ezberle yetiştirilemez. Ezber merak ve yaratıcılığı öldürür.

BDE'nin amaçlarına ulaşabilmesini engelleyebilecek bir unsur da, bilgisayarın eğitimde ne amaçlarla kullanılabileceği konusundaki bulanıklıktır. Bu bulanıklık, bu aletleri "bilgisayar laboratuvarı" denilen odalara hapsetmiş, böylece *"bizde de var"* gösterişi altında öğrencilere, öğretmenlere ve velilere şu mesaj ulaştırılmıştır: "Bilgisayar oyuncak değildir. Ciddi laboratuvarlarda ancak haftada bir defa, o da fazla kurcalamadan dersi yapılır"...

Öğrencilere, bilgisayar konusunda yol gösterebilecek bilgi düzeyindeki öğretmen sayısını dikkate alırsak, BDE'nin boyutunun diğer boyutlarından daha önemli olduğu anlaşılacaktır.

Bu bulanıklığın nedenlerinden birisi kuşkusuz, halen

---

*1 ABD Doları'nın yaklaşık 80.000 TL olduğu günlerde yazılmıştır.

dünya eğitim piyasalarında dolaşan yazılımların çok büyük bir bölümünün, dil farklılığı, bilgiye erişme konusundaki isteksizliğimiz, fiyat pahalılığı ve özellikle de *"kültür farkı nedeniyle bunları reddedişimiz"* gibi nedenlerle Türkiye piyasasına girmemiş oluşudur.

Sık sık ve de ağırlıkla dile getirilen, *"yabancı yazılımlar bizim kültürümüze uymaz, bu nedenle biz yazılımlarımızı kendimiz üretmeliyiz"* gerekçesi, fazla üzerinde durulmaması gereken bir noktadır. Çünkü, yabancı kültürleri tanımak ve düşünce biçimimizi değiştirmek için bundan daha iyi fırsat olamaz.

Hele hele fen yazılımları bakımından dile getirilen, *"birim farklılıkları"*, tam tersine bir avantajdır. Kullanageldiğimiz birimlerden başkaca birim bulunmadığı gibisinden bir yanlışa yönlendirilen çocuklarımızı bu kalıptan kurtarmanın yolu, farklı birim sistemlerine sahip toplumların yazılımlarını kullanmaktır.

Bilgisayarın eğitimde nasıl kullanılacağı konusundaki bir diğer bulanıklık nedeni, tüm okullarda tek müfredatın uygulanması, bu nedenle de mevcut dış kaynaklı bilgisayar yazılımlarının işe yaramaz hale gelişidir. Ama çok daha önemli bir neden, bu müfredatın, çevrel koşullara uygun işlenebileceği konusundaki genel ilkenin göz ardı edilmesidir. Ezber yalnız verilen bilgilerde değil, onların verilme yöntemlerinde de kalıplaşmaya, yaratıcılığın kaybolmasına yol açmıştır.

Bilgisayarın eğitimde kullanım yolları olarak düşünülebilecek olanlar şunlardır:

—İNTERNET aracılığıyla belli bir konuda araştırma yapmak, surf yapmak, özel ilgi grupları ile akademik ya da hobi amaçlarıyla ilişki kurmalarında,

—Kelime-işlemci *(word processor)* olarak, öğrencilerin ödevlerini yapmalarında,

—Eğitsel yazılımları *(educational software)* kullanarak;

(a) Öğretmenin işini kolaylaştırmak için,
(b) Öğrencinin kendi kendine deneyler ve/ya ekzersiz yapması için,
(c) Yabancı dil öğrenmek ya da pekiştirmek için,
(d) Eğitlence *(edutainment)* yoluyla okul öncesi dönemde temel yetenekler kazandırılmasında,

—Sınırlı ölçüde programlama öğrenmede (özel merak ve/ya yetenek sahibi olanlar için)

—Otomatik sınav makinesi olarak.

—Öğretmenlerin, öğrencileriyle ilgili kayıtları tutmasında,

—Çok az sayıdaki öğretmenin, yazarlık dili *(authoring language)* kullanarak eğitsel yazılım hazırlanmasında,

—Diğer tasarımlanabilecek eğitsel ve idari amaçlar için..

Bu bağlamda yanıtlanması gereken iki soru şunlardır:

(1) Zaten ağır ders yükü altında bulunan öğrenciler, bunları ne zaman yapacaklardır?

(2) Derslerin geleneksel yöntemlerle işlenmesi sırasında bilgisayar (daha doğrusu yazılımlar), nasıl kullanılacaktır?

Bugüne kadarki uygulama, *bilgisayar laboratuvarı* yoluyla bir *ek ders* biçiminde olmuştur. Bu aynen, çamaşırları elle yıkamaktan bunalmış bir ev kadınının, eve getirilen çamaşır makinesi için söylediği, *"bu kadar işin yanında bir de bununla mı uğraşacağım?"* yakınmasına benzemektedir.

Bilgisayar, öğrenci ve öğretmenin işlerini kolaylaştırıcı bir araç olarak anlaşılıp kullanılmalıdır. Buna göre, mevcut ağır ders yüküne eklenmesi gereken değil, o yükün bir bölümünü ortadan kaldıran, bir "eğitim süreci yeniden yapılandırma" yöntemi olarak algılanmalıdır. Aynen, (BPR—business process re—engineering) yöntemi gibi, *(EPR-education process re-engineering)*!

Bilgisayar, böylesine bir yaklaşımın içine oturtulunca, yukarıdaki iki soru birleşmekte ve tek soruya inmektedir: Bilgi-

sayar, ders işleme sürecinde nasıl kullanılmalıdır?

Bu soru ise, "dersin amacı ne olmalıdır?" sorusunun yanıtına bağlıdır: **Bilgi-Beceri-Tutum-Davranış (BBTD) konisinde* yer alması arzu edilen bir BBTD'ın, kişide var olan BBTD örgüsüne eklenmesi, bir dersi işlemenin amacı olmalıdır.**

Bu amacın ışığı altında:

İlke 1- Her öğrenci, kendi "öğrenme **profili**"ne göre öğrenir.

Her öğrencinin fiziki ve akli yetenekleri, belirli biçimlerde öğrenmeye uygundur. Bu bilinmeksizin öğrenme süreci başarıya ulaşamaz. Bu profilin öğretmen ve öğrencinin kendisince keşfedilmesi, zaman içinde dersler işlendikçe olabilir. Bir dersi işlemenin vazgeçilemeyecek öğesi budur.

İlke 2- Ortalama tempoda toplu öğretme yerine, herkesin kendi hızında bireysel öğrenmesi

Bu ilkenin pratik sınıf ortamında uygulanması, ön-bilgileri ve öğrenme profilleri birbirine yakın öğrencilerin gruplandırılması anlamına gelecektir. Evvelce değinilmiş bulunan "Bilgisayar sınıfı" kavramı da bu uygulamayı kolaylaştıracak bir öğedir.

İlke 3- "Oyun" yoluyla öğrenme

"Oyun", tüm canlıların en etkin öğrenme yöntemidir. Kişiye kazandırılması arzulanan tüm BBTD, tüm canlıların kısa süre içinde yaşam becerilerini kazanmasında en önemli genetik araç olan "oyun" aracılığıyla verilmelidir. Fen bilimleri alanında yaptırılmak istenilen tüm deneyler, fiilen oynanacak olan ya da bilgisayar benzetimi *(computer simulation)* oyunları haline getirilmelidir.

İlke 4- "Gözlem", öğrenmenin bir başka etkin yoludur

Kişilere kazandırılması arzulanan tüm BBTD, çevredeki

---

*Bknz. Bilgi Konisi Şeması, sayfa 58-a

doğal ve toplumsal ortamlarda mevcuttur. Bunları gözlemeye yönlendirilen bir kişi, buralardan kaynaklanacak BBTD'ı, kendinde var olan BBTD örgüsüne eklemekte güçlük çekmeyecektir.

Kazanılması arzulanan bir BBTD'a ilişkin dersin işlenmesi için gereken senaryolar, yukarılarda sıralanan ilkelerin ışığı altında şu formlarda birisi altında "tasarım"lanmalıdır:

(A) Konu hakkında merak uyandırmak

Öğrenme sürecinin bu en önemli evresine öğretmenlik mesleğinin sırı olarak bakılabilir. Meraksız öğrenme ancak ezberle mümkündür. Dolayısıyla, EE'in *"Olmazsa olmaz"* koşulu merak uyandırmaktır. Merak uyandırma, öğrenci grubunun ilgi alanlarına göre değişir. Öğretmen buna göre özgün tasarımlarla konu hakkında merak uyandırmalıdır. Bunun için:

(a) Günlük yaşam içinde dikkat çekmeyen bir gerçeği sergilemek örn. hava basıncının büyük bir yüzey—mesela insan bedeni—üzerine büyük bir kuvvet uygulandığını göstermek için, yarısı bir gazete kağıdı altına sokulmuş bir uzun tahta cetvel üzerine vurulduğunda cetvelin kırılması hayret uyandıracak bir gerçektir. Böyle basit bir deney, hava basıncı konusunu sıkıcı olmaktan çıkarabilir.

(b) Basılı - görsel - işitsel araçlardan yararlanmak

Merak uyandırmak için, video film veya CD, çizgi roman, çevrede yapılacak bir gözlem yoluyla dikkat edilmemiş bir gerçeği göstermek gibi yollar kullanılabilir. Merak uyandırma, yaratıcılığın sonuna kadar zorlanmasını gerektiren bir adımdır. Bundan sonraki adımda, öğrencilerden şunlar istenilebilir:

(B) Gerçekleri ortaya koymak için oyun tasarımı

Bu konu hakkındaki "gerçekler"i *(facts)* ortaya getirebile-

ceğiniz bir oyun "tasarım"ı yapınız. Bu tasarıma göre rol paylaşımı yapıp, ilgili gerçekleri *(relevant facts)* toparlayacak şekilde oyunu oynayınız.

(C) Gerçeklerin gözlenebileceği bir gözlem süreci tasarımı
Bu gerçekleri gözlemleyebileceğiniz bir gözlem süreci tasarımlayınız. Tasarladığınız gözlem süreci için rol paylaşıp gözlem yapınız.

(D) Bu olayı bir bilgisayar benzetimi haline getiriniz ya da hazırlanmış böyle bir yazılım varsa onu kullanarak olayı bilgisayar ortamında oynayınız.

(E) Şunları düşleyiniz:
—Bu olmasaydı ne olurdu?
—Bu olduğu için neler olmuştur?
—Bunun yerine şu olsaydı ne(ler) olurdu?
(What if a nalysis)
(F) Kazandırılmak istenilen BBTD'ı kazanabileceğiniz ve gerçekleşmesi mümkün olan bir senaryo tasarlayınız ve rol bölüşümü yaparak senaryoyu oynayınız.
Amacı ve ilkeleri bu olması gereken derslerin bir bölümü de sınavlardır. Sınavlar açısından kritik soru ise, *"soru nasıl sorulmalıdır?"* biçimindedir. Bu, şu iki alt-soru biçiminde anlaşılmalıdır:

(a) Nasıl soru sorulmalı?
Soru, kişinin sınava hazırlanma sürecine yansıyıp, sınanacak bilginin, ilişkili diğer bilgilerle ilişkilerini kuramayarak, kalıp halinde bellemeye ve bunları sınavda geri vererek başarılı sayılmasına yol açacak biçimde olamaz.
(b) Nasıl soru sorulmalı?
Buna yanıt verebilmek için, *"sınav ne için yapılmalıdır?"*'in yanıtını vermek gerekir. Sınav, şunları anlamak

için yapılmalıdır:

(1) Bir bilgi, beceri, tutum ya da davranışın (BBTD), kişinin var olan BBTD'ları ile ilişkisinin ne ölçüde kurulduğunu,

(2) "Ezber Tabanı"nda bulunması gereken bir BBTD'ın ne ölçüde kazanıldığını,

(3) Öğrencinin, belirli bir konudaki bilgilere erişme becerisini ne ölçüde kazandığını, anlamak ve buna göre öğretmen ve öğrencinin, gerekli önlemleri alıp eğitim ve öğretim hedeflerine yaklaşmasını temin için sınav yapılmalıdır. Bunlara göre, soru sorma ilkesi şöyle özetlenebilir:

Soru, dersin işlenmesi sırasında verilmiş ya da ders kitaplarında bulunan bir bilginin hatırlanmasını istemek biçiminde olmamalıdır. Soru'nun, üzerine yapılandırılacağı "ön-bilgiler", ya soru metni içinde verilmeli, ya da belirli bir kaynak (ders kitabı, notlar vbg) belirtilerek oradan edinilmesi önerilmelidir.

Sorular, onların yanıtlanması için bilinmesi gereken "önbilgiler"in ışığı altında, şu formalardan birisi ya da benzeri içinde "tasarım"lanmalıdır:

—Siz olsanız ne yapardınız?
—Bu olay karşısında başka neler olabilirdi?
—Bu olayın ardışık sonuçları ne oldu, niçin?
—Bu olay olmasaydı ne(ler) olurdu?
—Bu, niçin oluyor?
—Bu, nasıl oluyor?
—Bu olay, açıklayamayıp öylece kabul ettiğimiz (ez-ber) hangi varsayımlara dayalıdır?
—Bu varsayımlar değişirse, bu olay nasıl olur?

Bilgisayar kullanılarak bir dersin nasıl işleneceği, görüldüğü gibi, mevcut *"öğretme"* geleneğimizden epey farklı bir yaklaşımı gerektirmektedir. Geleneksel ders işleme yöntemimiz ise, kitaptaki (veya öğretmenin notlarındaki) kalıp bilgi-

lerin öğrencilere belletilmesi, sınavlarda da bunların (ya da benzerlerinin) geriye istenilmesidir.

Bu yeni yaklaşımın her bir evresine egemen olan anlayış ise, **"öğretme"** yerine **"öğrenme"**nin geçmiş oluşu; öğretmen, bilgisayar, tüm ders araç ve gereçlerinin, "öğrenme" sürecine yardımcı olacak biçimde konumlandırılmalarıdır.

Bu yeni yaklaşımda, dersin işlenmesi ve sınav sorularının hazırlanması evrelerinde daima öğrenciden "tasarım"lar yapması istenmekte, ondan birşeylerin adlarının ezberlemesi istenmemektedir. Bugünkü metodumuz ise neredeyse bütünüyle *"ad öğretme"*ye dayalıdır.

Öğrencilerin ezber tabanlarında bulunması gereken bilgilerin bellenmesi ise burada üzerinde durulan noktadan çok farklıdır.

İşte, bilgisayarın derslerde en çok kullanılacağı nokta budur. Öğrenci, sık sık karşılaşacağı, *"....konusunda bir tasarım yapın"* ya da *"...konusunda bir fikir üretin"* istedikleri için bilgisayarını kullanacak, öğretmen, merak uyandırmak için vermek istediği örnekleri, bilgisayarındaki veri-tabanına zaman zaman yüklediği örnekler içinden seçebilecektir. Ayrıca, her dersin öğretmenleri, aralarındaki örnek ya da soru alışverişini yine bilgisayar aracılığıyla yapabileceklerdir.

Bütün bunların yapılabilmesi, öğretmen ve öğrencilerin ellerinin altında zengin bir yazılım stokunun bulunmasına ve internet erişiminin kolaylığına bağlıdır.

Okul içinde bir *intranet* kurulması, çocukların birer NC ile okul ve evlerinden bu ağa erişmeleri gibi uygulamalar da bilgisayarın eğitimde kullanılabilme alanı içine girmektedir.

Ama önce, bilgisayarı bir *"laboratuvar aracı"*, onun kullanımını ise *matematik öğretmenilerine özgü bir görev* olmaktan çıkarabilmemiz gerekiyor.

BDE'NIN BAŞARISI DA, ÖĞRENCİ MERKEZLİ EĞİTİME BAĞLIDIR!

Eğitimden beklentilerimizin hemen hepsinin, çocuk ve gençlerin genetik kaynaklı öğrenme enerjilerinin harekete geçirilmesine bağlı olduğuna bu köşede sık sık değiniyorum.

Amaçla araçların karıştırıldığı daima rastlanan bir haldir, ama bunun eğitimde meydana gelişi, insan girdili tüm süreleri bozmaktadır. Eğitim, çocuk ve gençlere gerekli anahtar bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazandırmak için yapılır. Bu yalın gerçek yerine, eğitimin, öğretmenlerin ders programlarını yetiştirmek için yapıldığı geçerse, amaçla araçlar karıştırılmış olur.

Pekiyi, bu niçin böyle olur? Acaba öğretmenler çocukları önemsemezler, kendi başarılarını öğrencilerin eğitsel hedeflerinin önlerine mi koyarlar?

Bu belki bazı hallerde böyle olabilir. Ama bir olay, aynı anda her yerde oluyorsa, bunu bu tür bir bencillikle açıklamak doğru olamaz. Belli ki bu yanlışın bir başka açıklaması olmalıdır.

Öğretmenlerin, eğitsel hedefleri gerçekleştirmeyi içtenlikle istediklerinden kuşku yoktur. Bunu gerçekleştirmenin biricik yolunun **"öğretme"** yerine **"öğrenme"**den geçtiğini bildiklerinden de kuşku yoktur.

Ama, müfredat denilen ve her ne ihtiyaç duyulmuşsa içine doldurulmuş bulunan *"öğretilecekler listesi"* o denli kalabalık hale gelmiştir ki, bunun belirli bir süre içinde yetiştirilmesi için "öğretme" tek yol haline gelmiştir.

Eğer müfredat planlayıcıları, *"bilgi konisi"* denebilecek bir kavramı gözardı etmeselerdi, bu denli çok bilginin öğretilmeye çalışılması—ve tabii ki öğretilemeyişi—gibi bir gariplik ortaya çıkmaz, birbirinden farklı kabul edilerek öğretilmeye çalışılan bir çok bilginin aslında çok az miktardaki "öz bilgi"nin türevi olduğu anlaşılabilirdi.

Hick Kuralı diye bilinen bir kural, bir kişiye verilen bilgi arttıkça kişinin performansının da arttığını, verilen bilgi daha da artmaya devam ederse performansın pek artmayıp sabit kaldığını, bilgi girişi daha hızlandırılırsa bu defa performansın birdenbire düştüğünü söylemektedir. Halk arasında *"ambale oldu"* denilen olay budur.

Okul sistemimizin başarısızlığının başlıca nedeni, okul binalarının eksikliği ya da azlığı, öğretmen maaşlarının düşüklüğü ya da sınavlar değildir.

Her akla gelenin içine doldurulduğu müfredatın bir çerçeve olarak yorumlanıp, öğrenci ihtiyaçlarına göre oluşturulacak bir senaryo uyarınca *"öğrenci merkezli"* yani doğal eğilime uygun biçimde eğitim yapılmayışıdır.

BDE birçok okulda eğitim sorunlarının çözümü için bir sihir olarak görülmüştür. BDE, *"öğretmen merkezli"* bir sistemde yalnızca bilgisayar okur-yazarlığı denilen becerinin kazanılmasını sağlayabilir. BDE'den beklenen ise bu değildir.

BDE'nin de başarısı—eğitimin bir bütün olarak başarısı gibi—, müfredatın bir çerçeve olarak yorumlanmasına ve öğrenci merkezli eğitim anlayışına bağlıdır. Bu ise, yalnız büyük kentlerin modern okullarında değil, mezralarda dahi yapılabilir. Yeter ki birkaç temel gerçek iyi anlaşılmış ve benimsenmiş olsun.

YAZILIM EĞİTİMİ FİRMALARI İÇİN YENİ YAKLAŞIMLAR!

Toplumumuz bilgisayarlaştıkça buna bağlı olarak yazılım eğitimi de giderek önem kazanmaktadır. Bunun doğal (ve akılcı) bir sonucu olarak, yazılım eğitimi (YE)veren kuruluşların sayısı da artmaktadır.

Bu noktadan ileri gitmeden önce YE deyiminin daha dikkatli incelenmesi gereği ortaya çıkıyor. Söz konusu eğitim, kalitesiyle tanımlanabilir olduğuna göre, *"kaliteli eğitim"* ne demektir?

"Kalite ihtiyaca uygunluktur" ilkesi uyarınca, yazılımı kullanacak olanların ihtiyaçlarına uygun eğitim kalitelidir. Peki ihtiyaçlar nelerdir?

Yazılım ürünlerini kullananlar genellikle pratikten yetişmiş, kurs, seminer gibi hizmet içi eğitimlerle bir ölçüde nitelik kazanmışlardır. Dolayısıyla, ihtiyaçlar paletinde düşük düzeyli becerilerin ağırlıkta olmaktadır. Bir programı açıp kapayıp veri girmekten başlayıp, bir programa makrolar yazmaya dek çeşitli güçlük düzeyleri söz konusu olabilmektedir.

Diğer yandan, kullanıcıların bir bölümünün de okul mezunu, hatta yüksek nitelikli olduğu dikkate alınırsa, ihtiyaçların son derece çeşitli olacağı, yazılım eğitimlerinin de bu çeşitliliğe uygun olması gerekeceği anlaşılacaktır.

Buradan çıkarılabilecek somut bir sonuç, YE verecek kuruluşların, hangi eğitimi verirlerse versinler *modüler* tasarımlar yapmaları zorunluğudur.

Öz-Beceriler *(core-skills)** adı verilen yöntemle modüller tasarımlanırsa, çeşitli düzeydeki gereksinimlere uygun YE elde etmek mümkün olabilecektir.

YE konusunda ikinci nokta, eğitimdeki yeni eğilimlerle ilgilidir. Artık öğretme devri bitmekte, bunun yerini öğrenme almaktadır.

Bir konuyu öğrenmek isteyenleri bir yere toplayıp, onların öğrenme profillerini, özel ihtiyaçlarını ve ön bilgilerini dikkate almadan yapılagelen eğitimlerin pek verimli olmadığını bilmekteyiz. Bu saptama aynen YE için de geçerlidir.

Buna göre ikinci dikkate alınması gerekli nokta, YE programlarının öğretme yerine öğrenmeye dayalı biçimde tasarımlanmasıdır.

YE bağlamında son bir nokta, YE ihtiyacı olanların, aralarında yardımlaşabilecekleri bir sistemin kurulmasının yararı ve dahası, böyle bir sistemin kurulmasına yapılacak yardımların, YE veren firmaları ticari olarak zayıflatmayacağı, aksine güçlendireceğidir.

Bir kuruluşta bilgisayar yazılımlarını kullanmada çeşitli düzeyde ihtiyaçları olan bir kişi birer öğrenci, kendisinden daha yalın ihtiyaçları olan kişiler açısından ise birer danışman *(coach)* durumundadırlar. Bunlar arasındaki iletişimi örgütleyebilen bir düzenek, bir YE alınış kişilerin günlük düzeyde sormak isteyebilecekleri onlarca basit (ama kendileri için önemli) soruyu yanıtlayabilecektir.

YE firmaları bu tür düzenekleri kurmaya çalışmalı, bunların YE alma isteğini artıracağını bilmelidirler.

---

*Öz-beceriler konusu için bkz: EZBERE HAYIR, Tınaz Titiz, İnkılap kitabevi, İstanbul, 1996

YEREL OKUL AĞLARI

Türkiye, çeşitli kaynakların dağılımları açısından büyük farklılıklar gösterir. Birey başına ulusal gelir, enerji tüketimi, eğitim süresi, okul sayısı gibi parametreler arasında, coğrafi yörelerimiz açısından inanılmaz farklılıklar vardır. Gelişmişlik ölçütleri açısından Türkiye bir *"katlanılamaz ölçüdeki farklılıklar"* ülkesidir.

Bir yanda gelişmiş ülkelerle at başı düzeyde, diğer yanda ortaçağ karanlığındaki okullarımız yan yana bulunabilmektedir.

Bu kabul edilemez farklılıkları gidermenin çareleri vardır. Ama, sorunlara yaklaşım biçimlerimiz, eğitimden beklentilerimiz, iş yapma biçimlerimiz gibi bir dizi özelliğimiz, bu çareleri bulmamıza ve de uygulamamıza engel durumdadır.

Tamamen dogmalara dayalı biçimde ezber kalıpların belletilmesi, fizik, kimya, matematik, biyoloji gibi dallarda dahi ender bir durum değildir.

Öğretmen nitelik düzeyleri ile eğitim kalitesinin ilişkisi belli olduğuna göre, bu durumu düzeltmek için öğretmen kalitesi geliştirilmelidir.

Ama bu, kolay yerine getirilebilecek bir çözüm değildir. Yaklaşık 500,000 öğretmenin tekrar eğitilmesi hem zaman, hem de organizasyon gereksinimi açısından kolay değildir.

Zaten, eğitim alanındaki genel eğilim de eğitimde öğretme yerine öğrenmeyi ön plana almakta, öğretmeni, *"öğrenme sürecine yardımcı"* rolüne getirmektedir.

Bunun yanı sıra, teknoloji sınıflara daha çok girmekte, öğ-

retmen, teknolojinin desteğini daha çok alır duruma gelmektedir. Bütün bu değişimlerin bileşik etkisi şudur: öğrenme, öğrencinin yönetimine bırakılmakta, öğretmen bu sürecin *"üst düzey yöneticisi"* durumuna gelmektedir.

İş dünyasında, bilgi ve becerileri, yönetmek durumunda olduğu şirketi yönetmeye yetmeyen, ama birşeyler yapmak da isteyen yöneticiler, hangi konularda bilgileri varsa o alanlara yönelirler ve diğer alanları kendi hallerine bırakırlar.

Benzer biçimde de sınıfta, öğrenme sürecinde oynaması gereken rolün gereklerine sahip olmadığı için süreci reddedip, hala öğretme işiyle kendini kanıtlamak isteyebilecek öğretmene yer kalmamaktadır.

Bu, eğitim sistemimiz açısından çok tehlikeli bir durumdur. Eğer öğrenci, veli, idareci ve veli alışkanlıkları, bu büyük değişimin gerekleri karşısında bir engel oluşturur ve biz kendi kendimize hala bir kısım nedeni bilinmeyen dogmaları belletmeye ve sonra da geri istemeye dayalı sistemde israr edersek, bir gün, Dünyadan tamamen kopuk, Dünya insanının nitelikleriyle yarışamayan ve sonuçta da bu topraklarda tutunamayan hale gelebiliriz.

İşte bu noktada, birkaç ümit ışığından birisi görünmektedir: genelde eğitim ağları, özelde ise yerel okul ağları!

Bugün birçok ilimizde, değişme açık, öğretmen nitelikleri açısından ortalamanın üzerinde okulumuz vardır. Bunların hemen hepsinde, o ya da bu amaçla satın alınmış bilgisayarlar mevcuttur ya da edinebilme potansiyelleri vardır. Bu bilgisayarlar, bir yerel ağ teşkil edebilirler ve bu ağlar, bir çeşit bilgi ve deneyim paylaşma ortamı haline gelebilir.

Ayrıca, pahalı ve her okulun tek başına edinemeyebileceği yazılımların bu ağlara yüklenmesi ve böylece sadece telif hakkı ücretine katılarak yazılımları kullanmaları mümkün olabilir.

Ankara- İstanbul ve İzmir gibi büyük illerde ilçelerin dahi

herbiri bu tür ağları kurabilecek imkanlara sahiptirler. Aşılması gereken tek engel, okulların işbirliğini zayıflatabilecek olan basit rekabet endişeleridir. Bunun çaresi ise *"işbirliği içinde rekabet"* kavramı içinde yatmaktadır.

Hergün karanlıktan yakınan, eğitim sisteminin düzeltilmesini isteyen insanlarımızın önünde bu tür imkanlar vardır. Her ne kadar şikayet etmek ve bir şey yapmamak daha pratik ve ucuz ise de bu tür yollar da vardır!

Yerel Okul Ağları (YOA), okulların sahip oldukları yazılım ve bilgi birikimini paylaşmalarına, böylece okullar, hatta yöreler arasındaki olumsuz farklılıkların azaltılmasına yarayacak biçimde kullanılabilir.

Ancak bunun için, basit gibi görünen, ama yerine getirilmediği takdirde umulan yararın sağlanmasına engel olabilecek bir noktaya dikkat edilmelidir. Bu nokta yalnızca YOA'nın kullanımı açısından değil, ezbersiz eğitim açısından da önemlidir.

Geleneksel, "öğretme"ye dayalı uygulama biçiminde, dersler *projeler üzerine bindirilmiş olarak değil, çıplak dersler olarak işlenir.* Böylece öğrenciler, öğrendiklerinin ne işe yarayacağı konusunda bir fikir sahibi olmazlar. Zaten ezberletmeye dayalı sistem de kendilerinden, *"herhangi bir yolla edinilen bilgilerin yaşam içinde nasıl kullanılacağı"* nın öğrenilmesini istemez.

Ezbersiz eğitim yönteminde ise, öğrencilerin bireysel öğrenme profilleri dikkate alınmak suretiyle oluşturulacak "proje grupları", kazandırılmak istenen bilgi-beceri-tutum-davranışların üzerine bindirildiği *"taşıyıcı projeler"* aracılığıyla ders yaparlar.

Bireysel öğrenme, neyi niçin öğrendiğinin bilincinde olan bu küçük gruplar içinde, doğal bir süreç boyunca meydana gelir ve öğrenci, neye yaradığını bilmediği, bu nedenle de özgün hallere nasıl uygulayabileceği konusunda bir fikir sahibi

olmadığı bilgileri, sınavlar sırasında geriye vermek üzere ödünç olarak değil, gerçekten özümleyerek "öğrenir".

Daha açık bir deyimle, öğrenme sürecinin başarısı, öğrenilen bilgilerin, onlarla iştirak halindeki somut örneklerin (projeler) dokuları içine emdirilmiş olup olmadığına göre değerlendirilmelidir.

Bilgisayar Destekli Eğitim'de, her bilgisayarın tek öğrenci tarafından değil de 2-3 kişilik bir "grup" tarafından kullanılması bundan dolayı gerekir.

Derslerin işlenmesinde anahtar sorun, her konunun, uygun bir proje üzerine bindirilebilmesidir. Proje seçimi büyük ölçüde öğretmen, bir miktar da öğrenci katkısıyla gerçekleştirilebilecek bir iştir ve öğretmenin becerisi bu noktadadır.

İşte YOA, bunu sağlamak açısından da yararlı bir yaklaşımdır. Öğretmen ve öğrenciler, tasarımı biraz da sanat isteyen projeler için birbirlerinden YOA aracılığıyla yararlanacaklardır.

BDE PROJELERİ İÇİN BAZI ÖNERİLER

Eğitiminde bilgisayar desteği kullanmak isteyen okulların karşılaştığı önemli sorunlardan birisi de, donanımın ve yazılımın bakım desteği, öğretmen eğitimi, yeniliklerin izlenip aktarılması gibi konuların nasıl çözümleneceğidir.

Bu amaçla, donanım, yazılım, bunların bakımları ve finansman konularını bir bütün olarak ele alacak "konsorsiyum" yaklaşımı önerilir.

Konsorsiyumun görevi, BDE konusunda en yüksek performansı sağlayabilecek donanım ve yazılımı bir araya getirmek, bunların güncelliğini koruyacak bakım ve yenilemeyi yapmak, kullanıcı eğitmini sağlamak gibi işleri, en uygun mali koşullarla gerçekleştirmek ve bunları, okula karşı tek muhatap oluşacak şekilde yapmaktır.

Bu tür bir yaklaşımın benimsenmesinden amaç, BDE gibi çok yönlü bir projenin ayrıntıları içine, okul gibi esas işi eğitim olan bir kurumu sokmamak, okulu sadece bir konsorsiyum lideriyle muhatap ederek ilişkileri rasyonelleştirmektir.

Konsorsiyumla yapılacak anlaşma modelinin ana hatları şu şekilde olmalıdır:

—Anlaşma, karşılıklı görüşme ile daha önce feshedilebilmek kaydıyla 5 yıllık olmalı,

—İlk adımda ve sonraki yıllarda alınacak bilgisayarlara birlikte karar verilmeli,

—Kaçıncı yıldan itibaren bilgisayarların yenileneceğine birlikte karar verilmeli,

—İlk adımda ve daha sonra alınacak yazılımlara birlikte karar verilmeli,

—Konsorsiyuma katılan donanım firma(lar)ının temsil ettiği ana firma(lar)ın eğitim yazılımlarının tamamının Türkiyeye getirilmesi anlaşmada yer almalı,

—Yazılım ve donanım bakımının koşulları belirtilmeli,

—Yeni eğitim yazılımlarının araştırılması için benimsenecek usul anlaşmada yer almalı.

BDE'nin en önemli yapı taşı olan yazılım konusundaki dinamizmin sağlanması içinse birkaç enstrümanın birbirine paralel kullanılacağı düşünülmektedir. Şöyle ki;

(a) Bir "Eğitim Yazılımları Derneği" kurulması

Eğitim yazılımları konusunda herhangi bir ihtiyacı olanlar başvurabilecekleri bir merkez oluşturulmasıdır. Yurt dışındaki ve içindeki eğitim yazılımcılarına tek tek başvurularak bu derneğe üye olmaları istenecektir.

Eğitim Yazılımları Derneğinin, bir "kalite akreditasyon sistemi" ilan ederek, okulların kullanacakları eğitim yazılımları için gayrı resmi bir onay kurumu haline gelebileceği öngörülmektedir.

(b) Her okulun kendi içinde bir *"Yazılım Enformasyan Merkezi"* oluşturması

Okulun Bilgisayar Bölüm Başkanı'nın, eğitim yazılımlarıyla ilgili bir merkez oluşturması önerilir. Bu merkeze, İNTERNET'ten yapılacak aramalar, abone olunacak yayınlar, bu konuda mevcut yabancı dernekler aracılığıyla bilgi sağlanacaktır. Merkez, yukarıda anılan konsorsiyumun performanısının yükseltilmesinde bir rekabet öğesi rolü oynayacaktır.

Bilgisayarların sınıflarda kullanımı konusunda şu birkaç noktaya dikkat edilmelidir:

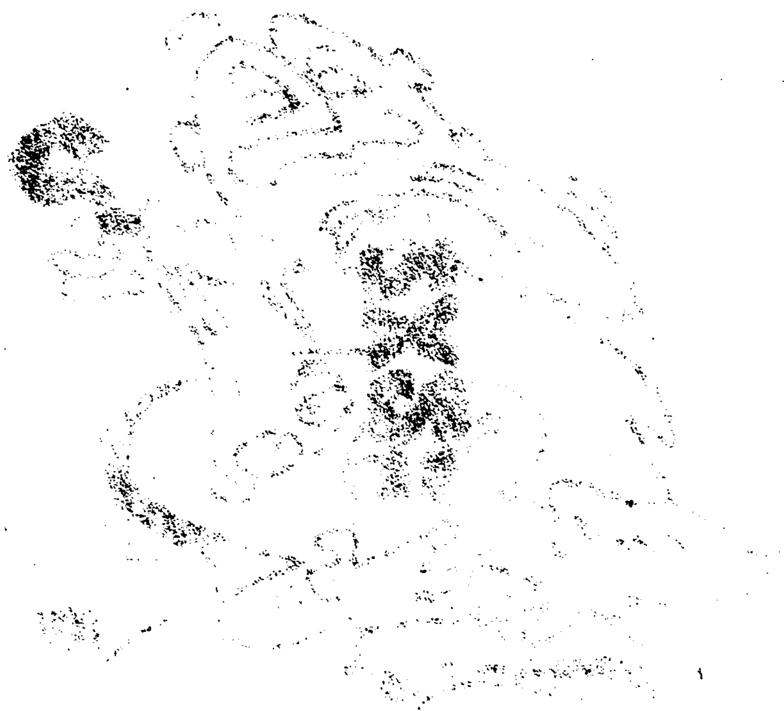
- BDE açısından ideal durum, okulda her 3 öğrenciye 1 bilgisayar düşmesi, öğrencinin evinde de ayrı bir bilgisayarının bulunmasıdır. Ancak bunun—hiç olmazsa başlangıçta—gerçekleşebilmesi güçtür.
- Bilgisayar *"Laboratuvarı"* yaklaşımı doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü, bilgisayar ile öğrencinin temasını yeterince sağlayamaz. Bu yaklaşım daha çok, bilgisayarın bir araç değil amaç olarak öğrenilmesi gerektiği meslek okulları için geçerli olabilir. BDE'de ise amaç bilgisayarın öğrenilmesi değil, onun *yardımıyla* dersin işlenmesidir. Bu bağlamda, kütüphanedeki kitap, video kaset ya da bilgisayar yazılımı arasında bir fark yoktur.
- Bu durumda öngörülen, *"Bilgisayar Sınıfları"* yaklaşımıdır: Bilgisayar Sınıfı, içinde herhangi bir dersin BDE+klasik yolla işlenebildiği, içinde her 3 öğrenciye 1 bilgisayar düşebilecek ölçüde donanım bulunan dersliktir.
- Bu koşullarda en iyi çözüm, birkaç Bilgisayar Sınıfı ile başlamak ve her yıl 1 (veya daha fazla) sınıf eklemektir.

İnsanı düşünmekten alıkoyamazsınız ama düşünmeye başlatabilirsiniz.

FRANK A. DUSH

G. SINAVLAR

SAYISAL ÖLÇME"DEN "ÖZNEL DEĞERLEME"YE

Eğitim sistemimizin doku derinliklerine işlemiş ve bu yüzden de pek sorgulanmayan bir özelliği, sınavlardır. Teknik dille *"ölçme-değerlendirme"* denilen sınavların zaman zaman üzerinde durulan iki boyutu *"neyin ölçüldüğü"* ve *"nasıl ölçüldüğü"*dür.

Örneğin, üniversite giriş sınavları açısından bu iki boyutun gereklerine ne denli uyulduğu ancak sınavları tasarımlayanlar açısından bellidir.

En yakası açılmayacak konuların sokaklarda konuşulduğu ülkemizde, genelde eğitim, özelde ise sınavlar gibi herkesi derinden ilgilendiren konular her ne hikmetse yalnızca bu işi bildiğini söyleyen kişilerin aralarında konuştukları "hizmete özel" konulardandır.

Bilimin, *"her şeyi sorgulamak"* olan evrensel ilkesi, bu alanlara girmemiş, böylece de yıllardır milyonlarca çocuk ve genç, neyi ölçtüğü ve de nasıl ölçtüğü belli olmayan aletlerle sınıflandırılagelmiştir.

Yumurta ya da domatesler dahi daha akılcı biçimde sınıflandırılırken, insanları test denilen acayiplikle sınıflamanın temelinde yatan nedenlerden birisi eğitim sınıfımızın içe kapanıklığı ise, bir diğer neden ölçme değerlendirme'nin "niçin" yapıldığının sorgulanmayışıdır.

"Sınavlar niçin yapılır?" gibisinden bir soruya, *"adet olduğu için yapılır"*, *"çocukların başarılarını sıralamak için yapılır"*, *"ana-babalar çocuklarının durumunu bilmek isterler"*,

"öğretilenleri ne kadar aldıklarını anlamak için", "öğretmenin, daha başarılı olması için", "sınav olmazsa çocuklar çalışmaz", "sınav, öğretmenin disiplin sağlamasına yarar", "sınav, öğretmenin elindeki tek silahtır" gibi onlarca yanıt verilmektedir.

Sınavın neyi ve nasıl ölçtüğünün yanıtı işte bu sorulmayan soruda saklıdır: Sınav ne için yapılır?

Toplumların kendi ideolojilerine göre insan yetiştirmek üzere tasarımladığı ve koşullandırma yoluyla insanlara—zorla—"öğretilenler" demek olan geleneksel eğitim sistemleri artık bitmektedir. Geleneksel eğitim sistemlerinin en etkin silahı ise "sınav"dır.

Öyle bir silah ki, onun kurallarına göre koşullandığını kanıtlayamayanları diplomasız bırakan ve toplumun kenarına itebilecek güçte!

Koşullandırmaya dayalı geleneksel davranışçı felsefe, onun tartışılmaz "ezberi" Bloom taksonomisi, "öğretme" ve bunları tekrarlayarak bilim yaptığını savunanları tarihe gömen yeni yaklaşım, insanın doğuştan sahip olduğu *"ihtiyaçlarını saptama ve bunları kendi yetenek ve sınırlamalarına en uygun biçimde öğrenme yetisi"*ne dayalı yeni bir paradigma doğmaktadır..

"Herkes—en az bir alanda—zekidir", "koşullanmama hakkı", "istediğini öğrenme" gibi özelliklere sahip bu yeni paradigma içinde, geleneksel sınav anlayışının da, o anlayışa göre eğitim yapmayı sürdürmek isteyenlerin de yeri yoktur.

İnsan ve eğitim gibi her ikisi de çok boyutlu iki karmaşık ve çok boyutlu olguyu tek sayıya (veya harfe) indirgeyerek yapılan ölçme, en azından doğru bir ölçme değildir. 3 boyutlu bir cismin ölçüleri nasıl ki tek sayıyla ifade edilemezse, bir insanın başarımının da tek parametreyle ifadesi de mümkün değildir.

"Ölçülmeyen bilinmiyordur" deyişi, insan başarımı için

de doğrudur. Ama, nelerin ölçülmesi gerektiği doğru saptanır ve bunlar eksiksiz ölçülürse.

Buradaki ölçme, çoğu zaman öznel değerlendirmeler biçiminde olabilir. Ama her ne yolla olursa olsun, tek boyutlu olmamalı, en az ölçmeye ya da daha genel deyimle değerlendirmeye çalıştığı olgunun boyutlarının olabildiğince çoğunu kapsamalıdır.

Sınav böyle bir içeriğe büründünce, *"niçin ölçme yapıldığı"* sorusu da açıklığa kavuşmaktadır:

a) sınav, öğrencinin kendi öğrenme profili hakkındaki varsayımlarını gözden geçirerek gerekli değişiklikleri yapması,
b) öğretmenin, oluşturduğu öğrenme ortamının uygunluğu test ederek gerekli değişiklikleri yapması,
c) ve bu iki düzeltmenin bileşik etkisini kullanarak, çocuğa, kendi yetenek ölçüleri içinde makul bir başarı kazanma fırsatı yaratarak, öğrenmeyi bir külfet değil bir zevk haline getirmek ve böylece ileride gereksinebileceği eğitsel ihtiyaçlarını kendi kendine karşılayabilmesi becerisini kazandırmak için yapılmalıdır.

Öğretmenler, sınavları bu yeni anlayışla yaptıkları takdirde, öğrenmeyi bir külfet, onun ögelerini de mücadele edilmesi gerekenler olarak gören öğrenciler, birer *öğrenme makinesi* haline geleceklerdir. Aynen doğuşlarında olduğu gibi!

Peki, çocukları doğuştan kötü ve koşullandırılmaları gereken yaratıklar olarak gören geleneksel davranışçı ekol, kendine nasıl bir iş bulacaktır?

Onları da sınava tabi tutup, yeteneklerini ölçerek uygun oldukları kategoride bir iş vererek. Tabii varsa!

"ÇOK BOYUTLU DEĞERLENDİRME"

Sınavlarda, *tek boyutlu sayısal ölçme yerine, çok boyutlu değerlendirme için* iyi bir örnek, Öğretmen Gözlemleri Formu'dur. Bu form, A.B.D.'de bir kısım ilkokulda karne olarak kullanılmaktadır.

Her bir alanın ne denli ayrıntılandırıldığına ve bunların sayılar yerine;

+ İstisnai bir gelişim gösteriyor
√ Sürekli bir gelişim gösteriyor
O Gelişme var ama tutarsız
— İlgi alanı değil
Bu durumda uygulanamaz
IEP Bireyselleştirilmiş eğitim programı gerekir

gibi işaretlerle ve öğrenciyi olası bir olumsuzluktan korumaya yönelik biçimde *"öznel"* olarak değerlendirildiğine dikkat edilmelidir.

YAYGIN HIRSIZLIĞIN NEDENİ!

Toplumumuzda en yaygın eğrilik türü nedir? Hiç kuşku edilmesin hırsızlıktır. Hırsızlık, *"kendine ait olmayan bir şeyin, sahibinin rızası olmadan alınması"* biçiminde tanımlanabilir. Bu olguya ikinci bir boyut eklenir ve bu tanımda kullanılan "alma" eyleminin nasıl olduğu tanımlarsa, hırsızlık türleri epey zenginleşmiş olur. Örneğin alma eylemi, gerçekleşmeyecek bir vaat yoluyla yerine getirilebilir (genç kızların evlenme vaadiyle kandırılması), zor kullanarak yapılabilir (gasp), dikkatsizlikten (yankesicilik) veya akılsızlıktan yararlanarak (Titan) gerçekleştirilebilir.

Bu liste uzatılarak, laf uzatmanın, sorulan bir soruya başka bir yanıt vermenin, trafikte önündekinin yolunu kesenin, üst katta gürültü yaparak istirahat özgürlüğünü almanın, sınıfta gürültü yaparak başkalarının öğrenme özgürlüklerini almanın, hepsinin aynı tanıma girdiği görülebilir.

Hırsızlık olgusuna eklenebilecek üçüncü boyut ise, verdiği zararın kalıcılığıdır. Nasılsınız? gibi sıradan bir soruya verilebilecek uzun bir yanıt kuşkusuz ki bu tanım uyarınca zaman hırsızlığıdır. Ama bu hırsızlığın verdiği zarar ile, evi soyulan bir kişinin uğradığı zarar da aynı değildir. Böyle bir sınıflama, hırsızlığı bilimsel olarak daha doğru bir yerlere oturtmaktadır.

Bu üç boyut açısından değerlendirildiğinde, acaba tanıma en çok uyan ve kalıcı zararı en büyük olan hırsızlık türü hangisidir?

Okullarda yaygın biçimde var olan *"kopya çekmek"*, hır-

sızlık türleri içinde tanıma en çok uyan ve kalıcı zararı en fazla olanıdır. Kendine ait olmayan bir bilginin, sahibinin rızasıyla ya da rızası olmadan, kendi hakkı olmayan bir notun "alınması" amacıyla kullanılması, hırsızlığın tanımına tam olarak—hem de katmerli olarak—uymaktadır.

Ama esas felaket burada değildir. Öğretmenlerin çok büyük çoğunluğunun kopya çekmeye karşı uyguladıkları önlem(!), bu tür hırsızlığın okul dışına çıkmasına ve ömür boyu sürecek bir kalıcı davranışın yerleştirilmesine yol açmaktadır. Okulun bir amacının da kalıcı davranışlar edinmek olduğu hatırlanırsa bu başarının (!) eğri bir davranışı kazandırmak yerine doğru bir davranış kazadırmakta niçin gösterilemediğinin acı acı düşünülmesi gerektiği ortaya çıkacaktır.

Kopyaya engel olmak için öğretmenlerin %99'unun kullandığı yöntem, sınavlarda *"gözetim yapılması"*dır.

"Sınavda kopya almak ve vermek hırsızlıktır ve sizler bu hırsızlığı yapmayacak düzeyde onur sahibi çocuklarsınız. Yarınlarda sizlere bu ülkenin birçok imkanını hiçbir gözetim olmaksızın, yalnızca onurlarınıza güvenerek teslim edeceğiz. Bu nedenle şimdi sizi sorularınızla baş başa bırakıyorum. Sizlere güveniyorum ve güvenimi kötüye kullanmayacağınıza inanıyorum. Hepinize şimdiden teşekkür ediyorum, hepinizi böyle bir hırsızlığa tenezzül etmediğiniz için kutluyorum ve hepinize başarılar diliyorum!" demek yerine;

"Sizler güvenilmez çocuklarsınız, aynı zamanda da uzun vadeli çıkarlarınızı düşünmeyecek kadar akılsızsınız. Sizleri kendi başınıza bıraksak hepiniz ya kopya alır ya da verirsiniz. Çünkü sizler potansiyel hırsızlarsınız. Ama ben buna izin vermeyeceğim. Şimdilik hırsızlık yapmanıza izin yok, ama ileride gözetim olmadığında, onurunuza teslim edilecek imkanları çalabilirsiniz!" mesajını çocukların gözlerinin içine baka baka veririz.

Tüm sınavlarda ve %99 öğretmen tarafından uygulanan

bir yöntemle, yaşamının etkilenmeye en açık döneminde *"sen güvenilmez bir kişisin"* mesajıyla beyni yıkanan çocuk ve gençlerimizin, erişkin hale geldiğinde niçin türlü eğrilikler yaptığının bu açıklamasını anlayabilen öğretmenlerimize, okul idarelerine, velilere ve nihayet öğrencilere çağrım, bilmeden yaptıklarının ne anlama geldiğini düşünmeleri, ama iyice düşünmeleri ve bu yanlıştan dönmeleridir.

"ÖĞRENCİNİN ÖĞRETMENİ DEĞERLENDİRMESİ"

Öğrenci Değerlendirme Ölçeği adıyla bilinen form ise, öğrencilerin öğretmenler hakkındaki kanaatini belirlemek ve böylece öğretmenin kendi stilinde gerekli gördüğü düzenlemeleri yapmasına imkan yaratmak için geliştirilmiştir.

Çok sayıda öğrenci tarafından kullanıldığı göz önüne alınırsa, bireysel kötüye kullanım olasılığının son derece düşük olduğu anlaşılacaktır.

Denebilir ki, öğretmenlerin -müfettişler de dahil- en etkin denetimi bu yolla olur. Ayrıca, öğretmen ve öğrenci arasında son derece verimli bir iletişim kanalı oluşturur.

öğrencinin ismi .... öğretmen ....
Sınıfı .... Dönem .... Okul Müdürü ....

ÖĞRETMEN GÖZLEMLERİ

İŞARETLERİN ANAHTARLARI

- \+ İstisnai bir gelişim gösteriyor
- √ Sürekli bir gelişim gösteriyor
- O Gelişme var ama tutarsız
- \- İlgi alanı değil
- # Bu durumda uygulanamaz
- IEP Bireyselleştirilmiş eğitim programı gerekir

DEVAMLILIK	1 nci	2 nci	3 ncü
Devamettiği günler	....	....	....
Gelmediği günler	....	....	....
Cezalı olduğu günler	....	....	....

GELİŞİM SAFHALARI ANAHTARI

OKUMA, YAZMA, SÖZLÜ İFADE VE AKTİF DİNLEME	1 nci	2 nci	3 ncü
Okuma			
Gelişme Evresi			
Enformasyonu tanır, hazırlar ve özetler			
Bir amaç için akıcı ve hızlı şekilde okur			
Yüksek sesle akıcı şekilde okur			
Edebiyatı yorumlar			
Bilmediği kelimeler üzerinde çalışır			
Stil ve yapıları tanır			
Yazma			
Gelişme Evresi			
Yazarak bir mesajı açıkça olarak iletir			
Yazma sürecinin aşamalarını kullanır			
Dilbilgisi yeteneklerini sergiler			
Uygun yazı mekaniğini sergiler			
Günlük işlerinde, çok kullanılan kelimeleri doğru telafuz eder			
Okunaklı yazı yazar			
Sözlü ifade ve aktif dinleme			
Güvenli ve açık şekilde mesaj iletir			
Konuşulana ve konuya saygı gösterir			
Fikir ve düşüncelerini diğerleriyle paylaşır			
KRİTİK DÜŞÜNME, PROBLEM ÇÖZME, KARAR VERME VE ENTELLEKTÜEL MERAK			
Öğrenme için meraklıdır			
Yanlışlarını, olumlu öğrenme araçları olarak görür			
Hedefler koyar, işleri düzenler ve tamamlar			
Güvenilir kaynaklar kullanır			
Problemler için fikirler ve çözümler üretir			
Hatasız ve tam bilgiler hazırlar ve sunar			
Gerek duyduğunda referans kaynaklara başvurur			
MATEMATİKSEL KAVRAMLAR VE SÜREÇLER			
Gelişme Evresi			
Temel hesap gerçeklerini bilir			
Toplama			
Çıkarma			
Çarpma			
Bölme			
"Yer değeri" ne anlayış gösterir			
Kelime problemlerini yorumlar ve çözer			
Matematik problemlerini çözmek için çok çeşitli stratejiler kullanır			
Yaptıklarını doğruluk ve yakınsaklık açısından inceler			
Birim kavramlarını bildiğini sergiler			

KÜLTÜREL, BİLİMSEL VE TEKNOLOJİK OKUR - YAZARLIK (*Tümleşik Çalışmalar*)	1nci	2 nci	3ncü
Konu			
Bilim kavramlarını bildiğini gösterir			
Sözel kavrama bildiğini gösterir			
Sonuç çıkartmak için bilimsel metodu uygular			
Diğer ilgili alanlarla ilişki kurar			
Bir dizi sanat malzemesi ve tekniği yoluyla kendini ifade eder			
YARATICI İFADE			
MÜZİK			
Çeşitli müzik deneylerinde yetenek gösterir			
Melodi			
Ritm			
Enstrüman çalma			
Dinleme			
Yaratıcı ifade			
Diğer			
Müzik sembolleri ve terminolojisi kullanımında bilgilidir			
Aktivitelere işbirliği içinde katılır			
DUYGUSAL VE FİZİKSEL RAHATLIK			
Öz denetim sergiler			
Uygun oyun alanı davranışları gösterir			
Denetim grubundan bağımsız karar			
BEDEN EĞİTİMİ			
En iyi çabasını gösterir			
İşbirliği ve sportmenlik sergiler			
Direktifleri dinler ve uygular			
Temel hareket ve oyun becerileri gösterir			
Uzun yaşam için gerekli sağlık ve zindelik becerisi gösterir			
KENDİNE GÜVEN VE DİĞERLERİNE SAYGI			
Kendi eylemleri için sorumluluk alır			
Meydan okumaları kabul eder			
Başkalarına duyarlılık gösterir			
Gerek duyduğunda yardım arar			
ÖĞRENME EĞİLİM VE DAVRANIŞLARI			
Okula karşı olumlu eğilimi var			
Başkalarıyla işbirliği içinde çalışır			
Bir iş üzerinde yoğunlaşma becerisi gösterir			
Uygun zamanlarda konuşur			
Uygun dil ile konuşur			
Başkalarının mallarına saygı gösterir			

öğretmen imzası ____________________

ÖĞRETMEN DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (Ö.D.Ö)

Elinizdeki ölçek sizin, dersleri ve öğretmenlerinizi değerlendirmenize, dolayısıyla da onların gerek programlar, gerekse kendileri hakkındaki kanaatleri tam olarak öğrenerek gerekli görebilecekleri düzenlemeleri yapmalarına olanak sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

Bu amaçla, işbirliğinizi istiyoruz. Soruları rahatlık ve içtenlikle cevaplayınız. Adınızı yazmayınız. Sadece dersin adı ile öğretmeninizin adını ve soyadını yazmanız yeterlidir.

Ölçekte yer alan maddeleri cevaplandırırken her ifadeyi dikkatle okuyunuz. Sonra, o ifadeyi ne derece katılıp katılmadığınızı düşünüp ilgili kutuya X işareti koyunuz. İfadeler hakkındaki ölçüler şöyledir:

A... İfadeye TAMAMEN KATILIYORUM
B... İfadeye KATILIYORUM
C... İfadeye BİRAZ KATILIYORUM
D... İfadeye HİÇ KATILMIYORUM

Öğretmenin Adı.......................................
Dersin adı :.......................................
Tarih :......../......./19....................

	A	B	C	D
1. Öğretmen, dersi çoşkuyla işliyor..............................	o	o	o	o
2. Dersi ilginç hale getiriyor..	o	o	o	o

	A	B	C	D
3. Derste verdiği örnekler, konunun anlaşılmasına yardım ediyor	o	o	o	o
4. Planını yetiştirmeyi, öğrencilerin konuyu öğrenmelerinden sonraya bırakıyor	o	o	o	o
5. Konuların çeşitli kaynaklardan işlenmesini sağlıyor	o	o	o	o
6. Ders sırasında öğrencilerin ne yapacaklarını, onlardan ne beklediğini tam açıklıyor	o	o	o	o
7. Dersin sonunda, o derste yapılanların gözden geçirilmesini sağlıyor	o	o	o	o
8. Sınıfta, gürültüsüz bir çalışma ortamı sağlıyor	o	o	o	o
9. Öğrencilerin kendi düşüncelerini belirtmelerine olanak sağlıyor	o	o	o	o
10. Öğrencilerin sıkça soru sormalarına izin veriyor	o	o	o	o
11. Konuları uygun bir hızda işliyor	o	o	o	o
12. Verdiği ev ödevlerinin içeriklerini, en az miktarla en iyi öğrenmeye yardımcı olacak şekilde seçiyor	o	o	o	o
13. Öğrencinin yaratıcılığını destekliyor	o	o	o	o
14. Ders konularının, öğrencinin mevcut bilgisiyle ilişkilendirilmesini amaçlıyor	o	o	o	o
15. Dersin amacını ve öğrencide geliştirilmesi öngörülen yetenekleri açık bir biçimde belirtiyor	o	o	o	o
16. Öğrencilerin sorduğu sorulara tatmin edici yanıtlar veriyor	o	o	o	o
17. Videoteyp, harita vb ders araçlarını kullanıyor	o	o	o	o
18. Öğrencilerin başarılarını doğru değerlendiriyor	o	o	o	o
19. Dersin öngörülen amaçları, uygulanan sınavlara büyük ölçüde yansıyor	o	o	o	o
20. Öğretmen dersin konularına son derece hakimdir	o	o	o	o

	A	B	C	D
21. Öğretmen derslerine düzenli olarak giriyor........	o	o	o	o
22. Öğrencilere hoşgörülü davranıyor........	o	o	o	o
23. Kullandığı dil, dersin anlaşılmasını kolaylaştırıyor........	o	o	o	o
24. Öğrenciler arasında grup çalışmalarını teşvik ediyor........	o	o	o	o
25. Özellikleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde, öğretmenin, etkili bir öğrenme ortamı yaratıp, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenebilmelerini sağladığı söylenebilir........	o	o	o	o

Bu formun, değerlendirmelerinize daha iyi cevap verebilmesi için bulunmasını gerekli gördüğünüz soruları ekleyiniz.

26........	o	o	o	o
27........	o	o	o	o
28........	o	o	o	o
29........	o	o	o	o

ÖĞRENME SONUÇLARI DEĞERLENDİRME FORMU
(Çeşitli Sınav Tiplerinin Kullanımı için Rehber)

ÖLÇÜLMEK İSTENİLEN	SINAV TİPİ	SORU SAYISI	SORU BAŞINA SÜRE	BİLGİYE ERİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ	BİRLİKTE ÇALIŞAN KİŞİ	GÖZETİM
Bellekte Tutulacak Bilgiler	TEST Çoktan seçmeli	40	1 dakika	Yok	Yok	Onur Sistemi
	KLASİK	4	10 dakika	Yok	Yok	Onur Sistemi
	EV ÖDEVİ	U.D.**	U.D.**	U.D.**	U.D.**	U.D.**
	DÖNEM ÖDEVİ	U.D.**	U.D.**	U.D.**	U.D.**	U.D.**
İhtiyacı olan Bilgilere Erişebilme Becerisi	TEST Çoktan seçmeli	-	-	AKAD***	Öğrencinin kendisi	Onur Sistemi
	KLASİK	-	-	Sınırsız	Öğrencinin kendisi	Onur Sistemi
	EV ÖDEVİ	Branşa ve konuya göre	Branşa ve konuya göre	Sınırsız	2-3 öğrenci birlikte	Onur Sistemi
	DÖNEM ÖDEVİ	Branşa ve konuya göre	Branşa ve konuya göre	Sınırsız	Öğrencinin kendisi	Onur Sistemi
Mevcut Bilgilerden, Yeni Bilgi'(ler) Kompoze Edebilme Becerisi	TEST Çoktan seçmeli	5****	1-1,5 dakika	Sınırsız	Öğrencinin kendisi	Onur Sistemi
	KLASİK	2**** AKAD	20 dakika	Sınırsız	Öğrencinin kendisi	Onur Sistemi
	EV ÖDEVİ	Branşa ve Konuya göre	Sınırsız	Sınırsız	2-3 öğrenci birlikte	Onur Sistemi
	DÖNEM ÖDEVİ	Branşa ve Konuya göre	1 ve 2. Dönem	Sınırsız	Öğrencinin kendisi	Onur Sistemi
Sürat	TEST Çoktan seçmeli	50	45 saniye	Ne ölçüldüğüne göre değişir	Öğrencinin kendisi	Onur Sistemi
	KLASİK	Branşa ve Konuya göre	Sınıfın %80'nin bitirdiği	Ne ölçüldüğüne göre değişir	Öğrencinin kendisi	Onur Sistemi
	EV ÖDEVİ	U.D.**	U.D.**	U.D.**	U.D.**	U.D.**
	DÖNEM ÖDEVİ	U.D.**	U.D.**	U.D.**	U.D.**	U.D.**

* Tabloda belirtilen sınav türleri dışında ders süresi veya ders sonunda "gözlem"lerinizi değerlendirme aracı olarak kullanabilirsiniz.
** U.D.: Uygulanabilir değildir.
*** AKAD: Açık Kitap - Açık Defter
**** Ölçme - Değerlendirme Birimine Danışınız
Bu form, Özel İzmir Lisesi Ölçme Değerlendirme birimince hazırlanmıştır.
Kullanımına izin verdikleri için teşekkür ederiz.

H. DİL

GELİŞKİN TÜRKÇE

"Sözünü bilen kişinin
Yüzünü ağ ede bir söz
Sözünü pişirip diyenin
İşini sağ ede bir söz

Söz ola kese savaşı
Söz ola kestire başı
Söz ola ağulu aşı
Balıla yağ ede bir söz

Kişi bile söz demini
Demeye sözün kemini
Bu cihan cehennemini
Sekiz uçmağ ede bir söz"

Yunus Emre

İnsanlarımızın, çocuklarının bir yabancı dil öğrenmesi için katlandıkları maddi ve manevi fedakarlıkların boyutu, bu alandaki başarı eksiğinin nedenleri üzerinde ısrarla durmak gerektiğine işaret ediyor.

Bu alanda başarılı olduğu kanısı yayılmış birkaç okul dışında yabancı dil öğreniminde başarı sağlayabilmiş okul olmadığı savı ilk bakışta abartılı görünebilir.

Başarılı sayılan okulların ise, kullandıkları başarı ölçütlerinin tabu olarak varsayılmasından vazgeçildiği ve dili öğrenilmeye çalışılan kültüre ait bir dizi tavrın taklidedilmesinin yaratabildiği önyargıdan kurtulunduğu takdirde, bugün-

künden farklı bir değerlendirme ortaya çıkacaktır.

Bu yargının abartılı olup olmadığına karar verebilmek için önce, yabancı dilin niçin öğrenilmesi gerektiği iyice netleştirilmelidir. Bu konuda çalışan bir özel okulda, yabancı dilin niçin öğrenilmesi gerektiği sorusunun yanıtı olarak şu nokta belirlenmiştir:

"Öğrencilerin, kendilerini insanlık ailesinin tam bir üyesi olarak hissedip öylece hareket edebilmeleri hedefine yönelik olarak, derslerinin ve ileride seçecekleri mesleki ve/ya kültürel alanların gerektireceği düşünme, anlama ve kendini ifade becerileri için sağlam bir temel oluşturmak"

Buradaki kritik vurgulama, "düşünme" kavramınadır. Bunun anlamı, yabancı dil derslerinde sık sık çocuklara öğütlenen *"Türkçe düşünmeyin, yabancı dilde düşünün"* önerisinin akla getirebildiği, zihninizde Türkçe yerine Mesela İngilizce ya da Almanca sözcükler geçirin olmadığıdır.

Bir "dil", sözcükler ve bunların kullanım kurallarından oluşan bir sistem değildir. Dil, bir kültüre ait düşünme biçiminin simgesel (söz, yazı, resim, tavır vb) ifadesidir.

Her kültürün düşünme biçimini, o kültürün asırlar boyunca süren oluşum süreci belirler. Dolayısıyla diller, sözcükler açısından değil temelde bu oluşum süreçleri açısından ve bu nedenle de düşünme biçimleri açısından farklıdırlar.

Sözcükler, terimler, deyimler, farklı olan bu düşünme biçimlerini ifadede kullanılan simgelerdir.

Bir dili öğrenmek demek, o dili kullanan kültürün düşünme biçimini öğrenmek demektir. Sözcükler ve onların kullanım kuralları ancak bundan sonra öğrenilmelidir ve başka türlü öğrenilmesine imkan da yoktur. Bunun dışındaki yollar öğrenme değil, belirli sayıda kalıbın bellekte tutulup, karşılaşılan duruma göre en yakınının kullanımından ibarettir.

Bir dili öğrenme bu biçimde algılandığı takdirde, *"3 ayda dilini çözmek"*, *"bülbül gibi konuşturmak"* gibisinden ölçüt-

lerin, ya da bir kısım ticari testlerin belirlediği düzeylerin aslında "günlük dilin akıcı biçimde anlaşılıp konuşulması" gibi bir hedeften daha ileri bir düzeye işaret etmediği anlaşılacaktır.

Bununla beraber eğer hedef, yani "niçin yabancı dil öğretiyoruz?" sorusunun yanıtı eğer yukarıdaki gibi veriliyorsa, erişilen düzeyi başarılı saymak gerekir. Ama herhalde bu da çarşı pazara gitmek için lüks otomobil almaktan daha anlamlı olmayacaktır.

Yabancı dille eğitim yapan üniversitelerde öğrencilerin, konuların belirli bir karmaşıklık düzeyinin altındayken güçlük çekmemeleri, ama o düzeyin üzerine çıkan konularda Türkçeye dönmek istemeleri de bu savı doğrular niteliktedir.

Bütün bunlar, unutulan bir gereğin tekrar ve de önemle hatırlanmasını gerektirmektedir: Ana dil dışında bir diğer dil, ancak ve yalnız ana dilin iyi bilinmesi koşuluyla mümkündür.

Buraya kadarki akıl yürütme, yabancı dil öğrenimiyle ilgiliydi. Tarih, matematik ya da bir başka ders için de durum daha farklı değildir. Bu derslerin öğrenilebilmesi ancak ve yalnız, o derslerin okunacağı dilin iyi bilinmesiyle mümkündür.

Böylece, 1 yıl hazırlık okuyarak *"dili çözüldü"* denilen öğrencilerin, konuları öğrenmede niçin güçlük çektikleri ve öğretmenleri niçin sık sık Türkçeye dönmek zorunda kaldıkları da açıklanmış olmaktadır. O halde, yabancı dil öğrenimiyle ilgili kuralın genelleştirilerek şu hale getirilmesi mümkündür:

"Ana dilini, anlama ve ifade etme becerileri bağlamında tam hakim olmayan bir öğrenci hiçbir başka şeyi öğrenemez, sınav vb etkiler altında ise ancak beller, sonra unutur ya da yaşamına uygulayamaz"

Ana dilin ne denli önemli olduğuna ilişkin bu girişten

sonra, sıradaki olası soruya yanıt aranmalıdır: Bu nasıl yapılabilir?

Gelişkin Türkçe (GT) adı verilen kavram bir "ders" konusu değildir. Bütün derslerle birlikte—Türkçe'de dahil—işlenmesi gereken bir kavramdır.

Nitekim, bugün Türkçe'nin bu denli bozulmuş olmasının bir nedeni de, onun ayrı ders olarak—hem de biraz az önemli—işlenmesidir. Matematik, tarih ya da beden eğitimi dersleri işlenirken GT onlarla birlikte işlenmelidir.

Senaryo temelli ders işleme, bu birleştirme işini kolaylaştıran bir faktördür. Örneğin matematik ve Türkçe birlikte işlenecektir. Bir başka deyişle Türkçe, matematiğin içine yerleştirilecektir.

Matematik, coğrafya ya da beden eğitimi dersleri yapılırken şu gerçek unutulmamalıdır: bu ders öğrenciye, kendini ifade konusunda yeni bir yol göstermek için vardır.

Matematik, bir başka yolla ifade edilemeyen (ya da güçlükle ifade edilebilen) bazı olguları ifade etmeye yarayan bir dildir.

Coğrafya, üzerinde yaşadığımız çevre hakkında söylenmek istenilebilecekler için; tarih de geçmişte olup bitenlerden bugünler ve gelecek için dersler çıkarmaya yarayabilecek birer "dil"dir.

O halde genelleştirerek denilebilir ki okullarda tüm öğrenilmesi istenilenler temelde birer dil öğreniminden başka bir şey değildir.

Türkçe (ya da bir başka dil), bu diller için ortak bir semboller ve kurallar topluluğunu vermektedir. Esas ifade araçları ise Türkçe dersinde değil diğer derslerde öğrenilmektedir. Ne Türkçe, ne de diğer dersler tek başlarına "dil öğrenimi"ni sağlayamazlar. Ancak hepsi birlikte bu amacı yerine getirebilirler.

Yabancı dil öğrenimini bu gözlük altında incelediğimizde,

İngilizce ya da bir diğer ikinci dilin, o topluma özgü kavramlar, bunlara karşı gelen sözcükler (semboller) ve onları birbirine bağlayan kurallar olarak, çeşitli konularda ifade edilmek istenilenleri dile getirmeye yaradığını ve bu bakımdan ana dile çok benzediğini söyleyebiliriz.

Buradan, diğer derslerden soyutlanmış olarak yapılacak bir yabancı dil öğreniminin, aynen ayrı yapılan Türkçe gibi bir işe yaramayacağı çıkarılabilir. Nitekim pratikte de aynen böyle olmaktadır.

Yabancı dille eğitim yapan kolejlerde yabancı dille işlenen derslerin içine yerleştirilebilecek ifade eğitimi, iki işlevin eş zamanlı olarak yapılmasını sağlayabilecektir.

Öğrencilerin, henüz tam hakim olmadıkları bir dilde soru sormak, ders dinlemek yerine, bunları ana dillerinde yapmaları, proje grupları içinde ana dillerinde konuşmaları, ama aynı zamanda yabancı dilde yazılmış ana ve/ya yardımcı ders kitaplarını okumaları, hem anlama hem de yabancı dil öğrenme için iyi bir yoldur.

Aslında, yabancı dilde eğitim yapan üniversiteler de dahil hemen tüm eğitim kurumlarında derslerde kitaplar yabancı dildedir, ama öğrencilerin derslerde—ve özellikle güç kısımlarında—ana dillerini konuştukları da bir gerçektir. Türkçe dersi dışındaki derslerin öğretmenleri, kendi dersleriyle Türkçeyi pratik olarak nasıl birleştirecek ve böylece "Gelişkin Türkçe"yi bir slogan olmaktan öteye nasıl götüreceklerdir?

Bunun en iyi yolu, öğretmenlerin, *"yaşam kalitesi"*, *"iletişim becerisi"*, *"düşünme becerisi"* ve *"dil"* arasındaki zincirleme bağlantıyı tam algılamalarına yardımcı olmaktır. Dilin iyi kullanımı, genellikle süslü -ama genelde anlaşılmaz- söz söyleme ile karıştırılır. Bu nedenle de "dilin önemi" konusunda kimseye kolay kolay birşey dinletmek mümkün değildir. Hatta denilebilir ki dilin önemini en az anlamış olanlar,

uzun ve fiyakalı konuşmaya en çok meraklı olanlardır.

Dolayısıyla öğretmenlerin, "dilin önemi", "düşünme becerisi" ve "yaşam kalitesi" gibi kavramlar arasındaki zincirleme bağlantı konusundaki bilinçlerinin geliştirilmesi için, bunların önemli olduğunun söylenmesinin bir yararı olmayacaktır. (Aslında, öğrenilmesi istenilen bir şeyi benimsetmenin en olmaz yolu onu "söylemek"tir)..

Çoğu insanın, "önemli" olan bir şeyin gereğini Yap(a)mayışının altında, ya o önemi yeterince idrak edemeyişi, ya da—ve daha çoğunlukla—o gereği yerine getirme iradesini gösteremeyişi yatar.

Buna göre uygulanacak yöntem, bir yandan dilin öneminin tam anlaşılması için çaba gösterirken, bir yandan da "düşündüğünü yapma iradesi"nin güçlendirilmeye çalışılmasıdır. Bu çerçeve içinde dil'in öneminin kavratılması için kullanılabilecek bir yaklaşım, dilin sorun çözmede somut bir araç olarak kullanılabilirliğinin gösterilmesi, bunun bir atelye çalışması biçiminde yapılmasıdır.*

Böylece, ilk adımda çözülemez gibi görünen sorunların, dil aracını kullanarak nasıl daha başa çıkılabilir hale geldiğini bizzat deneyimleyecek olan öğretmenlerin, dilin "önemi"ni daha iyi kavrayacakları beklenmelidir.

Bu bilinç yükseltimi eğitimine paralel olarak, öğretmenlerin *"düşündüklerini yapabilme"* iradeleri nasıl güçlendirilecektir?

"Düşündüğünü yapamama"nın herhalde onlarca nedeni vardır. Ortak olanların başında ise motivasyon yetmezliği, e-

---

*"Problemin Yeniden Tanımlanması", bilinen bir sorun çözme tekniğidir. Bu tekniğin değiştirilmiş bir biçimi, "Sözcük Ağacı Yaklaşımına Göre Sorunun Yeniden Tanımlanması" adını taşımakta olup, BEYAZ NOKTA VAKFI eğitim programı içinde bu konuda bir eğitim yer almaktadır.
e-posta:<<bnokta-o@tr-net.net.tr>>

nerji düzeyi düşüklüğü, yöntem bilmezlik, çeşitli korkular (gerçel ya da sanal) gibi ögeler gelmektedir. Bu konularda da dışarıdan yapılacak telkin veya müdahaleler değil, kişilerin kendilerinin, kendi yeterlik ve yetmezliklerinin farkına varmalarına yardım daha yararlıdır. Bu nedenle, öğretmen ve idarecilerin oluşturduğu topluluklara *"grup terapisi"* biçiminde yapılabilecek eğitimlerle, herkesin kendi düşündüğünü yapabilme profilini kendisinin keşfetmesi sağlanabilir.

Bu yollarla dilin önemi konusunda bilinci gelişen ve kendi dersi için geliştireceği bireysel planı (Türkçeyi kendi dersiyle birleştirme planı) uygulama iradesi güçlenen öğretmen, bazı teknik yardımlara ihtiyaç duyabilir..

Çeşitli ülkelerde bu alanda yapılan uygulamalar bu amaçla kullanılabilir.** Ama öncelikli koşul, bu arayışın içine girmiş olmaktır.

**Matematik öğretmenleri için kullanılabilecek bir uygulama örneği, yukarıda adı geçen kuruluştan edinilebilr.

İ. YABANCI DİL

YABANCI DİL NİÇİN ÖĞRETİLİR?

Çok basit gibi göründüğü için üzerinde pek (hatta hiç) durulmayan sorular, bu soruların yanıtlarını bildiğini, hem de emin olarak bildiğini zannedip o yanıtlar doğrultusunda ölesiye çaba harcayan insanlardan fena halde intikam alırlar.

Okullarımızda yabancı dil öğretimi en az 100 yıllık bir geçmişi olan süreçtir. O zamanki insanlar bu soruyu sordular mı bilinmez, ama bugün varsa o yanıtın unutulduğu, ya da hiç sorulmadığı kesindir.

"Fen derslerinin ana dilde işlenmesi" tartışması, yabancı dilin niçin öğretildiği sorusunun sorulmadığını, sormanın abes sayıldığını gösteriyor.

Bir yabancı dili bilmek deyimiyle ifade edilen konudaki şu seçenekler, sorulması önerilen "soru'nun" ne denli önem taşıdığını gösteriyor:

(1) Öğrenilecek dili ana dili olarak bilen birisiyle hiç farkı olmayacak düzey,
(2) Roman, hikaye gibi kültür ürünlerini hiç güçlük çekmeden (lügate bakmadan, kimseye sormadan ya da anlayıp geçmeden) okuyabilecek düzey,
(3) Bir TV veya radyo istasyonunu ya da telefonda konuşan birisini, yukarıdaki koşullarla dinleyip anlayabilecek düzey,
(4) Eğitsel ve/ya mesleki basılı ve görsel-işitsel malzemeyi, bunların bütünlüğünü bozmayacak ve izleme istekliliğini azaltmayacak ölçüde yardım alarak (sözlük ya da diğer kaynaklardan) anlayabilecek düzey,

(5) Yukarıdaki amaç çerçevesinde, dinleyenlerin istekliliğini kaybettirmeyecek ve ifade edilmek istenilende anlam kaybına fırsat vermeyecek biçimde konuşabilme düzeyi,
(6) Yabancı dilin, daha sonra ortaya çıkabilecek bir alanın "özel jargonu"nun ve "özel üslubu"nun kavranmasına temel oluşturacak ortak esaslarının öğrenilmesi düzeyi,
(7) Bir konuşmada "kanun" yerine "aşk" demeyecek düzey,
(8) Yukarıdaki ilk 7 düzeyin daha alt dereceleri ve bunların çeşitli bileşimleri.

Kabaca yapılan bu derecelendirme, bir yabancı dilin bilinme düzeylerinin küçük bir parçasını kapsamaktadır.

Kuşkusuz ki bu kadar çok seçenek içinde boğuşup doğru bir **"yabancı dil öğrenme amacı"** tesis edebilmek yerine, bu soruyu hiç sormamak ve ortalama bir amaca yönelik olarak yürümek çok daha kolaydır.

Bu aynen bir mimarın, program istemeden plan çizmesine benzemektedir. Aksi halde talep sahibi ile mimar arasında uzun ve yorucu tartışmalar geçecek, talep sahibinin bazı isteklerinin mimari açıdan imkansız olduğu ortaya çıkacaktır.

Yabancı dil öğrenimi mimarisi de aynen böyledir. Tutulacak en kolay yol, bu tür tartışmalara girmeksizin -bundan evvelki yıllarda yaptığımız gibi-, ortalama bir amaca göre yabancı dil tedrisatı (öğrenimi demeye dilim varmıyor) yapmaktır.

Tutulacak doğru yol ise ne denli rahatsız edici olursa olsun bu soruyu yanıtlamaya çalışarak amaçlarımızı tam yerine getirebilecek bir yabancı dil mimarisi oluşturabilmektir.

Bu yaklaşım yalnız yabancı dil öğrenimi için değil, coğrafya, matematik ya da mesleki dersler için de geçerlidir.

Hatta ve hatta yalnız dersler için değil, yaptığımız ve ya-

pageldiğimiz her türlü şey için de sormalıyız: Biz bunu niçin yapıyoruz?

Aksi halde, büyük çabalar hayal kırıklıklarından başka ürün üretemez!

"Yabancı dil niçin öğretilir?" konusunda yapılan bir beyin fırtınasında üretilen çeşitli düşünceleri verip, bunlardan kendime göre bir bileşim yapacağım. *"Yabancı dil niçin öğretilir?"* sorusuna alınan çeşitli yanıtlar şunlardır:

- Öğrencinin Türkçe olarak yapabildiklerini yabancı dilde de yapabilmesi,
- Görsel ve işitsel olarak dünyayı izleyebilmek ve dünyayla entegre olabilmek,
- Yabancılarla rahatça konuşabilmek ve yabancı bir ülkede eğitimini sürdürebilmek,
- 4 beceriyi (O-Y-K-A) ortalama olarak kazanıp içinde yaşadığımız dünyayla iyi bir iletişim kurmak, sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmeleri izleyebilmek,
- Normal hızda ve düzeyine uygun bir karşılıklı konuşmayı yapabilmek,
- Kültürümüzü ve haklılığımızı uluslararası platformlarda anlatabilmek,
- Gelişen dünyayı yakalayabilmek ve değişime ayak uydurabilmek için yazılı ve sözlü kaynaklardan yararlanabilmek,
- Kendini ifade edebilmek, okuduğunu ve konuşulanları anlayabilmek,
- En alt basamaktan başlayarak O-Y-K-A becerilerini kazandırıp ilerleterek, uluslararası olaylarda yer alabilmek ve rahatlıkla iletişim kurabilmek,
- Eğitsel hedeflerin gerektirdiği kaynaklardan yararlanmak amacıyla okuduğunu ve duyduğunu anlamak,
- İleriki yıllarda ilgi duyulabilecek alanların özel terminolo-

jilerinin kavranmasına temel oluşturacak bir düzeyde O-Y-K-A- becerilerini kazanmak.

Bu düşünceler içinde baskın olan küme, dünyayı tanımak ve iletişim kurabilmek için yabancı dil öğrenmektir.

Dünyada üretilen bilginin büyük miktarının yabancı dillerde olduğu dikkate alınırsa, yabancı dil öğreniminin bir amacının;

"İçinde yaşadığımız insanlık ailesinin, dili nedeniyle ayrıma uğramayacağı bir bireyi haline gelerek kişiyi de o dili daha iyi öğrenmeye itebilecek bir tatmin sağlayacak düzeyde O-Y-K-A becerisi kazandırmak"

olması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Düzeyin bu biçimde belirlenmesi son derece önemli olup, aksi halde bir ana dil düzeyi ima edilmiş olacak ve bunun gerçekleştirilmesi pratik olarak çok güç olabilecektir.

Yabancı dil öğreniminin diğer iki amacı da üretilen düşünceler arasında görünmektedir:

"Eğitsel hedeflerin gerektirdiği kaynaklardan yararlanmak amacıyla okuduğunu ve duyduğunu anlamak"

(ve)

"O-Y-K-A becerilerinin, herhangi bir amaca yönelik bileşimlerinin üzerine inşa edilebileceği bir temel oluşturmak"

Bu üç amaç eşdeğer öncelikli olup biri diğerine tercih edilebilir görünmemektedir. Yabancı dil öğrenim programları bunlardan birisini öne alacak biçimde hazırlanmamalıdır.

Bu amaçlar benimsendiği takdirde, bunlardan çıkarılabilecek bazı sonuçlar vardır. Bunlardan en önemlisi, yabancı dille eğitim yapan okullarda 1 yıllık bir hazırlıktan sonra, fen derslerinin işlenmesi sırasında yabancı dille konuşulması uygulamasının, bu amaçlara hizmet etmediğidir.

Tam aksine, edinilen bilgilerin içselleştirilmesi (kişinin mevcut bilgi örgüsüyle ilişkilendirilmesi) sürecinde, ana dil dışındaki bir dilin bu süreci olumsuz etkilediği bir gerçektir.

Bu derslerin işlenmesinde yabancı dildeki her türlü basılı, görsel ve işitsel kaynak kullanılabilmeli, bunlardan edinilecek bilgilerin içselleştirilmesi ise mutlaka ana dilde yapılmalıdır.

Böylece, bugün mevcut olan bir başka sorun da kendiliğinden ortadan kalkmış olacaktır. O da, yabancı dille eğitim yapan okulların Türkçe dilinde yapılan sınavlarda başarılı olamaması ve bu nedenle lisenin son iki yılında derslerin Türkçe yapılmasıdır.

Bu yaklaşım, *"okullardan yabancı dil kaldırılmalı mı kaldırılmamalı mı"* gibisinden sığ bir tartışmaya indirgenen önemli bir soruna çözüm getirmektedir.

Bu bağlamda ele alınması gereken ikinci önemli sorun, okullarımızın çoğundaki yabancı dil öğretiminin başarısızlığıdır. Bu ayrı irdelenmesi gereken bir sorundur. Ama ondan önce, çocuk ve gençlerimizin ana dillerinde niçin kendilerini ifade edemedikleri sorunu üzerinde durulmalıdır.

Ancak şimdilik şu söylenebilir: Yabancı dil öğretimindeki başarısızlığın temelindeki nedenlerden birisi, yabancı dilin niçin öğretildiğinin irdelenmemiş oluşudur.

Yukarıdaki, sınırlı beyin fırtınası dahi göstermektedir ki, insanlarımız çeşitli nedenlerle yabancı dil eğitimini öngörmektedirler.

Bu amaçların hepsinin aynı anda yerine gelmesi imkansızdır. Çünkü her birisi için izlenmesi gereken yol farklıdır. Amaçlar, bir "Yabancı Dil Öğrenimi Politika Dökümanı" yoluyla net olarak ortaya konulmadığı ve her öğretmen kendince bir amaç tarif ettiği sürece—ki uygulama aynen böyledir—, başarı imkansızdır.

Başarısızlığın ikinci önemli nedenini James J. Asher şöyle ortaya koymaktadır:"
Bebekler ezberlemeden dil öğrenirler. Peki çocuklara ve erişkinlere niçin ezberletiyorsunuz?"..!

DERİN ALGILAMAYA DAYALI YABANCI DİL

Anahtar kavram : "derin algılama"!

"Derin algılama (deep perception)" deyimiyle, farklı bir kültüre ait kavramlar ve düşünme biçiminin içselleşmesi *(internalization)* kastedilmektedir.

Mevcut Durum: Halen uygulanan İngilizce "öğretme" yaklaşımı, verimliliği çok düşük bir yöntemdir.

Dr. James J. Asher'in kitabından şu alıntı, Türkiye'deki okullarda yabancı dil trajedisini aynen yansıtmaktadır;

Japon öğrencilerin İngilizce öğrenirken yaşadıkları güçlükleri göstermek için, Shirou şu anlattı:

Shirou Japonya'da okulda ingilizce öğrenmek için oniki yıl büyük bir dikkat ve gayretle çalışmıştı. Amerika'ya ilk yolculuğunda, güverteye çıkan Amerikalı gümrük memuru Shirou'ya yaklaştı ve "What is your name?" diye sordu. Gümrük memuru bu soruyu doğal konuşma ritminde, "Whachyurname?" gibi bir telaffuzla sormuştu. Shirou, bunun ingilizce olması gerektiğini biliyordu, ancak soruyu anlayamadı. Gümrük memuru soruyu yineledi: "Whach yur name?" Shioru'nun yüzünde yine bir anlama belirtisi yoktu. Kuşkusuz Shioru okulda "What -is-your-name?" sorusunu duymuştu ama "Whach your name?" sorusunu hiç duymamıştı. Shirou "Adamın bana sorduğu basit bir şey, ama ne?" diye düşündü. "Okulda oniki yılı in-

gilizce öğrenmek için boşuna mı harcadım?"
Başarısızlık duyguları benliğini sardı ve gözlerinden yaşlar boşandı....

Hiç okula gitmese, hatta birşey okuması engellense dahi, içindeki öğrenme eğilimi nedeniyle ingilizceyi (ve diğer alanları) öğrenen öğrencilerin (Kolay Öğreniciler), bu sistemin yetiştirdiği kişiler olarak tanımlanması yanılgısından vazgeçilirse, ortalama öğrencinin pek işe yarar bir şeyler öğrenemediğini söylemek bir abartı sayılmamalıdır.

Niçin Öğrenemiyorlar?

Bir yabancı dilin öğrenilmesi, tarih, fizik ya da bir başka dersin öğrenilmesinden farklıdır. Bir dil, ait olduğu toplumun düşünme biçimini yansıtan bir araçtır. Düşüncelerini ifade aracıdır.

İkinci bir dil ise, ait olduğu kültür(ler)in düşünme biçiminin ifade aracıdır ve birinciden farklıdır.

Çocuklarımızın düşünme biçimleri "kalıpların bellenip geriye kusulması" şeklindedir. Daha açık bir deyimle çocuklarımız düşünmemekte, yalnızca kendilerine tekrar yoluyla belletilip kuşkulanmadan (ezber) belleklerinde tutmaları istenilen bilgileri—o da bir kısmını—tekrarlamaya çalışmaktadırlar.

Bunda bir yanlışlık olduğunu hissedip, bunu çeşitli yollarla (öğretmeni dinlememek, ders çalışmamak vb) dışa vuran çocuklara tek tavsiye ise "daha çok çalış" olmaktadır.

Yeni bir dilin düşünce biçimini öğrenmek demek olan "ikinci dil öğrenimi", öğrencilerin, ana dillerinde düşünmeyi bilmemeleri nedeniyle, sadece somut eşya ve kavramların adlarının bellenmesine indirgenmektedir.

İkinci dilin öğrenilmesi karşısındaki ikinci engel ise, öğrencilerin ana dillerini layıkıyla "bilmeyişleri"dir. Aşkın Türkçe yoluyla kazandırılmak istenen "ana dilini, bir sorun çözme aracı olarak kullanabilme", "kendini tam ifade edebilme", "başkalarını tam anlayabilme" gibi özellikler, işte bu nedenle

ikinci dil öğrenmenin ön-koşulu durumundadırlar. Kısacası çocuklarımız kendi dillerini—yani düşünmeyi—bilmedikleri için ikinci bir dili de yeterince öğrenememektedirler.

Bu yetersizlik birçok çocuğu, öğrenmek durumunda olduğu dilin düşünme biçimi yerine, o dilin ait olduğu kültürün işaretleri sayılabilecek basit ve çoğu ilkel deyimleri, tavırları, jest ve mimikleri kopya etmeye itmekte, böylece bir yandan da kültürel kimliklerini kaybetmektedirler.

Bunların dışında, çocuğun kendi öğrenme profilini bilmeyişi, öğrenme için somut nedenin bulunmayışı, öğrenme yerine öğretme çabaları ve nihayet tekrara dayalı ilkel metotlar, ikinci dildeki derin başarısızlığın nedenleri arasındadır.

Ama bunların hepsinden daha önemli bir başarısızlık nedeni vardır: Başarısızlığı görmezden gelme nedenleri konusunda kuşku duymamak; işte bu da eğitici sınıfın ezberidir.

Nereden Başlamalı?

1. Güçlü Öğrenme Nedeni: İlk nokta, öğrencilerin "ikinci dil öğrenmek için çok güçlü bir nedene (compelling reason) sahip kılınmaları" olmalıdır.

Benzer bir yaklaşım ana dili için de geçerlidir. Bu nedenle Türkçe dersleri de yalnızca dilbilgisi kurallarının belletildiği değil, ana dilinin sembollerini (sözcükler) ve kurallarını (dilbilgisi) kullanarak düşünmeyi, yani sorun çözmeyi ve etkin iletişimi öğrendikleri dersler olarak anlaşılmalıdır.

Öğrenme nedenlerini belirlemek için bir grup öğrenci arasında yapılan bir soruşturmada şu tür nedenler ortaya konulmuştur:

—Yabancı dil bilmediği için iş bulamayan yakından etkilenme

—Turistlerle iletişim kurma dürtüsü

—Ailesi içinde yabancı ülkede yaşayan ve oraya gitme şansı bulunmak, liseyi ya da üniversiteyi dış ülkede okuyacağını bilmek.

—Babasının yabancı dil bilmeyişi nedeniyle işini kaybetmiş oluşu,
—Türkiye'de iş kaynakları tükeniyor.
—Bilgisayar dolayısıyla doğan İngilizce ihtiyacı
—Babasının işi nedeniyle yabancı dil bilme zorunluluğu
—Okuldaki bilgisayarların İngilizce olması
—Satınalınan cihazların Manual'lerini okuyabilme arzusu
—İnternetten arama zorunluğu

Öğretmen mutlaka güçlü bir öğrenme nedenini sağlamak, ortaya çıkarmak, hatta yaratmak zorundadır. Bu olmaksızın ne ikinci dil ne de bir başka şey öğrenilemez. Çok zorlama yapılırsa sınavlarda asgari düzeyde not almaya yeter derecede bilgi "bellenir" ve sonra "unutulur".

Güçlü öğrenme nedeni ortaya çıkarmak/yaratmak için öğrencinin ilgi alanları envanterinin ve öğrenme stilinin bilinmesi gerekir.

O halde ilk atılacak adım bu iki bilinmeyenin bilinir kılınması olmalıdır. Bu aynı zamanda öğrencinin derse karşı ilgisini de olumlu etkileyecektir.

2. Erken Başarı: ikinci nokta, öğrenciye daha başlangıçta bir başarı kazandırma zorunluluğudur.

Dilimiz, böyle bir imkanı içinde barındırmaktadır. Dilimizde hemen hemen aynı anlamda (ama bir miktar farklı telaffuzda) kullanılan ingilizce sözcüklerin bir listesi çıkarılmıştır. Listedeki sözcük sayısı 1600 civarındadır.

Hazırlık sınıfına gelen ve hiç ingilizce sözcük bilmediği varsayılan bir öğrenci yaklaşık 1000 ingilizce sözcük bilmektedir. Bunların isim, sıfat ve fiil olarak ayrılıp birkaç bağlaç verilmesiyle önemli ölçüde İngilizce cümleyi kurabilirler. Bu, birkaç gün içinde "ani bir başarı" kazandırılması demektir.

3. Öğrenme Stili: Görsel, işitsel, dokunsal ve kinestetik öğrenme stiline sahip çocukların bu özellikleri bilinmeksizin son

derece yanlış yargılara varılabilir. Örneğin sürekli hareket halinde olma ihtiyacı duyan bir çocuk hiperaktif ya da yaramaz olarak değerlendirilebilir ve hatta disiplin cezasına çarptırılabilir.

Bu nedenle, bir öğretmenin ilk yapacaklarından birisi, sınıfındaki çocukların tek tek öğrenme stillerini tesbit etmesi ve daha da önemlisi bu stillerin çocukların kendileri ve ailelerince de bilinmesidir. Bu konuda çeşitli testler geliştirilmiştir. Karmaşık insan yapısının hiçbir test tarafından tam olarak belirlenemeyeceği, öğrenme denilen karmaşık sürecin çok sayıda faktörün bileşik etkisi altında oluştuğu unutulmamak kaydıyla bu testlerden yararlanılmalıdır. Örneğin *Myer-Brigs Type Indicators* bunlardan birisidir.

Ek-1'de, bu amaçla kullanılabilecek basit fakat etkin bir test verilmektedir. Daha iyisi bulunana kadar öğretmenler (yalnız İngilizce öğretmenleri değil) bu testi kullanmalıdır.

4. **İlgi Alanı:** Çocukların ilgi alanlarıyla örtüşmeyen ders işleme biçimleri, öğretmen ne denli bilgili, yardımcı malzemeler ne denli güçlü ve öğrenme iklimi ne denli uygun olursa olsunlar temel amaç olan "öğrenme"yi sağlayamazlar. Öğrenme Stili bir öğrenci açısından ne kadar önemliyse ilgi alanı da o kadar önemlidir. Buna göre öğretmenin ilk görevlerinden birisi Öğrenme Stili ve İlgi Alanı belirlemelerini yapmaktır. Bununla ilgili bir yazı "İlgi Alanı" başlıklı bölüm de verilmektedir.

Kesin bir kural olarak Öğrenme Stili ve İlgi Alanı Envanteri belirlemeleri yanılmaksızın ders işlemeye fazlaca ağırlık verilmemelidir.

Genel bir gözlem, çocuklarımızın ilgi alanlarının anne baba ve ortamın etkileriyle oldukça daraldığıdır. Çok dar bir alan dışında merakını kaybetmiş çocuklara bir şeyler öğretebilmek çok güçtür. Bu nedenle öğretmenin önemli görevlerinden birisi bu alanı (merak balonu denilebilir) genişletmeye çalışmak ve velilerle görüşerek çocuklarının meraklarını tahrik edebilecek yollar bulmalarını sağlamaktır.

5. Metot: İkinci dil öğreniminin yumuşak karnı burasıdır. Bu konuda radikal bir düzelme sağlayabilmek için improvement değil reengineering tipinde bir yaklaşıma gerek duyulmaktadır.

a) **Öğrenme süreci akım diyagramı belirgenmelidir.** Öğrenme işinin hangi sistematikle gerçekleştirileceğini gösteren bir süreç akış diyagramının belirlenmesine ihtiyaç vardır. Örnek bir süreç akış diyagramı Ek-1'de verilmiştir.

Bu şekilde açık ve net biçimde belli bir metot kullanılmadığı için, öğretmen sınıftaki az sayıdaki "kolay öğrenici" ile yakın ilişki içine girerek ders planını tamamlamaktadır. Bunun doğal sonucu sınıfın büyük bir bölümünün öğrenme süreci dışında kalmasıdır ve gerçekte de böyle olmaktadır.

b) **Toplu Öğretme'den kaçınılması.** İlgi alanları, öğrenme stilleri, öğrenebilme yetileri ve yetişmişlik düzeyleri birbirinden farklı öğrencilere "Toplu öğretme" yapılmamalıdır. Halen çok yaygın olan bu yöntem, öğretmenin işini yapmış "gibi" gösterir, gerçekte ise fazla işe yaramaz. Öğretmenlerin pek sık kullandığı "doldurulabilecek boşlukları" olan sorular sorup, topluluk içinden doldurulmasını beklemek verimsiz bir yoldur. Gruplar halinde çalışma iyi bir alternatiftir. Kural "öğretme" yerine "öğrenme"dir.

c) **Proje Grupları:** Öğrenme stilleri ve İlgi Alanları'na göre 3 veya 4'er kişilik gruplara (Proje Grubu) ayrılan öğrenciler yoluyla ders işlenir. Gruplar daha küçük ya da daha büyük yapılmamalıdır. İdeal sayı 3'tür.

d) **Grupların ilgi alanları ve öğrenme stillerine cevap verebilecek senaryo fikirleri:** "Senaryo Temelli Eğitim" başlıklı bölümdeki fikirlerden yararlanarak senaryo fikirleri geliştirilmelidir. Bu amaçla kullanılabilecek İngilizce bir kaynak, The Technology Infusion Toolkit adlı bilgisayar CD'sidir. İçinde K-12 düzeylerinde senaryo fikirleri mevcuttur.

Öğretmenler bunlardan yararlanarak benzer fikirler de geliştirebilirler.

Ders kitaplarındaki ders işleme senaryoları, Senaryo Temelli Eğitim bağlamındaki senaryo değildir. Öğrencilerin ilgi alanlarından bağımsızdır ve tamamen yapay sınıf ortamında uygulanmaktadır. Halbuki gerçek senaryo sınıf dışında da taşabilmelidir. Öğrenciden, işine yarar birşey istemeyen bir senaryo YANLIŞ'tır. Bu kesinlikle unutulmamalıdır.

e) **Okul dışı sürenin iyi kullanılması:** 45'er dakikalık dersler yolüyla bir yabancı dilin öğrenilmesi -pek çok öğrenci için-güçtür. Bu nedenle okul dışı sürelerden azami ölçüde faydalanmalıdır. Söz varlığı (dağarcık-vocabulary) geliştirmek için okul dışı süreler idealdir. Dağarcığın zenginleşmesi başlıbaşına öğrenmeyi kolaylaştıracaktır. İlköğretim okulunun 1. sınıfından başlayarak hergün belirli sayıda sözcük öğrenilmesi bir alışkanlık haline getirilmelidir.

f) **Sözcüklerin yapısı:** Sözcüklerin yapısı (ön ek (ler) + kök + son ek(ler))hakkında bilgi sahibi edindirme, bir dili sevdirmenin iyi yollarındandır. Bu yolla, bilinmeyen sözcüklerin anlamları dahi tahmin edilebilir ve bu öğrenciye bir zevk verir. Ek-3'de bazı örnekler verilmiştir.

g) **Etimoloji:** Sözcük köklerinin nereden geldiğinin bilinmesi, o dile hakimiyet için çok önemlidir. Öğretmen mümkün olan hallerde sözcüklerin kökleri hakkında bilgi vermeli, daha da önemlisi öğrencileri bu konuda meraklı olmaya özendirmelidir. (Ek-3)

h) **TPR:** K-5 için (anaokulu'ndan 5.'nci sınıf sonuna kadar) en iyi metotlardan birisi TPR'dır. Öğretmenlerin pek kullanmadığı bu metodun iyi uygulanabilmesi için, bir TPR Takımı oluşturmalı, takım kendini eğiterek bu metodu esasına uygun olarak kullanabilir hale gelmelidir.

i) **Ezbersiz Eğitim, İngilizce öğreniminde nasıl gerçekleştirmeli?** ilk anda, büyük bölümü öğreniminde ezbersizlik ilkesinin nasıl uygulanacağı Ek-3'de kısaca açıklanmaktadır.

j) İngilizce öğreniminin bir "paket" olarak tasarımlanması:

İngilizce öğrenimi halen büyük ölçüde (ders saatleri) ve (sınıf ortamı) ile sınırlıdır. Bunun dışındaki aktiviteler (geziler, tiyatro gösterileri vb.), bütün içinde önemsiz bir yer tutarlar.

Bunun yerine aşağıdaki gibi araçlar da düşünülebilmelidir. Öğrenme metodunun ağırlığı, sınıf içi aktivitelerden çok bunlara dayandırılmalıdır.

1. Okul içinde

—Her ay, her sınıfın ingilizce tabanlı bir sunu yapması (bu bir internet sitesinin tanıtımında her öğrencinin bir görev alması veya bir bilgisayar programının kullanımının tanıtımında iş bölümü veya bir oyunun sahnelenmesi veya bir konuda tartışma ya da yaratıcı bir diğer etkinlik olabilir.

—Bilgisayarlı sınıfların duvarları "tamamı"nın, bilgisayar deyimlerinin Türkçe karşılıkları ile doldurulması.

—Her öğrencinin İLGİ ALAN(LAR)INA uygun birer konuda, her öğrenciye ayrı ayrı olmak üzere birer dönem ödevi verilmesi. (Bir kitabın okunup, özetinin çıkarılması, bir kitabın savunduklarının eleştirisi, ildeki yabancıları konu alan bir inceleme, ilgi duyduğu konularda öneriler üretilmesi vbg.)

—Akşam üstleri ve cumartesi günleri bilgisayar ve internet kullanımı,

—Okul içinde ücretli çeviri sistemi kurulması ve öğrencilerin bu sisteme dahil edilmesi

—Burslu öğrenciler için ücret ödemeksizin, diğer öğrenciler için ise belirli bir ücret karşılığında internet araştırmaları yapılması, (öğretmenler derslerin işlenmesinde ihtiyaç olan eğitsel kaynakların temininde bu yoldan yararlanabilirler)

—Okul için sipariş edilecek yabancı kitap, dergi vb. malzemelerin sipariş ve izlenmesinde görev verilmesi.

—Hiçbir araç ihmal edilmeksizin hepsinin kullanılabilmesi ve kalıcı olabilmesi için yollar tasarımlanması:

Örneğin:

—Tiyatro oyunları için: belirli tarih

—İnternet aramaları için: isim tesbiti ve göğüse takılacak kokart ile bunun belirtilmesi

—Her öğrencinin bir adet konuşan sözlük edinmesi

—Öğretmenlerden oluşturulacak grupların, dil öğrenimiyle ilgili kitapları çevirmeleri, okulun bunları telif ücreti ödeyerek bastırması,

—Öğretmenlerin kendi worksheet'lerini üretmelerine yardımcı olacak Clip-art yazılımlarının bilgisayarlara tesisi,

—Çocukların ilgi alanlarına girebilecek olan (comics) karakterlerin—Dilbert vbg—kütüphanede ve internet adreslerinde bulundurulması

2. Evde

—Evde hergün belirli sayıda sözcük bellenerek sözvarlığının (vocabulary) geliştirilmesinin zorunlu kılınması

—İngilizce sözlü, alt-yazılı filmlerin izlenmesi

—CNN, NBC, BBC gibi kanallardan hergün akşam haberlerinin dinlenmesinin ve bir sayfalık özetinin ertesi güne hazırlanması

—Çeviri ödevleri (Türkçe'den İngilizce'ye ve tersine) verilmesi.

3. Ev ve okul dışında

—Her yıl ingilizce yaz okulu düzenlenmesi ya da yurtiçi veya dışında bir yaz okuluna katılmak,

—Ders yılı başında, tatilde yurtdışına gezi yapacak olanların belirlenip, gideceği yer hakkında çok ayrıntılı araştırma yapmasının sağlanması.

—Öğrencilerden gerçek ortamlar içinde birşeyler yapmalarını istemek.

Örneğin:

Konsolosluklar, NATO vb. kuruluşlar, yabancı sanayi kuruluşlarının birer "ortam" olarak kullanılıp, buraları içeren "talep edici senaryolar" (requiring scenarios)

4. Zengin öğrenme ortamı
Geleneksel "kütüphane", "eğitsel kaynaklar merkezi" (educational resource center) haline dönüştürülmelidir. Bu çerçevede:
—Kütüphane, bu "merkez" içinde bir bölüm oluşturacaktır.
Kütüphaneye en az 1 yabancı gazete ve bazı dergilerin aboneliğinin sağlanması
—Eğitsel kaynak olarak nitelenebilecek imkanların bir envanterinin—ingilizce öğrenme açısından—çıkarılması

EYLEM ÖNERİLERİ:

(1) Okulların İngilizce ve Türkçe bölümü öğretmenleri bir beyin fırtınası yapmalı ve sözü geçen "paket" içinde yer alması mümkün ve de yararlı araçlar için yaratıcı düşünceler üretmelidirler.

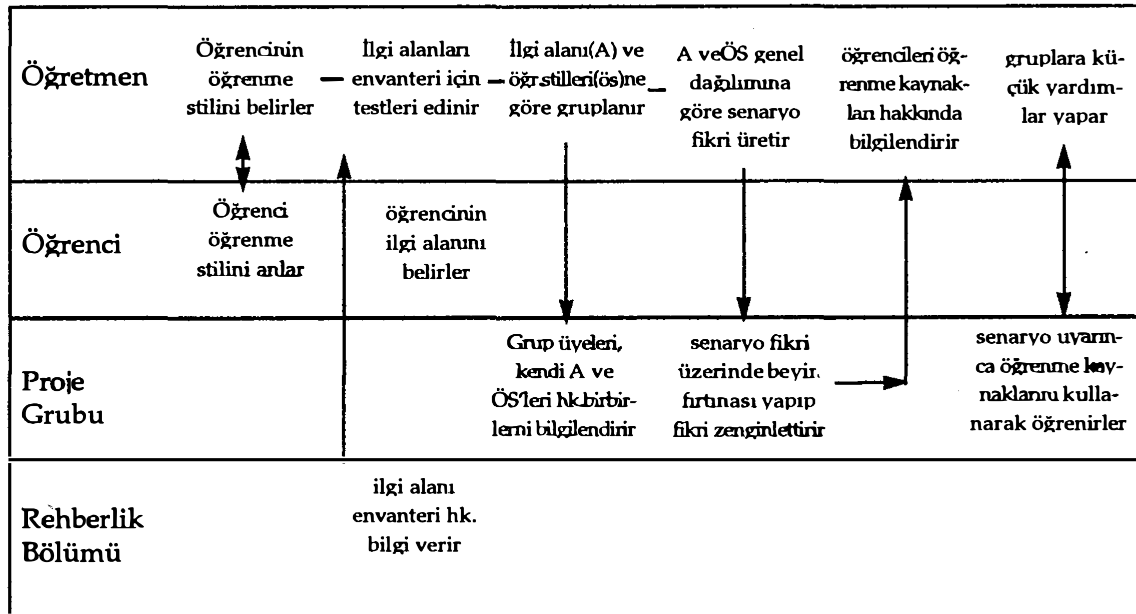
(2) Okulların İngilizce bölümlerinde, bölüm başkanı ve öğretmenleriyle birlikte, yepyeni ve etkin bir dil öğrenimi sisteminin yapılandırılması için bu ilkeler çevresinde takımlar oluşturulmalıdır. TPR takımı, Proje Gruplarıyla Ders İşleme Takımı, Senaryo Üretimi Takımı, Metot Araştırmaları Takımı gibi. Gerekirse, bu takımlar için okul dışından danışmanlık desteği aranmalıdır.

Okul yönetimleri ise, bu işlerin yapılabileceği uygun bir "öğrenme ortamı" yaratılması için üzerine düşeni yapmalıdırlar.

Bunlar yapılmaksızın, öğretildiği söylenen yabancı dillerin düzeyi, ancak o dili gerçekten konuşan toplumların, konuştuğunu söyleyenleri kontrol etmelerine yarar.

EK-1:

ÖRNEK BİR SÜREÇ AKIMI DİYAGRAMI

EK-2:

BAZI SÖZCÜKLERİN YAPILARI

porsiyon.......... (Fr) portion .... pay
portfolyo......... (L) portare (taşımak) + foglio
(yaprak, sayfa)............................cüzdan
portmanto...... (L) portare +manteau (örtü) ....manto
taşıyan, askı
manevra.......... (L) manu (el ile) +operare
(çalıştırılan)..................................el ile yapılan iş
manikür............(L) manu+cure (iş.....................ele yapılan
bakım, işlem
posta.................(çok kökenli) post (duvara yapıştırılan
duyuru kağıdı)...........................posta
tuş.....................(Fr) touche...................................dokunmak
rötuş..................(Fr)re (tekrar) +touche
(dokunmak)................................tekrar dokun-
mak
futbol................(E)foot (ayak) +ball (küre, yuvarlak)
taç.......................(E)touch (dokunmak) (ingilizce okunuşu
futbola geçmiştir).......................çizgiye
dokunan top
ofsayt................(E)off (dışarı, öte) +side (taraf) oyuncuların
bulunduğu tarafındışı
gol.................... (E) goal (amaç)
penaltı...............(E) penalty (ceza)
faul....................(E) fault (hata)

Korner................(E) corner (köşe)
korniş............... (Fr) corniche (köşelik)
rulet................. (Fr) roul (dönme) + et (küçük eki)....... küçük teker
tele......................(Gr) tele (uzak)
xxxxvizyon.......(L) visio (görmek)
xxxgraf..............(L) graph (yazmak)
xxxxfon.............(L) phone (konuşmak)
xxxxpati............(L) pathia (hissetmek)
semxxx............. (L) sym(yeva syn) =birlikte+pathia ....birlikte hissetmek
emxxx...............(L) em(kendi).............................. kendi gibi hissetmek
antixxx............. (L) anti (karşı)...........................karşı hissetmek
elektron............ (Gr) saman çeker = (A) keh (saman) +rüba (çeker) =kehribar
repo................. (E) re-positioning *(tekrar konumlandırma)*dan kısaltma

EK-3:

EGZERSİZ EĞİTİM İNGİLİZCE ÖĞRENİMİNDE NASIL GERÇEKLEŞTİRİLEBİLİR

Tanımlar:

İngilizce öğrenirken sözcüklerin, kalıpların, kuralların, deyimlerin bellekte tutulması ezber değildir ve de gereklidir. Nedeni bilinmeden, daha da kötüsü merak edilmeden bellekte tutulanlar ezberdir.

Sözcük bellerken neyi merak edebiliriz?

Sözcüklerin yapısı genellikle şöyledir:

(ön-ek) +	(Kök) +	(son-ek/ekler)
inter		less
a	(çeşitli)	ness
intra		er
de		ship
re		ty
ir		ly
in		ous
un		tion
under		ic

over	al
etc.	ist
	ize
	etc.

Örneğin:	un	-	real	-	ist-ıc-ly
	ön-ek		kök		son-ekler
	intra	-	nation	-	al - ist-ic-al-ly
	ön-ek		kök		son-ekler
	inter	-	nation	-	al
	ön-ek		kök		son-ek

gibi.

Buna göre, sözcükleri olduğu gibi, yani ön-ek/kök/son-eklerini merak etmeden belleyen bir kişi (ezber) yapmaktadır. Çünkü o, o sözcüklerin "öyle" olduğuna, aralarında bir ilişki olmadığına "yürekten" (by heart) inanmaktadır.

Örneğin şu sözcükleri ayrı sözcükler olarak beller:

nation
national
nationally
nationalistic
nationalistically
international
internationally
denationalize
nationalize
overnationalistic
nationality
nationalist

Ezbersiz Eğtim'in İngilizce öğrenimine uygulanmasında bir ilke, bu yapının öğrenilmesidir.

Öğrenci, bu yapıyı öğrenmişse, bir yeni sözcükle karşılaştığında, ön ve son ekleri ayıklayarak sözcüğün kökünü elde etmeye ve onu anlamlandırmaya çalışır. Böylece her yeni sözcük onu meraklandırır.

Sözcüklerin etimolojik olarak nereden geldiklerinin merak edilmesi, "derin algılama" (deep perception) denilebilecek bir öğrenme biçimine yol açar. Bir dili iyi öğrenmek, isteklerini iyi ifade etmek ise, bu ancak derin algılamayla olur.

<u>Ezbersiz Eğitim'in "DOĞRULARIN KOŞULLU OLDUĞU" ilkesi İngilizce öğreniminde nasıl uygulanacaktır?</u>

Her "kural" ya da "doğru", ancak kendi koşulları içinde geçerlidir. Suyun 90 C de kaynaması, basıncın normal düzeyde (deniz seviyesi) olduğu koşul için geçerli bir doğrudur. Bu basıncın alt veya üstünde su 90 Celcius'de KAYNAMAZ.

İngilizce'de de birçok kural vardır. Bu kurallar da belirli koşullar için geçerlidir.

Örneğin, sözcüklerin seslendirilmesinde geçerli kuralların pek çok istisnası vardır.

Tile, pile, file gibi sözcüklerde (ayl) olarak seslenen (il) hecesi, tilt, film, milling gibi sözcüklerde bu defa (il) olarak seslendirilir.

Fiillerin present ve past zamanlarındaki kurallarında da çok istisna vardır. Irregular fiillerin sayısı epeydir.

O halde Ezbersiz Eğitim'in İngilizce diline uygulanmasında bir ilke de, "her kural ancak belirli bir çerçeve içinde doğrudur, hiçbir kural genelgeçer değildir" biçimindedir.

Ezbersizliğin bir diğer uygulanması ise Türkçe diliyle sembolize edilen "düşünme biçimi" ile, İngilizce dili aracılığı ile dile getirilen "düşünme biçimi" (thinking style) dir. Öğrenci, ana dilindeki düşünme biçiminin Dünya'daki tek dü-

şünme biçimi olduğunu zannedebilir. Bebeklikten itibaren böyle koşullanmıştır.

Öğrenci, İngilizcenin, yalnız sözcükleri açısından değil, fikirlerin oluşturulması açısından da farklı olduğu yolunda "uyandırılmalı"dır.

Bu konudaki en önemli farklılık bir dilde bulunup, diğerinde bulunmayan kavramlardır. Örneğin;

—Root cause, source cause
—Phantom cause
—Conflict of interest
—Information, data, knowledge arasındaki farklılık
—State-of-the-art
—useful arts

Bu sözcüklerin veya kavramların hiç birisi, dilimize çevrildiğinde kazandığı anlamlarda yüklü değildir. Bir kültürün sembollerinin bir diğer kültürün sembollerinden farklı olması da doğaldır.

FEN DERSLERİ HANGİ DİLDE OKUTULMALI?

Milli Eğitim Bakanlığı'nın son aldığı bir karar, Anadolu Liseleri ve özel okullardaki fen derslerinin Türkçe dilinde yapılmasını öngörüyor.

Kamuoyunda tartışmaya neden olan bu karar, son yıllarda alınmış olan en doğru karardır, hatta onların en önemlilerindendir.

Yanlış olarak *"yabancı dille eğitimin kaldırılması"* biçiminde ifade edilen karar, yabancı dille zaten yapılmayan derslerin yanısıra, fen derslerinde de Türkçe "konuşulmasını" öngörüyor. Yoksa, derslerin işlenmesinde yabancı dilde yazılmış kaynakların kullanımı ya da derslerde İNTERNET'ten yararlanılması gibi konularda herhangi bir sınırlama yoktur.

Kararı, ideolojik kökenli olarak değerlendirirenlerin yanıldığı nokta, konunun tamamen teknik bir zorunluk olduğunun unutulmasıdır.

Öğrencilerin yetenek dağılımının normal dağılıma uyduğunu kabul edersek—ki birçok değişken gibi o da uyar—, son derecede az sayıdaki öğrencinin (%2-3 kadar) yabancı dil düzeyi, bir dersi yabancı dilde izlemeye yeterlidir.

Aslında bu az sayıdaki öğrenci, herhangi bir konuyu yardımsız öğrenebilecek durumdadır. Ama bunun dışında kalan büyük çoğunluğunun yabancı dil düzeyi, sınıfta gerek öğretmenin konuştuklarını gerekse o az sayıda öğrencinin katkı ve/ya sorularını anlamaya yetmemekte, dolayısıyla ders dışına itilmektedirler.

İşin daha dramatik yönü, derslerin, birbirlerinin ön koşulu durumunda olmaları nedeniyle, öğrenme zincirini bir defa koparan bir öğrencinin bir daha bu zincire katılmasının neredeyse imkansız olduğudur. Böylece liselerden, hemen hiç matematik bilmeyen, dolayısıyla fizik, kimya gibi derslerden de sadece bazı adları bilen öğrenciler mezun olmaktadırlar.

Çocuklarımızın en az bir yabancı dili öğrenmeleri, mümkünse bunu iki hatta üçe çıkarmaları, artık bizim dışımızda doğmuş bir gerekliktir. Bu ise, çocuk ve gençlerin ne işe yaradığını anlamadıkları bir dilde bir şeyler ezberlemeleriyle olamaz.

Yabancı dille ilgili sorunun temelinde iki bileşen yatmaktadır: Birincisi, yabancı dilin iyi öğretilmemesi, ikincisi ise iyi bilinmeyen bir dille fen derslerinin okunması nedeniyle o derslerin de öğrenilememesidir..

İlk yapılması gereken, bu iki sorun bileşeninin birbirlerinden ayrılarak anlaşılmasıdır.

Çocuklarımızın yabancı dil(ler)i öğrenmeleri gerekli hatta zorunludur. Ama bu yapılamamaktadır. Kolejlerin hemen hepsinde ve yabancı dille eğitim yapan üniversitelerin çoğunda konuşulan tarzanca benzeri yabancı dil bunun somut göstergesidir.

Öğrencinin ana dilinde dahi güç anlayabildiği konuları, hakim olmadığı bir dilde öğrenmesini beklemek gerçekçi değildir.

Sorunun bu bileşeni için çözüm, ana dilde eğitimdir. Sorunun ikinci bileşeni ise en az birincisi kadar önemlidir.

Dünyada üretilmekte bulunan—ve bundan sonra da üretileceği belli olan—bilginin büyük çoğunluğu yabancı dillerde, onun da büyük kısmı İngilizce dilindedir.

Bütün bu üretilen bilgilerin Türkçeye çevirisi söz konusu olamayacağına göre, çocuk ve gençlerimizin mutlaka bu dili öğrenmeleri, mümkünse başka yabancı dilleri de öğrenmeleri gerekir.

Anadolu lisesi ve özel kolejlerde bu bugüne kadar genellikle yapılamamıştır. Birkaç özel okul hariç diğerlerinden mezun olanların özel yetenek sahibi olanlar hariç, bir yabancı dili işe yarar düzeyde öğrenememektedirler. Uluslararası sınavlarda alınan dereceler bunun bir göstergesidir.

Az sayıdaki özel kanunla kurulan okullardan mezun olanların yabancı dil bilgisi ise ortalamanın epey üzerinde olmasına karşın, diğer konularda, ana dilinde eğitim almış öğrencilere göre belirli bir hakimiyet zafiyeti görülmektedir.

Bütün bunlar iki önlemin aynı anda alınması gereğine işaret etmektedir: Birincisi eğitimin ana dilde yapılması, ikincisi ise yabancı dil öğrenimi konusundaki zafiyetin giderilmesi!

Bakanlığın aldığı karar doğrudur ve birinci önlemi yerine getirmektedir. İkinci önlem ise, öğrencilerimizin, şu soruyu yanıtlayabilmeleri için onlarda bir bilincin yaratılmasını gerektirmektedir:

Yabancı dil niçin öğrenilir? Bu soru ilk bakışta gereksiz hatta saçma görünebilir.

Ama, çocuk ve gençlerimizin ilgi profilleriyle onların lisan öğrenmelerini gerekli gören biz erişkinlerin ilgi profilleri arasındaki büyük farklılık dikkate alınırsa, sorunun çözümünün bu bilincin yaratılması, sonra da *"öğretme"* denilen beyhude çabadan *"öğrenme"* denilen sürece geçilmesi olduğu görülecektir.

Ana dilde eğitim ilkesi, ikinci bir dilin öğrenilmesi, hatta çok yaygın olarak kullanılacak kadar benimsenmesi karşısında bir engel teşkil etmez.

Türkçenin korunup geliştirilmesi, fen derslerinin öğrenilmesi ve bir yabancı dilin imkanlarından yararlanılabilmesi, birbirini dışlayan seçenekler değil birbirini destekleyen ögeler olarak anlaşılmak gerekir.

TITLES
FOR
POLICY DOCUMENT
FOR
ENGLISH LEARNING DEPARTMENT

ABC COLLEGE

(1) Aim of English learning: Aim of English language education in ABC College (ABCC) is as follows:

Toward the target of *"enabling the students that feel themselves and act accordingly as a fullmember of family of the humanitiy"*, to establish a sound language proficiency base of thinking, reading, understanding, writing and speaking needed for his/her lessons in school and any field of vocational and/or cultural interest which could take place in his/her future plans.

(2) Syllabus

(3) Streaming guideline

(4) Inital quality of students to be enrolled to the school

(5) Minimum grade for passing from prefaration to "6 th class" Minimum 80% success is required

(6) Job descriptions of:

a. Department head

b. Teachers

c. others (if any)

(7) Expectations of the children progress for each level

(8) Examining methodology for each level

(9) Educational approach and/or methods:

a. Priority aims:

(i) Understanding:

- Through reading
- Through listening

(ii) Expression:

- Written
- Oral

(iii) Correctness on writing

(iv) Grammar

b. Equally important aim(s)

c. Sound Turkish Language base for better English learning (Super Turkish):

d. In respect of allocation of teachers to classes (either loading the teachers with only one class or more)

e. Homeworks

f. İntegrating English with other lessons and extra curricular activities

g. *Teacher Centered vs. Student Centered* approaches

(10) Time-tabling of teachers to handle the lesson load

(11) Relations

a. Within ELD

b. With other departments

(i) With Turkish Language Department

(ii) With other departments

c. With other schools

d. With parents:

(i) In respect of how should they be persuated that they have to help to ELD's efforts?

(ii) In respect of how should it be measured their satisfaction levels?

(12) Objective performance criteria for students

(13) Special requirements (if any) for the kindergarden, primary school and the others

(14) ELD teachers

a. Prerequisites for teachers

b. Objective performance criteria for teachers

(15) Following the developments in English language teaching and/or learning

(16) Philosophy of using Computer Aided Instruction, internet, Compact Disc-interactive, TV, Video Cassette Recorders and the other technical supports

(17) Philosophy of books to be used

(18) Class size

(19) Creation of enthusiasm:

a. In students to learn English

b. In teachers to create a proper atmosphere for the students to empower to learn

c. In parents to co-operate with the school to expand span of interest of children in respect of English language.

K. POLİTİKA DOKÜMANLARI

ABC LİSESİ

İLETİŞİM POLİTİKASI

(ÖRNEK)

Rev. No. x..x Tarih: xx.xx.19xx

ABC LİSESİ

Adres:............................

Tel: (kod) xxx xx xx

Faks: (kod) xxx xx xx

e-posta: xxxx @ xxxxxxxxxx

ABC LİSESİ (ABCL) İLETİŞİM POLİTİKASI

HEDEF, AMAÇLAR, İLKELER VE TARAFLAR

I. İletişim politikasının (İ.P.) hedef ve amaçları

A. Hedef

ABCL Yönetim Kurulu'nca benimsenen stratejik hedeflere (bkz.EK-1) ulaşmada, kurum içi ve dışında uygun bir iklim oluşturmak ve sürdürmek.

B. Amaçlar

(İ.A) da belirtilen hedefe varmak için şu amaçlar benimsenmiştir:

a. Öğrenci, veli, öğretmen ve idarenin kendini tam ve zamanında ifade etmesini sağlayabilecek kanalları ortaya koymak ve bunların tam işlerliklerini sağlamak.

b. ABCL'nin bireylerine her konuda güvenebilme. Öğrenci ve veliye bunu yansıtma.

c. Öğrencinin kendini ifade ederek ve karşılığında "feed back" geri bildirimi sağlayarak kendini daha iyi tanıması ve gelişmesi için fırsatlar yaratmak.

II. İ.P.'nın İlkeleri

Açıklanan "amaçlar"ın gerçekleştirilmesinde şu ilkelere uyulur:

a. **Özgür iletişim:** İletişimin tam tarafları, aralarında hiç bir sınırlama bulunmaksızın serbestçe iletişim kurabilirler.

b. **Talimat bağlarını zedelememe:** Özgür iletişim sırasında hiyerarşik düzeni zedeleyici talimat verilemez.

c. **Karşılıklı değerlere saygı içinde her konunun konuşulabileceği:** Aralarında iletişim kuran kişiler, birbirlerinin değer ölçülerine saygı göstermek koşuluyla hiçbir sınırlama olmaksızın her konuyu konuşabilirler.

d. Sürekli gözden geçirme ve yenileme: Bu dökümanda öngörülen hedef, amaç, ilke ve araçlar sürekli gözden geçirilip, değişen ihtiyaçlara ve edinilen deneyimlere göre değiştirilmelidir.

III. İLETİŞİMİN ARAÇLARI

A. ÖĞRETMEN - ÖĞRENCİ İLETİŞİMİ (ÇİFT YÖNLÜ)

a. Duvar gazetesi

b. Öğrencinin öğretmeni değerlendirmesi ve sonuçlarını öğrencilerle birlikte tartışması, bu konuda belli bir süre saptanması ve izlenmesi*

c. Öğretmen ve öğrencilerin katıldığı periyodik beyin fırtınası düzenlenmesi

d. Tüm öğretmenlerin, öğrencileri evinde ziyaret edip ana-babasıyla tanışması (Öğretmenin hediye olarak bir kitap götürmesi ve kitabın parasının ABCL'ce verilmesi)

e. Veli-Öğretmen-öğrenci katılımıyla piknik gezileri düzenlenmesi.

f. Öğretmen—öğrenci spor karşılaşmaları

g. Sınıfça yapılan serbest konulu sohbet toplantıları (20 dk. süreli)

---

*Öğrenci Değerlendirme Ölçeği, "SINAVLAR" bölümünde verilmiştir.

h. *"Siz sınıfınızın öğretmeni olsaydınız neler yapardınız?"* sorusuna yanıtlar alınması.

j. Peryodik olarak moral geceleri, gezi ve sohbet ortamlarının oluşturulması. Öğretmen ile öğrencilerin farklı ortamlarda birlikte olmalarının sağlanması.

k. Öğrencilerin, öğretmen dilek kutularına dileklerini bildirmesi.

l. Öğretmenlerin, öğrencilere dile getirilen sorunlara duyarlığının artırılması için:

1) Öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmesi,

2) Öğretmenlerin bu konuda duyarlılıklarının artırılmasını sağlayacak kitaplar önerilmesi veya bu kitapların yönetim tarafından temin edilerek öğretmenlere dağıtılması.

m. Öğretmen odası panoları

n. Sanatsal faaliyetlere (tiyatro, opera, sinema gibi) öğretmen-öğrenci gruplarıyla katılım.

p. Sınıflararası bilgi yarışmaları (ders ile ilgili) düzenlenmesi

r. Öğrencilere sevildikleri ve sayıldıklarını hissettirmek amacıyla, sık sık, öğrencilerin fikirlerine başvurmak için BF yapmak

s. Öğrencilerle sınıfın dışında teke tek iletişimin arttırılmasının sağlanması.

B- ÖĞRETMEN - VELİ İLETİŞİMİ (ÇİFT YÖNLÜ)

a. Velinin okula sık gelmesi için araçlar:

1) Yıl boyu uygulanacak konferansları programlamak, bunlara velileri çağırmak ve konferans sonrası küçük ayaküstü birliktelikler oluşturmak.

2) Her okulun, velilerle görüşme toplantıları programlayıp ilan etmesi.

3) Ayda 1 sınıf öğretmeni, aynı sınıfa giren ders öğretmenleri ve velilerin birlikte toplantı yapmaları.

b. Öğretmen boş saatlerinin 2 ayda bir velilerle duyurulması,

c. Velilerin öğretmenlere davet yapması için araçlar:

1) Her okulun her sınıfında *"sınıf annesi"* seçilmesi.

2) Sınıf annelerinin okul dışında her ay davet yapması

d. iletişimin tüm taraflarının katıldığı peryodik BF (beyin fırtınaları) düzenlemesi (sınıf düzeyinde)

e. Öğretmen Gözlemleri Formu yoluyla, öğretmenin veliye bildirmek istediği gözlemlerin iletilmesi*

g. Velilerin, okul hakkındaki düşünceleri almak için anket uygulanması

h. Sınıf ve veli toplantılarına katılımın sağlanması,

i. Önemli günlerin kutlanmasında velilere görev verilmesi,

j. Velilerin, okul bültenine yazı yazmaları,

k. Belirli vesilelerle geceler ve çaylar düzenleyerek öğretmen-veli iletişimin sağlamlaştırılması,

I. Belirli aralıklarla sınıfların gösteriler düzenlemesi ve velilerin bu yolla öğrenci performansı hakkında bilgilendirilmesi.

m. Geziler düzenlenerek okul dışındaki ortamlarda bir araya gelinmesi

n. Veliler arasında futbol, basketbol, voleybol vb. takımların kurulmasını sağlayıp, karşılaşmalar düzenlemek.

o. Veli iş yerine ünite gezileri düzenlemek,

p. Veliye örnek ders gösterisi yapma.

r. EE hakkında velilerin bilgilendirilmesi,

C- ÖĞRETMEN-İDARECİ İLETİŞİMİ (ÇİFT YÖNLÜ)

a. Tüm personel için birer iletişim kutusu bulunması.

b. Öğretmenler odalarında birer pano bulunması ve pano-

---

*Öğretmen Gözlemleri Formu, "SINAVLAR" bölümünde verilmiştir.

ların belirli bölümlerinin Okul Müdürü ve yardımcıları için ayrılması

c. Her dönemde en az bir defa olmak üzere, öğretmen ve idarecilerin okul dışı bir mekanda birlikte eğlenmeleri,

d. Her ay bir defa belli bir konu için olmasa da bölüm öğretmenleriyle toplantı yapılıp iletişim sürekliliği sağlanması,

f. İdarecilerin öğretmen ve bölüm odalarına sık sık giderek öğretmenlerle sohbet etmesi,

g. Ailece tanışmalar için özel günler tertiplenmesi,

h. Öğretmenler Kurulu kanalının iletişim veriminin arttırılması, (Bkz.Ek-2)

i. Öğretmen ve idarecilerin yaş günü kutlamalarının yapılması.

j. Öğretmen odalarında, derslere etki etmeyecek şekilde küçük partiler verme,

k. Anket yoluyla personelin memnuniyetini araştırmak,

o. Her birimde yetkili ile (Okul müdürü-Müdür Yardımcısı gibi) günlük değerlendirme yapılması, özel durumlar, sorunlar ve önerilerin günlük olarak konuşulması.

D- İDARECİ - VELİ İLETİŞİMİ (ÇİFT YÖNLÜ)

a. Her idareci veli görüşmesinin sabit formlara tutanak olarak yazılması ve bunların bir kopyasının bir dosyada biriktirilip idarece zaman zaman incelenmesi,

b. İdareciler ve veliler arasında peryodik beyin fırtınaları düzenlenmesi,

c. Veliye okul içi ve dışında yapılan etkinliklerden, okulun eğitim politikasından, uygulanan EE ve BDE ile ilgili gelişmelerden haber veren mektupların sık sık yazılması,

d. Sık sık velinin ilgisini çekebilecek konferanslar, paneller düzenlenmesi,

e. Birlikte tiyatro, sinema gibi kültürel ve sanatsal etkinliklere katılınması,

f. Veli, idareci görüşmelerinin sonucunun -gerekiyorsa- veliye bildirilmesi,

j. Velileri ilgilendiren kararların alınmasında velinin katılımının sağlanması,

k. Yöneticiler velilerden gelen öneriler doğrultusunda yapılan uygulamalar hakkında velileri bilgilendirmeli ve katılıma özendirmeli.

E- İDARECİ-ÖĞRENCİ İLETİŞİMİ (ÇİFT YÖNLÜ)

a. Her idarecinin, dersleri pasif olarak izlemesi için kendisine bir program yapıp bunu eksiksiz uygulaması,

b. Sınıflarla peryodik toplantılar yapılması,

c. idarecilerin öğrencilerle, her türlü sorunları rahatça konuşabilecekleri bir atmosferin yaratılması.

d. Öğrencilerden, *"SİZ OKUL MÜDÜRÜ OLSAYDINIZ NELER YAPARDINIZ?"* sorusuna yanıt istenmesi,

f. Tüm sınavlarda ve ortak sınavlarda alınan notların tüm idarecilere düzenli olarak gönderilmesi.

g. Tüm öğrencilerin etkin olacağı okul bayramı,

h. Lise ve orta okul sınıflarıyla ayrı ayrı olmak üzere her kanaat döneminde 2 kez eğitimde varılan hedeflerden öğrenciler resmi olarak bilgilendirmeli, öğrencilerin izlenimleri alınmalı ve tartışılmalı.

IV- İLETİŞİM ORTAMININ KOLAYLAŞTIRILMASI İÇİN ARAÇLAR

a. Dinleme eğitimi
b. Kanonik ifade eğitimi
c. Not alma teknikleri eğitimi
d. Dilek kutuları
e. İletişim kutuları
f. Faks fırtınası

g. e-posta ile iletişim

h. Temel kavramların ortaklaşa tanımlanması

j. Ortamların havalandırılması

k. Gürültünün önlenmesi

l. İdari görevlilerin çalışma saat ve günlerinin, ders saatleri ve okul günleriyle sınırlı olmaması.

m. Sözel iletişimden yazılı iletişime geçmenin zorunlu olduğunun tüm idarecilere benimsetilmesi

n. Mevcut ve önerilen kanalların ve iletişim ilkelerinin iyi işlemesi ve ilkelerin tam uygulanması için bir ***"İletişim Politikası İzleme Grubu"*** oluşturulması,

o. Bir pano yapılarak, her türlü haberin oraya asılması. (Buna düğün, doğum, ölüm, hastalık vbg dahil)

p. Bir davranış bilimcinin vereceği *şirket içi iletişim* seminerine katılmak.

r. Beden dili eğitimi

s. Öğrenci dolaplarına duyuruların bırakılması

t. Okulun çeşitli politikalarının ve prosedürlerinin yazılı duruma getirilmesi, tüm taraflara iletilmesi.

u. Rehberlik saatlerinde iletişim becerilerini geliştirmek amacıyla özel programlar uygulanması (örneğin sosyodrama tekniği ile etkili ve olumlu ya da olumsuz ve kopuk iletişim örneklerini canlandırılması ve irdelenmesi gibi)

v. Ders içi ya da ders dışında münazara, panel, forum gibi grup tartışması etkinliklerine yer verilmesi

y. İP'nı uygulamayı kolaylaştırmak amacıyla, belirlenen her araç için İP'nın tüm taraflarının katılacağı bir *"arama konferansı"* düzenlenmesi

z. Gruplararası iletişimi güçlendirmek için sık sık arama konferansları yapılması.

aa. iletişimde uyulması önemli olan bazı temel davranışlar konusunda tüm tarafların bilgilendirilmesi. (Bkz. Ek:3)

EK-1

ABC LİSESİ STRATEJİK HEDEFLERİ

1. Eğitim Felsefesi

- A.N. Whitehead'in eğitim hakkında şu sözü, eğitim felsefesi olarak benimsenmiştir. *"Eğitim, kazanılmış bilgilerin kullanılma sanatının öğrenilmesidir. Bilgilerin yeri insanların kafası değil kütüphane raflarıdır."*
- Tüm eğitim kadrosunun, okulun, eğitim hizmeti üreten bir işletme olduğu, bir işletmenin başarısı açısından geçerli olan kalite, müşteri tatmini gibi hususların aynen okulda da geçerli olduğu bilinciyle donatılmalıdır,
- Eğitim sürecinin okul-aile-sosyal çevre üçlüsünün bir ortak ürünü olduğu, buna göre; okul dışındaki ortakların işlevlerinin okula devredilemeyeceği bilinci, öğretmen, öğrenci ve velilerde pekiştirilmelidir.
- Nedeni merak edilmeyen bilgilerin bellenmesi demek olan ezbere dayalı olmayan ve ayrıca "öğretme"ye değil "öğrenme"ye dayalı bir eğitim sistemi benimsenmiştir.

2. Dil ve kendini ifade

Türkçe ve .... dillerinin eşit önemle ele alınması, öğrencilere, çeşitli yollarla (yazılı,sözlü, sanatsal ve diğer) yüksek bir kendini ifade becerisinin kazandırılması

3. Sınavlar

Onur Sistemi (öğrencinin kendi gözetmenliğinde) ve bellekte tutulacak bilgilerin ölçülmesi haricinde "açık defter-açık kitap" usulü

4. Eğitim kalitesinin yükseltilmesi

Çeşitli akreditasyon sistemlerinin onayı alınacaktır.

5. Ders dışı etkinlikler

- Spor ve el becerisine olağanüstü önem verilmesi,
- Her öğrencinin, herhangi bir nedenle ailevi desteğini kaybetmesi halinde yaşamını sürdürebileceği bir beceriye sahip kılınması

6. Kararlar ve katılım

Her karara, onu ilgilendiren tarafların katılımı

7. Öğretmen kalitesinin sürekli geliştirilmesi

- Öğretmenlerin sürekli olarak tazeleme-yenileme eğitimine tabi tutulması
- Ortalama öğretmen kıdeminin 5 yıla çıkarılması

8. Halka açılma

Okul hisselerinin bir bölümünün halka açılması

EK-2

ÖĞRETMENLER KURULU (ÖK) TOPLANTILARIN VERİMİNİN ARTIRILMASI İÇİN YÖNERGE

a. ÖK'nun işlevi: ÖK'nun şu işlevleri olduğu değerlendirilmektedir:

(1) Çok yönlü iletişim süreci içinde öğretmen-idareci iletişimini sağlayan bir araç,

(2) Bir karşılıklı eğitim ortamı

(3) Belirli sorunlar için ortak akıl ortamı

B. Nasıl bir ÖK?

(a) Öğretmenler Kurulu Daimi Sekreteryası (ÖKDS) oluşturulması

Stajyer öğretmenlerden oluşan 3 kişilik bir ÖKDS oluşturulması önerilir.

Görevleri:

- Toplantı gününü duyurmak, ÖK'na katılıp katılamayacakları belirlemek
- Toplantı yerinin fiziki olarak hazırlatılması/hazırlanması,
- Toplantı sırasında "toplantı notları"nın (minutes) tutulması, yazılıp, çoğaltılıp, dağıtılması
- Toplantı kararlarının, ÖK Karar Defteri'ne yazılması

- Kararların izlenmesi gereken hallerde izlemek,
- ÖK'na sunulacak "önerge"leri (toplantı öncesi ya da sırasında) almak, çoğaltmak, dağıtmak ve birer kopyasını dosyalamak.
- ÖKDS bürosu olarak ayrılacak bir odanın düzenini sağlamak.

(b) ÖK Yönergesi'nin yeniden hazırlanması

Öğretmenler Kurulu'nun çalışma biçimini etraflıca açıklayacak biçimde yönergenin (eğer mevcutsa) yeniden yazımı, mevcut değilse hazırlanması.

Bu bir proje olarak ÖKDS tarafından yürütülmelidir.

(c) Öneriler/Önergeler

Öğretmen ve idareciler tarafından Öğretmenler Kurulu'na yapılacak öneriler, mutlaka yazılı olarak, ÖK'dan önce ÖKDS'na yapılmalıdır.

ÖKDS, bunları tüm ÖK üyelerine toplantı öncesi dağıtılmalı, hatta mümkünse toplantı öncesi iletişim yapılabilmelidir.

(d) Toplantı biçimi hakkında öneri:

1) Toplantı yönetimi: Toplantı başkanı, ÖK başkanı olan Genel Müdür olmalı, yanında ÖKDS oturmalıdır. Toplantı divanı bundan ibaret olmalıdır.

2) Çeşitli konularda çalışma grupları kurulması (toplantı öncesi hazırlık ilkesi) Onur Kurulu, Disiplin Kurulu gibi kurullarımız zaten mevcuttur.

Ancak, tüm konular bunlardan ibaret değildir. Bu nedenle, önemli her konuda, gerekirse önceden birer Çalışma Grubu (ÇG) kurulmalıdır. Her ÇG, hazırlayacağı raporunu ÖK'na (tercihan önceden) sunmalıdır.

3) ÖK'na sunulan kağıtlar (rapor, önergi vbg) üzerindeki görüşmeler;

—Görüşmeler, söz isteyenin ÖKDS'nca kaydedilmesi ve

başkanca söz verilmesi yoluyla yapılır.

—Konuşmalar mutlaka çok kısa olmak zorundadır.

—Rakam vs. gibi bilgiler katiyen okunmamalı, bunlar yazılı olarak dağıtılmalıdır.

4) Tepegöz, video, bilgisayar projeksiyonu gibi aletler (ihtiyaç varsa) evvelce hazır bulundurulmalıdır.

EK-3

İLETİŞİMDE UYULMASI ÖNEMLİ KABUL EDİLEN BAZI DAVRANIŞLAR

Tüm taraflar arasında kurulması hedeflenen çok yönlü iletişimin tam olarak amacına ulaşabilmesi için davranış bilimcilerin üzerinde önemle durduğu **"BASİT** ancak **ÇOK ÖNEMLİ"** olan bazı davranışlara kesinlikle uyulmalıdır.

1. Duruma karşınızdakinin gözü ile bakınız ve dinleyiniz,
2. Sorunları kişiselleştirmeyiniz,
3. Yalnızca onayladığınız kısmı değil, mesajı tamamını dinleyiniz,
4. Eleştirilerinizde yapıcı olunuz,
5. Aracısız iletişim kurunuz,
6. Takdir ve övgülerinizi ifade ediniz,
7. Saldırgan olmayınız,
8. Çalışanlara *"günaydın", "iyi akşamlar", "afiyet olsun", "kolay gelsin", "nasılsın"* deyiniz,
9. "özür dilerim" demekten utanmayınız,
10. Kendiniz de dahil her insanın iyi ve kötü yanları olacağını kabul ediniz,
11. Aşırı katı ya da çok geçirgen sınırlar koymayınız,
12. Gerçeklerin söylenmesinden korkmayınız, karşınızdakini susturmayınız,

13. insanların size ulaşmasını engellemeyiniz,

14. Yüz yüze konuşmanın arkadan konuşmadan daha etkili olduğu ilkesini benimseyiniz,

15. Birbirimize bağlı olmayı, biz bilinci içinde hareket etmeyi öğreniniz,

16. Gülmek laubalilik değildir ilkesini benimseyiniz,

17. İletişimin sadece emir vermekle sağlanamayacağını biliniz,

18. Tümden reddetme yerine enine boyuna düşünme davranışını benimseyiniz,

19. Kişilere karşı önyargılı olmayınız.

"GÜRÜLTÜSÜZ VE ÖZGÜR OKUL"

Rev. No. x..x Tarih: xx.xx. 19xx

(Bu belge, Özel izmir Lisesi'nde uygulanmakta olan sistemden yararlanılarak hazırlanmıştır)

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ*

Bu belge, ABC Lisesi'nde 1997-98 ders yılından itibaren uygulamaya konulacak olan "disiplin" ilke ve kurallarını açıklamak amacıyla hazırlanmıştır.

ABC Lisesi (ABCL)nde öğrencileri, öğretmenleri, idarecileri velileri ve çalışanlardan oluşan bir grubun, 1 tam gün boyunca yaptıkları bir Arama Konferansı bulguları bu belgenin temelidir.

Anılan bu konferansta katılımcılara, cevaplandırmaları için yöneltilen ilk soru şu olmuştur: *"eğer ABCL'nin bir disiplin politikası olmuş olsaydı, o belgenin İÇİNDEKİLER sayfasında hangi başlıkların bulunmasını isterdiniz?"*

Katılımcılar, beyin fırtınası yoluyla bu soruya 172 yanıt üretmişlerdir. İkinci adım olarak, 4 eşit gruba ayrılan katılımcılardan, bu 172 yanıtı 24'e indirmeleri, ama bunu uzlaşarak yapmaları, oylamaya başvurmamaları istenmiştir. Üçüncü adımda ise, bu 4 ayrı 24'lük süzülen yanıttan yine uzlaşma yoluyla tek 24'lük bir liste üretmeleri istenmiştir.

İşte bu belgedeki başlıkların büyük çoğunluğu, uzlaşmayla belirlenen bu yanıtlardır.

Dördüncü adımda ise, her başlık için 2 veya 3'er kişilik küçük gruplar oluşturulması ve bunlardan, bu başlıklar altında görmek istedikleri tercihleri belirlemeleri istenmiştir.

Nihayet son adımda, bir redaksiyon kurulu bu tercihlere büyük ölçüde sadık kalarak bu metni oluşturmuştur.

Kuşkusuz bu metin bir başlangıçtır.

Burada belirlenen ilke ve kurallar, mevcut pratiğe göre genelde "alışılmamış" ölçülerde yenilikçidir.

Uygulamanın başarısı, öğrenci, öğretmen, idareci, veli ve çalışanların bu ilke ve kurallara inancına bağlı olacaktır.

---

*Bknz. Öğretmen ve Öğrenci Merkezli Eğitim arasındaki farklar S.115
*Bknz.ÖDÖ(Öğretmen Değerlendirme Ölçeği) S.229

Ama herşeye karşın uygulamada sorun yaratanlar ise, peryodik olarak tekrarlanacak olan Arama Konferanslarında düzeltilecektir.

Bu belgelgeye, alışılmışın dışına çıkararak bir de ad konulmuştur: *"Gürültüsüz ve Özgür Okul"!*

Buradaki *gürültüsüzlük"*, başta ses gürültüsü olmak üzere her türlü gürültüyü; *"Özgürlük"* ise sorumluluklarla dengelemek ve de kötüye kullanılmamak koşuluyla her türlü özgürlüğü ifade etmektedir.

I. DİSİLİN ANLAYIŞIMIZ

A . Disiplin Politikamızın (DP) amaçları

a. Katılımcılık yoluyla oluşturarak DP'na uymayı özendirmek,

b. Kuralların kişilere göre farklı yorumlanmasını önlemek ve bu yolla öğrenci-öğretmen-veli-çalışan arasında ortak bir dil oluşturmak.

B. Beyana güven, ve yalan beyanın cezalandırılması ve güvenin kötüye kullanılmasının en büyük ayıp sayılması

C. Okula niçin geliyoruz?

ABCL, çocuk ve gençlerin, kendi *"öğrenme profillerini"* ve *eğitsel ihtiyaçlarını* keşfetmelerine ve bunları kendi çabaları ile öğrenmelerine uygun bir ortam yaratmak için vardır.

D. Sayı, Güven, Hoşgörü, ABCL'nin eğitim sisteminin üzerine oturduğu temeldir.

E. Kurallara itiraz edilebilir, ancak değişene kadar uymak zorunludur.

F. Her hak mutlaka bir ödev ile dengelenmiş olmalıdır. Haksız ödev angarya, ödevsiz hak sömürü demektir.

II. HAKLAR VE ÖDEVLER

Bu başlık altında sıralanan tüm hak ve ödevler, yasalar ve onlara dayalı olarak çıkarılan mevzuat ile birlikte düşünülmelidir.

A . Öğrencilerin Hakları ve Ödevleri

a. Hakları

1. İtiraz

Öğrenciler haksız bir muameleyle karşılaştıkların da ya da öyle algıladıklarında, bu muameleyi yapan kişi ya da makama sözlü ya da yazılı olarak itiraz edebilirler. İtiraz için ilke, nezaket sınırları içinde özgürce ifadedir.

2. Etkinliklere ilgi ve yeteneği doğrultusunda katılma, kendisi ile ilgili oluşumlara katılma hakkı

3. Sağlıklı ve güvenli bir ortamda öğrenim görme hakkı
Öğrenciler hijyen ve fiziki güvenlik açısından yeterli bir ortamda öğrenim görme hakkına sahiptir.

4. Öğretmence verilmekte olan eğitimin kalitesi hakkında fikrini belirtme hakkı

Aslolan, öğretmenin neyi-nasıl öğrettiği değil, öğrencinin anlamasıdır. Öğretmen, tüm eğitsel faaliyetleri sırasında bu ilkeyi gözönünde bulundurur.

"Kalite" modern tanımıyla *ihtiyaca uygunluktur"*. Öğretmenin verdiği eğitim, öğrencinin eğitsel ihtiyaçlarına uygun olmalıdır. Öğrenci, verilen eğitimin, ihtiyaçlarına uygun olmadığını düşündüğü takdirde bunu, nezaket içinde ve özgürce belirtebilir.

5. Yönetime katılma hakkı
6. Saygı görme hakkı
7. Tanımlanmamış cezaya çarptırılmama hakkı. (sınıftan dışarı çıkarılma gibi)

8. Bu belgedeki haklarını kullanması halinde zarar görmeme hakkı

9. Öğrencilerin karşılaştıkları ve üstesinden gelemedikleri sorunların çözümünde uzman yardımı isteme hakkı,

10. Başarı ve başarısızlıklarının nedenlerini tartışabilme hakkı.

b. Ödevleri

1. Öğrenme hakkının engellenmesi durumunda;

Çeşitli nedenlerle ve yollarla dersin yapılmasına engel olan öğrenci(ler)in bulunması hallerinde:

—Hoş görmemek ve hoş görmediğini açıkça belli etmek,

—Şikayet etmekten kaçınmamak, şikayetini izlemek ve sonuçlanması konusunda ısrarlı olmak,

—Yasal yollara başvurmak, adımlarını sırayla yerine getirmek.

2. Öğrenme

Geleneksel *"öğretmen merkezli eğitim"*de öğretmenin görevi olan öğretme işlevi, *öğrenci mezkezli sistemde"* birinci derecede öğrencinin ödevi haline gelmektedir.

3. Çevresini, kendi ve okul eşyasını korumak, temiz tutmak ve kollamak ödevi

4. Kendini geliştirme ödevi

5. Katıldığı yönetimin gerektirdiği görevleri yerine getirme ödevi

6. Saygılı olma ödevi:

(i) Dinleme

(ii) Gürültü

(iii) Kişisel haklara saygı

(iv) Sırasına razı olma

7. Onur sistemi'ne göre yapılan sınavlarda gösterilen güvene layık olma ödevi

Sınav sırasında gözetmen bulundurmama ilkesi demek olan "onur sistemi"nde kendisine gösterilen bu güvene layık olmak zorundadır. Güvenin kötüye kullanımı, en bağışlanmaz ayıp olarak değerlendirilir.

8. Kullanılan alanların temizliğine katılma ödevi.

9. Uyum sorunları olduğu zaman okulun "Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisi'nden yararlanma ödevi,

10. Başarı ve başarısızlığın nedenlerini ilgili öğretmen ve uzmanlarla tartışma ödevi

B. Öğretmen ve İdarecilerin Hak ve Ödevleri

a. Hakları

1. Sınıfça alınan kararlara uyulmasını beklemek,
2. Yasa ve sözleşmelerden doğan haklarına saygı beklemek
3. Kendini geliştirme hakkı
4. İtiraz hakkı (I.A.a.1'in benzeridir)
5. Bu belgedeki haklarını kullanması hallerinde zarar görmeme hakkı.

b. Ödevleri

1. Öğrenme ortamını hazırlama ve sürdürme

*"Öğrenci Merkezli Eğitim"*de öğretmenin görevi öğretmen değil, öğrencinin öğrenmesine yardımcı olmaktır ve bu öğretmekten oldukça farklıdır. *Öğrenci ve Öğretmen merkezli Eğitim sistemleri* arasındaki çeşitli yönlerden farklılıklar Ek.1'de özetlenmiştir.

2. Öğrencinin öğrenme sürecinin zafiyete uğraması halinde uzman rolünü üstlenme ödevi
3. Eğitimle ilgili yenilikleri izleme ödevi
4. Kendini geliştirme ödevi
5. Vermekte olduğu eğitim hizmetinin kalitesi konusunda

öğrencinin değerlendirmesini almak, bunun gereklerini yerine getirmek.

II. A. a. 4'de belirtildiği biçimde öğrenci değerlendirmesini almak üzere Ek. 2'de verilen usul de dahil tüm yollar kullanılmalıdır.

6. Eğitsel hedeflerle yaşam arasında somut bağların kurulması ödevi.

Tüm dersler, eğitsel hedefleri öğrencilerin ilgi alanlarına irtibatlayabilecek "senaryo"lar biçiminde işlenir. Eğitsel hedeflerin tek başına öğrenciye belletilmeye çalışılması, eğitim açısından en bağışlanmaz ayıp sayılmalıdır.

7. İtiraz ve başvuruları cevaplama ödevi

Yapılan her türlü yazılı ve sözlü itiraz ve başvurular, konunun güncelliğinin kaybettirmeyecek bir süre içinde cevaplanır.

8. Yapılan itirazlardan kaynaklanabilecek kin, garez gibi davranışlara düşmeme ödevi

9. Bu belgede yazılı hakların kullanımından dolayı zarar vermeme ödevi.

10. Kurallara uyma ödevi

Okul içinde,dışında ve araçlarda konulan her türlü kurala uyma ödevi

III. DAVRANIŞLAR

A. Hitap

Hitaplarda iki ilkeye uyulur:

(1) Okul içi ve dışının ayrılması

(2) Saygı

Okul dışında, öğrenciler öğretmen ve idarecilerine toplumun genel kabul görmüş hitap biçimlerinden herhangi birisiyle hitap edebilirler.

Öğrenci, öğretmen ve idareci arasındaki hitaplar her ne o-

lursa olsun, karşısındakine "saygı" ifade etmelidir.

B. Vaktindelik

a. Derslere giriş, çıkış, randevulaşma gibi konularda zamanında değeri daima gözönünde tutulur.

b. Derslere geç kalma

Öğretmen ve öğrenciler zaman çizelgelerine tam olarak uyarlar. Geç kalma alışkanlık haline getirilmişse yönetmelik gereğince işlem yapılır.

Bu işlemleri yapmayan yetkililere varsa onlar hakkında soruşturma yapılır.

C. Sigara

ABC Lisesinde sigara için ayrılmış yerler dışında bahçe ve binalar içinde sigara içilmez. İdare bu yerleri açıkça işaretler. Öğrenciler sigara içemez

D. Görüntü

a. Kılık, kıyafet, takı, makyaj ve/ya tavır ve davranış yoluyla cinsellik ön plana çıkarılmamalıdır.

Bunun değerlendirmesini olabildiğince yansız olarak yapmak, çocuk ve gençlerin bulunduğu bir ortamda nelerin yapılıp nelerin yapılmaması gerektiğini değerlendirmek, bunu bir kanıtlama zorunluğuna dönüştürmemek herkesin vazgeçilmez ödevidir.

b. Kılık, kıyafet, saç, vb. açıdan bir diğer ilke, bakımlı olması ve okulun dışarıdaki imajını olumsuz etkilememesidir.

c. Erkek öğrenciler için gri pantalon, beyaz veya çizgili mavi gömlek, kravat, lacivert kazak, okul armalı beyaz veya lacivert polo yaka penye, yelek, okul armalı beyaz veya lacivert sweat-shirt, okul armalı monttan oluşan seçenekler içinde istediği bir bileşimi seçer. Bahar ve yaz döneminde kravat takılmayabilir.

d. Kız öğrenciler için; lacivert -kırmızı ekose etek, beyaz veya çizgili mavi gömlek, gömlek içine beyaz, lacivert, kırmızı veya mavi balıkçı kazak, yelek, okul armalı beyaz veya lacivert polo yakalı penye, okul armalı mont, okul armalı lacivert-kırmızı sweat-shirt veya kazak, lacivert, gri, kırmızı veya beyaz veya ten rengi külotlu çorap; bahar ve yaz aylarında diz altında çorap, içinden istediği bileşimi seçebilir.

e. Kız ve erkek öğrenciler takı takamazlar.

f. Öğrenciler makyaj yapmaz, tırnakları kısa, boyasız ve bakımlı olur.

g. Hizmetli personel, okul idaresinin belirlediği iş önlüğü veya elbiselerini giyerler.

IV. SOSYAL ETKİNLİKLER

A. GEZİLER (KENT İÇİ VE DIŞI)

a. Gezilerde MEB Yönetmeliği uygulanır.

b. İsteyen veliler gezilere katılabilir.

c. Gezilerde kıyafet, gezinin türüne göre öğrenciler tarafından belirlenir.

B. SPOR ETKİNLİKLERİ VE HALK OYUNLARI

a. Etkinlikler, tüm öğrencilere açıktır.

b. Takımlara seçilen öğrenciler her türlü çalışmaya ve yarışmaya katılmak zorundadır.

c. Her türlü çalışma, Beden Eğitimi Bölüm Başkan tarafından ilave bir talimata ihtiyaç olmaksızın planlanır ve yürütülür.

C. EĞİTİCİ KULÜPLER

a. Eğitimci kulüpler ders yılı başında okulun olanakları dikkate alınarak belirlenir.

b. Bu kulüplere öğrenciler, eğilim ve yeteneklerine göre ve

öğrencinin arzusu yönünde seçilir. Kısıtlama konamaz.

c. Özel ilgi gerektiren eğitici kulüplerin çalışmalarını yönlendirmek üzere usta öğreticiler görevlendirilir.

D. BAYRAK TÖRENLERİ

a. Tüm öğrenci, Türk ve yabancı öğretmenler, idareci ve çalışanlar kendilerine özel görev veya yazılı izin verilmiş olanların dışında törenlere katılmak zorundadırlar.

b. İstiklal Marşı'nın doğru biçimde söylenmesi, katılanların bu marş aracılığıyla milli duygularının canlı tutulması esastır.

c. Bayrak törenleri, "Gürültüsüz ve Özgür Okul" sloganına uygun bir hava içinde düzenlenir ve yönetilir.

E. NÖBET HİZMETLERİ

a. Öğretmen nöbet hizmeti ilgili yönetmelikle, düzenlenir.

b. Öğrenciler, yönetime katılma haklarının ve bunun sorumluluğunu taşıma ödevinin bir sonucu olarak çeşitli biçimlerde görevlendirilirler.

F. KURALLARA UYUM

Öğrencilerin kurallara uyumu, Performans Değerlendirme Sistemi içinde değerlendirilir ve okul ücretine yansıtılır.

G. SINIF YÖNETİMİ

Sınıf öğretmenleri, her sınıfın öğrencileriyle birlikte ortak akıl yoluyla o sınıfın yönetim sistemini kurar ve işletir.

H. OKUL İMKANLARINDAN YARARLANMA

a. Okul binaları içinde derslik ve benzeri alanlarda hiçbir yiyecek ve içecek bulundurulmaz.

b. Bilgisayar sınıfları *"Bilgisayar Sınıfları Kullanma Sözleşme"*sine uygun olarak kullanılır.

c. Bilgisayar ve İnternet imkanlarına sahip kütüphane, pazar hariç tüm günler 18:30'a kadar açıktır.

"BEDEN EĞİTİMİ"

Zamanın ancak %3'ü: Bu olamaz!

İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarında haftalık beden eğitimi süresi yaklaşık 2 saattir. Uygunsuz yer ve zamanlarda yapılan sportif eylemlerde—öğle tatillerinde aç açına ya da tok karnına oynanan top gibi—buna eklenirse bir çocuk veya gencin, haftanın 168 saati içinde, bedeni ile ilişkili geçirdiği sürenin en fazla % 3 civarında olduğu görülür.

Peki ne olur?

Bu süre ve de sürenin kullanım biçimi, katiyetle bu genç bedenlerin harcamaları gereken enerjiyi "emmeye" yeterli değildir.

Harcanamayan bu enerji fazlası çeşitli biçimlerde ortaya çıkar. Nasıl ki bir otomobilin kinetik enerjisi, bir çarpma anında eğer otomobilin gövdesince yeteri kadar emilmezse, artık enerji, yolcuların (ve varsa diğer çarptığı insanların) vücutları tarafından emilir ve onların organlarını, kemiklerini parçalarsa, genç bedenin artık enerjisi de çeşitli "tahripkar formlar"a dönüşür:

—Haşarılık
—Kırıp dökme
—Kavga
—Ders dinlememe/dinleyememe
—Cinsel sorunlar

—Ve ilk bakışta enerji fazlasının neden olduğu anlaşılamayacak çeşitli sonuçlar

Dezavantajı avantaja çevirmek!

Bu sorun önlenebilir, hatta önlenmek bir yana bir avantaj olabilir. Bunun için ilk yapılması gereken, beden eğitimin tüm dersler ve ders dışı faaliyetler içine yerleştirilmesidir. Ayrı ders olarak işlenen beden eğitimi dersleri yine aynı biçimde işlenmeye devam edilir.

Ama müzik, resim, matematik gibi tüm derslerde ve sınıf içinde—hatta oturduğu yerde—bedeni esnetici, kalıcı eğrilikleri giderici, nefes açıcı hareketler yapılır. Beden eğitimi öğretmenlerinin görevleri burada ortaya çıkmaktadır.

Beden eğitimi öğretmeni kimdir?

Bu öğretmenler, takla atmasını, kasa atlamasını ya da voleybol oynamasını öğreten kişiler değildir.

Beden eğitimi öğretmeni, en uygunsuz görünen koşullarda dahi bedenin nasıl çalıştırılacağını bilen ve dahası, bunların diğer aktivitelerle nasıl birleştirilebileceği konusunda yaratıcı düşünceler geliştirip uygulayabilen kişilerdir.

Yani nasıl?

Öğrencilerin bir ders süresi boyunca oturuşlarını, nefes alışlarını, vücutlarını nasıl kullandıklarını gözlemleyen herkes, neler yapılabileceği konusunda bazı düşünceler üretebilir.

45 dakikalık ders süresi içinde toplam 2-3 dakika harcayarak neler yapılabileceğine işte bazı örnekler:

(1) Her dersin başında—hava sıcaklığı ne olursa olsun—yarım dakika camları açtırın, herkes yerinde ayağa kalksın,

yarım dakika kadar derin soluk alıp versin.

Toplam 1 dakika içinde alınan derin nefeslar kan dolaşımını artıracak, beyne daha çok kan gitmesini sağlayacaktır.

(2) Her dersin tam ortasında, herkesin olduğu yerde ayağa kalkması istenir. 1 dakika süreyle çeşitli gerinme hareketleri yaptırılır. Uyuşan kaslar açılacağı için, dersin geri kalan yarısı daha rahat izlenir.

(3) Sınavlar sırasında doğru nefes alıp vermenin başarıyı ne denli etkileyeceğini göstermek için, her öğretmen kısa süreli bir kursa tabi tutulur ve öğrendiklerini her sınav öncesi—hatta her derste—yarım dakika içinde tekrarlar.

(4) Futbol, basketbol, vb. spor yapanların, bedenlerine ve çevrelerine karşı ne gibi sorumlulukları bulunduğu konusunda bilgilendirmeler yapılır. Spor yaptıktan sonra yıkanmayıp terini üzerinde kurutan bir kişinin kendi bedenine, yaydığı ter kokusu ile de başkalarına zarar verdiği anlatılır.

Bunlar birkaç örnektir. Böyle düşünülerek onlarca örnek bulunabilir. Ayrıca bu konuda çok zengin literatür de mevcuttur. Disiplin sorunu olarak ortaya çıkan sorunların büyük bölümü, kullanılmayan artık enerji yüzündendir. Okul idareleri, öğrenci velileri ve öğretmenler bu ilişkinin farkına vararak, her türlü imkanı kullanmalıdırlar.

Diğer yandan, öğrencilerine söz geçirmede sorunu olan öğretmenler en büyük yardımcılarından birisi de dersler sırasında yaptırılacak ve itaat edilmesi tartışılmaz olan bu basit egzersizlerdir. Bunlar giderek, öğretmen ve öğrenci uyumunu da geliştireceklerdir. Beden eğitimi adı verilen geleneksel dersleri, bu düzeye çekebilecek öğretmen ve idarecileri Türkiye unutmayacaktır.

L. PERFORMANS ÖLÇÜTLERİ

PERFORMANS* ÖLÇÜTLERİ

Herhangi bir kurumu az sayıda ölçü kullanarak yönetmek, her yöneticinin vazgeçilmez tutkusudur.

Bu eğilim, yönetim dünyasında son yıllara kadar "mali performans" yoluyla ifadesini bulmuş, kuruluşlar bilançolarıyla değerlendirilmiştir.

Ancak, son yıllarda değişen iş dünyası koşullarına paralel olarak gelişen yeni bir eğilim, mali performansın yanında— hatta ondan biraz da önde olarak—diğer bazı performans alanlarının da değerlendirmeye alınması yönündedir.

Bir özel okul, bu akımın içinde neredlast? Bir ticari işletme olmak nedeniyle mali performansı önem taşır. Ama hem bir eğitim kurumu olması, hem de yukarıda değinilen yeni akım nedeniyle başka performans ölçütlerine de gerek vardır.

Aşağıda, varsayımsal bir okul olan ABC Lisesi'nin performansını ölçmeye yarayabilecek 7 adet ölçü alanı verilmektedir.

Her alanın tanımından sonra, o alanı ölçülendirmeye yarayabilecek bir veya daha çok alt-ölçüt verilmektedir. Bu ölçütlerin göreli önemlerinin saptanması ve hangi somut ölçülerle ölçüleceğini belirlemek amacıyla çeşitli eğilim yoklama çalışmaları yapılabilir.

Buradaki önem dereceleri, öznel bir değerlendirmeyle takdir edilmiş ve her ölçütün anında parantez içinde verilmiştir.

---

*"Performans" sözcüğü yerine "başarım" kullanılabilir. Metin içinde her iki sözcük de birbirinin yerine kullanılacaktır.

Veli/Öğrenci (V/Ö)* Memnuniyeti ölçütleri (%20)

Tanımı: Bir ticari kurum olarak ABCL'nin "müşterileri", öğrenciler ve onların velileridir. Bu ölçüt, bu kitlenin, ABCL'nden ne ölçüde "memnun" olduğunu ifade etmektedir.

Müşteri mutluluğu kavramı son yıllarda, başarım ölçütleri içinde en ön sıralara yükselmiştir.

Ölçütler:

A. ÖSS ve ÖYS'deki başarı

(a) YÖ'ne devam hakkı elde eden öğrencilerin sayısı

(b) YÖ'ne devam hakkı elde eden öğrencilerin, YÖ'ne giriş puanlarının ağırlıklı ortalaması

B. Kayıt yenileme oranı

C. Özel Okullar Sınavı'nda, İzmir ilini tercih edenler içinde ABCL'ni tercih edenlerin sayısı

D. V/Ö'nin, ABCL'ni tercih nedenlerine—ki herhangi bir şekilde saptanır—ulaşma oranları

E. V/Ö toplantıları

II. Eğitsel performans ölçütleri (%20)

Tanımı: Kurumun, "en mükemmel" olarak yapması gereken işlev olarak, eğitim-öğretim faaliyetleri alınmıştır.

Bunların içinde, dersler ve ders dışı etkinlikler, disiplin, devam gibi ögeler de ölçülmektedir.

Ölçütler:

A. (I.A)'nın aynı

B. Yabancı dil sınavları (TOFFEL, FIRST CERTIFICATE vb. uluslararası ölçme kuruluşları yoluyla ölçülür)

---

*Kısaltmalar: YÖ=Yüksek Öğrenim, V/Ö=Veli ve Öğrenci, ABCL=ABC Lisesi, M.E.B.=Milli Eğitim Bakanlığı

C. Ortak Sınavlar

(Soruların, ABCL öğretmenleri dışındakilerce—örneğin Bilim Danışma Kurulu, soru bankası vbg. hazırlanmış olması kaydıyla)

D. Öğrenci Değerlendirme Sistemi sonuçları (sistemin, küçük sınıflardaki öğrencilerin olası subjektifliklerini elemesi kaydıyla)

(a) Halen okumakta olan öğrencilerce yapılacak değerlendirmeler

(b) Mezun olmuş öğrencilerce yapılacak değerlendirmeler

E. M.E.B. teftiş raporları

F. ABCL dışından (TÜBİTAK, uluslararası kuruluşlar, olimpiyatlar, MEB vbg) kazanılan ödüller

(a) Öğrencilerce kazanılan bireysel ödüller

(b) Okulca kazanılan ödüller

G. Öğretmen başına ortalama ders saati

H. Alt-yapı ögelerinin, belirlenecek örnek okullara (benchmark) göre durumu:

(a) Kitaplık zenginliği ve başvuru sıklığı (b) Bilgisayar Destekli Eğitim'e tahsisli bilgisayar sayısı ve ortalama kullanılma süreleri

(c) Bilgisayar yazılımı zenginliği

(d) Laboratuvar zenginliği ve kullanım sıklığı

(e) INTERNET'in öğrencilerce kullanım süresi

J. Ders dışı etkinliklerin toplam süre içindeki payı

K. Öğrencilerin ortalama devam oranı

L. Kurallara uyum:

(a) Disiplin notu okul ortalaması

(b) Öğrencilerce tazmin edilen toplam tahribat

III. Çalışanların memnuniyeti için ölçütler (%10)

Tanımı: Öğretmen ve diğer personelin işlerinden memnun olmaları, bir biçimde işlerini yapmadaki verim ve etkenlikle-

rine, o da dönerek okulun çeşitli alanlardaki başarımlarına yansıyacaktır.

Çalışanların memnuniyeti ile, ABCL'ne karşı duydukları bağlılık ve onun çeşitli dışavurumları kastedilmektedir.

Ölçütler:

A. Öğretmenler, diğer personel ve yöneticiler için personel dönüşüm hızı

B. Öğretmenler, diğer personel ve yöneticiler için ortalama kıdem

C. Çalışanların, gönüllü olarak kurdukları sorun çözme gruplarının ele aldıkları sorun sayısı

D. Okula devam oranı

E. (V.C)'nin aynı

IV. Yaratıcılık Ölçütleri (%8)

Tanımı: Okulun eğitsel ve idari faaliyetleri içinde, kalıplaşmış usullerin dışında usuller bulunabilmesi, buluşçuluk *(innovation + invention)* kabiliyeti olarak anlaşılmalıdır.

Ölçütler:

A. Açık Kitap-Açık Defter usulüne göre yapılan sınavların, toplam sınavlar içindeki payı

B. Çeşitli amaçlarla yapılan sözel ve yazılı beyin fırtınası çalışmalarının sayısı

V. Yönetsel Mükemmellik (%15)

Tanımı: Okulun tüm birimlerinin ve bütününün yönetiminde, *"katılımlı yönetim"*'in ne ölçüde kullanıldığı, öğrenci, öğretmen ve çeşitli düzeylerdeki yöneticilerin, kendilerini ilgilendiren kararlara ne ölçüde katıldıklarıdır.

Yönetsel mükemmellik ile ayrıca, vazedilmiş prosedürlere ne ölçüde uyulduğu da ölçülendirilmektedir.

Ölçütler:

A. Katılımlı karar oluşturma oturumlarının (örn. mini-arama konferansı, arama konferansı gibi) sayısı
B. (III.C)'nin aynı
C. Yöneticiler arasında yapılan Duyarlık Eğitimleri'nde, *"birbirleriyle çalışmaktan memnun olmadığını ifade edenlerin sayısı"*
D. İSO 9000 raporları

VI. Mali performans ölçütleri (%15)

Tanımı: Kurumun ticari işletmecilik boyutunu değerlendirir.

Ölçütler:

A. Borç ödeyebilme kabiliyeti (likidite oranları):
(a) Cari oran (Orta ve uzun vadeli borç ödeyebilme kabiliyeti)
(b) Asit testi oranı (kısa vadeli borç ödeyebilme kabiliyeti)
B. Aktivite oranları:
(a) Alacak devir hızı
(b) Öz sermaye devir hızı
C. Finansal yapı oranları:
(a) Borçların öz sermayeye oranı
(b) Borçların aktif toplamına oranı
(c) Kısa vadeli borçların aktif toplamına oranı
D. Kar değerlendirme oranları
Net kar/öz sermaye oranı

VII. Sürekli gelişim ölçütleri (%12)

Tanımı: Buraya kadar açıklanan performans ölçütlerinin, zamanla ne denli geliştiğidir. (KAISEN) *(sürekli gelişim)* kavramı uyarınca, her bir ölçüte konu olan alanda sağlanabilecek olan küçük ama sürekli gelişmelerin, birikerek zamanla önemli gelişmeleri oluşturacağı bilinmektedir.

Ölçütler:

Performans ölçütlerinin zaman içinde ne kadar geliştiği

M. EZBERSİZ EĞİTİM İÇİN YOL HARİTASI

UYGULAYICILAR İÇİN YOL HARİTASI

Bu Ezbersiz Eğitim Rehberi'nde açıklanan yöntemleri uygulamak isteyen okulların atmaları gereken adımlar, bunların kısa açıklamaları, tahmini süreleri, birbirlerine göre öncelik-sonralık ilişkileri aşağıdaki listede gösterilmiştir. Bununla beraber, her okulun özel durumuna göre bunlarda değişiklikler yapmak gerekebilir. Böylece toplam süre uzayabilir ya da kısalabilir.

Adım	Süre	...den sonra
0 Üst- Yönetim Kararlılığını göstersin (Aşama 0) Bütün programın en kritik adımı budur. Okulun en üstteki yönetiminin kişisel kararlılık, destek ve taahhütleri olmaksızın başlanacak girişimler başarılı olamaz.	1 hf	(ilk adım)
1 Değişim için Uygun İklim Oluşturun (Aşama 1) Bu aşama, projenin uygulanabilmesi için gereken "uygun iklim"i sağlayacaktır. Doğrudan EE ile ilgili olmamakla birlikte, aşağıdaki adımları atmış olmak, uygulama sırasındaki olası birçok olumsuzluğu ortadan kaldırılacaktır. Aşağıda, bu aşama içinde yerine getirilecek önemli alt adımlar sıralanmıştır:	25 hf	

1.1 Öğretmen ve İdareci mukavelelerini gözden geçirin EE Projesini uygulama kararlığını ortaya koyan bir okulun özel okul statüsünde olması halinde geçerli bir kalemdir. İdareci ve öğretmenlerle yapılan mukavelelerde, EE'in gerektirdiği eğitimlere eksiksiz katılma konusunda bir madde ile uygulamanın başarısı için gereken çabayı göstereceğine, ilişkin madde(ler) bulunmalıdır.	1 hf	No. 0
1.2 Proje Yönetimi prodesürünü yerleştirin Gerek bu listede yer alan, gerekse uygulama sırasında ortaya çıkacak çeşitli ihtiyaçların her birini bir proje mantığı içinde ele alınması ve yönetilmesi gerekir. Bu projelerin her biri, okul içindeki idareci ve öğretmenler tarafından yönetileceği için, bu kişilerin kısa da olsa bir eğitimden geçirilmeleri gerekir. Bir projenin onu oluşturan faaliyetler cinsinden ifade edilmesi, bunların öncelik-sonralık ilişkilerinin kurulması, sürelerinin gerçekçi biçimde tahmin edilmesi, faaliyetlerin, onları icra edecekler arasında paylaştırılması ve nihayet projenin bütünün izlenerek gerekli raporlamanın yapılması ve gecikmeler halinde önlemlerin alınması, bu eğitim sırasında edinilmesi gereken becerilerdir..	1 hf	No. 1.1
1.3 İletişim Politikası'nı yerleştirin EE Projesi, uygulaması sırasında, öğrenci, öğretmen, idareci ve veli arasında yoğun	6 hf	No: 1. 1

bir iletişim ihtiyacı doğacaktır. İletişimin bu tarafları arasında, gereken çoklu kanalların oluşturulup işletilmesi, okulun iletişim Politikası'nda tanımlanmış olmalıdır. Bu kitapta, örnek bir

1.4 "Taraflar*" için Kanonik ifade eğitimi yapın	1 hf	No. 1.1
Yoğun iletişim ihtiyacının karşılanması sırasında iletişimin taraflarını bıktırmamak, iletişimin verimini artırmak gibi amaçlarla, "ifade etmek istediğini en kısa biçimde ifade edebilme" konusunda eğitime ihtiyaç vardır. Tüm eğitimler içinde vazgeçilmemesi gerekenlerden birisi budur.		
1.5 Etkin Toplantı yöntemi eğitimi yapın (taraflar)	1 hf	No. 1.4
(kendini açıklar niteliktedir)		
1.6 Disiplin Politikası'nı yerleştirin	6 hf	No. 1.1
EE projesinin uygulanabilmesi, öğrenci, öğretmen ve idareci arasındaki ilişkileri gerginleştiren, karşılıklı anlayış ve saygıdan çok otoriteye dayanan disiplin anlayışının değiştirilebilmesine bağlıdır. Bu kitabın Politika Dökümanları bölümünde, "Gürültüsüz ve Özgür okul" adı altında bir Disiplin Politikası örneği verilmektedir.		

*Burada "taraflar" deyimiyle, öğretmen, öğrenci, idareci ve veliler kastedilmektedir.

1.7 Sınıf Yönetimi eğitimi 2 hf No. 1.5

Eğitim verimliliğini düşüren, ilişkileri gerginleştiren, öğretmeni, elindeki eğitsel araçları (sınav gibi) otorite tesis etmek için kullanmaya iten nedenlerden birisi de, okul yönetiminin yapı taşı demek olan sınıf yönetimindeki boşluklardır. Öğretmenin bu konuda kuracağı sistem ve uygulayacağı yöntemler, "Sınıf Yönetimi" adı verilen bir dalın doğmasına yol açmıştır.

1.8 "Sınav Başarımı için Eğitim" ve "Öğrenmek için Eğitim" farklılığı programı 1 hf No. 1.7

Anadolu Liseleri, Üniversite giriş ve bu gibi sınavlar, okullarda yapılan eğitimin yönünü değiştirmiş, öğrenmek için değil sınavlarda başarılı olmak için okula gelen bir öğrenci tipi ve aynı amaca yönelik birer öğretmen ve idareci tipi yaratmıştır. EE projesi, genelde göz ardı edilen "öğrenme için eğitim" amacını tekrar ön plana getirmektedir. Başta veliler ve öğrenciler olmak üzere, öğretmen ve idarecilerin de bir dizi konferans yoluyla aydınlatılmaları, okulun amacının öğrenmek için eğitim olduğunu hatırlatılması gerekmektedir. Yalnızca sınav başarımı tek başına bir amaç olmaması gerekir. Bununla beraber, herhangi bir nedenle bunu kendisine amaç edinmiş ve bunda ısrarlı olan veli ve/ya öğrenciler varsa, uygun bir dille okulda bunun yapılmadığı, sınav başarımı için gereken bazı ö-

zel becerilerin (bir konuyu iyi bilmeden de doğru yanıtı bulabilmek, kısa sürede çok soru cevaplayabilmek gibi) dersane gibi kurumlarda edinebileceği hatırlatılmalıdır.

Ayrıca, bir konuyu iyi öğrenen bir öğrencinin, özel sınav becerileri edinerek hazırlanmış, fakat konuları yeterince bilinmeyen bir öğrenciye göre her zaman daha avantajlı olacağı da hatırlatılmalıdır.

Veli, öğrenci, öğretmen ve idarecilerin bu konuda duyarlılıklarının geliştirilmesi için bu eğitim öngörülmüştür.

1.9 Gelişkin Türkçe programı 20 hf No. 1.1

Bu kitabın "Dil" bölümünde, "Gelişkin (üstün) Türkçe" başlığı altında açıklanan programın, tüm derslerin içine yerleştirilmesi amaçlanmaktadır.

EE için gereken analitik düşünme yetisinin kazanılmasında olduğu kadar, yabancı dil öğreniminde de Gelişkin Türkçe'nin olağanüstü önem taşıdığı değerlendirilmektedir.

1.10 Yabancı Dil Politikası'nı yerleştirin 20 hf 5 hf'dan sonra

Bugün için neredeyse bütünüyle tekrara dayalı olarak yapılmakta bulunan yabancı dil öğretiminin, EE sistemi altında daha farklı yapılabilmesi için, bu kitabın "Yabancı Dil" başlığı altındaki bölümünde bazı öneriler yer almaktadır.

Diğer yandan, belirli bir sistematiğe oturmadığı için her okulun ayrı biçimde

yürüttüğü, daha da doğrusu, yabancı orijinli öğretmenlerin neredeyse rastgele olarak benimsedikleri yöntemlerle yürütülen yabancı dil öğreniminin bir Politika Dokümanı uyarınca uygulanması önerilir. Bu amaçla, Yabancı Dil başlığı altında bir de Politika Dokümanı başlıkları verilmiştir. Her okul, bu başlıklara uygun yanıtlar vererek uygulama birliğini sağlamalıdır.

Başlıklar içinde yalnızca bir tanesinin (yabancı dil öğreniminin amacı) yanıtı—bir tavsiye niteliğinde olmak üzere—verilmiştir.

1.11 Zihin Haritası, Ardışık Sorma, Kılçık Diyagramı vb konularda eğitimler yapınız (kendini açıklar niteliktedir)	4 hf	No. 1.7
1.12 Tek boyutlu ölçme—çok boyutlu değerlendirme konusunda öğretmenlerdeki duyarlığı artırınız. (Kitabın "Sınavlar" başlığı adlı bölümünde, "Tek boyutlu ölçmeden çok boyutlu öznel değerlemeye" adlı yazıda, EE sistemi içindeki yeni sınav yaklaşımı açıklanmaktadır)	1 hf	No. 1.11
1.13 ***"Hiçbir sınav sonucunun, öğrenci ve velisinden başkasına açıklanması"* ilkesini uygulamaya koyunuz.** Sınavların, çeşitli düzeylerde başarısız olan öğrencileri birbirine afişe ederek öğrenme güdülerinin kaybolmasına yol açmasına engel olmak için, bir ilke olarak, hiçbir sına-	4 hf	No. 1.1

vın sonucunun öğrenci ya da velisinden başkasına açıklanmaması gerekir.

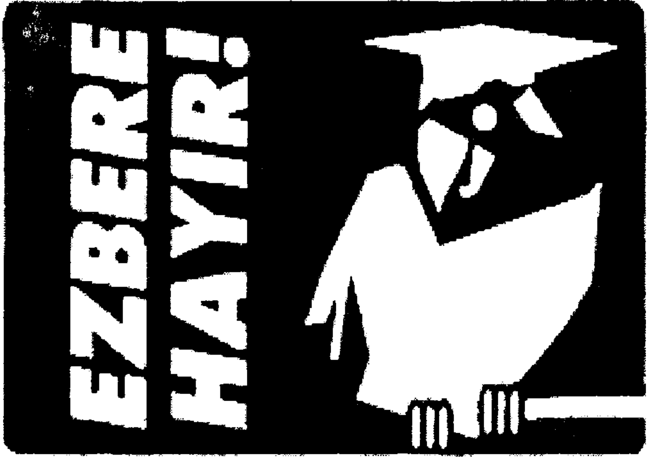
2 EE hakkında bilinç geliştirme (Aşama 2)	**10 (25) hf**	
2.1 Okuma malzemelerinin okunup tartışılması	5 hf	
2.11 Ezbere Hayır kitabı	1 hf	No. 1.1
2.12 Başarısızlığın olmadığı Okul	1 hf	No. 2.11
2.13 Çocuklar Neden Başarısız Olur?	1 hf	No. 2.12
2.14 Çocuklar Sorun Çözüyor	1 hf	No. 2.13
2.15 EE Düşünce Notları (Beyaz Nokta yayını)	1. gün	No. 2.14
2.16 EE ve eğitim üzerine makaleler dosyası	1. gün	No .2.15
2.17 EE Konferansı	1. gün	No. 2.16
2.2 Yurtiçi gezilerle örnek okulları inceleyin	10 hf	No. 1.1
2.3 Yurtdışı gezilerle okul inceleyin (seçimlik)	25 hf	No. 1.1
3 Öğrenci Merkezli Eğitim (ÖME) yerleştir	**22 hf**	
3.1 Yol Gösterici Öğretmenleri belirleyin	1 hf	No. 2.2
3.2 Değişim Danışma Kurulu (DDK) oluşturun	1 hf	No. 3.1
3.3 DDK, deneyim havuzu oluşturma sistemi kurar	1 hf	No. 3.2
3.4 Proje (öğrenme) Gruplarıyla ders işleme	8 hf	No.3.3
3.5 Tarafların, yeni rollerini benimsemeleri	8 hf	No. 1.1
3.6 ÖME için "taraflar" atelye çalışmaları yapsınlar	1 hf	No. 3.3
3.7 Bilgiye Erişim için "taraflar" atölye çalışmaları yapsınlar	1 hf	No. 3.6
3.8 Öğrenme Profili için "taraflar" atölye çalışmaları yapsınlar	1 hf	No. 3.7

3.9 İlgi Alanı için "taraflar" atelye çalışmaları yapsınlar	1 hf	No. 3.8
3.10 Müfredatı, Eğitsel Hedef'lere dönüştürmek için "taraflar" atelye çalışmaları yapsınlar	1 hf	No. 3.9
3.11 Senaryo oluşturma için "taraflar" atelye çalışmaları yapsınlar	1 hf	No. 3.10
4 Ezbersiz Eğitim sistemini yerleştirin (Aşama 4)	**27 hf**	
4.1 Bu konuda mevcut görsel-işitsel malzemelerin etüd edilmesini sağlayınız	2 gün	No. 3.11
EE konusunda yapılmış olan konferanslara ait görsel ve eşitsel malzemelerin öğretmenlerce incelenmesidir.	1 hf	No. 4.2
4.2 Ezber ve EE yazılı malzemelerinin öğretmen ve idarecilerce etüdünü sağlayın	1 hf	No. 3.11
Gerek bu kitapta verilen, gerekse EE uygulayan okullarla kurulabilecek yazılı malzemeler yardımıyla ezber ve EE konularında ayrıntılı bilgi edinilmesidir.		
4.3 EE için "taraflar"ın atelye çalışmaları yapmasını sağlayın	1 hf	No. 4.2
Teorik olarak EE konusunda gereken bilgileri edinen "taraflar"ın sorabilecekleri çok sayıda soru bulunması doğaldır. Bir atelye çalışması ile bu sorulara cevap bulunması sağlanmalıdır.		
4.4 Tüm öğretmenlerin, derslerini EE usullerine göre işlemeleri, çıkan sorunları çözmeleri ve giderek deneyim kazanmaları	23 hf	No. 4.3

5 EE Akreditasyonu alınması (Aşama 5) ?? **No. 4.4**

Doğrulama Sistemi—DoSis başlığı altında, EE için akreditasyon sistemi açıklanmaktadır. Bu kitabın yazıldığı tarihte sistem henüz tasarım aşamasında olup, 1997 sonuna kadar yürürlüğe gireceği tahmin edilmektedir. Bir okulun, bu sisteme başvurması halinde ne kadar süre içinde akredite olacağı, tamamen kendi başlangıç düzeyi ve çabasına bağlı olacaktır.

Soru: Bilmekten daha önemli olan nedir?
Yanıt: Merak etmek!

N. BİTİRİRKEN

FEN LİSELERİ

Özel bir yasayla kurulmuş olan Fen Liselerinin temel amacı, üstün nitelikli bilim adamlarının yetiştirilmesine kaynaklık etmektir. Fen Liselerinin misyonu, ülkenin üst yetenek grubu öğrencilerini bünyesinde toplayarak, onları uygun müfredat ve uygun yöntemle eğitmekti.

Doğrusu, başlangıçta herşey yolunda gidiyordu. O kadar ki kimya ve fiziğin temel yasaları, aktarılan kurallar olarak değil, öğrencilerin kendilerinin yapıp ölçülendirdiği deneylerin bir sonucu olarak ortaya konuyordu.

Fen Liselerinde denenip olgunlaştırılan program ve yöntemler Anadolu Liselerinden başlanarak bütün liselere yayılmaya başlıyor ve başarılı da olunuyordu.

Ancak hiç hesaba katılmayan bir faktör, ÖYS, herşeyi tersine çevirecekti. Tüm sistemi ve ilgilileri esir alan ÖYS uygulaması bunca çabayla oluşturulan program ve yöntemleri önce ulaşabildiği tüm liselerde ve sonra da Fen Liselerinde ortadan kaldırılmıştır.

Artık labaratuvarlar bir anı ve sınıfta takrir yöntemi esastır.

Ancak bütün bu tablo bile Fen Liselerinin en temel sorunu değildir. Bugün Fen Liseleri yok olma yolundadır. Çünkü, öğrencileri Fen Liselerini kitleler halinde terk etmektedir. Bunun nedeni orta öğretim başarı puanı (OÖBP) uygulamasıdır.

Bu uygulama bir teşvik programı olarak düşünülmüş ancak pratikte bir muvazaa sistemine dönüşmüştür.

OÖBP Uygulaması başarılı öğrencileri teşvik etmek yerine başarı düzeyi düşük okullarda not ortalaması yüksek olanların lehine sonuç vermektedir.

OÖBP'nin yürürlükteki uygulaması, her Fen lisesi öğrencisini emsallerine göre yaklaşık 20-25 puan mağdur etmektedir. Bu nedenle, Fen Lisesi öğrencileri, son sınıfa geldiklerinde, genel not ortalaması çok düşük olan okullara transfer olarak daha başarılı olmaktadır.

Son iki yılın sınav şampiyonları bu yolu seçen öğrencilerdir (arzu edenlere bununla ilgili rakamları yollayabilirim)..

Bir yaklaşımla, Devlet Fen liselerinin çöküşü, Milli Eğitim Bakanlığı'nın bir tercihi olarak algılanabilir. Ama bunun böyle olmadığı, aynı bakanlığın özendirmesiyle, özel okulların tümünde, büyük harcamalarla oluşturulan Fen Liseleri göstermektedir.

Peki, bu okulların en iyi öğrencileri bünyesinde toplayan özel Fen Liselerine olacakları kim önleyecektir? Öğrencileri bu okulları da kitleler halinde terk ederse ne olacak? Yapılan ve boşa gitmesi muhtemel olan bunca yatırımın akıbeti ne olacaktır?

Hata yapmayan iş de yapamaz. Ama yapılan hatayı düzeltmek de bu yaklaşımın ön koşuludur. Bu garipliğin değiştirilmesi 2 satırlılık bir genelge işidir.

Ben, bunun bir yanlışlık olduğunun görüldüğünü ve başın öbür tarafa çevrilmeyip çok kısa süre içinde düzeltileceğine inanıyorum.

NECC '97

27 Haziran-3 Temmuz 1997 tarihleri arasında Washington, Seattle'da yapılan NATIONAL EDUCATIONAL COMPUTING CONFERENCE (NECC'97) dönüşü, edindiğim izleminleri paylaşmak ve bunların ışığı altında bazı önerilerde bulunmak istiyorum. Şöyle ki:

- Dünya ile aramızda bulunan açıklığın giderek attığı açıkça görülüyor. Konferansa katılan 7200 eğitim ilgilisinin enerji düzeyleri tek kelimeyle "korkutucu", konferansı destekleyen sponsor kuruluşların çokluğu "kıskandırıcı"!. Gerek eyaletler gerekse federal düzeyde devletin alçak profili ve kimsenin de devlet sözü etmeden yüzlerce oturumda saatlerce çalışması ise "ibret verici" idi.

ÖNERİM: Her şeyini devlete bağlamış, tüm sorunlarını devletin çözmesini bekleyen, yılda birkaç defa yapılan aktivitelerle bilgi toplumu olmaya niyetlenen bilgi elitimizi, toplumumuzu tüm yollarla sarsmaya ve herkesi, elindeki tüm imkanlarla bu ölümcül sarmaldan kurtulmak için "zihinsel kurgu"larını değiştirmeye çağırıyorum.

Birkaç politika ve bürokrasi memurunun elinde, Dünya'dan kopuk yaşamaya bizi kim mahkum edebilir? Bunu hangi yasa emredebilir? Kim, kendini yasaları böyle yorumlamaya yetkili sayabilir? Hiç kimse, hiçbir makam!

Daha somut bir deyimle hepimizi, vaktimizin, aklımızın, ilişkilerimizin, paramızın bir bölümünü tehlike çanlarını çalmaya, bir yandan da—ne kadar sivri olursa olsun—çeşitli ey-

lem planları yapıp bunları uygulamaya çağırıyorum.

Bunun ilk uygulaması olarak, "İNTERNET YASAKLANAMAZ!" kampanyası öneriyorum (çünkü süregelen tutum bu anlama gelmektedir).

- 1900'lerin başlarındaki savaş yıllarının eğitim felsefesini hala inatla sürdürmeye çalışan yaklaşımın tek gerekçesi olarak kullanılagelen "bizim şartlarımız farklıdır", "bizim insanlarımızın daha doğru-dürüst gidecek okulları bile yok" argümanları birer demir kelepçe gibi bileklerimize geçmiştir. Hem de kendi kendimizce!

Bu yaklaşımın çağdışılığını anlamalı, anlatabilmeliyiz! Kendisine zorla öğretilmek istenilenlerin alternatifleri olmadığına, Dünya'nın "tek doğrular"dan ibaret olduğuna koşullandırılan insanlarımıza uygulanan bu "zihinsel soykırım"ı reddedebilmeliyiz.

Bunun için de, (ezber)in gerçek anlamını anlamlı, (tek doğrulu olmak) demek olduğunu idrak etmeli ve bunu herkese anlatabilmeliyiz. "Eğitimi bulduk da ezbersizi mi kaldı?" yaklaşımı ilk bakışta mantıklı görünebilir. Ama, ezbere dayalı eğitimin nasıl silik, güvensiz, kalıplara bağlı, taklitten başka şey yapamayan, beceriksiz, ağzı kalabalık ama eli zayıf insanlar yetiştirdiğini, bu insanların "ama ben ezbersiz yetiştim!" uyuşturucusunun bağımlısı olduklarını görebildiğimiz zaman, yapılan bu işin adının eğitim olmadığını anlayabiliriz.

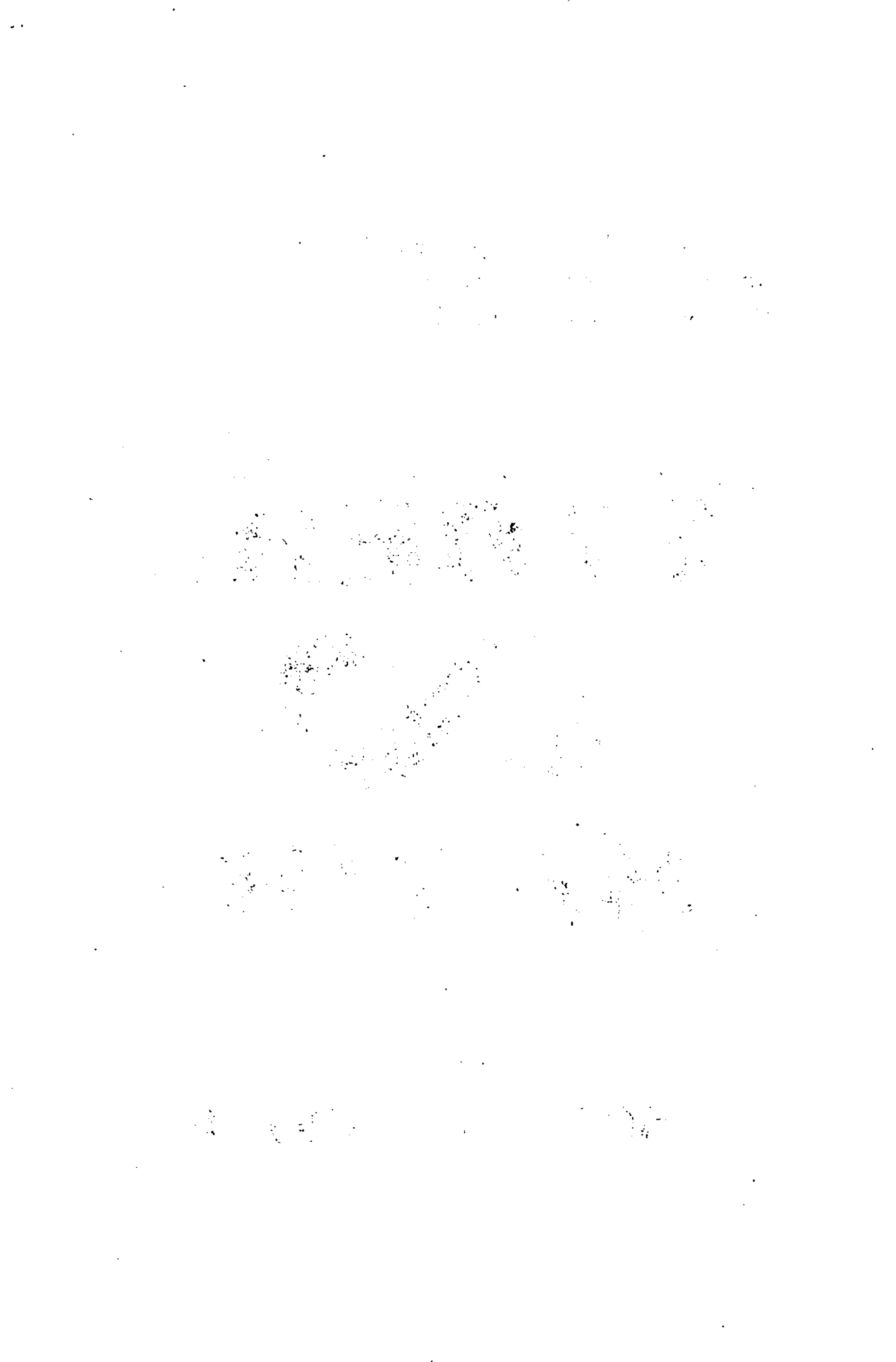
ÖNERİM: Eğitim değil, "ezbersiz eğitim" diyebilmeli, bunu içten söylediğimizi, ya bu ad altında kamuoyuna duyurulmuş bulunan projeyi destekleyerek ya da bu yolda benzer proje(ler) uygulayarak gösterebilmeliyiz.

- Bilgisayar yazılım ve donanımı satan firmalarımızı, temsil ettikleri firmalar nezdinde harekete geçirebilmeliyiz. NECC'97, bu tür firmaların eğitime ne denli ilgi gösterdik-

Soru: Ezberle eğitilmiş insanlar, sorunlarla karşılaşınca ne yaparlar?
Cevap: Kurtarıcı beklerler.

SON SÖZ YERİNE

leri açısından ibret vericidir. Ülkemizde ise, "çok bilgisayar satın almıyorsunuz ki ilgi göstersinler!" yaklaşımı bilgisayar ticareti yapan firmalarımızın sloganıdır.

ME Bakanlığına çok sayıda bilgisayar satmak, firmalarımızın pazarlama felsefesi olmaktan çıkmalıdır. ME Bakanlığı, temsil ettiği firmanın eğitim konusundaki imkanlarını Türkiye'ye getirme konusunda somut kanıtlar ortaya koyamayan firmalardan alım yapmamalıdır. Her merdiven altında bir bilgisayar firması olgusu yasaklarla değil, kamu alımlarının akıllıca kullanımıyla bir avantaja çevrilebilir.

NECC'97 sırasında Guy Kawasaki şunu dedi: "Erişkinler ve endüstri, fazla sofistike olmayan bilgisayarlarla da yetinebilirler. Çocuklar ise en iyi bilgisayarlarla donatılmalıdır. Çünkü onların ihtiyaçları daha fazladır!"..

ÖNERİM: Benzer biçimde, bilgisayar donanım ve yazılım firmalarına, eğitime olan ihtiyacımızın Amerikalı ve Avrupalılardan çok daha fazla olduğu anlatılmalıdır.

Hergün gazetelerde, boş sözlerle dolu TV haberlerinde boş yere bu kurtarıcıların işaretlerini bekliyoruz.

Böyle birilerinin olmadığını ve de olmaması gerektiğini anlamamız için ulusça yok olmamız mı gerekiyor?

SON SÖZ YERİNE: SİZİ, EZBERSİZ EĞİTİM İÇİN BU MEKTUBU İMZALAMAYA ÇAĞIRIYORUZ!

Sevgili öğretmenler, veliler, okulu yöneticileri, politikacılar, bürokratlar ve öğrenciler!

Eğitim ve öğretimde kullanılan çeşitli yöntemlerden birisi olan "akılda tutmak (bellemek)" ile karşılaştırıldığı için zararları ortaya çıkmamış bir kavram olan "ezber" şu demektir:

"Her hangi bir yolda kişiye ulaşan bilgilerin, alışkanlığın yol açtığı koşullanmanın da katkısıyla o konudaki mutlak doğrular olarak benimsenmesi, öyle olduğuna ilişkin kalben* duyulan güvenin akıl yoluyla tahkik edilmemesi"

Bunun, insanların merakını yok eden düşünme gereğini ortadan kaldırarak yaşamı kolaylaştırdığı kanısı yaratan bir uyuşturucu etkisi yaptığına dikkat edilmelidir.

Bilgi ve inançları akıl yoluyla tahkike açık olmadığı için derinleşemeyen bireylerden oluşan bir toplum, her an için taklit edici kimlikler edinmek ihtiyacı içinde olacaktır.

Böyle bir toplum ayakta durabilir mi? Kendini çeşitli hastalıklara karşı koruyabilir mi?

Bu yıkıcı hastalığın çeşitli nedenleri olabilir ama bunları mazeret olarak kullanarak üzerimize düşeni yapmaktan kaçınamayız.

---

*Ezber Farsça "kalpten" demektir.

Sorunlar mevcut koşullarıyla birlikte vardır. Onlar olmaksızın bir sorundan zaten sözedilemez. Çeşitli eğitim kurumlarında okuyan milyonlarca çocuk ve gencimizin düşünme yetilerini yok eden, onları birer taklit robotu haline getiren "nedenini merak etmeden belleme" alışkanlığına kesin olarak son vermek zorundayız.

Toplum yaşamımızın her kesitine ezber alışkanlığı yoluyla yayılmış bulunan "neden aramaksızın sorun çözmeye çalışmak" yanlışlığı, ancak bu son vermeyle birlikte düzelebilir.

Eğitimdeki ve toplum yaşamımızdaki insan niteliği ve yaratıcılığı ile ilgili sorunların çoğunun kaynağında ezber vardır. Bu sorunun çözülmesi, yaşamımızda olumlu bir değişiklik yaratacak, eğitimdeki diğer sorunlar için daha uygun bir iklim doğmuş olacaktır.

O halde, harekete geçmek için bir koşul öne sürmeden, tamamen mevcut koşullar altında, eğitimde iyi şeylerin yapılabileceğini göstermeliyiz. Eğitimle herhangi bir düzeyde ilgili herkes şimdi, bunun gereklerini yerine getirmek için işe koyulmalıdır.

Biz, aşağıda imzası olanlar sizi de bu mektubu imzalamaya ve sonra üzerinize düşenleri yapmaya çağırıyoruz.